YÜKSEL PAZARKAYA

BEN ARANIYOR

AÇI YAYINLARI

BEN ARANIYOR

•

YÜKSEL PAZARKAYA

AÇI YAYINCILIK

© Açı Yayıncılık
1. Baskı : Ekim 1995
ISBN 975-8009-19-2

Yazan	: Yüksel Pazarkaya
Yayımlayan	: Açı Yayıncılık
Yayına Hazırlayan	: Hamit Erdem
Kapak Düzeni	: Erkal Yavi
Düzelti	: Selma Erdem
Dizgi	: Seyhan Piliç
Baskı	: Arbas Ltd.
Cilt	: Özdemir Ciltevi

Yerebatan Cad. Salkımsöğüt Sok. No: 7/2 (34 410)
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel.: (0.212)528 60 81 - 528 60 76
Fax.: (0212) 513 26 22

YÜKSEL PAZARKAYA

BEN ARANIYOR

— Roman —

AÇI YAYINLARI

Ben bu yolculuğu bir sonsuz zaman bekledim. Tansıklar bekledim, Tanrılar bekledim. Doğsunlar içimin derinliklerinden, yaşama el koysunlar, zamanın akışına, mekânın duruşuna. Ben bu yolculuğu, bilerek doğumunu ana rahminde bekleyen gibi bekledim. Doğumunu bilerek, çepçevre kuşatılmış, doğamayarak.

Hiçbir dış hazırlığa kalkmadım. Belge, kimlik düşünmedim. Kaç çift çorap, kaç don, kaç gömlek, yazlık, kışlık, ayakkabı, giysi hiçbir bavula yerleştirmedim. Diş macunu, diş fırçası, tıraş makinesi hiçbir yere sarmadım. Kimseyle konuşmadım, kimseye danışmadım. Baktım, kendiliğinden hazırdı her şey.

An oldu, düşlemimde gerçek yolculuğa çıkmıştım. Dinmiş, durulmuş, erinçlenmiştim. An oldu oda, ev, kent, ülke, dünya dar geldi. Yalındım çıktım ortaya, yükler, yığınlar, mahşeri kalabalıklarda ezildim.

Uyuyabilseydim, telefonun sesini de işitmezdim. Kaç kez döndüm yatakta bir sağa, bir sola. Kaç kez sırt üstü, kaç kez yüz üstü denedim. Uyku elvermedi.

Konuşuyor, konuşuyordu, ama söylemiyordu adını. Türk müsün, diyordum. Susuyordu. Alman mısın? Susuyordu. Sonra konuşuyordu. Biraz içmiş, yalnızmış. Evliymiş, ama yalnızmış. Gececiymiş kocası. Sıkıntılar içindeymiş, uyku girmiyormuş gözlerine. Türk müsün, diyordum. Susuyordu. Alman mısın, diyordum, susuyordu. Seni bir kez uzaktan gördüm, dedi.

Uzaktan. Çok uzaktan olmalı. Yanılıyor olmayasın, dedim. Yok, dedi. Beni bir kez uzaktan görmüş. Doğumumdan önce görmüş beni. Ben henüz doğmadım ki. Çok uzaktan olmalı, çok.

Daldım sonra. Daldım, ama nereye. Uyku denizine değil. Kıyamet gününe. Işık, gün ışığı, gölgeleri de olan, öyle yakıcı değil. Öyle bir alan falan değil, uçsuz bucaksız. Toplanılmış değil. Yargı gününe benzemiyor hiç. Bir sokak gibi, bir cadde gibi. Oluk oluk insan, iki yöne akıp duruyor. Aralarından sıyrılıp yürümeye çalışıyorum. İnsandan boğuluyorum. Koskoca bir ülke, olmuş kocaman bir cadde, Mahmutpaşa gibi bir yer. On kat, bin kat kalabalığı arife Mahmutpaşasının. Sıyrılmaya çalışıyorum. Soluk alamıyorum.

Kurşuni söktü gün. Bulutlar kahır perdesi gibi abanıyordu kentin üstüne. Pencereden ağaç görünüyordu. Yeşilleri, çiçekleri üstünde, ama durgun mu durgun, üzünçlü bir durgunluk.

Bir kuş aktı üstünden, az ötede kırmızı kiremitli damın çatağına kondu.

Radyoda heyecanlı bir ses, uzaklardan telefonla bir haber geçiyor. Kulak verdim. Bir savaş haberi. Sabaha karşı adaya çıkarma yapılmış, denizden ve havadan. Ölüler, yaralılar...

Telefonun çaldığı an. O zaman bilmiyordum. Doğmamıştım. O da bilmiyor muydu acaba? Uzaktan.

Çıkmak istediğim yolculuğa çıkmıştım düşümde. Kıyamet gününe varmıştım. Kalabalıklar oluk oluk akıyordu iki yana. Boğuluyordum.

Askerler denizden ve havadan adaya çıkartma yapmışlar.

* * *

Tren, gecenin içinde uzayıp giden bir takırtı. Yataklıda kompartımanın üst yatağında uykuyla, bir dövme gibi durmadan kafama işlenen takırtıların savaşı. Uyku gelse bile, dövülüp bezeleşen beynimin uyuşmasından, yenilgin serilmesinden gelecek! Uyku değil, yaşamla ölümün, bilinçle bilinçsizliğin bulanık ara çizgisine kapılıp gitmek, sisler içinde yüzmek.

Rayları cıyaklatan frenle birlikte sarsılıyorum, dibi gözükmeyen bir uçuruma düşmenin korkusuyla sıç-

rayıp doğruluyorum. Trende olduğumu ayırt edince, kazan gibi içinde gürültü kaynayan başımı yine yastığa koyuyorum. Dalıp uyusam, uyuyamıyorum. Yumulu göz kapaklarımın üstüne bir ışık vuruyor, bir karanlık. Ray takırtısından ray takırtısına bir ışık, bir karanlık. Raylar boyu bir dizi elektrik direğinin yanından geçiyor kompartımanın penceresi. Her lambanın ışığı içeriye bir uzanıp yitiyor. Son lambayı da geçiyor tren. Son takırtıyı geçemiyor.

Yine o beyin dövme. Bitkin dalıyorum yine uykuyla uyanıklık, ölümle yaşam, varlıkla yokluk arasındaki ince çizgide.

Uyumuşum bir ara, uyur gibi olmuşum. Vagon durmuş. Sonra birden sarsılıyor ve yine korkular içinde fırlayıp oturuyorum. Bir istasyonda lokomotif, bazı vagonlar değişiyor. Yataklı vagon bir ileri bir geri manevraya itiliyor. Nasıl bir yolculuk bu, nereye? Karanlığın içindeki zebani gümbürtüler arasından hangi yolu izliyorum? Varacak mıyım bir yere? Nereye, ne zaman? Ne bekleyecek orada beni? Orada? Orası var mı? Somut mu, bu dünyadan mı? Kim karşılayacak, kim yargılayacak?

Baygın dalıyorum. Kıyamet günü caddesindeyim. Oluk oluk insanlar akıyor iki yönde. Akımların ortasında önden arkadan sürtülüyorum. Yürümek istiyorum, soluğum tıkanıyor.

Boğulmak üzere, doğrulup oturuyor, derince soluyorum. Arka arkaya soluyorum. Boynuma bastıran sıkıntıyı atıyor, hafifliyorum.

İki yaşam arası upuzun, uçsuz bucaksız karanlık bir geçitteyim. Kapkaranlık bir takırtıdan geçitle bir yaşamdan öbürüne uzanıyorum. İsteyerek mi çıktım bu yolculuğa? Elimde olmadan, zorunlu bir yolculuk mu?

Bir düşünme boşluğundayım. Ne öncesi var, ne sonrası kafamda. Bir tek resim düşmüyor, düşüncem sanki bir fiskeyle tuzla buz.

Dalıyorum. Babamın bitpazarındaki dükkânında-

yım. Adımımı eşikten atarken, girişin bir köşesinde berber Ali'nin sehpası, aynası, sandalyesi olacak. Ama ayırdında değilim. Bedestenin içindeki dükkânın tavanı yüksek. Tahtadan yarım kat çekilmiş. Tahta merdivenden çıkılıyor. Merdiven olacak berber Ali'nin durduğu duvarın iç köşesinde. Merdiven bir, iki, üç basamak derken sisler içinde, sonsuz karanlık içinde yitiyor. Babamın büyük ütü masasının üstünde içi talaş dolu, rengi ütüyle yana yana boz, pis yanığa dönmüş koca ütü yastığı duruyor. Babam, ütü masasının yanında duran dikiş makinesine oturmuş. Singer'in pedalına basıyor iki ayağıyla, eliyle makinenin tekerine ilk hızı verdikten sonra. Beynimin yaprakları parmaklarının altında. Dikiş mekiğinin üstüne çekiyor. İnce ince dişlerini duyuyorum mekiğin. Sonra mekik ayağını indiriyor. Dişlerle ayak arasında sıkışıyorum. Ayaklarıyla öne arkaya pedalı çeviriyor, bir eliyle arkadan verip, bir eliyle önden çekiyor beynimi. İğne tıkır tıkır girip çıkıyor. Beynim ince ince dikiliyor. Döndürüyor, çeviriyor babamın elleri beyin yapraklarımı. Durmadan dikiyor, tıkır tıkır...

* * *

«İneceğiz», dedi sınır polisi. Kompartımanda pasaportları denetledi. Diğerlerini damgaladıktan sonra teker teker uzattı. Sıra benimkine gelince duraksadı. Sayfaları ileri geri çeviriyor, çeviriyordu. Bir yer, bir şey arıyordu. Elinde pasaport iki kompartıman ötedeki arkadaşına seyirtti. Başımı uzattım kompartımanın kapısından. Yüreğimin höpürtüsü doruğuna varmıştı. Kabardıkça kabarıyordu içim. İçimdeki o tanımsız duygu. Duygu olamaz bu. Sevmek, hoşlanmak, kin, öfke, dostluk, arkadaşlık, korku, küçülmek, her şey duygu olabilir, ama içimde kabaran hiçbiri değil. Söylenir, sözcüğe bürünür bir hal değil.

Açıp pasaportu, parmağıyla arkadaşına bir yeri gösteriyor, bir şeyler fısıldıyordu. Arkadaşı elindeki pasaporta fazlaca bakmadan damgayı vurdu ve içe-

riye uzattı. Sonra birlikte bizim kompartımana geldiler.

Pasaportu hâlâ elinde tutan, arkadaşından cesaretlenmiş, arka bulmuş bir tavırla, «İneceğiz», dedi. «Eşyalarınızı alın!»

Bir şey sormayı düşünecek durumda değildim. Ayaktaydım. Kendiliğinden bavuluma, çantama uzanıyordu ellerim. Ellerimin usu, ellerimin bilinci, bende yoktu. Yalnız ellerimdi soğukkanlı, kendine güvenli, korkusuz. Yalnız ellerimin içinde yoktu kabaran bir şey. Avcuma ilişti gözüm. Ama gözüm değildi avcumu gören. Avcum gördü kendisini gözlerimde. Başparmak kökünden yayılan avuçiçi kabartısı doğaldı. Şişmiş, büyümüş değildi. Kendi halinde, kendi varlığındaydı. Gözlerimi görünce sanki acır gibi bir ürperti sildi geçti avuçiçimi.

Bavuluma, çantama yapıştım, kapıdaki sınır polisine baktım. Biri önümden yürüyor, beni araya alıp, öbürü arkamdan geliyordu. Kompartıman geçiti bomboştu. Bütün yol boyunca gece olsun, gündüz olsun her zaman en az bir iki kişinin dineldiği, gözlerini cama dikip, önünden köy kent, dağ bayır doğayı, demiryolu boyu binbir türlü görüntü ve manzarayı, büyük bir hızla çekilir gibi geçirttiği, belki hiçbir şeyin ayırdında olmadan sis içinden bir film şeridi gibi çektirdiği kompartıman geçidinde tek kişi, tek canlı kalmamıştı. Geçmeyi engelleyecek tek bir eşya da.

Tren bir peronda durmuyordu. Yanyana uzanan bir çok hat vardı. Öndeki, vagonun kapısını açtı, atladı. Merdiven yere öyle yüksekti. Elimde eşyalarla atlamak güç olacaktı. Düşmek istemiyordum. Basamakta durdum. Sonra yere doğru ayağımı uzunca gerdim. Ancak yere değemedim. Atlamamayı kararlaştırmıştım, şimdi de adımım yetmemişti, iki karar arasında sıkıştım; kendimi yere salıverince, ellerimdeki ağırlıklar dengesini yitiriverdi, sendeledim, tökezlerken dengemi yeniden bulabildim. O anda gözüm trene ilişti. Geçit biraz önce bomboşken, pencereler açılmış,

herbirinden birkaç kafa bizi izliyordu. Ama çıt çıkmıyordu.

Uzaktan çeken, gidip gelen merceklerden görür gibi, büyüyerek gözlerimin önüne gelen, sonra gerisin geriye kayan yüzler gördüm. Katı ciddiyeti vardı herbirinin. Ama birinin bana acıyarak baktığını, öbürünün olayı korkuyla içi gergin izlediğini, bir başkasının, sanki, arayan bulur dediğini, daha başkasının, kim bilir ne, kaçakçı mı, katil mi diye düşündüğünü, duyar, sezinler gibi oldum.

Rayları atlaya atlaya giderken, polisler önümde ve arkamda değildi artık, iki yanımda yürüyorlardı.

Hiçbir geçmişin, geçmiş diye bir sürecin ve yaşanmışlığın en ince izi yoktu belleğimde. Bomboş olduğu için belleğim yoktu. Zamana olmadığı gibi, mekâna da hiçbir im gönderemiyor, mekândan, ne de sonsuz denenden, varlığı ile yokluğu bir olandan, bir im düşüyordu algıma.

Doğmanın eşiğinde, ya da doğuşun sıfır noktasındaymış gibiyim. Bunu duymuyor ve bilmiyorum, ama oluşun sıfırındayım.

Ne kadar yürüdük, nereye, nasıl vardık, ayırdında değilim. Ne oldu, ne olacak, düşünmüyorum. Düşünme yeteneğim yok zaten, ya da doğumun sıfırında, düşünme kadranımın iğnesi devinmiyor, titremiyor henüz.

Oluşun sıfırındayım.

* * *

«Adın?»

«Orhan.»

«Soyadın?»

«Barutçu.»

«Baba adı?»

«Bağışlayınız ama, pasaportumda yazılı değil mi, bunlar?»

«Akıl mı vereceksin? Soruları burda biz soruyoruz.»

«Murat.»

«Murat. Bir de akıl veriyor, bakalım senin mi bu pasaport. Nereden bileceğiz? Bi halt oluyorsunuz değil mi Avrupa'ya gidince... Saygıyı, itaati unutuyorsunuz. Ama çabuk öğretiriz, devlet memuruyla nasıl konuşulur, nasıl cevap verilir... Ana adı?»

«Şadiye.»

«Doğum yeri ve tarihi?»

«İstanbul, 1944.»

«Tahsil ve meslek?»

«Yüksek mühendis, elektronik uzmanı.»

«Meslektaş sayılırız. Biż de elektrikten biraz anlarız, her ne kadar bey gibi Avrupalarda yüksek tahsilini yapmadıysak da... Anlarız, ama anlarız, evel Allah...»

Yalnızım sanıyordum bu sorgu komseriyle. Arkadan, duru ve kesin bir ses patladı:

«Üstüne görev mi böyle konuşmak?»

Sorgu komseri ayağa fırlayıp hazırola geçti:

«Emredersiniz komutanım!» diye arkaya, sesin geldiği yere dönük seslendi, askerce bir selam çaktı.

Arkadan gelen ses, ağır ağır yaklaşıp gövdelendi. Albay, ya da general giysisi vardı sırtında. Hem iyi seçemiyordum yıldızları, hem de tam ayırtedemiyordum rütbeleri.

«Niçin sorguluyorsun beyi?» diye sordu komserin burnunun dibinde dinelerek.

«Bakın, paşam...» diyerek pasaportumun açık bir sayfasını uzattı.

«Yağ çekmeyi bırak, albayım, ya da komutanım, de! Neysek, onu söyle!» Pasaportu eline alıp, açık sayfayı dikkatle araştırdı.

«Ne var bunda?»

«Giriş damgası, komutanım...»

«N'olmuş?»

«Son giriş ve çıkış damgası beş yıl öncesinin, komutanım. Beş yıldır hiç gelmemiş...»

«Sorgulama nedeni bu mu?»

«Teyakkuz, komutanım, ne olur, ne olmaz. Malû-

mu âliniz, dışarda devlet düşmanı, it, uğursuz, terörist dolu...»

«Bir nedeni mi vardı beş yıl gelmemenizin?» diye bana döndü.

«İki nedeni vardı, komutanım.»

«Öğrenebilir miyim?»

«Birincisi, mesleğim. Her yıl izin yapamıyorum. Çalıştığım firmada yeni, büyük bir elektronik merkezi kurduk, yeni yöntemler geliştirdik. İzin olmadığı gibi, fazla mesai gerekiyordu.»

«Peki, ikinci neden?»

«Eşim Alman. Daha önce Türkiye'ye en az beş kez birlikte geldik. Son yıllarda biraz da başka ülkeleri görmek istedi. Zaten topu topu iki kez izin yapabildik beş yılda.»

«Yalnız mısınız şimdi?»

«Evet.»

«Sorabilir miyim, niçin?»

«Askerlik görevimi yapmak için. Daha önce fırsat bulamadım, mesleki nedenlerden.»

«Kısa dönem mi?»

«Evet, komutanım.»

«Buyrun pasaportunuzu. Ülkenize hoş geldiniz. Bu adamın kabalığını bağışlayın. Bilirsiniz, her yerde çıkar böyleleri.»

«Sağ olunuz.»

«Vatani görevinizde başarılar, ama özleminizi gidermeyi de unutmayın.»

«Hayır, komutanım unutmam, gidereceğim. Hem de doyasıya...»

* * *

Doğdum mu? İlk avazımı atmış, ilk görüntüleri algılamış gibiydim.

* * *

Yirmi yılı aşkın... Liseyi bitirmiş, yurtdışına eğitime gidecektim. Çıkış işlemleri için, henüz yeni on

sekiz olmuştum, ama askerlik yoklama ve erteleme belgesi gerekiyordu.

Bilemiyorum, üsteğmen miydi, yüzbaşı mı? Semtin askerlik şubesi komutanı beni öyle çocuk görünce ne demişti.

«Güle güle git, oku. Vatana en büyük hizmeti yapıyorsun.»

Güle güle gittim.

Okulda görmediğim bir yabancı dili öğrendim. Ancak coğrafya dersinden adını, yerini, nüfusunu, yüzölçümünü, büyük kentlerini, büyük ırmaklarını ve masalsı sanını bildiğim o ülkenin, uçaktan iner inmez burnuma çarpan keskin, yaban kokusuna alıştım. Okudum, aşık oldum, orada evlendim, çalışmaya başladım.

Bir yerlerim sündükçe sündü. Koptu mu?

Eski bir yaşamım vardı. Yeniden doğacağım, yine bulacağım o eski yaşamımı, yeniden yaşayacağım.

Yaşadım mı? Bulabilecek miyim? Yaşayabilecek miyim?

* * *

Denize salınan bir balık gibiyim. Solungaçlarım işliyor yine tıkır tıkır. Suyun içinde kıvrılıp, hafif hafif kuyruk vurup, yüzgeç sallayıp akıyorum. İçimde erinçten bir boşluk var, başka hiçbir şey yok.

Bu deniz, bir dil denizi. Konuşmalar, bağrışlar, çağrışlar, satıcı çığlıkları, çekişmeli pazarlıklar, sövgü ve sevgi sözleri kulak tozlarımı ağrıtmıyor, söz söz dinlemesem de, her şeyi salt anlamasam da, bu ses cümbüşü eskiden tanış olduğum dalgalardan oluşuyor, hiçbir ses yabancım değil. Belki yeniden hece hece öğrenmem gerekecek bu seslerin, bu dilin ivmesini, belki unuttuğum sözcükler, benim yokluğumda doğan sözcükler var. Renklerini, kokularını ala ala öğreneceğim. Öğrendikçe yeniden büyüyeceğim onların içinde. Şimdi içlerinde yüzüyorum, içim erinç boşluğu. Ağzımı açıp, konuşmaktan ürkmüyorum. Bazı söz-

leri arasam da, zaman kazanmak için heceleri vurgulayarak konuşsam da, kimse «yabancıya bak» diye düşünmeyecek, belki için için karşısındaki yabancıya içerleyip öfkelenmeyecek, sövüp saymayacak. Bu duygu, olağan oluş duygusu, doğuş duygusu, belki bir yurda varış duygusu.

Dalmış yürürken, karşıdan biri çarptı. Yoksa ben mi çarptım ona? «Önüne bak ayı!» dedi. Yürüdü gitti. Çarpar çarpmaz, bağışlamasını dileyecektim. Söz gelmedi dilimin ucuna. O, diyeceğini bir kendiliğindenlik içinde konuştuktan sonra, bir yandan da yürümesini sürdürdü. Arkasından bakakaldım, epey sonra, bir «afedersiniz» peltelendi dilimde.

Başım önde, gören düşünüyor sanır, bir karanlığın içine dalmış, yoluma koyuldum. Zamansızdım, geçti mi bir süre, geçmedi mi, az mı geçti, çok mu, anlamsızdı. Birden iki el, sanki iki demir el, arkadan omuzlarımı kıskaçladı: «Muratcığım, gökte ararken, yerde buldum, ne hoş tesadüf...» diyordu. Olduğum yere kakıldım, başımı çevirdim.

«Hay Allah, değilmişsin be, değilmişsin Murat, üç yıldır arıyorum, alacağım var. Sırra kadem bastı hergele. Ama bulacağım, günün birinde elime geçireceğim ve bulduğum yerde boğacağım. Tabii borcunu o an çıkarıp, birikmiş faizleriyle ödemezse... Değilmişsin işte, Allah kahretsin...» dedi, çekip gitti. Kaskatı dinledim söylediklerini. Daha onun ilk umutkırıklığında, af dileyecektim, dilime gelmedi söz. Ta, kalabalığa karışıp yittikten sonra, «üzgünüm» sözü dilimde pıhtılandı.

Az sonra kalabalık kaynaştı. İvedi ve koşar adımlarla dört bir yana kaçışırken, silah sesleri işittim. Kimileri kendilerini sokak aralarına, dükkânlara zor atarken, bazıları yüz üstü yere yatıyordu. Kısa sürede ortada ayakta duran kalmamıştı, benden başka.

Kurşunlardan biri kalabalıkta yürüyen bir kız öğrenciye raslamıştı. Kız öğrenci kanlar içinde yerde yatıyordu. Yanına koştum. Eğilerek, yaşıyor mu, diye

baktım. Sonra doğrulup çevreden ilk yardım arabası istedim bağırarak. İlkyardım arabasına telefon ediniz, diye bağırıyordum. Kız yaşıyordu, ama baygındı ve durmadan kan yitiriyordu. Büyük bir açmaz içindeydim. Kendim dokunamazdım yaralıya. Bir an önce ilkyardım arabasıyla hastaneye kaldırılması gerekiyordu. Kimse yaklaşmıyordu yanımıza. Eskiden, daha önce burada yaşadığım dönemde, böyle bir durumda sanki büyük bir kalabalık yaralının çevresini alır, araba bulmaya, ilkyardım çagırmaya, herhangi bir biçimde yardım etmeye paralanır, çırpınırdı sanki, belleğimdeki birtakım izlere ve resimlere bakılırsa.

Hemen sildim belleğimden bu izleri, kovdum bu resimleri. Uydurmalarım, düşlemlerim olmalıydı. Ne yapabilirlerdi ki insanlar böyle bir durumda? Ne yapabiliyordum ki ben şimdi? Kakılmıştım yaralının baş ucunda, kımıldayamıyordum yerimden. Koşamaz mıydım oysa kendim bir telefona, ya da atlayıp gidemez miydim bir taksiyle hastaneye, ilkyardım arabasını getirmeye?

Köşeden iki polis çıktı. Koşarak geliyorlardı. Ellerinde makineliler vardı. Tetiğe sarılmış, üstüme üstüme koşuyorlardı. Koştukça büyüyorlar, devleşiyorlardı. İki adım ötemde durup, makinelileri üstüme çevirdiler. «Teslim ol!» Dönüp arkama bakmak istedim. «Kıpırdama vururuz!» dediler bu kez.

Algım, anlağım, beynim, bilincim salt boşalmış, içi emilmiş balon gibi iç yüzleri bir damlacık havasız birbirine yapışmış, kırışmıştı. Hiçbir kıpırdanma, hiçbir devini gösteremiyordum. Biri namlusuyla, biri kabzasıyla dürttü, kollarımı kavradılar, kıvırıp arkaya bağladılar, kelepçeyi vurdular.

En ufak bir acı duymadım. Yaşamdan ve dünyadan bir kırık harf bile bilmiyordum.

Götürürlerken yalnız, gözlerime köşe bucaktan çıkan ve sessiz bir ordu gibi ortaya doğru yürüyen insan resimleri yansıyordu.

* * *

Söylenenleri dinleme alıştırmaları yapıyorum kaç zamandır. Anlatılanları, öğütlenenleri, buyurulanları dinleme alıştırmaları. Söz söz söktürüyorum yeni yaşamımı. Gittikçe kavrıyorum yaşamı. Bir ses örgüsü, çevremi ören, gittikçe beni saran. Beni saran diyorum, «ben»i söylemek istiyorum. Yaşamın çekirdeği bu ben, kat kat, yüzey yüzey sesler sözler örüyor çevresini. Dinleme ve anlama alıştırmaları, ben.

Sorular, hele sıkıntılar. Ne çok soruyorlar. Ve her defasında «nasılsın»la başlıyorlar. İlk işitmelerimde hoş bir ses gibi çalıyordu kulağıma. Nasılsın, diyerek hoşnutluğumla, esenliğimle, sağlığımla ilgileniyorlar gibi geliyordu bana. İlgilenmek ne güzel bir ilişki, ne güzel bir bağ, ne güzel bir iletişim kurmak... Tez kavradım, çok yeni olmama karşın, ilgi, ilişki, sıcaklık değil, bir mekanik soruymuş, boş bir kovanmış, yerli yersiz söylene söylene tüketilmiş. Artık, nasılsın, dedi mi birisi, biliyorum ki, beni görmüyor, bana yönelmiyor, beni sormuyor. Gözleri üstümde olsa bile, soğuk bir gülüş parlaklığı verse bile, bu yapmacık cilanın ardında kör, canı sıkılıyor ve için için bana sövüyor: Namussuz, Alçak, Salak, Iskatçı, Leşkargası, Sapık, Ikıntı, Nanemolla.

Ben'imin kendiliğinden ilk kıpırtısı, söylemeyi öğrendiğim, konuştuğum ilk söz: Nasılsın?

Nasılsın'ı ilk doğduğu anın diriliğinde, tazeliğinde, doğruluğunda, sıcaklığında da işittim oysa. Biraz geç de olsa. Yok yok. Biraz geç, çok geç. Öğrenen, yaşamı öğrenen için ilkler iz bırakıyor. Biraz geç değil de, ilk onları işitseydim. Kulağım o seslerle alışsaydı söze ve yaşama. Duru, sıcak, alçak gönüllü, güven veren, kısacası canını, yüreğini sesine yükleyen, karşısındaki insana ağan seslerle.

«Nasılsın oğul?»
«Nasılsın kardaş?»
«Nasılsın dost?»
«Nasılsın yeğen?»
«Nasılsın arkadaş?»

«Nasılsın bacım?»
«Nasılsın ana?»
«Nasılsın baba?»
«Nasılsın emmi?»
«Nasılsın dayı?»
«Nasılsın teyze?»
«Nasılsın hala?»
«Nasılsın abla?»
«Nasılsın kızım?»
«Nasılsın komşu?»
«Nasılsın nine?»
«Nasılsın dede?»

Tümende pazar ziyareti vardı. Yirmi beş ile kırk beş yaşları arasında bin kişi. Dünyanın dört bir bucağından gelip burada toplaşmış. Amerika'dan, Kanada'dan, İngiltere'den, Fransa'dan, Almanya'dan, İsveç'ten, Hollanda'dan, İsviçre'den... Avustralya'dan kalkıp gelen vardı, Brezilya'dan, Japonya'dan... Hepsi yükseköğrenim görmüş, yüksek öğretim görevlisi, yüksek mühendis, mimar, sanatçı, gazeteci, işadamı gelmişler, burada İmam Hatip Enstitüsü, Eğitim Enstitüsü, Özel Yüksek Okul bitirenleri, Akşam Akademileri bitirenleri bir aradalar.

Pazar ziyaretine açılan ağaçlıklı yerde küme küme ziyaretçileriyle bir asker. Kiminin bir tek ziyaretçisi var anası, babası, kardeşi. Kiminin bir küme. Geleni olmayan, kümeler arasında mahzun dolaşan, bir o kümeye, bir bu kümeye bakışanlar var.

«Nasılsın oğul?»

Uzun uzun sarılmalar, sırt vurmalar, yaşlıların nemlenen gözleri ve çoğu çalık, iki adam boyu var yok ağaçların koruyan gölgeleri. Açılan çantalar, torbalar, ana elinden çıkan ev yemekleri.

«Çok iyiyim, sağol ana, sağol baba...»

«Al, bunu sana Cemile gönderdi.»

Itır yaprakları. Sevda bir ıtır. Aldı, avcunu burnuna kapadı. Çekti, çekti, içine sevda doldu. Sevda bir ıtır.

Sonra utanç yayıldı yüzüne, ter fışkırdı, içi soğudu. Avcunu çekti burnundan. Koynuna yerleştirdi avcundakileri. Itır yapraklarını, Cemile'yi. Anasına, babasına kaçmadı hiç bakışı. Yüzüne utanç yayılmıştı. Açık bir kapı kalmamıştı şu dar dünyada.

«Cem bir arslan, bir şeker, yedi dünyalar çocuğu, minni sen, minni senin çocukluğun... Pek arslan, pek yiğit. Resmini gösteriyorum, baba, diyor.»

Bakışlarını yerden kaldırdı. Anasına baktı. Şu an Cem'i, Cemile'yi bir görmeye dünyayı verirdim diyordu bakışı.

«Biraz büyük olaydı, iki yaşında ne olaydı...» dedi anası. «Kıyamam bu yollarda ona bütün bir gece otobosta. Kıyamam ciğerimin bağına... Hele iki ne olaydı...»

Bir dünya verirdim...

«Şunu da kendi eliyle yaptı, sana yolladı. Götürür sonra yersin...» Çeyiz bohçası gibi dürülmüştü su böreği.

Sevda bir ıtır... Su böreği, hamur teknesinde yuğrulur yüreği. Ağar kavuşur. Bir dünya...

«Hörnüklerin Riza sana ömür...» dedi babası. «Yeni traktör geldiydi. Üçüncü günü devriliverdi. Ahmet bir kırıkla, Hatça yara bereyle kurtuldu. Amma velakin Riza...»

«Senin buzağı koca dana oldu», dedi anası.

«Çaparların Ali'yi de şehre hastaneye kaldırdılar. Öşürlerin Bekir çifteyle vurdu. Bilirsin, hep tarla davası, sınır davası.»

«İçim yandı, yüreğim paralandı otobosta», dedi anası. «Allah göstermeye, sana benzer yavrum, ne de masum dururdu iki eli kelepçede, iki yanında iki candarma. Kötüye hiç benzemez... Önden arkadan cigara yakıp ağzına tutuşturdu yolcular sabaha kadar.»

«Bekir'i mi diyon? Kaçtı, yok oldu, sırra kadem bastı. Affa çıkar gelir. Halloldu mu bari sınır meselesi? Canım, ne gezer... Hallolur mu kan davası...»

Güneş kan kırmızı bozkırın bitimine devriliyor.

«Bir tek söz çıkmadı ağzından bütün gece. Dudaklarına cıgara iliştirene gözlerini hafif kaldırıyordu. Yalnız gözüyle sağol diyordu. Bir söz demedi. Kulağıma çaldı önde oturan bir adam yanındakine «kız kaçırmış» dedi... Bilmem ki... Bi kız için böyle yiğit...»

«Kim bilir ne halt yemiştir. Her kız kaçıranı zındana koysalar, bütün memleket zından olur.»

Güneş kan kırmızı bir gül, bozkırın bittiği çizgiye yaslanmış.

Ne demişti o ses telefonda? Çıkartmanın yapıldığı geceydi.

«Dünya bir gül...»

Dünya bir gül, demişti. Önce bilmediğim bir dilde. Birdenbire söylemişti, dikkat edemedim. Beklemiyordum. Ama sonra uzun uzun düşündüm üzerinde. Galiba gül sözü, güle benzer bir söz vardı içinde. Sesin rengi sanki farisiyi mi anıştırıyordu, ne?

Sonra İngilizce, sonra Almanca, sonra Türkçe söylemişti.

«Dünya bir gül...»

İçime sıcak kuşkular düştü. Yabancı olamazdı o ses. Sesime dilmaç bir ses. İm verdi, iz verdi, ele vermedi kendini.

Sevgili Maria, kim bilir neler düşünüyorsundur şimdi benim için. Haklısın, aramızdaki uzaklıkça, dünyalarca haklısın. Kaç gün, kaç hafta oldu ayrılalı, buraya geleli, sana ne bir tek satır yazdım, ne telgraf çektim, ne de telefon ettim.

Seni ve sana karşı bu sonsuz ayıbımı bu ziyaret yerine geldikten, başlangıcı ve sonu sınırlı, bu yüzden, yelce uçup giden ziyaret gününü yaşadıktan sonra anımsadım. Açıkçası, birbirine geçici kavuşanlar arasında tek başıma, yapayalnız dolaşırken usuma takıldın.

İster miydim burada olmanı, beni ziyaret etmeni? Hem evet, hem hayır. Bu aramızdaki ilişkiyi, karı-koca olmamız belgelenmeden önce ve belgelendikten sonra

da aramızdaki ilişkiyi niteleyen bir düşünce. Sen de öyle düşünmüyor musun?

Evet ve hayır.

Bugün yeniden aynı kararı verme durumuna düşsem, sana, Maria adındaki, dağlık bir kasabadan kalkıp, benim okuduğum kente gelen, o kıza evet derim kuşkusuz.

Arkadaşlar onca üstelemeseydi, ne seni görecektim o karnaval gecesi, ne de öylesine bir karar durumuna düşecektim.

İstersen yazgı de. Burada, ziyaret pazarı, erinçle, doya doya izlediğim, yer yer -ne yalan söyleyeyim-isteyerek kulak konukları olduğum insanlar, buna yazgı diyegelmişlerdir yüzlerce yıldır, durmadan, her gün yeniden yanılacaklarını usum almaz. Her neyse. Sen, belki bir rastlantı, diyeceksin. Belki, istem bile... İsteminle gittin o ziyaret yerine, isteminle dinledin o insanları... Arkadaşların üstelemiş olabilirler, ama kendi isteminle gelmeseydin o gece karnaval balosuna, kimse seni zorla getiremezdi. Böyle düşünüyorsundur şimdi, biliyorum.

Ben de isteyerek, can atarak oraya gittiğime göre, diye düşünüyorsun şimdi kendi kendine, o karnaval balosunda karşılaşmamız bile bir rastlantı değil. Biz istemeseydik, orada aynı yerde olup birbirimize rastlamayabilirdik, birbirimizi görmeyebilirdik, karşılaşınca, göz göze gelince, başlarımızı çevirip gidebilirdik. Biliyorum, kesinlikle böyle düşünüyorsundur, şimdi.

Yoksa, yanıtımdaki hayır bu mu? Yazgı ile istem, yöneltilme ile istenç arasındaki çelişki mi?

Belki de hiç böyle düşünmüyorsun. Belki de şimdi, senin dünyandan şunca zamandır çıkıp gitmişken, içinden beni onaylıyorsundur?

Ama, dolambaçlı düşüncelere niçin veriyorum kendimi? Ben öyle düşünüyor muyum ki? Hem evet, hem hayır. Hem öylesine uyuşuyor dünyalarımız, hem öylesine ayrı, öylesine batıyor birbirine. Okulda öğ-

retmenin masasında duran döner yerküre gibiyiz biz. Sen eksenimsin, yerküreyi gerekli eğilimle ortasından delip geçen. Sen olmasan ayakta duramam Beni tutan, tutunduğum eksenimsin. Ama bir baştan bir başa batıyor, gövdemi delip geçiyorsun, acı, ıstırap veriyorsun.

Şimdi bu satırları da mı istemimle yazdım? Teker teker her tümceyi usumda kurdum da mı söyledim?

Yok yok, böyle ince tasarıların, uzun boylu hesapların insanı değilim ben. Bunun için değil mi aranmalarım? Arana arana oralara düşmem, sonra yine arana arana buralara gelmem.

Şimdi buradayım, bulur gibi oluyorum aradığımı, aynı anda buhar oluveriyor. Buhar bile değil, bunca yılın öğreniminden, bunca yılın teknik mesleğinden sonra buharın su olduğunu, yani elle tutulur, gözle görülür bir madde olduğunu bilmezmiş gibi nasıl buhar diyebiliyorum? Hal değiştiren madde değil, hiç madde değil, demek istediğim, oluşla hiçlik, varla yok arasındaki ilişki —ilişkiyse bu— bulduğumu sandığım ama aynı anda birden elimden kaçırdığım...

Anımsadıkça, güleceğim geliyor. Ama halim gülebilme halinden, en az aramızdaki mesafe kadar uzak: Nasıl olabildi diye baş sallıyorum. Ne karnavaldan, faşingten hoşlanırım, ne danstan. Dans etmesini de bilmem. Şimdi, yürümesini bilir misin sanki, diyor gözlerin. Haklısın ama nasıl geldim o gece ben arkadaşlara uyup?

Dilmaç Okulunun faşing balosu diye günlerdir sayıklayıp duruyorlardı. Kendilerininki Teknik Üniversite, yüzde doksandan çoğu erkek öğrencilerin üç beş tane kız öğrenci arkadaşla, sizin dildeki bir kavramla, çekinmeden at hırsızlığı yapılabilecek kişiler. Kimse onlara kız erkek ayrımı yapan gözle bakmazdı. Nedeni açık. Bire yüz için bitmez tükenmez bir yarışmaya, kemirgen çekişmelere mi başlasınlardı?

Dilmaç Okulunda durum tam tersine. Hemen hepsi kız, öğrencilerin. Erkek arkadaşların, bazen yakası

açılmadık şakalarına —demek istediğim, bu dilmaç okulundaki kızlar üzerine kafalarının içinde dönenlerden dışarı salabildiklerine— teknikteki kız arkadaşlar da rahatlıkla katılır, sonra hep birlikte —erkekleri— hem bunaltan, hem boşaltan gülüşlere en içten katılırlardı.

Geldim ben de o gece. Nasılsa geldim işte. Imızgan bir halimde geldim. Bir köşeye dineldim. Seyretmek ne söz. Gözlerim açık, kördüm. Imızganlık sürüp gidiyordu. Ve faşing giyimi olmayan tek kişi bendim.

Bu halime mi geldin? Acıdın mı yoksa bana, dünyaların, yasaların, kuralların umursanmadığı böyle bir gecede, köşeye dinelmiş bir garibe mi acıdın?

Ama olamaz. Sen de —nedense, zira ondan sonraki yıllar karnavala özene bezene uygun, ilginç, dikkat çeken giysilerle gittin hep— sen de o gece gündelik giyiminle ordaydın. Bir tek karton burun takmıştın, ucundaki lastiği başına geçirip. O karton burnu da mutlaka orada bir arkadaşın, faşing çerçevesinden salt taşmayasın diye vermiştir sana. —Sahi, bunca yıl sana bunu sormak niçin usuma gelmedi?— Beni görünce, başının ardından lastiğini kavrayıp, tutmuş atmıştın o kartondan burnu da, gülümseyerek gözlerinin derininden, sevecen. Kalakaldık ikimiz de sivil, gündelik, olağan iki insan.

Fazla da kalmadık daha sonra... Sonrasını biliyorsun. Öncesini bilmezmişsin gibi gevezeliğim tuttu işte.

Oysa sana buraları anlatmam gerekir, değil mi? Anlatabilsem buraları. Olayların ucunu bir türlü yakalayamadım. Soluk soluğa yaşıyorum, ama bir anlam veremiyorum ve henüz bir iç mantığını bulamıyorum. İki kez sorgudan geçtim. Neyin sınavı, niçin, bir açıklama yok kafamda. Milyarlarca oğulcuk gibi akıp gidiyor sokaklarda insanlar. Eğitim yerine geçmeden önce, Süleyman'ı aradım, buldum.

Koru gibi, bir orman parçası gibi aralıklı koca-

man ağaçlar, genişçe bir arazi. Bir bakıyorsun, bir ağacın ardından, başı yere bakan, elini kolunu sallayarak dolaşan bir münzevi keşiş çıkıvermiş. Üstündeki haki çul öyle gösteriyor onu. Yanımdan geçerken ayrımsadı beni, tavrını hiç değiştirmeden, biri var mı, yok mu hiç umursamadan bir sigara istedi. Çıkardım cebimdeki paketi verdim. Vermemle birlikte her ağacın ardından, yok yok, içinden, her ağacın kovuğundan başka münzeviler yönlerini üstüme doğrultarak hızla gelmeye başladılar. Kadınlar da vardı aralarında. Bazıları kendi kendilerine konuşuyorlardı.

«Bir sigara ver, abi!»

«Bir sigara abi, bir sigara!»

«Arkadaşa verdim», dedim şaşkınlığımda. Ben de bilmiyorum, nasıl çıktı bu söz ağzımdan. Bilmelisin ki, burada en büyük sorunum dil. Denize dönen balık gibi kendimden geçiverdim erinçle, bu sesleri, bu sözleri işitmeye başlayınca. Bu seslerin inceli kalınlı, inişli çıkışlı musikisi kendimden geçirdi beni. Ama çok uzun süre kalmışım suyun dışında. Besbelli en son, en son anda dönebilmişim suya. Alık gibiyim, baygınım, yalnızca solungaçlarım ve yüzgeçlerim, omuriliğin buyruğunda kendi devinimlerine başladılar. Beynim hâlâ uyuyor. Konuşma merkezi hiç uyanmayacak sandığım bir narkozda. İşitme merkezi işliyor akıp gelenleri. Konuşma merkezi hâlâ çok tutuk, hâlâ dilimde kaskatı inme.

Bir kadın geldi «Abi bir kola al! Bir kola al bana!» dedi. Sarmışlar, kuşatmışlardı beni. «Yok ki burada, nereden alayım», diyebildim. Sanki dilim de omuriliğin buyruğuna girmiş gibiydi. «Orda!» dedi kadın. Eliyle ilerde duran, koca ağaçlar arasında tek başına duran bir tahta kulübeyi gösterdi. O sıra, kendi kendine konuşanlardan, biri yaklaştı, kendi kendine konuşmasını sürdürürcesine konuştu.

«Koreliye bir cıgara, abi», dedi. Bakakaldım. Sonra, «Yok cıgara, ne yazık yok», dedim. Konuşmasını sürdürerekten yürüdü o. Ama beni kuşatan kümenin

ortasında kulübeye doğru yürüdüm. İçerde iki adam vardı. Camekânlarda, içerdeki raflarda sigara, kola, bisküvit, keten helva, şeker, çikolata türünden şeyler vardı.

Sigara isteyenlere birer paket sigara, kola isteyenlere birer kola, kim ne istediyse, ondan ver, dedim. Parasını ödedim. Kendi kendine konuşanın voltası kulübenin yanından geçerken, «Koreli seni ..sin, ulan ibne», dedi, bir yan bakış bile fırlatmadan yüzüme, öyküsünü anlata anlata yürüdü.

Gerçekten, niçin ayırt etmiştim onu? Ardından koşup bir paket sigara, bir şişe kola vermek, hem onu, hem kendimi daha fazla incitmek olacaktı. Zaten daha uzaktaki ağaçların kovuklarından kulübenin önündeki yığılmayı görenler, bana doğru seğirtiyordu. Dört bir koldan geliyorlardı. Kıskıvrak çevriliyordum. Omurilik, ayaklarım üzerindeki buyruğu aldı. Yürüdüm gittim, koca bir duvarla çevrilmiş iç avlunun dev kapısına vardım.

Kapının açılan kanadı üzerindeki gözün sürgüsü çekildi. İçerden bir bekçinin suratına gömülmüş gözleri, kalın uzun kıllı kaşları göründü. Ağzını kapatmıştı bıyıkları. Açılan gözden öne doğru geniş kanatlı burnu uzanıyordu. Kıpırtısız bana dikmişti bakışlarını.

«Süleyman Yonca'yı görmek istiyorum», dedim.

Kapağı kapattı. Büyük kapının sürgülerini gürültüyle itti, çekti ve kapı aralandı. Beni içeriye aldı. İçerde bir uçtan öbür uca bir binanın uzandığını, binanın önünün biraz taşlık, gerisi toprak bir avlu olduğunu içeriye girince gördüm. Bir voleybol filesi vardı avluda. Birkaç kişi oynuyordu. Avluda tek tek, ya da ikili, üçlü kümeler halinde bir aşağı bir yukarı volta atılıyor, binanın cephe duvarının dibine de bir sıra çökmüş duran insanlar vardı. Birkaçı bir tahta sırada oturuyordu. Kapıdan beni içeriye salan, ağzını aralamadan eliyle binanın kapısını gösterdi. Üç merdivenle çıkılan kapının ağzına bir masa, üç iskemle kon-

muştu. Bir sağlık memuru, iki hemşire oturuyordu. Avluda dolaşanların ve voleybol oynayanların arasında da hemşireler vardı ak giyitleri içinde, başlarında ak başlıklarıyla.

Kapıyı açanın el hareketini buyruk bilip, avludakilerin yüzlerini araştırmaksızın dosdoğru binaya giren kapının merdivenlerine yöneldim. Masada iki hemşirenin ortasında oturan ak gömlekli kişiye, Süleyman'ı sordum. Hemşirelerden biri, beni görüp yaklaşanlardan birine, «Süleyman Bey nerede, Necmi?» diye sordu. Necmi, anlaşılan ora sakinlerinin ileri gelenlerindendi. Bunu sonra daha iyi anlayacaktım.

«Şimdi çağırıyorum», dedi ve binaya girdi. Masada oturan bakıcının ziyareti deftere işlemesi tamamlanmıştı ki, Necmi ile Süleyman çıkageldiler.

Süleyman'la karşılaşmamı anlatmak olanaksız. Cılızlığım şimdi iyice ortaya çıkıyor. Bazı anları yaşamak, bir ölümü anlatmak, gömütten doğrulup çıkmak gibi bir şey. Ben böyle algıladım, yaşadım o anı ve öldüm. Yoksa, Süleyman değil. Süleyman, bütün suçsuzluğu içinde, eğrisiz büğrüsüz kocaman bir çocuktu karşımda. Geçmişi anımsayabildiğimce —doğallıkla oldukça kısa bir süre bu, belleğim bana bomboş geliyor— böylesine içten fışkıran bir sevinçle başka hiçbir insan karşılamadı beni, bağrına basmadı.

Oysa ben, onu bağrıma basmak için gitmiştim oraya.

«Burada rahatım iyi, Orhan. Hem Ruslar, hem Amerikalılar girmek istiyorlar, ama giremiyorlar. Şu kapıyı görüyor musun? Her zaman sürgülü o kapı. Her zaman iki bekçi var arkasında.»

Süleyman, benim girdiğim koca kapıyı ve beni içeri salan bekçiyle yanındaki arkadaşını gösteriyordu. Önümüzde, avluda voltalarına devam ediyordu ora sakinleri. Duvar dibindeki sırada oturanlar, Necmi'nin bir sözüyle, oradan kalkmışlar ve bize yer açmışlardı, Süleyman'la oturuyor, konuşuyorduk sırada. Süleyman'ın içtiği marka sigaradan bir karton almış-

tım gelirken. Kendisine verdim. Kartonun içinden dört paket çıkararak, «Bir dakika», dedi. Paketleri Necmi'ye götürdü. Sonra geldi ve oturdu yanıma yine. Gülümsüyordu. «Arkadaşlara ikram eder, Necmi Bey», dedi. «Çok iyi bir arkadaştır.» Necmi, paketleri açıyor ve çevresine üşüşenlere tutuyordu. Her kişi bir tek sigarayı çekiyor paketten, sözlü ya da, eğilip başıyla selam vererek teşekkür ediyor ve ayrılıyordu Necmi'nin çevresinden. Necmi, ağasıydı sakinlerin. Olumsuz anlamıyla gelmedi ama bana bu. Ağa dediysem, ağabey, baba, usta anlamında söyledim. Diğer kişilerin de zaten öyle uşak, yanaşma gibi bir durum ve tavırları yoktu. Hepsi ince, hepsi bilgili kişiler izlenimi bırakıyordu.

Necmi Bey, lisede müdürmüş. Hanımına bozulup buraya gelmiş. «O, en eskilerimizden», diyordu Süleyman.

Avlunun ortasından, bir sorunu çözümler, tasarımı kurar gibi, gözleri yerde, eliyle koluyla hareketler yaparak, kendi kendine konuşan, yok konuşan değil, kendi kendine anlatıp irdeleyen kişiyi, belli etmeden, yani onu hiçbir biçimde kırmamaya, incitmemeye büyük özen göstererek:

«Bu Macit Bey fizik profesörüdür. Benim ilgilerime en yakın, en çok konuştuğum ve beni en çok anlayan kişi bu beydir», dedi. «Macit Bey... çok saygıdeğer bir beydir.»

«Sen nasılsın, onu anlat biraz», dedim nasılsa. Dediğime diyeceğime bin pişman oldum. Durdu, şöyle bir yüzüme baktı. Yerlerin dibine batmaya yetti bana bu bakış. Daha ağzımdan çıkarken bu sözler, genzim yanıvermişti. Yoksa, uyum mu sağlamıştım duyarsızlığa, duyumsuzluğa? Hiçbir şey olmadan, kendimi bulmadan, büyük kentlerdeki, boğazkesen sürünün salt anlamsız bir üyesi mi oluvermiştim.

Ne bir şey yiyordum, ne bir şey içiyordum. Sigara da yoktu elimde ve tükrüğümü de yutkunmadım ki, soluk boruma kaçırıp genzimi yakayım.

Sonra, o her zamanki inceliğiyle —bana bakışı sonsuz bir süre gibi geldi gerçi, ama mutlaka o korkunç kertedeki saygısı ve inceliğiyle, değip geçmeye bile olanak bulamayan bir ufacık bakıştı bu— firmadaki arkadaşları sordu.

«Herr Doktor Schenk ne yapıyor? Herr Doktor Lütze nasıl?...»

İstemezdim Doktor Lütze'nin yazgısını anlatmak. Beklemiyordum, yakalandım Süleyman'ın sorusuna. Doktor Lütze'yi geçen yıl yitirdik, dedim. Gerisi kendiliğinden geldi.

«Vah vah vah...» diyordu Süleyman. Çık çık çık damak şaklatıp, başını iki yana sallıyordu.

«Benden bir yaş küçüktür Doktor Lütze», dedi sonra. «Tam tamına bir yıl dört ay... İşyerindeki doğum günü kutlamalarının birinde konuşmuştuk. Onun doğum günüydü galiba. Doğum gününden sonra şimdi ölüm gününü de biliyor demek...»

«Ölüm günü diye bir şey olabilir mi Süleyman'cığım?» dediysem de, iğretiydi sözlerim.

«Ölüm günü de başka bir doğum günüdür bence», diye ekledim sonra, ağzımdan dökülen her söz, içimin derinlerinden köpüren bütün kuşku ve ikircimle yüklü yalpalıyordu.

«Lösemi, demek...» dedi. Beni dinlemiyordu, Doktor Lütze'ye dalmıştı anlaşılan.

«Kaç kez değişti zavallının kanı. Her değişimden sonra gövde, fizik bitik, ama umut yepyeni, taptaze oluyordu. Olanla umudun arasında böylesine bir gerilimi ilk kez Doktor Lütze'de gördüm.»

«Efendi bir insandı, candan bir arkadaştı. İşini iyi bilirdi, ama karşısında bir bilmeyen olunca, sezdirmezdi bildiklerini, aktarırdı, elinden geldiğinden çok aktarırdı bilgisini ama hiç sezdirmez, hiç ezmezdi.»

«Karınca ezmez, onların diliyle sinek ürkütmezdi.»

«Valla, Orhan'cığım, bir derdi buranın sinek. Yaz oldu mu, sineğin işkencesi çekilmiyor. Ama onun dı-

şında buradan hoşnutum, durumum iyi», diye kendine dönüverince, biraz erinçlendim. Şöyle bir dineldim oturduğum yerde, soluklandım, göğsüm bile şişer, öne gerinir gibi oldu.

«Bütün derdin bu olsun, Süleyman'cığım», dedim.

«Bir derdim daha var...» dedi. «Burda bir de telsizim oluverse, hem Amerikan, hem Rus casuslarının hareketini izler denetlerim. Bir telsiz, bir de kısa dalgası güçlü bir transistör radyo...»

Sustum. Oysa susulmaması gereken bir an. Ama sık sık öyle oluyor, en olmayacak bir anda anlağımın iç akımı bir noktadan kopuveriyor, akım kesiliveriyor. Saf dışı oluyor anlağım, belleğim, düşüncem. Kontak gibi bir şey. Sonra kontak yapan uçlar yine birbirine değiveriyor. Elimde değil bunun denetimi ve yürütümü. Sanıyorum, yeni öğrenmelerimle ilgili bir durum. Yeterince öğrenince, akım kesilmeleri de ortadan kalkacak. Belki de, yeni yaşamıma başlarken edindiğim doğaçtan bir kusur ve hiç düzelmeyecek. O zaman, bu kusura da uyum sağlamam gerekecek. Uyumu öğrenmem...

«Burası bir nüve, bir çekirdek, Süleyman'cığım. Değil Amerikan ve Rus casusları, buraya uçan dairelerle uzaydan bile gelmek, girmek olanaksız», diye sözde avutmak, yatıştırmak istedim nice sonra, akım yeniden anlağımdan akmaya başlayınca.

Gerçekten de, buraya gelirken geçtiğim çevre çevre kuşaklar, yapılardan sonra usuma takılmıştı bu düşünce. Burası önemli bir korunak gibi, iç içe geçirilmiş bir yerleşim bileşkesinin orta yeri, çekirdeğiydi.

«Dışarsı daha iyi», dedi. Süleyman, kendi kendini onaylarcasına başını sallıyordu. «Dışarsı daha iyi», diye yineledi. «Haklısın, burası çekirdeğin gözü, atom çekirdeğinin orta yeri, merkezi, çevresi içiçe öyle güçlü enerji halkalarıyla çevrili ki, dışarıya çıkabilmek için, yok edici enerji gerekiyor dışardan. Dışarsı daha iyi, burada beni belki sıkıştırabilirler. Zaten çem-

beri gittikçe daraltıyorlar. Dışarda beni kolay kolay ele geçiremezler.»

«Niçin ele geçirmek istesinler seni, Süleyman'cığım?»

Yine zımbaladı anlaşılmazlığın bakışlarını suratıma. Dışarda birisine yol bile soramazken, dilim nutkum tutulurken, aykırı aykırı çözülüvermesi dilimin, Süleyman'ın karşısında. Dilimin, usumun, elimin, ayağımın üzerinde yeterince egemenliğim yok. Olacak mı, öğrenecek miyim, hiç tasarlayamıyorum, hiç canlandıramıyorum kafamda. Ama yanıp sönen bir ışık arada bir, işin en başında olduğumu imliyor hiç değilse.

Sonra oldu olası hep yumuşak doğalı Süleyman, sanki bütün insanları bağışlama eğitimi görmüş gibi, sözümü unuttu, işitmemiş saydı ve açıkladı:

«Ben o aradığım yöntemi buldum», dedi. «Aslında burası bana çok yararlı oldu. Bana bol vakit verdi, kafamda getirdiğim, beni yıllarca kırbaçla kovalayan sorunu burada çözdüm, yöntemi geliştirdim. Aslında bizim yanlışlığımız nerede biliyor musun, Orhan'cığım?»

«Nerede?» diye aralandı yapışık, kuru dudaklarım.

«Uçmak istiyoruz, ağırlık, safra yüklüyoruz. Yüzmek istiyoruz, süngerden giysi geçiriyoruz üstümüze, ilerlemek için geri vitesi takıyoruz. Oysa, evrenin denklemi öylesine kolay ki, algı yeteneğimizin çok altında kalıyor bu denklemin çözümü. Formülü, çözüm yolunu, yeteneğimizin üst sınırının dışında, çok ötesinde aramaya koyuluyoruz.»

«İkisi de aynı şey değil mi ama?» diye girdim yine araya. «İkisi de bilgi ve yeteneğimizin dışında kalmıyor mu? İster alt sınır, ister üst sınır dışında?»

«Belki doğru. Aslını ararsan, elbette yeteneğin alt sınırı üst sınırı diye bir şey yok, bu saçma. Yetenek bir yuvar, bir küre, bir top, işte dünyamız gibi, yer-

küre gibi, giderek evren gibi yuvar. Yuvarın altı üstü olmaz, yuvarın sonu vardır doğal olarak, bu sonluluk, yuvaryüzdür, ama yuvar her noktasından öteye açık, sınırsız bir cisimdir. Sonlu ama sınırsız...»

«Olur mu böyle şey?» Dilime egemenliğim sıfır. Acaba sıfır da sonlu ve sınırsız mıdır, Süleyman'ın dediği gibi. Yumak dolanıyor galiba, karıştırıyorum.

«Düşünsene, Orhan'cığım,» dedi, «Eline bir karpuzu al! Bu karpuz sonludur, yoksa eline alamazsın, ama sınırları yoktur, boşluğa açılır, yani karpuz havaya açılır, sınırsızdır. Düşünsene, karpuz önce bir tohum, bir çekirdek, sonra uç veriyor, minicik bir karpuz yuvarlağı ortaya çıkıyor. Sınırlı olsa, hiç ortaya çıkmaz. Hadi diyelim, bizim göreceli gözümüz, ortaya çıkan minik karpuzu, karpuz yavrusunu, karpuz olarak algılayabiliyor, onu görebiliyor. Karpuz sınırlı bir varlık olsa, bu minik karpuz büyüyebilir mi, büyüyüp, olgunlaşıp, yediğimiz karpuz olabilir mi?»

«Şimdi anlar gibi oluyorum, Süleyman'cığım. Gerçekten dahiyane bir kolaylıkla bütün evreni açıklıyorsun.»

«Ben bunu daha lisedeyken, fizik öğretmenime söylemiştim. Saçmalama, git dersine çalış, dedi bana. Üniversitede söylemediğim profesör kalmadı, dudak kıvrımlarıyla gülümsediler, hele şu kolaycıya bak, der gibi. Sonunda bilimsel bildirilere ve yayınlara girdi, baş kuramlardan biri oldu.»

«Benim bile usum aldı. Demek, bunca açık...»

«Oluş saydamdır, yoksa olamazdı. Bak, ilk gençliğimde bir kıza tutulmuştum. Aylarca kendi kendime eziyet ettim durdum. Kendi kendime eziyet edip, bana yüz vermeyen kız, bana eziyet ediyor, diye suçu ve sorumluluğu da üstümden bir güzel attım. O zaman, daha güzel hüzünlenmeye başladım. Düşün, hüzün, sıkıntı ve eziyetten hoşlanmaya, zevk almaya başladım. Ta ki, bir gün kafamda o şimşek çakana değin...»

«Meraklandım...»

«Ben sanıyordum ki, yalnız ben tutulabilirim o kıza, ben onun peşinden koşar, ölürcesine hüzünlenirim. Bir gün, dediğim gibi, durup dururken, niçin o da sevmesin, tutulmasın, niçin o da, benim peşimde üzülmesin, diye bir soru takıldı usuma. O andan sonra sanki bütün duygu ve algım o kız için kopuverdi. Baktım, üç gün sonra gülümseyerek benimle konuşuyordu. Dünya bu kadar kolay, her şey bu kadar kolay, ama önemli birçok şeyin kolaylığı bizim karpuz biçimindeki bilgi, algı ve yeteneğimizin sonluluğunun ötesinde. Ama sınırsız olduğumuza göre, bu sonluluğu durmadan kaydırmak da elimizde her yöne doğru. Kolaya erişmek bir çok sorunun, bir çok denklemin çözümü...»

«Sınırla sonsuzluk ayrı şeyler, ama kolayla zor da mı ayrı şeyler? Zor olan kolay, kolay olan zor olduğuna göre, kolayla zor birbiriyle çakışan, örtüşen, özdeş şeyler değil mi?»

«İlk bakışta öyle gelebilir, ama değil. Zor sonluluktan gelir, kolay sınırsızlıktan. Sonluluktan değil, sınırsızlıktan yola çıkmalıyız bütün aradığımız yöntemlerde, kurduğumuz tasarımlarda, çözmek istediğimiz sorunlarda. Sınırsızlıktan sonluluğa doğru yürümeliyiz. Çünkü, sınırsızlıktan sonluluğa giden yol sonsuzdur. Olanaklarımız, yeteneklerimiz hiçbir sınıra dayanmaz ve tükenmez.»

«Bu kez de 'çok kolay olan' karıştırdı usumu. Üzerinde düşüneceğim», diyerek konuyu kapatmak istedim. Oysa, onu somut olarak söylemek istediğinden saptırmıştım. Sonra söyledi:

«Bir termos şişesi büyüklüğünde füzyon reaktörünün, bütün planı, formülleri hazır. Dünyanın her yerinde her zaman füzyona başlayabilirim.»

«Olamaz böyl bir şey», diye yine kendimi kaptırdım. Laboratuvarlarda, uzay araştırma merkezlerinde, en geliştirilmiş, en ileri bilim merkezlerinde olmayan, olamayan, insanın düşleminde, kafasının içinde her an olabilir. Süleyman gibi bir insanın düşle-

minde bu bir oyun denli kolaydır. Sözümü düzeltmeye atıldım:

«Demek istediğim, us almaz mükemmellikte bir olay. Bunu yaptığın an, yepyeni bir bilim devrimini başlatacaksın, düşlemlenemez bir çığırı başlatacaksın.»

«Onun için peşimde», dedi Süleyman, bir çocuk doğallığıyla. «Doğu, Batı, Güney, Kuzey, herkes peşimde. Dev reaktörlere, milyonlarca derecelik ısılara, enerjilere gerek yok. Dediğim gibi, termos şişesi büyüklüğünde, ele gelir reaktörlerle her yerde hidrojeni helyuma füzyon edebilirsin. Bu ne demek biliyorsun.»

«Enerji sorununun en temiz, en ucuz biçimde sonsuza değin çözümü demektir bu. Ne pis atomar artığı, ne radyoaktif ışını olan, insana, doğaya en ufak bir zararı olmayan, sınırsız enerji üretimi demek bu.»

«Evet, sınırsız; sonsuz değil, ama sınırsız», diyerek kapattığımız konuya döndü yeniden. «İstersen, sen bunu perpeteum mobilenin gerçekleşmesi olarak da görebilirsin. Öyle bir yöntem ki, bildiğin suyu alıyorsun, sonsuz enerji üretiyorsun. Sudan hidrojeni, hidrojen birleşiminden helyumu da kendi kendine üretiyor.»

«Arabalara, uçaklara, gemilere de su koy, yürü artık, desene?..»

«O hiç bir şey değil. Uzay araçları da suyla, şimdiye değin başka, örneğin katı yakıtlarla sağlanan gücün binlerce, belki milyonlarca misline erişecek.»

«Peki, formülleri ve tasarımları ne yaptın, bir yere yazdın mı?»

«Aklımı mı kaçırdım, yazar mıyım? Bir yere yazmış olsaydım şimdiye bin kez çalınırdı. Bütün dünya bu formülün peşinde.»

«Belleğinde mi tutuyorsun?»

«Öyle denebilir, belleğimde tutuyorum elbette. Ama bana her an bir şey olabilir.»

«Tanrı korusun!»

«Yok yok, olabilir, ben burada dışarda olduğundan çok daha büyük tehlikeler içinde yaşıyorum. Bu-

rada ne ileri, ne geri bir adım gidebiliyorum. Köşeye sıkışmış gibiyim, daha doğrusu çekirdeğin merkezine.»

«Evet, başka nasıl bir önlem aldın?»

Bu tahta sıraya oturduğumuzdan beri ilk kez, kendi sözlerimizden çevremize ördüğümüz kozayı aştık. Kendi evrenimize dalmıştık, daha doğrusu Süleyman'ın evrenine. Ama hiç kimse, biraz kendi evreni de değilse o, başka birisinin evrenine giremez. Süleyman'ın evreni benim de evrenimmiş meğerse. Bunca yıldır tanıyorum onu, bunca yıldır birlikte aynı firmada, aynı bölümde çalıştık, ayırdında olmamışım bunun. Evrenlerimizin kesişen, ortak yanları çokmuş. Hatta, ben biraz Süleyman'mışım diyeceğim.

Evrenimizden çıktık bu konuşma boyunca ilk kez, ya da evrenimizin çevresini, ufacık bir oylumla büzdüğümüz çevresini genişlettik, Süleyman başını avluya çevirince. Benden ayrılmış, başka bir yere gitmişti. Eliyle avluda kendi başlarına voltalarını sürdüren, el kol, baş devinimleriyle kendi iç evrenlerini canlandıran, bu evrenle, bu evrenin içinde, dışardan gözlemleyene görünmeyen, kişi ve varlıklarla konuşup duran insanları imledi. Sanki bir fanus altında donmuş figürlermiş de, Süleyman'ın bir el devinimiyle, verdiği bir imle katılaştıkları yerden devinimlerini sürdürmeye başlamışlar. Öylesine dalmışım Süleyman'la söyleşiye, ben alış verişine.

«Bu arkadaşların birer kod adı var bende», dedi Süleyman eliyle gösterdikten sonra. «Ahmet, Mehmet, Ali, Veli değil bu arkadaşların adı. Elbette onların da ayrı ayrı Ali, Veli diye adları var. Ama ben o adların bir çoğunu unuttum. Necmi gibi üç beş ad kaldı belleğimde. Ta ki, füzyon formülünü geliştirdikten ve kesin olarak saptadıktan sonra, formülün her bir sayısını, her bir harfini teker teker bu arkadaşlara ad yaptım. Benim için artık Ali, Veli değiller, alfa, beta adları. Birisi alfa, birisi beta, birisi gema, birisi omega, böyle gidiyor.

Bazılarının da adı bir sayı, örneğin 1, 2, 3, gibi. Formülde ne varsa, ne gerekiyorsa, formülün bütününü parçalarına ayırdım, her parçayı bir arkadaşa ad yaptım. Çünkü, insan bu yeryüzünde en çok birey olan, bireyliğiyle insanın anlağına, belleğine en rahat ve en silinmez biçimde yerleşen varlıktır. İlkokulda bir öğretmenimiz vardı. Bizi okutmaya başladıktan üç ay sonra teker teker hepimizin, ki otuzdan fazlaydık, adımızı, soyadımızı ve okul numaramızı ezbere biliyordu. Daha sonra, ondan ayrıldıktan yıllar sonra, ortaokula, liseye, üniversiteye giderken, hatta daha sonra ne zaman, nerede birimize rastlasa, hemen numarası, adı ve soyadıyla seslenirdi. 121 Süleyman Yonca nasılsın, iyi misin? derdi örneğin. İnsan galiba, bunu kanıtlamak belki olanaksız ve bu yüzden, ancak bir sanı olarak söylüyorum, insan galiba hiç değişmeyen bir varlık, doğumdan ölüme değin hiç değişmeyen, ya da ne bileyim, gerçekten bir değişme varsa, en az değişen. Ama ben, zaten özde değişime inanmam, yüzde değişim olabilir belki. Füzyonla hidrojenleri helyum yapınca, değişim mi oldu? Yüzeysel düşünceye göre öyle, oysa hem helyum her zaman vardı, hem de bireşen, kaynaşan hidrojenler yeni helyumun içinde. Ya da atomu parçalayınca, parçaları zaten vardı ki, parçalandılar, bence bu yüzeysel bir değişim. Gerçek değişim bir varın, evrende hiç olmayan, saptanmamış, bilinmeyen demiyorum, çünkü saptanmamış, bilinmeyen nice oluş ve varlık var evrende, hiç olmayan bir vara dönüşmesi olur. Ama bu bugüne dek görülmemiştir. Her neyse, işte ben bu arkadaşlara, bu insanlara, ben yaşadıkça silinmemecesine işledim formülümü. Kimse o formülü bu insanlardan, ben istemeden söküp alamaz.»

Önümüzden geçerken sigarasından bir soluk çeken kişiye seslendi birden Süleyman:

«Hayrola Eta?»

Adam sigarası dudaklarına yapışık kaldı, Süleyman'a doğru dineldi:

«Sağlık, Süleyman Abi, sağlık,» dedi. «Bir buyruğun mu var?»

«Estağfurullah, Eta, sağlığın bana yeter. Komseri mi düşünüyorsun?»

«Olsun abi, iyileri de var», dedi Eta. Müsade isteyip, yoluna koyuldu.

«Eta'nın genç ve çok güzel bir karısı vardı. Birkaç kez geldi buraya. Kıyamaz insan el sürmeye, öyle güzel. Eta işe gidince, semt karakolunun komseri musallat olmaya başlamış kadına. Bir süre sonra eve girer, çıkarmış. Bütün mahallede bilmeyen, görmeyen, söylemeyen kalmamış. Söylenti tatlıdır derler ya... En sonunda, evet herkesten sonra, Eta da öğrenmiş. Bir gün işe gidiyorum, diye gizlenmiş, sonra yine eve gelmiş. O girişten sonra evden, kendi evinden bileklerinde kelepçeyle ve komserin gözetiminde çıkmış, karakola götürülmüş. O komser, Eta'nın evine nasıl girdi, değil mi? Kim bilir ne gördü kendi evinde adam. İşte sonunda buraya geldi. Yıllar oldu. Dedim, başta karısı bir, iki geldiydi, insan el değdirmeye, dokunmaya kıyamaz. Sanki dokununca, giz bozulacak, kadın havada çözülecek, öyle güzel. Bir kez de yanında genç, sırım gibi dünya yakışıklısı bir adamla geldi. Bu son gelişi oldu. Bir daha görünmedi. Eta, soranlara, sorulmadan dayanılacak gibi değildi adam da, amcaoğlu dedi. Bir tek bana açtı sonra gizini, komser bu, dedi. Bir tek ben biliyorum, bir de Eta, komseri. Bize de birer paket sigara ile baklava getirdiler. Necmi Bey hepimize dağıttı, afiyetle yedik. Meğer evlenmişler. Eta'nın öyküsü bu kısaca. Her arkadaşın bir öyküsü var. Formülümdeki her harfin, her sayının bir öyküsü var. Yaşayan harfler, yaşayan sayılar, yaşayan formül, benim formülüm. Ama gizemli, öldürünce ele geçmez, çözülüverir havada. Benim elimden başka bir el dokununca çözüverir, uçar gider. Öyle güzel, öyle güzel...»

«İyi de, bu harfler ve sayılar formülde belli bir sıraya giriyor, değil mi? O sırayı nasıl düşündün? O sı-

ra karışmaz mı? Bu kişiler senin taktığın adların ne olduğunu ve formüldeki sıralarını biliyorlar mı?» diye sordum.

«Benden başka kimse bilmez bunu. Kusura bakma, sana güvensizliğimden değil, ama ağzımdan bir kez çıkarsa, yelin kulağı vardır, dağın, taşın, kuyunun, derenin dili vardır. Sana bile söyleyemeyeceğim, üzgünüm», dedi Süleyman.

Üzüldüğü bir gerçekti. Bir insanın tek başına bir gizi olması anlatılmaz bir yük, anlatılmaz bir sıkıntıdır. Gizler, giz kardeşleriyle, giz dost ve arkadaşlarıyla paylaşılsın diye vardır. Yoksa, ne anlamı olurdu gizin? Giz, salt giz kaldığınca, giz olamaz ki, onu bir giz kardeşe, bir giz dosta açınca, iki insanın, iki kardeşin ya da arkadaşın arasındaki, giz olarak önem ve anlam kazanır, giz olur gerçekten. Giz ancak iki insan arasında bölüşülünce giz niteliğine bürünür. Gizin başta gelen işlevi de zaten, ikiyi bir yapmak, iki insanı birleştirmek, kaynaştırmak, özdeşleştirmek değil midir? Gizli, demek ki, gizi olan locaların, odaların, derneklerin, birliklerin, örgütlerin anlamı da burada. Zaten onların üyeleri birbirlerine «kardeşim» diye seslenirler. Yine de Süleyman'ın isteğine saygı duymak düşüyordu bana:

«Üzülecek ne var, Süleyman'cığım. Ben de senin yerinde aynı düşünür ve davranırdım. Ne mutlu sana, sen erdin böyle bir gizin mutluluğuna», dedim.

«Sanma ama, bu mutluluğu yalnız kendime saklıyorum», dedi usumdan geçenleri okurcasına. «Bu kişilerin hepsi benim gizimi taşıyan, gizime ortak olan arkadaşlarım. Mutluluk arkadaşlarım, mutluluk kardeşlerim onlar benim», dedi; gözleriyle avluda dolaşanları, top oynayanları, köşelerde kümeleşenleri tarıyordu.

«Ama yalnız onlar mı? Hayır, insanlar benim ortağım, arkadaşım», diye ekledi. Önceki düşüncemden bir sonrakine geçmeye süre tanımadan Süleyman bana açıklayıvermişti kendisinin lonca monca gibi bir

gizi olan örgütlerin insanı olmadığını ve mutluluk için böyle bir şeye gerek duymadığını. Zaten o hiç şimdi burada, bu kapalı avluda olur muydu öyle bir örgütün üyesi olsaydı? Kardeşler bırakır mıydı?

«Ben büyük gizimi buradaki arkadaşlarımla, kardeşlerimle üleşiyorum ya, amaç değil bu benim için. Bu giz, bütün insanlara en azından enerji ve maddi refah alanında mutluluk getirecek bir buluştur. Böyle bir şeyi ne yalnız kendime, ne buradaki kardeşlerime saklamak, alakoymak isterim. Ama Rus'un, ya da Amerikalı'nın eline geçmesini de istemem. Birilerinin, örneğin bir büyük şirketin patentleyip üzerine oturmasını, sonra onunla yıllarca dünyayı ve insanları sömürmesini hiç istemem. Neyi isterim, biliyor musun? Bu buluşumun aynı anda herkesin olmasını, herkesin bu buluşla aynı anda bolluğa ermesini isterim. İşte bunu sağlamaya uğraşıyorum şimdi.»

«Bu konuda sana bir yardımım olabilecekse, severek yaparım», dedim. Artık kalkmam gerekiyordu. Bunu bir ayrılış sözü olarak konuştum. Süleyman da benimle ayağa kalktı. Kalktığımızı gören bazıları, bakışlarını bize yönelttiler.

«Bunca konuşmanın, anlatmanın varacağı nokta işte buydu», dedi bu kez Süleyman.

«Yalnızca yardımın olabilirse değil, senden doğrudan doğruya yardımını diliyorum», dedi Süleyman, uzatmak istediğim elimi iki eli arasına aldı. «Ne zaman döneceksin, ne zaman yine işbaşı yapacaksın?» diye sordu.

«Daha bir süre var. Kesin bilemiyorum şimdi. Önce kısadönem askerliğim var. Sonra da bir özel işim. Kafama takılan, bilmek istediğim bir durumu aydınlatmam gerekiyor. Ondan sonra dönüşü düşünebilirim ancak», dedim. Yanıtım pek hoşnut kılmamıştı onu. Yine de, «Giderken uğrar mısın?» dedi.

«Uğrayamazsan bile, olur ya dünya ve insan hali, dönüşte durumu aynen sana anlattığım gibi Doktor Ehrenfeldt'e aktarmanı istiyorum senden. Doktor

Ehrenfeldt hâlâ firmanın başında, değil mi?» diye onay bekledi.

«Evet», dedim, «Doktor Ehrenfeldt hâlâ yönetim kurulu başkanı.»

Bir tedirginlik uçup gitti gözlerinden.

«Doktor Ehrenfeldt'e güveniyorum. Bir ona güvenim tam. Hem bir bilim adamı, hem insanlara karşı sorumluluk duyan bir büyük yönetici, hem de dört başı bayındır bir insan. Öyle değil mi?»

«Öyledir. Benim doğal olarak kendisiyle ilişkilerim çok sınırlı. As üs ilişkileri. Onun, düzeyiyle fazla işim olmadı bugüne değin», diye kaçtım sanki elleri arasından. Bir tedirginlik akımı ondan, elleri arasında hâlâ tutmakta olduğu elime atladı. İçim korkunç zangırdadı. Bir kez daha yüzüme ve bütün varlığıma çiğliğim yayıldı.

«Konuşursun ama değil mi?» diye yalvardı sanki.

Değil bir arkadaşı, bir insanı, herhangi bir başka yaratığı bile kendisine yalvartacak duruma düşüren birisinin ilkelliğini ve alçaklığını en içimde, en derinimde kızgın bir şiş gibi duydum. Toparlandım:

«Elbette, elbette, bütün anlattıklarını sözcük atlamadan aktaracağım», diye pişmanlık gösterisinde bulundum, sözde içimdekine karşı günah çıkardım.

«Gelsin buraya Doktor Ehrenfeldt, ya da çıkartsın beni buradan», dedi ve sustu. Çokça sustu sonra, «Neyse», diyerek sürdürdü: «Gelsin bana, alsın benden formülü. Verirsem, bir tek ona veririm.»

Beni allak bullak eden, kafamın içini alt üstleyen bir fırtına geçti içimden. Kaç yıl hizmet vermişti Süleyman firmaya, büyük küçük, önemli, daha az önemli, ama ayrı ayrı yararlı, en başta firmaya, sermayedarlarına ve hissedarlarına yararlı kaç buluş, kaç patent kazandırmıştı, armağan etmişti. Karşılığında, evet karşılığında işte şuraya tıkılmıştı. Benliği bilincinden, ya da bilinci benliğinden birazcık uzaklaşma belirtileri gösterince, kendilerinin sağlığından ikna

olmuş, sağlıkları kendilerinden menkul beyler, Süleyman'ı başlarından savmışlardı. Ne Doktor Ehrenfeldt, ne Doktor Schenk, ne Doktor Lütze ne de bir başkası bir kez olsun adını anmıştı Süleyman'ın ta yıllar var: Ben buraya gelirken, birinden biri de Süleyman'ı sorsaydı, görürsen selam söyle, deseydi. Oysa Süleyman hâlâ firmayla dolu, kafasının içi eski iş arkadaşlarının, işverenlerinin sevgisiyle dolu.

«Sen hiç merak etme, Süleyman'cığım», dedim. Burada yaşama başladığım, adım adım bir benlik aradığım ve büyüttüğüm günden beri ilk kez riyanın ve ikiyüzlülüğün kucağına düşmüştüm. Oysa, daha kaç günlüktüm şurada. Böylece, gelişeceğini umduğum benliğimin mayasına yalan ve rıyanin kendisi de katılmıştı. Artık ondan kurtuluş olamayacaktı.

«Doktor Ehrenfeldt mutlaka gelecektir sana», diye sürdürdüm sözümü. Sözüm mü, bir yılan dilinin ıslığıydı kulağımda çınlayan. «Sana konuşur konuşmaz haber ileteceğim, sonucu bildireceğim», dedim. Gözlerinin içi sıcacık gülüyordu. Elimi bırakıp, bana sarıldı. Yanaklarımdan öptü. Gözüm nemlenir mi diye bekledim. Umudum boşunaydı.

«Gelenin gidenin var ama?» diye sordum hâlâ sarmaş dolaş, gözlerimin önünde Süleyman'ın formülünü oluşturan avludaki öbür insanlar.

Süleyman'ın kolları gevşedi. Beni bırakıp, geri çekildi. Aramızdaki hava emilmişti. En ufak bir akım iletilmiyordu.

«Geliyorlar geliyorlar», dedi. Sesine ilk kez acı karıştı. «Amca oğlum Ahmet ile hanımı arıyor. Geçen gün, son gelişlerinde bizim Ahmet, dışarda yaramazlık etmeseydin, buraya sokmazlardı, dedi. Uslu duracağına önce buradaki büyüklerini, doktorları inandır, seni çıkarayım buradan, dedi. Ahmet efendi, bugün tıraş olmamışsınız, vakit bulamadınız herhalde, dedim.» Anlatırken, gözleri dalmıştı. Sonra yine bir şeyi anımsamışçasına birden:

«Geliyorlar geliyorlar», dedi. «Örneğin, amca oğ-

lu Ahmet...» Bu söz üzerine ayrılmak istemezdim Süleyman'dan. Ama başka türlüsüne de benim durumum elvermiyordu. Ağzımın her açılışında bir aykırı durum doğuyordu. Bu durumlardan birinde ayrılmaktan başka edecek kalmamıştı. Bu kez ben onun elini avcuma aldım, derince gülümsemek istedim onun yüzüne bakarak. Bu istek içimden geliyordu. Ama böyle bir isteği bile duyularımın yerine getirmesini bekleyemezdim. Bunun için, içimde kıpırdanmaya başlayan bir istemle duyular arasındaki hatlar ya hiç, ya yeterince oluşmamıştı.

Gözbebeklerimden ani bir gülümseme esti.

«Yine geleceğim», diye aralandı aralanmadı dudaklarım. Ayrıldım.

Avludan, insanların arasından geçerken, iki yanımda durup yol kurdular. Saygı dolu selamladılar, uğurladılar beni.

Kapı açıldı. Avludan dışarıya, büyük ağaçlıklı alana salındım.

Oradan geçtim mi, geçmedim mi, anımsamıyorum. Ya çözülüp ağdım, ya da bir fırtına olup geçtim. Anımsamıyorum. Belki de, zaten istencime aldırmayan duyularım, bütün kapılarını kapadılar, kepenklerini indirdiler.

Belki gözsüz, kulaksız, dilsiz, elsiz, burunsuz geçip gittim ağaçlar arasından, hafif eğilimli, tümsekli araziden.

Ben oydum mutlaka o an: gözsüz, kulaksız, dilsiz, elsiz, burunsuz...

Duyular kapanınca, insanın istemi, istenci ve bilinci de mi tümüyle köreliyor?

* * *

Avlu kapısından dışarıya adımımı atarken yoktum. Merkez binasının kapısından içeriye girerken yeniden oldum.

Oysa, kendim de şaştım merkez binasında ne aradığıma. Hademeden başmüdür beyin odasını sordum.

Hayret, söyledi ve mermer merdivenlerden birinci kata çıkmamı engellemedi. Başmüdür beyin odasına girdim.

«Buyrun», diyerek ayağa kalktı çalışma masasının ardındaki adam. Beyaz doktor önlüğü falan yoktu. Doktordan çok, sert bir komutan gibi, üzerime doğru yöneltti adımlarını.

Süleyman'ın yıllardır çok yakın arkadaşı olduğumu, kendisini ziyaret edip uzun konuştuğumu, dilimin döndüğünce anlattım. Dilim çözüldü sanki, daha anlatacaktım;

«Ne istediğinizi söyleyin!» diye buyurdu. Süleyman'ın çok değerli bir bilim adamı olduğunu, belki bazı sorunları olabileceğini, ama dışarda bunun kimseye bir zararı olmayacağını, tam tersine ülke için çok yararlı olabilecek yeni buluşlarda bulunabileceğini, dışarda her yurttaş gibi —normal sözünü kullanmak istemedim— yaşaması için, benim kendilerine söz verebileceğimi ve Süleyman'la da her zaman ilgilenebileceğimi söyledim.

Dinledi beni komutan. Sonra, evet korkunç bir aradan sonra, yüksek sesle ve gürültüyle değil, ama benim o ana değin işittiğim en sert, en katı bir sesle:

«Sizi de burada alakoymamı istiyorsanız, bir dakika daha burada durun ve böyle konuşun!» dedi. Sonra, «Kim ne zaman hasta, kim ne zaman sağlam, sizden mi öğreneceğiz?» diye sordu. Sorma değildi doğallıkla, kovmaydı. Ama, bu da beni bir hayli şaşırttı, sizli konuşmayı hiç bırakmadı.

«Afedersiniz, kesinlikle böyle bir amacım yok,» dedim. «Yok», sözcüğünü söylerken başmüdürün kapısını ardımdan kapatmıştım bile.

İyi mi ettim acaba? diye kendi kendime bir soru yöneltmedim. Nasıl yöneltebilirim ki, ayaklarımın bilinci ve eylemi ile dilimin bilinci ve eylemi arasında bir uyum oluşmamış henüz. Anlak ve bilinci ise, hiç karıştırmıyorum işe.

Bana, ayrı bir ülke görünen alanı terkettikten

sonra, içine düştüğüm insan gitgellerine kapılınca, içerisi ile dışarısı göreceleşiverdi. Şimdi buraya içerisi, oraya dışarısı da diyebilirdim.

Bu neyi değiştirirdi?

Dışarısı... Yer yer kazılmış, yer yer göçmüş yollar. Karanlığın tuzakları yayalar ve arabalılar için. Kirli, boz duvarlar, üst üste yığılmış, her türlü beğeninin dışında, her türlü sevgiyi dışlamış beton yapılar. Hırlı gürültülü, artarda birbirini iten, korna dağdağaları ve egzoz gazları içinde boğulan ve kenti boğan taşıtlar, gülmeyi ve sevinci, hoşnutluğu ve erinci varoluş biçimi olarak tanımayan bir tür yaratık yığını halinde, pür telaş, ite çarpa gidip gelen insan kalabalıkları, pusundan, kirinden göğünün rengi solmuş bir kent, geçim kavgası içinde kurulu birer haykırış makinesi seyyar satıcılar, kaptıkaçtı satıcılar, işsiz güçsüz miskinler, üstsüz başsız süfliler ve önüne gelen her duvara sürülmüş, püskürtülmüş, sıvanmış yazılar... Dışarısı insanın ve toplumun tarih boyunca bilgi, algı ve kültür birikimine karşı başlatılmış us almaz bir kuşatmanın, düşünülemez bir seferberliğin imleriyle dolu. İnsanı niteleyen en önemli kültür yaratısı yazının, dilin ve anlağın tanımadığı biçimde sövgüye, ileniye uğratılması. Duvarları, köprü ayaklarını, doğanın her türlü kire ve pisliğe direnen ağaçlarını, dağ, taş, tarlalarını kendi rezilliklerinin, ilkellik ve vahşetlerinin izleriyle boğmuşlar, bunun için de, yazıyı kullanmışlar. Çeşit çeşit yazı türlerini geliştirerek, insana tarih ve süreklilik kazandıran eski soyların, ata soylarının bundaki sorumluluğu nedir?

Her buluşu, her bilgiyi, her gelişmeyi ilkellik ve vahşet için kullanabilen bir soyun türü insan aynı zamanda. Onduran ve öldüren, yücelten ve yerelten bir tür. Tanrısal soyluluğun ve şeytansal sefaletin türü.

Yazının sefaletiyle oluşun çürümesi noktalanıyor sanki. Hep kendilerinden başka birilerini kurtarmak delisi birtakım yaratığın boyanmış, boylarından büyük sözler ve kendilerinden başkalarını yeren, kara-

layan ve kargışlayan, beyincikleri ölçüsünde minik sözler çitlerde, duvarlarda, ilan tahtalarında, yollarda, kayalarda, bildirilerde dağıtılan, değil, hışımla tutuşturulan bildirilerde. Ve bu sözlere indirgenmiş, kudurgan söylevler. Çıkmaz, kısa süre sonra bir yerlerde yitiveren keçiyollarınca, gövdelerinin, kalın ve kaba gövdelerinin nasıl girebildiğine şaşılacak inlerinin ve kovuklarının daracık giriş deliklerince, bu daracık giriş deliklerine uyan çevrenlerince, sözdiziminin kargaşık, anlam vermeyen en ilk, en ilkel aşamasına uygun düşüncelerince, bin bire bölünmüş bu yazıcılar. Her biri kendinden menkul hepsinin en iyisi, kendilerinden öteye her şeyi, herkesi yok sayan, yadsayan, onlara diş bileyen, onları bir kaşık suda boğmaya hazır, gelecek için kan akıtan, geleceğe kanla başlamaktan çekinmeyen canavar yazıcılar. Ve onları seyre dalmış, seyre değil, bir kâbusa dalmış, karabasan baygını yığınlar.

Canavarın her gün yeniden ve her gün sayıyı bir artırarak istediği kurbanları kanıksayan, çürüyüp giden yığınlar, ki aralarında taraf tutanlar bile var bölük bölük.

Bu yazıcıların yazdıklarıyla yan yana uyum ve barış içinde, karşılıklı anlayış içinde, başka yazıcıların yazdıkları. Işıklı yazılar mağazaların ön yüzlerinde, vitrinlerin alınlarında, yol boyu iki yana dikilmiş tabelalarda, birtakım malı öven, göklere çıkaran, ama alçaklıkta öbür yazıcıların yazılarından hiç de geri kalmayan yazılar. Süslü püslü, gözalıcı boyalarla, renklerle, resimlerle göz boyayan, aldatan yazılar. Her iki yazı türü birbirinin piçidir, biri öbürünün sonucudur, öbürü birinin.

Her ikisinin tek amacı, sana gideceğin yolu göstermek, söyleyeceğin sözü söyletmek, göreceğini göstermek. Seni kör, sökel, sağır ve kötürüm kılıp, usuna, gönlüne inme indirmek, bilincini söndürmek.

Şimdi içerde Süleyman'la nasıl rahat konuşabil-

diğimi ayrımsıyabiliyorum. Dışarıya çıkar çıkmaz inme yiyen dilim ve düşünümle.

Yeniden başlıyorum ilk sözü bellemeye, ilk söze dilimde sesle biçim vermeye...

Dilin boyunduruklardan kurtulmasıyla gerçek varoluşum başlayacak burada. Gerçek bir iç varoluşu olmayan şeyin, yaşamı da yoktur ve canlı kılınamaz ve büyük değildir ve büyük olamaz, okumuştum bir yerde. Okuduğum an, geleceğe uzanan bir ışık çizgisinde şimdimi görmüştüm sanki. Şimdi öyle geliyor bana. O zaman şimdimi apaçık görmüşüm gibi. Oysa, şimdi halimi apaçık görmek değil, uzağı göremeyen gözlerimin gözlüksüz çıplaklığını, ağrılarını yaşıyorum. Geçmişe ise, başımı çevirmem olanaksız.

Bütün bunları sana anlatmaktaki amacımı düşünmek istiyorum. Düşünen gözlerim de çırılçıplak, gözlüksüz. Ne uzağı, ne yakını görebiliyor. Niçin anlattım bütün bunları sana? Neyi umuyorum? Satırlarla aramızdaki uzaklığa yol mu döşüyorum? Döşenebilir mi o yol?

Oysa, ben buraya dönüşü, dönüş yollarını düşünmek için geldim. Döneceğim, arayıp bulacağım, döneceğim. Kendime.

Ben zaten sana bir şey anlatmadım. Ayakta ve açıkta geçen ziyaret gününün ardından revirdeki ranzama uzanmışım. Altımdaki, sağımdaki, solumdaki, öndeki, arkadaki uyumuş. Gözlerim açık dalmışım. Ben zaten sana bir tek sözcük bile anlatmamışım.

Hoşçakal Maria...

* * *

Otobüs, yamaçları gittikçe makileşen, ağaçlanan yarlardan geçiyor. Gök masmavi, ulu bir ırmak gibi, iki yanda uzanan dağ sırtları, tepeler arasında önümden akıp gidiyor. Birkaç saatte bir mola veriyoruz. Çay içiyoruz, bir iki adımla ayaklarımın uyuşukluğunu atmaya çalışıyorum.

Yanımdaki kişi çok sevimli, hemen konuşmaya

koyuldu, soru üstüne soru. Beni merak ediyor, anlıyorum. Öğrenmek istiyor. Şimdi ona, ben de kendimi bilmiyorum, desem neler düşünür? Kişi kendini öğrenemeden ölür gider.

Benliğim bu koşullanmışlıktan sökülüp atıldı. Ne zaman, bilemeyeceğim. Düştüğü yer çoraktı, giremedi. Kökleri kavruldu, tek tek kırıldı, yitti. Ben bu yüzden bilemiyorum kendimi, desem mi?

Aslında onun gibi konuşmak istiyorum. Konuşkan olmak istiyorum. Onun sorularını yanıtlamak, ona da sorular yöneltmek, onu tanımak istiyorum. Deneyeceğim.

Çok sevimli, çok sıcakkanlı. Şeftali sunuyor, gülümseyip alıyorum. Ama sigara uzatırken daha tez davranamadım, yine de elimi uzatılan sigara yerine cebimdeki pakete saldım.

Sundum. Öven, imrenen bir parlaklık yayıldı gözlerine, özenle iki parmağı arasında bir sigara çekti.

«Dışardan mı geliyorsunuz?» diye sordu. Sigara hâlâ parmakları arasında, öbür üç parmağı incelikli bir bayanınki gibi hafifçe yükselmiş. Gözlerinde hâlâ aynı imrenli gülüşün parlaklığı.

«Sanki...» dedim.

«Çok nüktedansınız...» dedi, bu kez bir kahkaha salarak.

«Sanki dışardan geliyorum... Ne hoş.»

«Sanki ben...»

Bir kahkaha daha attı:

«Sanki ben dışardan geliyorum...»

«Sanki ben hep...»

Artık katılıyordu gülmekten:

«Sanki ben hep dışardan geliyorum... Ömürsünüz, gerçekten bir ömürsünüz.»

«Sanki ben hep burada...»

Artık hiç beni dinlemiyordu, işitmiyordu. Onun kahkahalarına önden arkadan bakıyordu öbür yolcular. Onun kahkahaları içinde doğranıyor, kıymık-

lanıyordu artık sözlerim, hiçbir şey anlaşılmıyordu. Ben de anlamıyordum ağzımdan çıkanları:

«S-a-nk-i - b-e-n - h-e-p - b-u-r-a-d-a-y-ı-m - b-a-ş-k-a - y-e-r-l-e-r-d-e-n - a-n-ı-l-a-r-ı-m - y-o-k---»

Kahkahası yavaş yavaş kesilince:

«Yolculuğun amacı gezi mi?» diye sordu.

«G-e-z-i...» dedim, daha önceki sözlerimi sürdürürcesine, ama yine anlayamadım sözümü.

Böyle, konuşup gidiyordu. Ağzımdan bir sözcük kapıyor, sonunu kendisi getiriyor, yorumluyor, düzeltiyor, yanıtlıyordu. Arada bir de kahkahalar patlatıyordu. Şirinliğine diyecek yoktu. Bir ara nasıl olduysa, koltuğun baş yastığına kafayı dayadı, oturduğu yerde kaykıldı ve sanki kaykılır kaykılmaz horlamaya başladı. Bu kez, otobüsün öbür yolcuları, bir yerlerden gelen bir sinyal üzerine, zincirleme kahkahaya koyuldular. Komşunun gülüşlerinden yorulup horlamaya başlaması, bütün otobüsün bir süre için eğlencesi oldu.

Bu kahkahalar arasında başım zonklamaya başladı. Büyüdükçe büyüdü zonklama kafatasımdan taştı, gözlerimden, kulaklarımdan, burun deliklerimden, ağzımdan zonk zonk akıyordu. Dudaklarımı birbirine bastırıyor, gözlerimi sıkıyor, avuçlarımla kulaklarımı kapatıyordum.

Kafamın içinde oraya buraya koşuşmalar başladı. Silahlar patlıyor, çizgilerini, seçemediğim insanlar yerlere yığılırken kana bulanıyorlar, inildiyorlar, ölüyorlardı. Canavar düdükleri, mavi, yeşil, kırmızı yanar döner araba sinyalleri, güvenlik güçleri, asker taburları... Sonra ortalık birden süt liman. Sabah kuşluğunda hiçbir adımla, hiçbir sesle, hiçbir insanla sessizliği ve el değmemiş biçimi bozulmamış bir alana dönüyor kafamın içi.

Alanın tam ortasında büyümesi gözle görülen bir bitki gibi, tohumdan fidana, fidandan ağaca, yerden bir insan bitiyor. Kara saçlı, kalın kara kaytan bıyıklı, esmer yanık derili, kara gözlü biri. Bittiği yerde

kollarını yanlara kaldırıyor, avuç içiyle bir şeyleri itiyor. Görünmez bir şeyleri, kimsenin henüz görmediği, ama onun gördüğü bir şeyleri. Yüzüne acılar yayılıyor, korkuyor, kızıyor, iten elleriyle kendini savunuyor ve dikildiği yerdeki ekseni üzerinde adım adım dönüyor.

Çevresinde geniş bir çember oluşturarak, meşin pantolon, meşin yelekli, kızlı oğlanlı bir küme ağır adımlarla çemberi daraltıyor. Saçları, ortada bir yele bırakıp kökünden kazınmış, ortada alından enseye uzanan yele miğfer tümseği gibi kaskatı dineliyor. Ellerinde kalın zincirler, demir çomaklar, parmaklarında beşli yüzük biçiminde demir eldivenler, ağır ağır, adım adım, ortadaki karasaçlı adamın çevresindeki çemberi daraltıyorlar. Henüz çember kapanmamasına karşın, ortadaki adam yanlara açık kollarını, sanki çember artık direnen avuçlarını geriye itiyormuşçasına, dirseklerinden hafifçe kırarak, gittikçe kısaltıyor. Çember daraldıkça daralıyor. Demir zincirler ve çubuklar, demir eldivenli yumruklar uzansa, ortadaki adama değebilecek. Adamın kolları, çepçevre sıkıştırılmış, kıskıvrak sarılmışça, gövdesine yapışıyor. Deli gömleği giymiş gibi, hiçbir yanını oynatamıyor. Gözleri faltaşı gibi açılmış, kızgınlık püskürtüyor, içinden yanıyor.

Kafalarını ortadan miğfer gibi yükselterek ayıran sarışın, katılaştırılmış yeleli, kulakları ve burunları parlak taşlı küpelerle süslü meşin gençler, birden ortadaki adamın üzerine zincir, demir, tekme, yumruk çullanıyorlar.

Kafamı, korunmak için kollarımla sımsıkı sarıyorum, sağa sola döndürüyorum, hiçbir açık nokta kalmamacasına kollarımın arasında sarmalıyorum.

Öyle kalıyorum. Sessiz, derin soluyorum uzun uzun. Kollarımı başımdan çekiyorum. Alanın ortasındaki adam kin, kan revan olduğu yerde bir külçe. Kıpırdamıyor, başının gövdesinin çeşitli yerlerinden kan sızıyor.

Alan bomboş. Yerde adamın yanında bir gamalı haç.

Otobüs çoktan kente varmış.

Yanımdaki sevimli adam:

«İniyor musunuz?» diye soruyor. Sonra kendisi yanıtlıyor:

«Aynı otobüsle geri gideceksiniz galiba. Ömür adamsınız doğrusu.»

Başlıyor bir kahkaha daha atmaya.

«Aynı otobüsle geri gidecek. Ömür adam... Ömür adam... Ömür adam...»

Kahkahayla yürüyor kapıya doğru, arada:

«Çok ömür, çok ömür...» diyor.

«Ama ben ineceğim. Çok memnun oldum sizi tanıdığıma. Arkadaşlara anlatacağım. Ne ömür insan...»

İniyor.

Bir ben kalıyorum otobüste. Dışardan sürücünün yardımcısı çıkıyor ön merdivene. Bıçkın başını uzatıp:

«Uyudun galiba, abi?» diyor.

Gülüyorum. Kalkıp eşyalarımı topluyorum.

Demek burada arayacağım onu. Otobüs garajının gelen, giden, harekete hazırlanan otobüslerinin ışıkları, gecenin, karanlığın ortasında hüzünlü, iç üşüten bir dünya. Donuk, sarı ışıkları insanın boğazına dolanıyor, süzülüp içine oturuyor. Yürüdüğümü gören yamaklar, kurulmuşça çığırmaya başlıyor:

«Antalya'ya, Side'ye şimdi kalkıyor...»

«Afyon, Eskişehir, Ankara...»

«Balıkesir, Bursa...»

«Çanakkale, İstanbul...»

«Erzurum...»

Sesleriyle alıp benimi savuruyorlar adını ünledikleri yörelere. Henüz geldim, otobüsten indim. Yine gönderiyorlar gelmediğim yere. Ben burada değil miyim? Yapyalnız otobüsler, farlar, neonlar ortasında sarı, beyaz, donuk ışıktan, bu dünyayı sımsıkı çevreleyen karanlıktan sırılsıklam.

Geceleyin bir kentin garajına inip ortalıkta kalmak, yol yordam, bir insan bilmemek, bir yaşama yeniden başlamak, sesler ve biçimlerle hırpalanmak, örselenmek, bir söz diyememek, bir yaşama başlarken, tutsağı ediyor, bir kente başlarken tutsağı ediyor insanı. Ben bu yaşamı arayacağım, yaşam yönlendirecek beni, bu kenti arayacağım, bu kent söndürecek benimi.

«Naneşekeer!..» diye bir ses cırlak patladı kulağımın dibinde.

İrkildim. Başımı çevirdim. On iki, on üç yaşlarında bir oğlan, başında paçavradan, yuvarlak yağlı bir yastık, üzerinde bir tepsi dineliyordu yanımda. Kısa kırpılmış saçları alnının yarısına iniyor, ince burnu, sivri çenesi hüzün veriyor, geceleyin simsiyah parlayan gözleri, bir naneşekeri almazsan ağlayacağım, diye bakıyor. Hüznün geceyle yunmuşunu böylesine yakından ilk kez yaşıyorum.

Sanki ilk kez yaşamaya başlıyorum. Garaj ışıklarının, çocuğun suratına vurduğu gölgeler, bana ayak bastığım kentin coğrafyası, ülkenin tarihi gibi baktı. Tarihiyle, coğrafyasıyla bu kent ve bu ülke, üzerime abandı, göğsüme yüklendi.

Ne kıpırdıyabiliyorum, ne bir söz diyebiliyorum. Başında tepsili oğlanın pır pır parlayan gözleri bana bakıyor. Bakışıyoruz.

«Nereye gideceksin, abi? Otobüse götüreyim. Naneşekeri vereyim mi? Gece yolculuğunda iç açar, rahatlık verir», diye art arda ivdirdi sözlerini.

«Şimdi indim otobüsten», dedim. «Geldim. Aynı şey gelmek, gitmek, değil mi?»

«Tabi abi, gelirken de binersin, giderken de binersin otobüse», diye onayladı.

«Burada kalacağım öyleyse.»

«Taksi ister misin, abi?» diye sordu.

«Bir naneşekeri ver», dedim.

«Buyur, abi.»

«Okula gitmiyor musun, sen?»

«Gidiyorum tabi, abi. Okul tatilinde naneşeker satıyorum», dedi, biraz övüngen, ya da güvenli.

«Okullar tatil mi?»

«Çoktan. Bir ay sonra yeniden açılacak.»

«Kaçıncı sınıfa gidiyorsun?»

«Orta ikiye geçtim, abi, pekiyiyle», deıken sesindeki övünç çekingenliğe pembelendi. Hem söyleyecekti pekiyiyle sözcüğünü, elinde değildi, heın de bu övünçten utanacaktı.

«Böyle gece yarılarına kadar mı satıyorsun?» diye sorguya çeker bir ses döküldü ağzımdan.

«Gece yolcuları daha alıcı oluyorlar», diye açıkladı. «Karanlıktan mı, geceden mi, yıldızlardan mı, nedense daha çok alıyorlar, daha çok kazanıyorum.» Sustu. Sonra sesini alçaltarak, «Belki geceleyin karanlıkta benim gibi bir çocuğa daha çok acıyorlar», diye ekledi.

«İstiyor musun acımalarını?» diye alçakça sordum.

«Alıyorlar ya...» demekle yetindi.

«Ben acımadan aldım, ama...»

«Aldın ya...» diye kestirdi. «Aldıktan sonra, acımadan al daha iyi.»

«Niye?»

«O zaman, naneşeker satmayı daha çok seviyorum. Alan, acıdığı için değil, nane yemek istediği için alıyor. Canı nane istediği için.»

«Evet, canım naneşekeri istedi benim de», dedim. Bu çocukla konuşurken açılmama şaşıyordum. Çocuk diye mi, acaba? Usuma değip geçiyordu bu soru.

«Okulu seviyorsun galiba?» diye sordum.

«Çok seviyorum, abi. Okulu en çok seviyorum.»

«Tatilden de ını çok?»

«Tatilden de daha çok. Tatilde para kazanıyorum. Okul için», diye açıkladı.

«Kazanman mı gerekiyor? Baban ne iş yapıyor?»

«Belki gerekmiyor, ama kazanınca okulu daha çok seviyorum. Söylemiyor, ama babam da böyle da-

ha hoşnut galiba. Kazanmazsam, yani okul paramı kazanmazsam, belki babam okula göndermez, bir işe çırak koyar diye düşünüyorum bazen. Korkuyorum o zaman», dedi. Benim, onu anlayacağıma tam güveniyordu. Yoksa, niçin böyle açılsındı. Onayladım onu:

«Ben olsam, ben de korkarım.»

«Zaten yaz tatilinde de çırak koymak istedi beni. Sokaklarda naneşekeri satacağım diye dolaşmak iyi değil dedi. İt var, uğursuz var, başıma bir şey gelir, diye korkuyordu. Beni bir marangozun yanına çırak vermek istedi.»

«Tanıyor muydu, marangozu?» diye sordum.

«Hayır. Önünden geçeriz hep. Ama sahibini tanımaz. Tatil başlayınca tuttu elimden, girdi marangozhaneye. Ustaya, bu okula gidiyor, tatilde sana yardım etsin, hem bir meslek öğrensin. Alıver yanına, dedi. Okul iyi ama, nereye kadar gider, Allah bilir, dedi sonra. Bir mesleği olursa, okusa da, okumasa da aç kalmaz. Kolunda altın bileziği olur, dedi.»

«Almadı mı usta seni?» diye merak ettim. Naneşekeri sattığına göre...

Güvenle gülümsedi.

«Yok, aldı tabii», dedi. «Babamı görsen, abi, çok yumuşaktır, sen usta olsan, o öyle konuşunca, sen de alırsın.»

«Acır mıyım babana?» diye deştim. Duraladı. Acımak sözü yutkundurdu biraz. Düşünmek zorunda kaldı. Sonra pat diye:

«Ara sıra ben acıyorum babama», dedi.

«Nesine acıyorsun?»

«Hiç bişeyine. Acıyorum işte öyle... Ama ara sıra, seyrek. Belki, çok çalışıyor, ama parası az diye acıyorum. Ay başı gelince, ev kirası, dükkân kirası en çok söylediği sözler. O zaman acıyorum. En çok ay başı gelince acıyorum. Bir de başkasından borç isterken görürsem, çok acıyorum. Tanıdığımız olursa, ailece görüştüğümüz birisi olursa, borç istediği kişi, o zaman en çok acıyorum babama. O zaman bakıyorum,

boyu küçülüyor, benim kadar oluyor. Benden bile küçük oluyor. Suratı, karnına sancı girmiş gibi, buruşuyor. Ya da sınıfta çakmış çocuk gibi.»

«Çok mu kötü sınıfta çakmak?» diye sordum.

«Benim için dünyanın en kötü şeyi», dedi. «Çakan çocuklara da acıyorum ama», diye ekledi hemencecik.

«İyi ama», dedim, «hani marangozda çalışmıyor musun?»

«Çalışmaya başladım, ama daha ilk gün bitmeden, paydos olmadan kaçtım. İşi bırakıp kaçtım», dedi. Sesinde bir pişmanlık ve utanç duyulmuyordu.

«Niçin kaçtın?» dedim.

«Elime bir zımpara verdi usta, bir de tahta gösterdi, burayı zımparala, dedi. Kolum dakikalarca tekdüze gitti geldi. Parmaklarım acıyor, kolum ağrıyor, başım zonkluyordu. Ben buraya yarın bir daha gelmem, diye düşünürken, usta elime bir testi verdi, git şunu caminin çeşmesinden doldur getir, dedi. Testiyi alıp dışarı çıktım. Dünya vardı, yaşıyordum. Caddeler, arabalarını iten seyyar satıcılar, arabalı hammallar, gelip geçen insanlar, dükkânlar, binalar, cami, caminin şadırvanı, çocuklar, gökyüzü bana hiç o kadar güzel görünmemişti. Sanki o ana kadar hiçbirini görmemiştim. Hiçbirini yaşamamıştım. İlk kez karşılaşıyordum hepsiyle, ilk kez görüyordum. Dünya ne kadar güzeldi, yaşam ne kadar güzeldi. Bütün bu güzelliklerden bir an için bile yeniden vazgeçmek, bağışlanmaz bir suçtu. İntihardı, cinayetti. Onun için, testiyi şadırvanda doldurdum, görünmeden getirip marangozhanenin kapısına bıraktım ve sıvıştım. Gidiş o gidiş. Tabii böyle düşünmedim o zaman. Hiç düşünmeden kendiliğimden hareket ettim. Yani ayaklarım kendiliğinden sıvıştı. Sonra çok düşündüm birkaç saati bulmayan marangozluğum üzerine. Unutamayacağım bir olay. Belki bütün yaşamımı değiştirecek bir olay, bir dönüm noktası benim için.»

Böyle masal gibi anlattıklarına dalıp gitmiştim. Anlattıklarını düşlemimde yaşadım. Sonra, o anlat-

masına ara verince, kendime geldim. Gerçekten anlatmış mıydı bu küçücük çocuk bütün bunları? Yoksa, onunla söyleşiyi dalıp ben mi terkettim? Düşlemde kurduklarımı ona mı malettim? Bu çocuğun anlattığını mı sandım? Yoksa, nasıl anlatabilir böyle ufacık bir çocuk bütün bunları? Belki de anlatabilir. Kendi dilsizliğimden, sözdizimindeki emeklemelerimden yola çıkarak bakamam herkese. Bu çocuk elbette on iki, on üç yaşıyla, sözdiziminde, benlik oluşturmada, kendini bu dünyada ve bu toplumda var kılmada. Bense, yeni doğmuşum, birkaç günlük varım, ya da yokum. Aylar geçmeden ilk sözcüğü söyleyemiyor yeni doğan bir çocuk. Niçin şaşıyorum şimdi şu yılların çocuğuna, delikanlısına?

«Peki, baban ne dedi bu işe?» diye kendiliğinden döküldü bir soru. Yaraşır mı, yaraşmaz mı, bu soru diye düşünecek durumda zaten değildim.

«Dolu testiyi marangozhanenin girişine bıraktıktan sonra doğru babamın yanına gittim. İş saatı beni karşısında görünce, babam şaşırdı. Ne var? dedi. Niçin işte değilsin? dedi. Ben o işi istemiyorum, dedim babama. Uzun uzun yüzüme baktı, sonra başını elindeki işine eğdi. Başka hiçbir söz söylemedi.»

«Anlayışlı bir insanmış baban», dedim.

«Doğrusunu istersen, abi, babamın yanına giderken, dayağı göze almıştım. Duracaktım, istediği kadar dövsün. Yeter ki beni marangozun yanına zorla geri götürmesin. Hıncını alsın, istediği kadar vursun... Buna içimi hazırlamıştım. Dayak, yenirken biraz acır, sonra nasıl olsa geçer, unutursun acıyı macıyı. Ama ömür boyu çekeceğim belki marangozun yanındaki tutsaklığı. Buna dayanamazdım. Ama değil dövmek, bir tek söz bile söylemedi babam. Bu büyüklüğünü unutmam.»

«Döver mi bazen?» diye sormadan durmadı çenem. Oysa, içimde merak adında bir hayvan da barındırmıyorum.

«Okula gitmeye başladıktan sonra bir fiske bile vurmadı. Ama küçük çocukken bir iki vurduğunu hayal meyal anımsıyorum... Kardeşimi döver bazen, eşşek sudan gelinceye kadar, bunu da Allah yarattı demez, döver. Ama o piç de dövülmeyecek gibi değil hani. İt mi it, fırlama mı, fırlama...»

Kardeşiyle ilgili, sözde onu tanımlayan bu nitelemeleri anlayamıyordum. Dil dağarcığımda, anlak hazinemde yoktu henüz böyle sözcükler. Anlamlarını anlattığı durumdan, durumsal ilişkilerden çıkarmayı denedim, arı duru bir şey çıkaramadım, pus ardında birtakım anlamlar ve biçimler sezer gibi oldum yalnızca, doğru mudur, yanlış mıdır, bilemeden. Pek olumlu, iyi nitelemelere benzemiyorlardı anlatılan durum içinde, ama öylesine sevecen, içten bir anlatışı vardı ki, bundan da kardeşini candan sevdiği sonucuna varıyordum. Belki, tek anlamlı değildi bu nitem sözcükleri, belki hem iyi, hem kötü, hem sevimli, hem sevimsiz, hem olumlu, hem olumsuzdu...

Çolpa, melemece,

«Annen ne dedi bütün bunlara?» deyiverdim.

Gülüşü geceyi ışıttı.

«Annem, abi, annem dünyalar iyisi, güzeller güzeli... Bana öyle geliyor. Bak, annem dese ki, git o marangozun yanında bir meslek öğren, o zaman, marangozun yanına bile giderim. Ama böyle konuşmak kolay benim için. Çünkü, neden? Çünkü, annem, bak ben bu yaşa, bu başa geldim, bir gün olsun, ağzını açıp da, oğlum şöyle yap, oğlum böyle yap dememiştir. O zaman tabii benim konuşmam kolay, o ne dese, ne istese, yaparım diye... Anlıyorsun değil mi, abi?»

«Ne mutlu sana, ne güzel anlatıyorsun anneni...» dedim.

«Annem çok suskun bi kadındır abi», diye sürdürdü. Bir sevginin sesten soluktan söz çağlayanına dönüşmesiydi bu, ılık ılık içiyordum. «İçine kapanık, kendi halinde, ara sıra günlere gider, sırası gelince, güne çağırır komşu kadınları, tanıdık kadınları, on-

ları çok güzel ağırlar. Hamur işlerinin ustasıdır. Çayın yanına neler çıkarır... Kendi güne gidince, elinde hep bir örgü vardır. Diker gözlerini iğnelere, tığlara, dalar gider. Konuşmaz, öbür kadınları dinler. Yalnız benim konum açıldı mı, benimle ilgili bir soru geldi mi, yüzüne ışıklı bir gülümseme yayılır ve konuşur. Ben hiçbir zaman ona ders çalış, demem, der. Sınıfının birincisi, der. Kendi harçlığını da kendisi kazanır, der... Sonra eve gelince, hemen ellerini açıp dua eder, tütsü yakar, tahtalara vurur, göz boncuğunu sakın yanından ayırma, der. Onu konuşturan ve övündüren bir tek benim. Ama bir yerde konuştu mu, övündü mü, ardından günlerce pişmanlık duyar, göz değecek, diye... Mırıldana mırıldana dua eder durur, yeni aya el açar, ezan başı el açar... Ulu Tanrım, sen onu gözden nazardan, kazadan beladan, her türlü kötülükten koru... diye bir başladı mı, dakikalar sürer...»

«Benim için ne büyük talih, burada sana rastlamak. Senin gibi zeki, çalışkan, ne yaptığını bilen bir çocuğa rastlamak, benim için ne mutluluk», dedim.

«Sağol, abi, ben de şimdi annem gibi durup dua edeceğim nerdeyse... Hiç kimseye, hiçbir yabancıya anlatmadığım şeyleri söyledim sana. Kanım kaynadı, çok iyi bir abiye benziyorsun sen de...»

«Bak, sana bir önerim var...»

«Buyur, abi!»

«Bunca bilgilisin, bu kenti de herhalde adım adım tanırsın.»

«Dolaşmadığım yeri, görmediğim köşesi, girip çıkmadığım deliği yoktur, abi...» dedi övüngen değil, kesin, güvenli bir sesle.

«İşte onun için, benimle dolaşıp, kenti bana gezdirir misin?» diye sordum.

«İlk kez mi geliyorsun buraya», diye biraz şaşırarak sordu, ya da öyle yaptı.

«Bilmem, öyle sayılır...» diye ikircime düştüm.

«Nerelerini görmek istiyorsun?»

«Sen nereleri göstermek istersen», diye yanıtla-

dım. «İstersen, tepsini de yanına alır, hem kenti bana gösterir, hem de naneşekerlerini satarsın; istersen, tepsini evde bırakır, yalnızca beni gezdirirsin. Günlük kazancını, sana harcayacağın emek karşılığında vereceğim tabii.»

«Yok yok, abi», dedi. «Satışımı yaparım, satış yapmadan tatil olmaz. Hem seni dolaştırır, hem de satışımı yaparım», dedi. Ardından düşünceli bir susuş başladı. Sonra ağır ağır konuştu:

«Satış yapmazsam, işe çıkmazsam, annem babam nereye gittiğimi sorar sonra. Ben de, seni gezdireceğim, diyemem. İzin vermezler. Tanımadığım, yabancı bir adamı gezdireceğim, dersem, bir kötülükten korkarlar. Kusura bakma ama, abi, nerden bilsinler seni... Onlar da haklı, değil mi? Beni düşünüyorlar, bana bir kötülük gelmesin, istiyorlar... Bilseler, senin nasıl bir insan olduğunu, bir şey demezler, ama bilemezler, nasıl bilsinler, değil mi, abi?»

Bu kez ben yanıt veremedim, sustum. Epey sonra:

«Tabii», dedim. «Haklılar. Ben olsam, ben de çocuğum için aynı düşünürüm. İstersen, gel vazgeçelim, düşünmedim bütün bunları, sana beni gezdirmeni önerirken...»

«Lâfı mı olur, abi. Nasıl olsa, her gün satış için dolaşıyorum, seninle dolaşırım. İstemeseydim, hemen bir şey uydurur olmaz, derdim. Sen kafanı bozma, abi... Hem bu memleket zor bir memleket oldu artık. Her istediğin yere gidemezsin, giremezsin. Ben her yeri tanıdığım gibi, her yerin ağalarını da bilirim. Rahat rahat her yere girip çıkarız», dedi.

Zor memleket sözü usumu dağıttı. Bir şey anlayamadım, ama türlü anlamları bu sözün, kafamın içinde bilardo topları gibi tokuşmaya başladı. Sormak da istemedim. Belki de korkak falan sanır beni diye çekindim. Belki korkağımdır da, ama bu çocuk beni eksik, yetersiz, güçsüz yanlarımla bilsin istemedim. Üze-

rinde hiç düşünmeksizin, bir içgüdüyle bunu istemedim.

«Şimdi bir taksiyle gideyim, yarın görüşürüz o zaman», dedim.

«Tamam, abi», dedi. «Seni taksiye götüreyim. Taksicileri tanıyorum. Sana iyi birini bulayım», dedi.

Yürürken garajdan dışarıya,

«Sen hâlâ satacak mısın naneşekerleri?» diye sordum.

«Yok abi, ben de gideceğim, artık geç oldu. Birazdan dışarı çıkma yasağı da başlar», dedi.

Dışarı çıkma yasağı... İçime bir tuhaf basınç doldu.

«Gel sen de», dedim. «Taksi önce seni evine bırakır, sonra ben giderim.»

«Sağol, abi», diye sesinde bir vurgulamayla önerimi ge. : çevirdi.

«Ben bir dolmuşla giderim. Sen geç kalma, yasak başlarsa, her köşe başında denetlerler. Bizim mahalleye taksi gitmez zaten...»

«Taksi gitmez mi? Neden o?» şaşkınlığım büyüdü. «Sokaklar mı çok dar?»

«Dar ama, geçebilir, ondan değil. Çukurlu, çamurlu, ama yürüyebilir, ondan değil, taş toprak yığılı, ama gidebilir, ondan değil... Abi, bizim mahalle mahalle olalı, bir tek taksi girmemiştir oraya. Şimdi girmeye kalksa, hem bütün mahalleyi ayağa kaldırır, hem de yasak saati olsun olmasın, denetimden kolay kolay geçemez orada.»

«Anlamıyorum, ama madem ki sen öyle diyorsun...» diyerek bıraktım.

Bilmediğim o denli çok şey var ki gecenin ve karanlığın bu kentinde, anlamaya kalkışmak, kayayı doruğa çıkartmak gibi bir eylem olurdu. Daha önce hiçbir yaşamı, hiçbir kenti geceleyin, koyu karanlıkta bırakıp gittiğimi anımsamıyorum. Oysa, her yere geceleyin, zifirler içinde varıyorum. Böylece, bir yaşadığım yeri, bıraktığım noktadan, ikinci bir kez ele

geçiremiyorum. Bu bir sanı, bir yaşamı bıraktığım ucundan, koptuğu yerden yeniden düğümleme dürtüsü, ama bir sanrı da olabilir. Ne öyle bir geçmiş, ne öyle bir kopma olmuş olabilir. Her yere ilk kez, hem de doğumlar için söylendiği gibi, gece ortalarında geliyor olabilirim. Türlü yönlerden, türlü noktalardan karanlığın içinden pertleyen gözler gibi, sarı, soğuk, tozutmuş ışıklar, lambalar karşılıyor beni. Karşılıyor değil, dört bir yanımdan kuşatıyorlar, üstüme üstüme vararak gittikçe daralan, beni içimden boğup bunaltan çembere alıyorlar. Ben bir adım atıyorum, onlar bir adım atıyorlar.

Havanın, suyun, yolun, yapının, ağacın, kuşun yerini karanlık almış, içine sarı soğuk, tozutmuş ışıklardan gözler yuvalanmış.

«Bak, Recep abiyle gitsen, abi. Şansımız varmış, Recep abiyi yakaladık», dedi çocuk.

Onun sesiyle uyandım sarı soğuk gözlerin kuşattığı karanlığın içinden.

* * *

Taksi, dolanık ışık yolları arasından gidiyordu. Kent, ıssız ve karanlık, ışık çizgileri dışında. Hep böyle midir bu kent? Hep böyle ıssız ve ürkünç...

Öndeki dörtyol ağzında, mavi yanardönerli arabalar çıktı birden karşımıza.

«İlerde ne var? Kaza mı?» diye sordum. Sürücü Recep, yangözle süzdü.

«Güvenlik kuvvetleri denetliyor», dedi. «Artık bu saatten sonra sokakta dolaşan tekin insan değildir. Yurttaş çoluk çocuğuyla çoktan evinde uykusundadır.»

«Öyleyse, bizi de mi durduracaklar?» Tutuk, titrek ve alttandı sesim.

«Taksileri pek durdurmazlar. Bilirler, bir yerden aldığımız müşteriyi evin, otelin kapısından içeriye salacağımızı. Uçaktan, trenden, otobüsten ya da kapanma saatine kadar bir eğlence yerinden kalkamayan

müşteriyi almış, evine götürüyoruzdur. Bilirler.» Bilirler, derken arabayı iyice yavaşlattı, yürür gibi geçtik, dörtyol ağzını tutmuş mavi yanardönerli arabalar, onların içinde dışında duran güvenlik askerleri arasından. Bir güvenlik görevlisi, elindeki fosforlu kepçeyle, geç git, diye işaret verince, Recep gaz verdi.

«Evde olunca, ben de öyle oluyorum. Yani kalkamıyorum televizyonun karşısından. Bizim bu saatteki müşterilerimiz de ya yolcu, uzun yol yolcusu, ya da pavyoncu. Anlıyorum onları, kapanmadan kalkılmaz pavyondan. Işıklı, kadınlı, içkili, çalgılı, eğlenceli bir dünyayı, kimse seni kovmadan bırakıp gidersen, dengenden kuşkulanırlar. Karanlığa, ıssızlık ve yalnızlığa, ya da duvarları somurtan bir eve, yatıp zıbarmamışsa, zebani cadısı, suratından düşsen bin bir parça olacağın bir karının kapı ardında tetikte beklediği eve. Benim karıdan böyle bir yakınmam yok, ama yıllar yılı karşımda o suratı göre göre yüksündüm doğrusu. İyi kadın, günden güne daha iyi, ama günden güne suratına daha da az bakılır. Onun da gençliği, güzelliği buruşup kırışıyor, sarkıyor, sallanıyor. Olmasa bile, gençliğine de güzelliğine de doyuluyor zamanla bir kadının. Erkeksen doyuyorsun, gözün dışarıya gidiyor...»

Anlatıyordu Recep, ama bundan sonraki sözler bir zincir akışı gibi kulaklarımda yalnız şıkırdıyor, uğulduyordu. Bir tek sözcüğü somut, ses, biçim, vurgu ve müzik olarak, tam anlamıyla algılayamıyordum.

Son algıladığım sözü, gençliğe de, güzelliğe de doyuluyor, sözü, içimdeki ve dışımdaki körpe, duyarlı, dünyayı alt üst etti, kargaşaya, kaosa döndürdü.

Gençliğe, güzelliğe doyulabiliyorsa bu yaşamda, kurmaya çalıştığım dünya, kurulmadan yıkılmıştı bile. Nasıl doyulabilir böyle bir dünyada gençliğe ve güzelliğe? Nasıl böyle bir dünyada, gençlik ve güzellik biçime, görünüşe indirgenebilir?

Bıçkın bir sürücü işte, bıçkınlığı, duyarlılığın, dü-

şüncenin önüne fırlamış, deyip geçebilir miyim? Bıçkının sözü tartılmaz, cakası ölçülmez. Yeniden algılamaya başladım Recep'in sözcüklerini:

«... askerler çıkıncaya kadar. Evde olunca, geçiyorum televizyonun karşısına, askerlerle birlikte kapatıyoruz programı. Bazen uyukluyorum oturduğum yerde. İşitiyorum hep sesleri, bir şey anlamıyorum tabi. Bir gürültü patırdı olunca, uyukladığım yerde bir gözümü şöyle hafifçe aralıyorum, bakıyorum bizim ahbap berdevam harekette, bi takım biçimler silik, bulanık. Kapanıyor yine gözüm. Ama rapraplar başlayınca, isterse dokuzuncu uykuda olayım hemen uyanıveriyorum. Garip değil mi, istediği kadar uykum olsun, gözlerim açılıveriyor, uyku muyku pır uçmuş. Askerlere laf yok, programın en güzel yanı onlar. Onlar olmasa, halimiz duman. Huzuru dirliği onlar sağlıyor.»

Durdu birden, yandan dikizledi beni. Anlamlıydı bakışı. Kuşku katılmıştı bu anlama:

«Burdan değilsiniz galiba...» deyiverdi. Durumlardan habersizliğim ilk şimdi dank etmişti.

«Bilmem», dedim. «Burdan mıyım, değil miyim, bilmiyorum. Burdansam, saçma sapan sorular soruyorum, değil mi? Herkesin bildiği şeyleri... Ama burdan değilsem, şimdi burada ne arıyorum, değil mi?»

Bir gülüş patlattı ki, tam bıçkın işi.

«Kıyaksın be beyim...» dedi. «Kıyaksın, feylesof musun yoksa? Bizim halkımız hepten feylesof zaten. İyi konuştun valla, naa mis gibi. Kusura bakma ama biraz da balkabağı gibi. Ne demek, burda değilsem, burdaysam? Burası turist memleketi beyim, turist memleketi. Yani buraya gelen her turist buralı mı oluyor?»

«Bunu düşünmemiştim», dedim, sustum. Susturuldum. Söyleyecek ne kalmıştı?

Kulaklarımın ucundan kurşunlar vınlayıp geçti. Duvar kenarlarında gölgeler kıpırdadı. Sokak aralığına, kapı kovuğuna sıvışanları gördüm. Ellerinde si-

lah tutanlar vardı. Öyle aniydi ki her şey, olduğum yerde kıpırdamadan oturuyor görebildiğimce dışardaki olayı izliyordum. Recep:

«Kes başını!» dedi. Eliyle de başımı eğmeme yardım etti. Okkalıydı kocaman avucu. Sesler kesildi yine:

«Bunların kökü kazınmadan, huzura kavuşmaz bu memleket», dedi. «Sokağa çıkma yasağı falan vız geliyor bunlara, balyoz gibi beyinlerine inmezsen, temizleyemezsin. İster buralı ol beyim, ister olma, bak garajdan buraya kadar bir yolda burayı öğrenmiş oldun. Burası işte şimdi böyle oldu. Bizdik eskiden buraların kabadayıları, ama şimdi, eline silah alan it uğursuz, kılsız tüysüz alikıran başkesen oldu, huzur rahat bırakmadı. Yurttaş canından bezdi, geceleyin değil, gündüz bile sokağa çıkamıyor. Onlara yasak ne gerek, yurttaş zaten çıkmıyor artık. Sübyanını gündüz gözüyle anaokuluna gönderemiyor. Bunlar canavar beyim, dünyanın görmediği canavar, kadın kız, ihtiyar sübyan, bunlar hiçbir şey bilmiyor, tanımıyor. Bakma sen, benim gözüm kara. Ben özellikle gece çalışırım bu yüzden. Kimse istemez artık çünkü gece çalışmak. Benim gibi geceleyin işe çıkanlar da, havaalanı, istasyon, pavyon, garaj yolcusu alır. Şehirden müşteri almaz geceleyin kimse, çekinir. Haklı olarak, it mi alacak, uğursuz mu, bilemez. Eskiden bizdik bu şehrin ağası, beyi, kabadayısı. Şimdi artık silahlar sardı ortalığı. Ağalık, kabadayılık kalmadı. Diyeceksin ki, kabadayılıkta silah yok mudur? Ben de derim ki, olmuştur beyim, olmuştur. Hak için, namus için bıçak çekmedik kabadayı olmaz. Olmuştur... Tabancaya kulak asma, bıçaktır kabadayılığın simgesi. Öldü ama, işte hepsi öldü. Nerde şimdi eski günler? Bir raconu vardı kabadayılığın, çarşılı, pazarlı, mahalleli saygıyla, sevgiyle selamlardı kabadayısını ve güvenirdi ona, zarar değil, yarar gelirdi mahalle sakinine, çarşı pazar esnafına kendi kabadayısından. Şimdi

hepsi kalleş katil, hepsi canavar cani, eline silahı alan dan dun, kime, niçin yok...

Başını ağrıttım beyim, ama madem yenisin şimdi burda, bil bunları. Belki eski günlerini bilirsin buraların, belki bilmezsin, ama yeni günlerini bil, kalacaksan buralarda ona göre davran. Zaten geldik işte yerimize, haydi sana selamet, bana eyvallah...»

Anlattıklarının benim için ilginç ve yararlı olduğunu, söyledim. İyi geceler diyerek indim.

«Sen kapıdan girinceye kadar bekliyorum. Merak etme, beyim, haydi güle güle», dedi.

* * *

Annemin elinde örgü vardı, babam namaza durmuştu. İkisi de küçülmüş, yaşlanmış, sanki bana göre ana baba olmuştu. Sarmaş dolaş olduk, annemin gözyaşları yüzüme, gözüme bulandı. Babam, bilmem ben geldim diye mi, selamını verdi, namazı bitirdi.

«İyiyiz, oğlum, gördüğün gibi», diyordu babam, her zamanki kıt sözlülüğüyle. Annem ise, yıllardan, bitmeyen, tükenmeyen yıllardan, ayrılıktan, özlemden söz ediyordu. Ayrılıkla, özlemle yaşlandığından anlatıyordu gözyaşları arasında, bir yandan da yaradana bugünü de gösterdiği için, kavuşturduğu için, sığınıyordu.

Bu eve, bu odalara ilk kez giriyordum. Beğendin mi, diye soruyordu annem. İşte buraya geçtik, diyordu. Ama yıllar olmuş buraya geçeli. Eski evleri, birer anı olmuş. Anımsanmasalar, zaman zaman anımsatılmasalar, yoklarmış, sanki hiç olmamışlar.

Anı dediği ne ki? Geçmişe, yaşanmışa anı diyorlar. Henüz yaşam deneyimimde, belleğimde, dağarcığımda olmayan bir durum, öğrenmediğim bir biçim. Yine de yabancılamıyorum o denli bu odaları. Duvarlarda, konsolda resimler var. Çekiyorlar beni. Birer birer yaklaşıyor ve seyrediyorum. Çoğunda sanki bir aynaya bakar gibi, kendimi görüyorum. Gözlerim kendimi görür sanıyorum. Hiç bana benzer yanları

yok, yaş baş tutmuyor, görünüş apayrı, çekildikleri çevre apayrı, gerçekdışı gibi bir dünya. Kâğıdın rengi atmış, solmuş bazılarında. Yine de uzak bir akım çeker gibi beni bu fotoğraflarda. Annem, öyle diyorum işte, annem, babam, diyorum. Madem girdim bu evden içeriye ve kabullenip beni kucakladılar, bağırlarına bastılar, annem, babam diyorum onlara... Annem, bir o resmi, bir bu resmi gösteriyor.

«Anımsıyorsun, değil mi?» diyor. «Burada beş, altı yaşında var yoksun. Kıra gitmiştik...»

Acaba onun bu sözlerinden mi kurguluyorum bu resimlerden çıkıp beni saran akımı, bu sözler mi yolluyor, resimler değil de o akımı?

Sabaha değin anlattı annem. Bana bir özgeçmiş vermek istercesine. Geçmiş denen şeyin bir sürem değil, anılar kurgusu olduğunu düşündüm. Anıları varsa, bir geçmişi, bir özgeçmişi de oluyor kişinin. Umudu varsa, bir geleceği var, diye düşündüm. Zaman birden boyutsuz nokta oluverdi. Zaman, yaşanan andan başkası değildi. Anıyla umudun süremle bir ilgisi yoktu. Ama yaşanan anla ilgisi çok. Ansız ve umutsuz yaşanmıyor, yaşanan an somutlaşmıyor. Anılar ve umutlar toplamı yaşanan anı, süremi oluşturuyor. Bu toplamın ama değişmez bir tutarı olmalı, diye düşünüyorum. Anı ağır basıyorsa, umut azalıyor. Anı azsa, umudun çok olması gerek. Birbirleriyle ters orantılı değişiyorlar. Anılarımın bunca yetersiz ve silik olması karşısında, ayırdında olsam da, olmasam da, bilsem de, bilmesem de, umudumun onca çok olması gerekiyor. Bu umut birikintisiyle gün sökerken, yattık. Başımı yastığa koyar koymaz dalmışım. Deliksiz, düşsüz, derin bir uykuya.

* * *

Yakındaki caminin sesbüyültecinden yayılan ezan sesiyle uyandığımda, güneş göğü yarılamıştı. Babam öğle namazına gitmiş, annem tavşan uykusundan yekineli yarı gün olmuş, tenceresini kurup, temizliğini yaptıktan sonra, elinde örgüsü köşeye oturmuş, kalk-

mamı bekliyordu. Bir buluşma için sözüm olduğunu söyleyerek, hemen çıkmak istedim. Ancak, yemek yemeden bir yere salmayacağına and verince, oturdum. Yaptığı çeşit çeşit yemeği art arda önüme sürerken, karşıma oturmuş, beni izliyordu. Belli ki, beni keşfediyordu. Kendine yabancı gelmeyen bir tavrımı yakalayınca, aydınlık yüzüne bir sevinç gelip gidiyordu. Önüme konan yemekleri iştahla yemem karşısında:

«Karnıyarığı çocukken de çok severdin. Senin için su böreği yaptım, arkasından da vişne hoşafı var. Kim bilir kaç yıl yemedin bunları, kaç yıldır özlemini çekiyorsun. Bunları çok severdin. Hâlâ seviyorsun değil mi?» diye keşfinin başarısını bana onaylatmak istiyordu.

«Eskiden sevmemiş olsam bile, bunlar bulunmaz güzellikte yemekler. Sevilmeyecek şeyler mi? Sevmeyen ağzının tadını bilmiyor», dedim.

«Ama sen çocukken de ağzının tadını bilirdin», diye beklediği onaydan, kendi kendisinin, kendi anılarının, an içinde kanıtlanmasından vazgeçmiyordu.

«Sanki bu güzel yemekleri ömrümde ilk kez yiyiyormuşum gibi geliyor bana şimdi», dedim. «Dile kolay», diye ahladı derinden, «dile kolay, yılını, ayını, gününü saymaya bile kafa yetmez. Gittin, o gidiş...» dedi.

Gerçekten öyle miydi, belleğimde kuramıyordum. Dün gece gördüğüm resimlere karşın, olmayan bir geçmişin peşine düşmüş gibi görüyordum kendimi. Ama bu düşlemin peşine düşmekten de alakoyamıyordum kendimi.

Yemekten sonra evden çıktım. Annem arkamdan, «Aman n'olur dikkatli ol oğlum. Sen gideli buralar iyice değişti. Yaşamak artık bir raslantı oldu. Bunca yıl bekledikten sonra kavuştum, daha büyük acılara gark olmayayım. Tehlikelerden sakın kendini. Kavuşturan korusun seni», diye uğurluyordu.

Olağandışı bir şey görünmüyordu dışarda. Gün, batıya yeni devrilmeye başlamıştı. Güneş kızgınlığını

kentin üstünde toplamıştı. Yoldan vız vız taşıtlar gidip geliyor, kaldırımlardan yayalar binbir görünümle geçiyorlardı. Görünümleri gidiş gelişlerinin ereğinden yansılanıyordu. Alış verişe gidip gelenler, iş için, bir resmi dairede iş görmek için yolda olanlar, okuldan dönenler, gezmeye çıkanlar, komşu ahbap gezmelerine gidip gelenler, seyyar satıcılar, polis, sayaç saymanı gibi gezginci görevliler, inzibatlar, işsiz güçsüz miskinler, boş gezenin boş kalfaları, dükkanların, mağazaların önüne sandalya koyanlar, oturmuş iskambil, tavla atanlar, domino dizenler, kahvehane, pastahane, dondurmacıların kaldırımlara taşan masaları ve orda burda bir banka girişini, bir köşeyi, bir yol ağzını tutan silahlı askerler. Hepsinin üzerine çöken sıcak, hepsinin üzerine bastıran ağır, kıpırtısız, denizle nemlenmiş hava. Soluğu sıkıntılaştıran bir yaz öğlen sonrası. Yürüyen, duran oturan, uyuklayan herkeste, taşıtlarda, at ve eşeklerde, duvar gölgelerindeki köpeklerde hiç çıkmayacakmış, hiç esmeyecekmiş beklentisizliği doğuran imbata intizar yok. Beton yüksekevlere, gökdelenlere böyle bir sıcağın ardından gelecek imbatın bir hayrı da olmaz herhalde. Hele balkonsuz dairelerde.

Bense aldırmadan, duyumsamadan sıcağın baskısını, güneşin yakışını, içimde, epeskilerden kalma ikindi imbatlarının serinliğini sezerek yürüyorum. Bu saatlerin tenha dolmuşlarına aldırmıyorum. Yanımdan geçip gidiyorlar. Yürüyorum, her adımda bir geçmişi adımlar, bir geçmişi yeniden kurar, biçimlendirir ve somutlaştırırcasına. Yürüdükçe, içimdeki ikindi imbatlarının süzülüp kaçtığını, onun yerine kurşun eriyiği bir havanın dolduğunu, yerleştiğini duyuyorum.

Ve çevreme bakındıkça, böyle bir yerde ikindi imbatlarının olamayacağını, bir zamanlar, bir geçmişte olmuşsa bile, bu imbatların çoktan öldüğünü, yok olduğunu düşünüyorum. Körfezden kentin içine, imbata yol olamayan, zikzaklarla dolu yollar, sokaklar,

kentin içine doğru oluk oluk akımını engelleyen, imbatın yolunu engelleyen koca beton yapılar onu öldürmüş, doğa kıyasını bu yapılar işlemiştir, diye düşünüyorum. Başımı kaldırıp bu yapılara bakınca, pencerelerinin kurukafa gözleri gibi bakan ölüler olduğunu görüyorum. Bu yapıları kuranlar, kurduranlar, belediye, kent sorumluları, kentçiler, mimarlar, mühendisler, müteahhitler, ikindi imbatlarının katilleridir, diye geçiyor usumdan. İkindi imbatlarının katilleri ve intihar mangaları, diye düşünüyorum.

Hayır, ben bu kentte daha önce hiçbir zaman olmadım.

Yürüdükçe, içime kurşun eriyiği hava yerleştikçe bu düşünceye daha çok kanıyorum.

Bir beton çölüne benzeyen bu yerde, rasgele bir köşede kalmış çalık bir ağacın soluk yeşili, çevresindeki yüksek beton yapılara aykırı düşüyor. Yapılardan göğü kalmamış ki, kuşu olsun. Balkonlarda tüneyen tek tük kumru dışında kuş yok, cırcır sesi tıkanmış. Oysa, kulaklarımı çın çın uzayan, ancak karanlıkla birlikte tükenen, karanlıkta boğulan cırcır sesleri dolduruyor bilmediğim bir zamandan. Var mıydı böyle bir zaman? Yaşamış mıydım böyle bir zamanda?

Tepeden kente inen yokuşu yürüyorum, çevreye duyarsızlaşıp. İçime çöreklenen havanın baygınlığındayım. Çarşıda onunla buluşacağımız kahveye geliyorum sonunda.

Dışardaki masaların üzerine tentene çekilmiş, güneşin yalazları keten tenteneden süzülerek iniyor masalara, sandalyalara. Dışarda oturan yok. Akşam inerken, burasının dolup taşacağını tasarlıyorum. Kahvenin içinde üç beş kişi var. Biri kapının kenarına oturmuş, nargilesini fokurdatıyor ve tavla atan iki kişiyi izliyor. Bir başka masada iskambil patlatıyor iki kişi. Bir yaşlı, sakallı kişi de tek başına oturmuş çayını yudumluyor.

Dışardaki masalardan birine oturdum, delikanlı

gelince, hemen görsün beni diye? Delikanlı diyorum. İlk şimdi usuma takılıyor, bu çocuğun adını bile bilmediğim. Onca konuştuk, ne o adını verdi bana, ne ben ona sordum. Gelince, adını öğrenmeliyim.

Gelecek mi bakalım? Elbette gelecek, sözleşmedik mi? Sözünde durmayacak bir çocuk değil. Gecenin karanlığından süzülmüştü sözleri, tavırları ve görünümü. Hiçbir şey gece olduğu gibi değildir, gündüz gözüyle, gündüz ışığında. Özellikle kavuran yaz günlerinde. Niçin gelsin ki, uykuya daldıktan sonra unutmuştur bile. Benim gibi kaç kişiyle karşılaşıyor, konuşuyor, naneşekeri satıyor her gün onlara.

Mutlaka gelir, yoksa niçin çarşının ortasındaki bu köşe kahvesinde benimle buluşmak için sözleşsin? Hem ben erken geldim. Sözleştiğimiz saate daha çok var.

Sabah uyanınca, evde anlatmış da olabilir benden. Sıkı sıkı tembihlemişlerdir, mutlaka her gün o çıkarken tembihliyorlardır, yabancı adamlarla konuşma, kimsenin sözüne kanma, çocukları sapıklıkları için kandıran adamlar dolaşıyor ortalıkta, diye. Bu adamlar bütün naneşekerlerini alır, hatta sana çok daha fazla para da verirler. Ne paralarını al, ne de kanıp böyle kişilerle bir yere git, diye uzun uzun öğütlüyordur mutlaka annesi, babası.

Ben, geceleyin bir tek naneşekeri aldım ve yalnızca istediği parayı verdim, neyse fiyatı naneşekerinin onu verdim. Sonra kendi söyledi bana, kenti her gün dolaşıyorum, diye. Güvenmese, söyler miydi? Vakit oldu ama, henüz görünürlerde yok. Yok, demeye kalmadı, «Kurabiyee!» diye bir ses yükseldi. Sesin yönüne bakmadan, o diye geçti usumdan.

«Tereyağlı şeker kurabiye! Taze kurabiye! Yeni çıktı fırından!..»

Oydu. Elimi kaldırmadan gördü beni ve yanıma geldi.

«Merhaba abi!» dedi.

«Merhaba...» dedim. Sustum. Bir şey söylememi bekliyordu. Baktı, susuyorum, o davranıyordu ki,

«Senin adın yok mu?» dedim.

«Orhan, abi, benim adım Orhan», deyiverdi.

Ağzım açık kaldı.

«Bir şey mi var, abi! Bir şey mi oldu?» diye meraklandı. İkircimli süzüyordu beni.

«Kusura bakma, abi», dedi sesini alçaltıp, «söyledim sanıyordum.»

«Şaşkınlığım o değil», dedim. «Orhan mı adın, yani bayağı Orhan?» Sesimi kuşku dalgaları taşıyordu.

«Estafurulla abi, bayağı Orhan olur mu? Tabii, Orhan Bey, yani ikinci Osmanlı padişahı...»

Öyle bakıyordum ona.

«Tarih dersinde Osmanlı İmparatorluğunu okuyoruz da... Adımın Orhan olduğuna sevindim», diye ekledi.

«Niçin?»

«Çünkü Orhan Bey 1331 yılında ilk üniversitemizi kurdurtmuş.»

«Soyadın da Barutçu'ysa, ben kalkıp gidiyorum», dedim.

Şaşkınlık sırası ondaydı

Sesinde övünç vardı ve bu, ben de üniversiteye gideceğim diyen bir sesti.

«Kim söyledi, abi? Ben mi söyledim?» diye sordu arka arkaya ve kendisi yanıtladı:

«Olamaz, ben söylemiş olamam. Söyleseydim, adımı da söylerdim. İnsan yalnız soyadını söylemez. Kimden öğrendin, abi?»

Bu bir ad benzerliği miydi, yoksa kendimi mi görüyordum karşımda? Salt bir rastlantı mı, yoksa zaman, yılların yakasını biraraya getirircesine sündürülmüş, otuz yıl öncesiyle bugün bir noktada birleşmiş miydi?

«Ben senin adını öğrendim. Sen benimkini merak etmiyor musun?» diye sordum. Konuşmak için, soru sormak için, laf olsun diye, ya da can sıkıntısından

değil. Aradığım çözümü bulmak istiyordum, varlığı daha önceden bilinse bile, yepyeni bir buluşmuş gibi, bir keşif yapmak istiyorum. Tek sözcükle, benden işitmeden adımı söyleyivers'n istiyorum. Aradığımı bulmasam bile, bir adım yaklaşmış olacağım.

«Büyüklerin adı sorulmaz, abi», diyerek umut kırıklığına uğrattı, beklentimi yıktı. «Adın gerek mi, abi diyorum ben sana. Ama istersen, söyle.»

Dilim tutuldu. Söylemek ile söylememek arasında gerildim. Kendiliğinden çözülüverdi sonra gerilim:

«Abi de gene sen bana...» dedim ilgisiz - ilgisizliğim, onun incelik ve saygısına, onun meraksızlığına, aldırmazlığına değildi. Kendime, kendi adıma karşı bütün ilgim silinmiş, gerilimim pörsümüştü. Algımda büzülüp küçülüyordum. Bir kabarcık kaldım. Patladı. Salt yittim.

«Şu nargile içen ak saçlı adamı görüyor musun, abi?» diye sordu. Yittiğim yerde bittim.

«Kim o?» dedim.

«Bizim matematikçi», diye fısıldadı. İşitmesini istemiyordu. «Beni görmüştür şimdi, ama görmezden gelir. Kıyak öğretmendir. İstemez o beni gördü diye üzüleyim.»

«Ne var üzülecek?» diye sordum.

«Bir şey yok tabi, ama herkes tatil yaparken, ben şunu bunu satıyorum. Bilmiyor tabi, istemesem yapmam, isteyerek yapıyorum. O, belki mecburum sanıyor. Görürse o, utanırım sanıyor.»

«Ne var bunda utanacak? Tembeller utansın», diye arka çıkmak istedim.

«Tabi abi, anlatamadım, o da çalışıyorum diye sever, ama işte, benim çekindiğimi sanır. Bir kez yüz yüze geldik, hemen bana selam verdi ve bir simit aldı.»

«Simit de mi satıyorsun?»

«Her şey, ne olursa, ne rastlarsa», diye kestirdi. «Matematikte sınıfın birincisiyim», derken araya gir-

memden dolayı bir sözü eksik bırakmamanın telaşındaydı.

«Matematikte iyiysen, ne istersen olabilirsin», dedim, ders verircesine.

«Bu Hamit Beyin iki güzel kızı var, şeker gibi..» dedi. Yüzüne ani bir pembelik yayıldı. Mutlaka büyük sınıflardan kulağına çalan bir sözdü bu. Kız düşünecek itkileri henüz dışına vurmuyordu. Yaptığı işe büyük bir ciddiyetle sarılan ufacık bir çocuktu aslında.

«Büyü, adam ol, birini alırsın», dedim, önce duymazdan geleyim dediysem de. Ama yapmamalı, belki yetişkinlere, yaşıtlara yapılabilirdi belli durumları işitmezden, görmezden gelmek. Ama çocuklara karşı bir sorumsuzluk, o da önemli değil, kım kime ve neye sorumluluk duyuyor ki, bir sevgisizlik olur. Çocuklara sevgisizlik ise, ölümle bir, yaşamsızlık, duyarsızlık, başka ne...

«Büyük abi», dedi, «ikisi de benden büyük kızların.»

«Dünyada güzel kız mı kalmadı! Daha güzellerini bulursun.»

Utangaç gülümsedi. Bu konuyu kapatalım dercesine durdu.

«Haydi gidelim artık», dedi sonra. Masaya koyduğu kurabiye tepsisini aldı. «Taze taze satayım kurabiyeleri. Bayatlamasınlar.»

«Bayatlamasınlar», diyerek kalktım.

İnsanların arasına karıştık. Orhan arada bir, «Kurabiyee...» diye sesleniyordu. Ama insanlar iz komadan başları yerde, usları binbir dalda yürüyorlar, ne Orhan'la, ne de kurabiyeyle ilgileniyorlardı.

Sinyal verir gibi, iki yönlü, çok akımlı kalabalık içinden arada bir kurabiye sesi yükseliyordu, her defasında başka bir yerden, her defasında hızlı akan bir ırmakta yüzen çöp gibi yerimizi belli ediyordu.

Akıp giden insanlar, ırmak kıyısında girintlili bir yere yığılır gibi, köşede mermer, üst yanı işlemeli demir parmaklık olan bir yerde birikiyordu. Orhan, bu-

rasının Vakıf Sebili olduğunu söyleyince, insan birikintisi anlam kazandı. İnsan, durduğu yerde terliyordu. Sebilin köşesindeki mermer sütunu göstererek, bunun dönertaş olduğunu, dönertaşı kim döndürebilirse, niyetinin olacağına, beklentilerinin gerçekleşeceğine inandığını anlattı. Benim de dönertaşı döndürmemi istedi.

Sebilin önündeki salkım saçak insan topluluğuna karıştık.

«Kim yaptırdıysa, ölmüşlerinin ruhuna değsin», dedi yaşlıca ve topluca bir kadın soğuk suyu içip, ohladıktan sonra.

«Bu sıcaklar hayra alâmet değil», diye sözde yanıtladı yaşlı kadını kara, top sakallı, bereli biri. Yakasız mintanı üst düğmesine değin kapalıydı, sırtında bir de lacivert ceket vardı. «Allah cehennemi sınatıyor bize, Allah korkusu bilmeyenler çoğaldıkça, bu dünyada cehennemini artıracak ve sonra yanan dünyayı hepten tutup cehennem alevlerine atıverecek.»

Bardağı geri verdikten sonra yaşlı kadın dönüp adama hışımla bir bakış mıhladı.

«Orada da seni göreceğiz, demek», dedi. «Cehennemin asıl büyüğü o», diye ekledi.

Kalabalık, bir gülüşle dalgalandı. Hiç niyeti yokken, «Bir de barim şu taşı döndüreyim. Öyle bir şey niyet ettim ki şimdi, güzel Allahım bana kuvvet ver de şu taş bir dönsün», dedi. Niyeti yüzünden ve sözünden okunuyordu. Bu niyetin kıvılcımı berelinin suratını daha bir karartıp, bakışlarını daha bir çarpıttı. Onun dışında herkes suyu unuttu ve yaşlı, şişman kadının dönertaşa sarılmasını seyre daldı. Kalabalık, sebilin önünden kadına ve dönertaşa doğru kaydı. Sebilin önünde tek başına kalan bereli, dolu bardağı alıp sol eliyle başını tutarak içiyordu. Yanda da kadın, ya Allah, ya kuvvet güzel Allah, deyip dönertaşa abandı. İnsan salkımında ses kesildi. Çarşıdan, gelip geçen kalabalıktan da sanki en ufak bir ses gelmiyordu. Kadının dönertaşı döndürebilmesini dileyen bir ge-

rilim vardı. Taş kıpırdar kıpırdamaz, ok gerilmiş de yaydan fırladı, yaşa, varol sesleriyle bir alkış koptu. Bir delikanlı, külhanca, "Teyze, Neyi diledin, söylesene!"diye seslendi.

«Söylersem, dileğim tutmaz sonra», oldu kadının yanıtı.

Bu yanıta, sayısız onay geldi oradakilerden. Dönertaşı döndürürken tutulmalıymış dilek, bu çok denenmişmiş, işte o zaman tutarmış. Dileği söylersenmiş büyüsü bozulur, gizemi kaçarmış, o zaman da dilek tutmazmış. Bu dönertaş öyle kutsal bir taşmış ki, sebil de zaten hep onun kutsal gücünü sular, besler dururmuş, nice dilekler tutmuş. Kırkını geçmiş, kurumuş, evde kalmış kızlar kısmet bulmuşlar, delikanlılar yandıkları kıza kavuşmuşlar, öğrenciler sınavlarını başarmışlar, atılan kiracılar ev, işsizler iş bulmuşlar, sayrılar, sökeller güç ve derman bulmuşlar, insanlar sağlığa, uzun ömre kavuşmuşlar, nimetlere gark olmuşlar ve daha nice tansıklar...

«Böyledir», diye bir ses işitildi arka taraftan, «düzen bozuldukça, umut yittikçe, kör inançlara bağ güçlenir.»

«Allahsız», oldu bunun karşılığı. Kimden geldiğini belirleyemedim.

«İnanmayan yapmasın, ne gelip toplaşıyorsun inanmıyorsan», dedi başörtülü başka bir yaşlı kadın. «Ben gençliğimde çevirdim bir defa dönertaşı, muradıma erdim. Torunum olursun, Allah bana bu günleri gösterdi...»

«Keşke o zaman Allah'tan daha güzel günler dileseydin be teyze», dedi orta yaşlı bir adam manav sesiyle.

«Ben en güzel günleri gördüm», dedi yaşlı kadın.

Bu konuşma, ordan, bir sesin burdan bir sesin katılmasıyla sürerken, Orhan kolumu tuttu:

«Döndürsene abi», dedi. İncelikli çocuk, sesini benden başka kimseye duyurmadı. Yoksa, dilim dolanıp

kalacak. Öyle de bir şey söyleyemedim. Başımı salladım yalnızca.

«Öyleyse suyumuzu içip, yürüyelim», dedi Orhan.

İçtik. Aslında dönertaşa el koymak gelmişti içimden. Bu yolculuğa başladığımdan beri içimde büyüyen dileğin gerçekleşmesi için, döndürmek istedim. Ama onca insanın bakışları arasında yapamazdım bunu. Davranamazdım, el koyamazdım mermer döner sütuna. Elimi koysam bile, gücüm çekilir, kıpırdatamazdım taşı ekseninde.

Toplaşan insanlar arasında çıkan tartışma ise, beni ilgilendirmez görünüyordu. İnanılır mı, inanılmaz mı dönertaşın tinsel gücüne? Gerçekten yerine gelir mi tutulan dilek, dönertaşı döndürünce? Üzerinde durmaya gerekli bir soru gibi gelmedi, gelmiyor bana. İnsanın iç gereksiniminden doğan bir gücü var mutlaka dönertaşın. Kişi ruhunun en derinlerinde çok güçlü bir gereksinim varsa, insanın kalıbını yaracak bir dilek onu çarmıhlara geriyorsa, dönertaşın da mutlaka öylesine derin bir işlevi, önemli bir gizil gücü vardır.

Bunu ben mi söylüyorum? Doğa ve matematik bilimleriyle yoğrulmuş, yıllarını doğa yasalarını, matematik kuramları ve gerekçelerini kavramak, çözümlemek için harcayan ben mi söylüyorum? Onlardan yola çıkarak makineler, aygıtlar yapan, yeryüzünün en güvenilir, en tanınmış uluslararası nitelikli bilgisayarlar ve bilgisayarlarla, özellikle minik bilgisayarlarla işleyen türlü aygıtlar geliştiren üreten bir firmasında yıllarca önemli, sorumlu bir görevi yürüten ben mi söylüyorum?

Ben kimim? Gerçekten bir bilgisayar uzmanı mühendis miyim? Şimdi burada işim ne öyleyse? Yalnız o kişi miyim, gerçekten o kişiysem? Yoksa, şu an usuma takılan bir d işlem mi bu? İçimde, içimin derinlerinde, ki görüp algılayamıyorum, bilip belirleyemiyorum, hangi gereksinimler var, hangi gizilgücün itiminde varlığım?

Toz bulut katmanlar ardında, - sürem mi, yıllar mı bu katmanlar? - toprak bahçeli, asmalı tek kat bir evi sezinliyorum. Sokak başındaki mahalle çeşmesinden doldurulan testi, topun atışı, asmanın altında kurulmuş yer sofrasının çevresinde beklenen Ramazan akşamları. Sofradaki en yaşlı kişi olan erkeğin - babam mı? - top sesi işitilinceye değin dualara sessiz biçim veren dudaklarının oynaması...

Daldığım düşlemi yakalamışçasına, ya da o düşlemdeki dünyaya rahatça giriverircesine konuştu Orhan:

«Bizim evde inanılır, abi, böyle şeylere».

«Nasıl şeylere?» Soru saçmaydı. Orhan'ın söylediği açıktı. Ama düşleme dalmışken, Orhan'ın sesiyle ayıldım, birden boşta bulundum.

«Dönertaşa örneğin», dedi. «Bahri Baba'ya, Ermiş Dede'ye, Salih Dede'ye, başka yatırlara... Babam beş vakit namazını, orucunu kaçırmaz. Annem de öyle... Ama bağnaz değillerdir. Yalnızca inanırlar.»

«İnanmak, inanabilmek güzel bir şey», dedim, söylediğimin anlamsızlığını, boşluğunu içimde duya duya.

«Ben de inanırım, ama yalnızca Allah'a», dedi bu kez. «Öyle dönertaşa falan aldırmam, ama neden bilmiyorum, yanına gelince döndürmek isterim, bir yatırın, bir dedenin önünden geçerken, bilir bilmez dudaklarım bir duaya başlar.»

«O zaman insanın herhalde korkuları uçar gider, içinde boşluk duymaz, değil mi?» dedim.

«Sen inanmaz mısın, abi?» dedi ikircimli. «Örneğin, Allaha inanmaz mısın?»

«Bilmem, bilmiyorum. Herhalde inanıyorum, ama bilmiyorum», dedim.

«Neyi bilmiyorsun? İnsan ya inanır, ya inanmaz», diye düzeltti.

«Kendimi bilmiyorum henüz. Bir bulsam kendimi...»

Başında, bir yuvarlak, ortası delik, simit gibi baş-

yastığının üzerinde taşıdığı kurabiye tepsisinin altından sevecen baktı.

«Benim bir poğaça ustam var», dedi. «Onun sözüdür. Ne gelirse, Allah'tan gelir, Allah'tan ne gelirse, güzel gelir. Bozma kafanı, be abi. Bırak oluruna her şeyi, ne gelirse, zaten güzel gelir.»

«Kim senin bu ermiş ustan?» diye sordum.

«Ermiştir, gerçekten ermiştir. Yaşını bilmiyorum. Kendi de bilmez sanırım. Yetmiş olabilir, seksen olabilir, belki doksandır. Uzun ak sakalları var. Gözleri görmüyor, kör. Ama görenlerden iyi görüyor her şeyi. Bir gram şaşmadan poğaçanın hamurunu kendi eliyle tartıp içine konulacakları katıyor, kendi eliyle yoğuruyor, sonra küçük terazisini eline alıp, altın tartar gibi ince ince her poğaçanın ayrı ayrı hamurunu tartıyor. Terazinin sapından tutuyor, terazinin dilini parmakları arasında duyuyor. Poğaçalardan biri öbüründen ne bir gram eksiktir, ne bir gram fazla. Sadesi var, peynirlisi var, ama hepsi de aynı ağırlıkta. Ben tepsileri fırına götürüp getiriyorum. Eskiden, ben küçücük çocukken görürdüm, fırına da kendisi gider gelirdi. Elinde bastonu, başında tepsi, bir eliyle tepsinin ucundan tutar, öteki elindeki bastonuyla yolunu izlerdi. Yaşlandım artık diyor. Birkaç zamandır ben taşıyorum tepsileri fırına. Beni çok seviyor. Onun poğaçası gibi poğaça dünyanın başka hiçbir yerinde yoktur. Bilenler, bir ısırışta anlarlar. Bu, Horasanlı Hasan Usta'nın poğaçası derler. Bilmeyenler, bir kez yediler mi, bir daha dünyada başka poğaça yiyemezler.»

«Öğrendin mi bari, nasıl yaptığını? Böyle bir sanatı öğrenmen çok iyi olur. Hem ustandan sonra sürdürürsün, öylesine güzel bir ağız tadı yitip gitmez, hem de elinde her zaman için iyi bir sanatın olur. Ne demiş baban, sanat altın bileziktir.»

«Söz verirsen, devam edeceğine, Horasanlı Hasan Usta'nın poğaçalarını yaşatacağına, sana bu işin bütün gizlerini öğretirim, oğlum Orhan, dedi. Ama ben kararsızım.»

«Niçin kararsızsın?» diye meraka düştüm.

«Sürdüreceksen öğretirim, diyor. Oysa, ben okumak istiyorum. Ortayı, liseyi, üniversiteyi okumak, yabancı ülkelere gidip öğrenmek istiyorum. Okulu, öğrenmeyi çok seviyorum. Onun için, öğret, diyemedim kendisine. Çünkü, ona söz verip, sonra sözümü tutamamış olmak istemiyorum. Bilsem, bütün isteğime karşın, okulu bunca sevmeme karşın, okuyamayacağım, ya yeteneğim yetmeyecek, ya da başka bir nedenden okuldan ayrılmak zorunda kalacağım, işte o zaman, ustamdan onun gizlerini öğrenmek, sanatını sürdürmek denli sevebileceğim başka bir iş yok.»

«Bana anlattıklarını söyledin mi ona hiç?»

«Yok, hiç konuşmadım. Konuşursa, o konuşur, ben dinlerim. Sorarsa, gerekli en kısa yanıtı veririm. Onun töresi böyle. Benim de törem bu oldu. Hiç değilse, onun yanındayken. Sonra, belki söylerim, ama böyle sormadı hiç», dedi. Sesinde bir duruluk ve erinç vardı.

«Kurabiyee!!» diye ünledi. Çarşı içinde iki yönlü akan insan selinden, dönüp ona bakanlar oldu. Ama bu akışın, binbir sesten oluşan uğultusu içinde, ünlemesi eridi. Çoğunluk aldırmadı.

* * *

Yanlardan ikili bir merdivenle çıkılıyor karakola. Merdivenlerin altında, orta yerde de bir girişi var. Buradan iki merdiven aşağıya inerek, yarım bodrum odalarına giriliyor karakolun. Çarşıyı bir uçtan bir uca yürüyünce, kahve, kasap, tatlıcı, meyve ve sebzecilerin bulunduğu köşeye geliniyor. Kahvenin önünde uluçınarlar yükseliyor, altına serin, koyu gölge yayıyor. Bu köşede yola devam etmek için, sola gara doğru dönülüyor. Gara giden yol, çarşı içinin birkaç kez daha genişi. Karakol da bu yolun üstünde. Biz önünden geçerken, iki polis elleri kelepçeli birini merdivenlerin altındaki girişten içeriye sokuyordu. En az bir haftalık diken diken sakallı, sıcağa karşın, sırtın-

da lacivert ceketli, gençten, zayıftan biriydi getirdikleri. Bakışları müdanasız bir aldırmazlıktaydı. Üstündeki lacivert ceketi, pantolonu, kalıbını yitirmiş, çuval gibi sarkıktı. Yıllardır o sırttan inmemiş görünümünde.

Niçin tutuklanmış, elleri kelepçelenmiş ve karakola getirilmişti? Bir öldürme, yaralama olayı mı? Bir hırsızlık, yankesicilik mi var işin ucunda? Bir sarkıntılık mı söz konusu? Silahlı aşırı eylemlerle mi bir ilişkisi var? Hepsi olabilir, hiçbiri olmayabilir. Tavrına, bakışlarındaki hüzünlü aldırmazlığa bakılırsa, bunların hiçbiri değil. Ya ne? Belki hepsi. Belki, üç kağıt açıyordu bulvarın yaya geçidinde. Belki hırsızlık malı alıp satmıştı. Belki tombalacılık yapıyordu, belki de hiçbiri değil. Belki hepsi, belki hiçbiri. Hiç suçsuz, durup dururken tutuklanmış, kelepçelenmiş olamaz mı? Olabilir ve mutlaka öyledir. Peki, ama niçin? Niçin güvenlik görevlileri durup dururken alıp getirsinler onu? Belki kendisini hiç mi hiç ilgilendirmeyen bir olayda çenesini tutamamıştır. İleri geri konuşmuştur. Giderek görevlilere öğüt vermeğe kalkışmış, belki de kaba sözler söylemiştir onlara. Memura hakaretten tutuklanıp getirilmiştir. Ama memura hakaret edecek yüz, o yürek var mı onda? Daha çok kendi halinde görünüyordu, üzerinden sarkan ceketi olmasa. Bu ceket ancak tez parlayan, cebi meteliksiz bir kabadayının ceketi olabilir. Parası olsa aynı ceketin gıcır gıcır yenisini alıp giyecektir. Burnu sivri, yumurta topuk boyası parlak kara ayakkabıların arkasına basıp yürüyecektir. Her adımda gövdesinde ve bakışlarında bir çalım, var mı bana yan bakan saçacaktır ortalığa. Zibidi, meteliksiz olduğu için, üstünden sarksa da sırtındaki çıkmaz. Kendi kendisinin kopyası, olmak istediğinin sahtesidir. Aynasızları kollayıp yabancı sigaraya tombala çektirir. Aynasızları dikizler dikizlemez, tombalayı zula eder. Elinde yalnız sigaralar kalır. Yasaksa, kaçak sigaraysa, bir tanıdığın dükkânına ya da bir yan sokağa cızlam edecektir. Belki kaçak sigara

satan garibanın teki, belki işsiz kalmış bir debbağ işçisi, belki kana dayanamayan bir salhane işçisi. Ama işçiye, çalışıra benzeyen bir yanı yok. Bir yaşam cambazı, çalışmayı cehennem gören gözleri...

Merdivenlerden bile çıkarmadılar. Bodrum katı, aşağıdaki izbeye yürüttüler. Ya çok önemli biri, ya çok cürümsüz bir zavallı.

«Ben de girdim bir kez o kapıdan. Aşağıya inen iki merdivenden geçtim. Sorgusuz sualsiz, arka tarafta zifir bir nezarethaneye tıkıldım. Demirler üstüme vuruldu. İçerde koca koca adamlar vardı. Karanlık bakışlı, uzamış karanlık sakallı. Hiç korkmadım. Büyük bir merakım gideriliyordu, çok susamış biriydim de, kana kana su içiyordum. Evet, aslında hiçbir suçum yoktu. Bilemiyeceğim şimdi poğaça mı, kurabiye mi, simit mi, karamela mı, bir şeyler satıyordum büyük bulvarda. Birden bir inzibat, genç bir adamı durdurdu ve sonra kolundan tutup götürmek istedi. Adamın saçları kısa kesilmişti. Asker görünümlüydü. İnzibat izin belgesini görmek istedi. Adam bir şey gösteremedi. İnzibat asker kaçağının kolundan tuttuğu gibi, yürütmeye çalıştı. Adam direndi.

Bir anda ikisinin çevresi doluvermişti. Sen de bir ananın evladı değil misin? Bırak zavallıyı gitsin? Yazık değil mi? Belgesini evde unutmuştur... Genç adamdan yana daha binbir söz, binbir görüş. Kimse güçlüden yana, inzibattan yana bir tek söz söylemiyor. Her kafadan zayıfı, ezileni tutmak isteyen duygusallıklar. İş sonunda inzibata elle ayakla sarkıntıya değin varıyor, genç adamı bırakması için.

Çekişme, tartışma doruğuna varmış, inzibatla eri, çevreleyen kalabalıktan, her ağızdan çıkan ses, taş yağmuru gibi, inzibatı iyice sindirmişti. Çemberin gerilerinden, «Polisler geliyor!» diye bir ses duyulur duyulmaz, kalabalık çil yavrusu gibi dört bir yana dağılıverdi. Ortada inzibat ve erden başka kimsecikler kalmamıştı. Bir de ben. Boyum büyüklerden küçük olduğu için ve gerilerde kaldığım için, ilk kez şimdi inzi-

batla eri görebiliyor, bir an inzibatla göz göze geliyordum. İki polis geldi yanımıza.

«Tekmelediler», dedi inzibat.

«Kim?» diye sordu polislerden biri.

«Şu!» diye beni gösterdi inzibat. Öyle ya, benden başka kimse yoktu ortalıkta. Polisler kollarımı kavradıkları gibi, işte bu karakola getirdiler. Merdivenin altındaki kapıdan nezarethaneye attılar. Ölü bir ampul aydınlatmak değil de, oranın karanlığını insanın üzerine çökertiyordu.

İçerde ispirtocu gözlü, kırık dişli, saç sakal karışık bir serseri vardı. Ama korkmuyordum. Bakıp sırıtıyordu bana, yarısı dökük, yarısı izmarit sarısı dişleri ortaya çıkıyordu. İlk kez böyle bir yerde bulunuyordum. Zaten bir çocuğun gireceği yer değildi. Saatler geçti, artık geceyi burada oturduğum yerde geçirmeye alıştırıyordum kendimi. Nasıl olduysa, yukarıya komserin odasına götürdüler beni gece yarısı. Babam, şapkasını iki eliyle tutup önüne dayamış, ayakta duruyordu komserin masasının önünde. Tabanlarımdan saçlarıma doğru bir akım kayıverdi onu görünce. Bu akım, hem bir sevincin, hem de ilk kez bir korkunun çatışmasından doğmuştu. Babamdan korkmuştum. Nasıl anlatacaktım buraya düşmemi. Nasıl bir neden öne sürecek, özrümü nasıl örtebilecektim. Zaten kendim de anlamış değildim buraya nasıl düştüğümü. Olayı anlatsam, inanılacak gibi değildi. Buraya ise, kimseyi suçsuz getirmezlerdi. Yaşamınca kimseye bir fiske vurmamış, namazında niyazında bir adam, üzerinde titrediği çocuklarından belki de en güvendiği, düşünde görse, karabasan sayacağı bir duruma düşmüş, dahası onu da buraya gelmek, komserin karşısında el pençe divan durmak zorunda bırakmıştı. Babam, bütün benliğini ve kişiliğini, bütün onurunu, mahkeme, polis nedir bilmemekle tanımlayan insanların türündendi.

Öte yandan, saatler geçtikçe, karnım açlıktan guruldamayı çoğalttıkça, damağım susuzluktan kuru-

dukça, için için artık buradan kurtulup eve gitmeyi düşünür olmuştum. İşte babam gelmiş, beni buradan kurtaracaktı. Sevincim de bu yüzdendi. İlk kez yaşamımda sevinçle korku içimde birlikte harmanlanmış ve hallaçlanmıştı. Böyle karışmamıştı içim şimdiye değin. Ve evi, annemi - en çok annemi, böyle bir durumda babamdan korktuğum için - ve kardeşlerimi yaşamımda ilk kez böyle istemle özlüyordum.

«Bu defa seni affediyorum. Bir daha böyle karşıma gelirsen, böyle kolay kurtulamazsın zindandan. Aklını başına al, adam ol!» diye konuştu komser. İlk kez bir komserin benimle konuşması, beni iyicene heyecanlandırdı. Övünç gibi bir şeyler duydum içimde. Okulda, mahallede inanılmaz bir serüven olarak anlatışım, yıldırım hızıyla bir resim gibi düşlemimden gelip geçti.

«Hadi, öp komser amcanın elini!» diye babamın hiç alışmadığım biçimde incelmiş, ufalmış sesini algıladım bu kez. Komserin elini öpmeye davrandım. Bir yandan elini veriyor, bir yandan, «Asıl babanın elini öp sen. O gelmeseydi, zor çıkardın buradan», diyordu.

Babamın elini de, uslu uslu ve yerlerin dibine girerek öptüm. Bu olayda, babamın olmasından duyduğum büyük güven onaylandı. Bu olaydan sonra ona karşı hiç kızamaz oldum. Babası olmayan arkadaşlarıma ilk kez bu olaydan sonra acımaya başladım.

Eve gelince, anneme anlattıklarından - gizli gizli dinliyordum -, babamın beni bulmak için, karakol karakol dolaştığını, yerimi saptadıktan sonra, kentin iş yaşamında ağırlığı olan tanıdığı kişilere gidip, aracı olmaları için onlara yalvardığını, karşılarında ezilip büzülüp küçülmek zorunda kaldığını, bunlardan birinin karakola telefon etme tenezzülünü gösterdiğini, öğrendim. Son olarak da, karakola gelip, komsere, bununla tenezzül edip bir kahvemizi için, diyerek, on lira gibi büyük bir parayı vermiş.

Gizlenip bu konuşmayı dinlediğim yerde burnu-

mun direği dayanılmaz biçimde sızlıyor, gözlerimden oluk oluk yaşlar akıyordu.

«Kurabiyee!! Tazee!!»

Orhan'a baktım. Sanki bütün bunları anlatan o değildi. Bana aldırdığı yoktu. Kafasında mutlaka başka şeyler vardı. Yoksa kendi içimden yükselen bir sesi mi dinledim? Orhan'la ne ilgisi var bütün bu öykünün. Şimdi ayırt ediyorum. Bu öyküye dalmışken bir kez olsun Orhan'ın yüzüne bakmamıştım. Bu sözlerin onun ağzından çıktığını görmemiştim. Kim anlattı bu öyküyü bana? Kim sızdı içime, ya da kim doğruldu içimde? Kimse kim, yalnız şu kesin, bu Orhan değildi. Orhan olsaydı, mutlaka arada bana bir soru yöneltirdi ve ben mutlaka hiç değilse bir kez ona bakar, göz göze gelirdim. Orhan'ın, bu öykünün tek sözcüğünden bile haberi yok.

Oldu mu böyle bir olay? Olmuş muydu? Kimin başından geçmişti? Ne zaman? Yoksa, eli kelepçeli adamın karakola getirilişini görünce, düşlemimden mi bir olay geçti resim gibi? Düdündükçe, iş sarpa sarıyor. Üzerinde durmak istemiyorum. Kurtulmak için, Orhan'a dönüyorum.

«Kurabiyelere pek aldıran yok», diyorum.

«Burada olmaz, abi. Burada satış olmaz. Bedestene girince, terzi çırakları, berber çırakları, bitpazarı esnafı, somyacılar, mobilyacılar, bir çayla ikindi kahvaltısı yaparlar, beş dakikada satılır biter.»

«Satılmasa da aldırma, kalanı biz yeriz», diyerek avuntu vermek istedim. Söz bilmezliğim, yol yordam bilmezliğim, davranışsızlığım yine bir çam devirmeme yol açtı.

«Yook», dedi. «Sattığın şeyi kendin yemeğe başladın mı, o işte hayır kalmaz. Malını son tanesine kadar satacaksın. Çünkü işin satmak; satamıyorsan, ya da oturup kendin yiyorsan, o zaman sende iş yok demektir. Kötü satıcısın demektir.»

«Tabii bunda bir suçun yok. Benimle dolaştığın

için, belki hepsini satamazsın, demek istedim. O zaman, kalanları ben alırım. Ben müşteri değil miyim, benim öbür müşterilerden ne eksiğim var?»

«Var var, sen bugün varsın, yarın yoksun, abi. Ama benim bunları her gün satmam gerek. Geçici iş, iyi iş değildir. Benim müşterilerim şimdi bekliyorlar zaten. Sen hiç merak etme, abi. Sen bedestende etrafına bakınırken, ben beş dakikada dolaşır hepsini satarım. Yemek istiyorsak, ondan sonra biz de başka bir satıcıdan bir şey alır, yeriz. O da satış yapar, sevinir...»

«Pekala pekala, sen haklısın», dedim.

«Biliyor musun, abi? Bu işte bir şey öğrendim. Bir adamın işi varsa, az ya da çok cebinde parası da var demektir. Bir adam çalışıyorsa, yani el emeği, göz nuru harcıyorsa, yoruluyor ve acıkıyor, demektir. Onun için, ben terzi çıraklarını, berber çıraklarını, somyacıları, demirci çıraklarını, kahveci çıraklarını, bit pazarı esnafını severim. Çok severim onları. Onlar benim velinimetlerimdir, kurabiyemi, poğaçamı alırlar, diye değil yalnızca. İnsan olarak çok severim onları, tabii el emekleriyle yaşadıkları içindir bu sevgim onlara... Bir de belki şundan, aralarında dolaştıkça, neler yaptıklarını, neler yarattıklarını, insanlara ne yararlar sağladıklarını gözlerimle görüyorum. Yaptıkları işleri çok seviyorum. Ama o işlerin hiçbiri sarmıyor beni. Hiçbirini yapmak içimden gelmiyor. Bu da bir önemli neden, onları niçin böyle seviyorsun, diye sorarsan. İnan bana, gerçekten yalnızca müşterim oldukları için değil... Niçin o işlere yatkın değilim, niçin içimden gelmiyor, diye çok düşündüm. Ama babamın isteğiyle marangoz ustasının yanında denedim de. Anlattım sana. Bir gün dayanamadım, bir tek gün, düşün abi... Bir saat doldu dolmadı kaçtım...»

«Peki, düşündün, hangi sonuca vardın? Nedeni ne senin isteksizliğinin?» diye sordum arada bir söz söylemiş olmak, dinlediğim duygusunu ona vermek için.

«Galiba çözdüm düğümü, abi», dedi. «Ben saksı

gibi koyduğun yerde durabilecek bir tip değilim. Bir yere bağlanamam...»

«Okula bağlısın ama?..»

«O başka, okul başka. Okulda her derste bir dünyadan başka bir dünyaya geziyor insan. Ama bir yerde çırak olmak, beş yıl sonra orada kalfa olmak, on yıl sonra aynı yerde, aynı işte usta olmak ve yirmi yıl, otuz yıl sonra o işin başında ölmek, benim yapabileceğim şey değil. Güzel bir şey, bak buna bütün gönlümle inanıyorum, ama benim içim bir uçarı, bir yeğnik; ordan oraya uçmak, canının çektiği yere konmak isteyen bir kuş var benim içimde. Bak, her gün bütün o insanların arasına girip çıkmak, yaptıklarını seyretmek, konuşmalarını dinlemek, şakalarına gülmek, bana attıkları laflara sevecen karşılıklar vermek, bir dertlerini öğrenmişsem, onlarla dertlenmek, bir acılarını öğrenmişsem, onlarla birlikte üzülmek, en çok sevdiğim yaşam bu işte... Ve bir de bu kenti, bu berbat, bu deli kenti, bu benim gibi uçarı, savruk ve pasaklı kenti öyle seviyorum ki, her gün her caddesini, her sokağını, her alanını yeniden gezmek, onlarla, oralardaki insanlarla yarenlik etmek geliyor içimden. Her eve, her gün teker teker merhaba demek istiyorum. Bu kentteki her ağaca, her kuşa, her kediye, her köpeğe merhaba demek istiyorum her gün, her gün bütün dikey sokaklarından yürüyüp her gün bin kez denize çıkmak istiyorum.. İmbatına, meltemine, karayeline, poyrazına sarılıp bulanmak istiyorum, denize dökülen lağım kokuları, ölü sıçanlarının kokuları, yoksul mahallelerin sokaklarından akan pis sularının kokuları yanında çiçeklerinin, çamlarının, çınarlarının, denizinin, kızlarının kokularını, çalışan insanların kokularını, tütününün, üzümünün, incirinin kokularını, daha ne bileyim bütün kokularını içime almak istiyorum. İnan, abi, beni bu kentten hiçbir şey soğutamaz, hiçbir şey iğrendiremez. Hele sesleri, bu kentin sesleri, ben anlatamam, sen işitemezsin, ne de olsa

yabancısın... Darılma, ama bu böyle işte, can abicim, sevgili abicim...»

«Sana imreniyorum, Orhan», dedim.

Gariptir bu kez üzerime en ufak bir dalgınlık çökmedi. Arı ve duruyum. İçimde ilk kez böylesine eğnik bir sevinç.

«Belki bu kenti senin sevdiğinin binde biri denli sevemem ve anlayamam, ama senin bu kenti sevdiğin kadar bir sevgi büyüyor içimde sana.»

Orhan başını eğdi. Sonra birden aklına gelmiş gibi, «Taze kurabiyee... kurabiye!!» diye bağırdı.

«Burası gar», dedi sonra. Yüzyıl başlarında yapılmış, dik kırmızı damlı büyükçe binayı gösterdi. Binanın yan cephesinde bittiği yerden bir duvar uzuyor. Duvarın ardından vagonların damları, lokomotiflerin bacaları görünüyor. Kömürle işleyen buhar lokomotiflerinden çıkan duman ve buhar birbiriyle harmanlanarak kentin havasına karışıyor. Tiz bir lokomotif düdüğü kulağı çınlatıyor, kafamda biçimleri duman ve buhar gibi durmadan değişen anıları çağrıştırıyor. Anıları mı, başka şeyleri mi, kestiremiyorum. Buhar ve duman arasından, buhardan ve dumandan ağaçlar, yapılar, insanlar arasından bir çocuğu seçer gibi oluyorum, sonra uçuşan duman ve buhar içinde onu yine yitiriyorum. Lokomotiflerin heyecanlandırdığı, tren düdüklerinin yüreğini hoplattığı, tren yolculuklarını büyük bir mutluluğa hazırlanır gibi bekleyen bir çocuğu yakalıyor, avcumun içinde yine duman ve buhar gibi yitiriyorum. Kısa kır gezintilerinin iç kabarıklığı, hele uzun, trende gecelenen, dağlar, bayırlar, tüneller, köprülerden geçilen serüvenin coşkunluğu, duman ve buhar gibi içime dokanıp geçiyor, içimi kaldırıp gidiyor.

Annemin dün gece duvarda asılı ve komodinin üzerindeki resimleri anlatırken söylediği bir söz usuma düşüyor. Garın karşısındaki Abdullah Efendi Sokağı'nda doğdun sen, demişti. Çok kalmadık o evde. Köyden gelin gelip kaldığı ilk evmiş o. Gara yakın ol-

ması, hem avutuyormuş onu, hem sıla özlemiyle içini dağlıyormuş. Doğumla başlayan yaşamı düşünüyorum. Hem avunuyoruz bu yaşamla, hem de yaşam boyu bir özlemle tutuşuyoruz. Sıla özlemlerinin en uzunu, en yoğunu mu yaşam? Ve böylesi bir özlem, yaşam diye bir şey var mı gerçekten? Özleyen kendini, özünü ve benliğini yadsımıyor mu, özünden ve benliğinden kaçmıyor mu? Kaç kişi var Orhan gibi, örneğin kendini böylesine tutkunlukla seven ve ondan kaçmayan, kaçmak istemeyen. Başka bir kentin tutsaklığına, başka bir özlemin boyunduruğuna tutulmak için: Ama bakalım Orhan büyüyünce, ergin, yetişkin bir insan olunca, bu kent onu hâlâ böyle tutabilecek mi?

Garın uzayıp giden duvarının dibini sıra sıra ayakkabı boyacıları ve başka satıcılar doldurmuşlar. Karşı köşedeki caminin avlusundaki şadırvanın çevresinde çömelmiş adamlar aptes alıyorlar. Gelip geçen taşıtlarla garın önündeki alan, caddeler dolup taşıyor. Caminin avlusundaki ağaçlar, bu insan ve taşıt kalabalığında hemen göze batıyor.

Orhan, garın tam karşısına gelen caddeye giriyor. Geniş, iki yanında büyük yapıların bulunduğu, yaya kaldırımlarının büyük ve akışkan bir kalabalıkla dolu olduğu bir cadde. Ana cadde görünümünde, kentin belli başlı caddelerinden olduğu belli. Bu caddenin, gar tarafından gelirken sağa düşen kaldırımında bir süre yürüdükten sonra, üstü cam örtülü bedestene girdik. Araba parçacılarının, bisikletçilerin, lastikçilerin, tamircilerin bedesteni, ama oldukça ufak bir yer. Orhan burada fazla oyalanmadı. Öbür ucundan çıktık. Önümüzdeki sokağın karşısına geçince, başka bir bedestene geldik. Burası terzilerin, elbisecilerin, şapkacıların, elbise tamircilerinin bedesteni. Yalnız, bu bedestenin üstündeki camlar parça parça olmuş. Nerdeyse bir tek sağlamı kalmamış. Ya delikten bir parça gökyüzü görünüyor, ya da kırılan camların yerine

tahta kapaklar takılmış, bedestenin içini koyultan, karartan.

Bedesten içindeki yola iki yan yol bağlanıyor. Bunlar ana caddeye açılıyor. İki yandaki dükkânların hemen hepsi içte yarım ya da tam katlara bölünmüş. Gündüz olmasına karşın dükkanların içinde, özellikle üst katlarda ışıklar yanıyor, bedestenin koygunluğu içinde ışık yuvaları. Bu koygunlukta ve koygunluğa yuvalanmış ışıklarda bir dinginlik, erinç ve dirlik var. Dinginlik yuvaları içinde çalışan dikiş makineleri, yürüyen ütü kolları, teyele işleyen eller, kumaş biçen makaslar, kalıplanan ve fırınlanan kasketler, alıcı bekleyen elbiseciler, bir işçiye ceket ve kasket deneyen satıcı kalfa, köşe berberinden kalkan müşterinin sırtındaki saçları fırçalayan çırak, dükkânlar arasındaki yola selesini indiren şeftalici, taşınan ızgarasının başında şişten çeyrek ekmeğe kokareç kesen, tuzlayıp biberleyen kokareççi, boşlarla dolu tablasını havada döndüren kahveci çırağı, bedesteni dış dünyadan yalıtıp, bir güzellik, kendi içinde mutlu bir evren yapıyorlar. Bedestenin içinde görünen tek çelişki, üstteki kırık, kontraplak ve tahtayla yamanmış camlar. O camları görünce, bu erinçli dinginlik, fırtınadan önceki dinginlik mi diye korkulu bir soru takılıyor usa. Geçmiş zamanların son kanıtı olarak kalmış bedestenin sonu mu görülüyor? Fırtına, erinçsizlik, kargaşa...

Bu tür düşünceler ve sorular takılıp geçiyor kafama. Her dükkânın içinde her katta birçok insan çalışıyor, emek harcıyor, göz nuru döküyor. Kiminde bir işletme, kiminde birbirinden ayrı iki bazen üç işyeri bir kata sığınmış. Bazılarının dış köşesinde duvara çakılı bir aynanın önünde ufak bir masa ve bir sandalya koymuş köşe berberi de, ya da camekanını koymuş bir börekçi de var.

Ana caddeye açılan ikinci çıkışın başında bir kahvehane var. Akşama devrilen bu iş saatinde kahvede iki üç kişi ancak oturuyor. Ama ocakçı ve tablayla

çay ve ayran taşıyan çırak, durmadan harıl harıl çalışıyorlar. Bedestendeki dükkânların ışıklı derinliğine gömülmüş ustalara, kalfalara, çıraklara ve müşterilere içecek taşıyorlar, onların dış dünyayla yaşam bağlarını kolluyorlar, koruyorlar. Girişin öbür köşesinde, kahvenin karşısında bir elbise sergisi var. Serginin önünde gençten, tıknazca, kara kaytan bıyıklı, parafinle parlak saçlı, gözleri dünyaya bir hoş efelenen sahibi, arkalıksız tahta sandalyede oturuyor. Orhan'ı görünce, ayağa kalkıyor, serginin önünde bir aşağı, bir yukarı iki adım atıyor. Adımlarından efendice bir kabadayılık yayılıyor.

«Bugün geç kaldın, oğlum Orhan!» diyor sesine efece bir fiyaka yerleştirerek.

«Bak Abuzer abi, sana bu abiyi tanıştırayım», diyor Orhan geç kalışının nedenini açıklarcasına. «Bu abi, benim öz abim sayılır. Sen tanımazsın. Burada bulunmuyor. Şimdi gezmeye geldi. Ben de onu gezdiriyorum», diye ekliyor. Sonra bana dönüp, «Abuzer Abi, bu bedestenin ve bu çarşının en iyi insanıdır», diyor. «Bedestenin bir numaralı insanı.»

«Yaşşa, Orhan oğlum! İyi dedin», diyerek, elbiseci Abuzer, Orhan'ın sırtını sıvazlıyor. Sonra el sıkışıyoruz. Tanışmış oluyoruz. Aramızda aşılmaz bir mesafe var. Ama Orhan, bu mesafenin algılanmasını engelliyor. Aramızda duran Orhan, sanki hiç mesafe yokmuş, Abuzer'le ben, ta çocukluktan, gençlikten gelen bir tanışıklığın, bir dostluğun bölünmez kişileriymişiz duygusunu veriyor ikimize de.

«Abim şurda oturup bir çay içsin, ben yarım saata kadar dönerim», dedi Orhan, Abuzer'e.

«Çaylar benden ama...» diye ileri sürdü koşulunu Abuzer.

«Ben şöyle bir tur atayım, şu kurabiyeleri satıp geleyim», diye gerekçesini de unutmadı Orhan. Oysa biliyordum.

«Sen önce benim kurabiyemi vermeyi unutma», dedi Abuzer. «Beye de benden kurabiye... Çayla bera-

ber güzel oluyor ikindi kahvaltısı. Bugün Orhan oğlumuz ikindiyi geçirdi ama, özrü suçunu telafi etti.»

Orhan kurabiyeleri verdi.

«Bak, abi şimdi yiyebilirsin işte kurabiyemden. Abuzer abim ısmarlayınca, afiyetle yiyebilirsin, ama senin paranı alarak satmam», dedi Orhan, Abuzer'den parasını alırken. «Şimdi gelirim», deyip gitti. Köşeyi dönünce, kendisi görünmüyordu artık, ama sesini gördüm içim bir tuhaf ürperdi.

«Kurabiyee... Taze kurabiyelerim vaarr!..»

Görülür mü ses? Gördüm işte. Kendime ve yaşama alıştırmalarla geçen şu sürede, göz çıkaran şeyleri göremiyorum, görsel olmayan şeyleri görüyorum. Kulakzarı patlatan sesleri işitmiyor, bir ağacı, bir çiçeği, bir kuşu, bir kediyi, bir çocuğu bütün boyutlarıyla, stereo duyuyorum, duyar gibi oluyorum. Ve ne görebildiğim, ne işitebildiğim, ne dokanabildiğim şeylerin tanımsız kokularını alıyorum. Dumanı, buğusu, koku dalgaları çıkan şeylerden bana bir koku gelmiyor. Henüz evreni karmakarışık, belli bir düzene girmiş değil, düzenli bir evrende her tür, her oluş kendi yerini almış değil. Duyusal yeteneklerim henüz birbirine kaynaşık, birbirinden sıyrılıp özgeliğe varmış değil. İçimden ve dışımdan, beni doldurup sarmalayan evrenden durmadan imler yağıyor, imler vuruyor bütün algılarıma, bütün olgularıma, bütün varlığıma, ama onları bölümleyemiyorum, birbirinden ayırıp çekmecelere dizemiyorum. Hepsi iç içe, bir arada, ama beklenmedik soyutlanmalarla, sivrilmelerle... Örneğin, bir sesin görünümünü almak, ya da kokusunu duymak gibi... Bu durum çevreyi kavramamı, çevre içinde kendimi bir yere yerleştirmemi, benliğimi algılamamı engelliyor henüz. Tek somut iletişimi yavaş yavaş Orhan'la kurmaya çalışıyorum. Bu iletişim tuttukça, gitgelli işledikçe, içimde tanımsız bir duygu, sevinç diyesim geliyor, doğup, yine doğduğu gibi esip geçiyor. Onda da henüz bir kalıcılık, kısa da olsa, sü-

reklilik yok. Ama bir tomurcuk, ya da bir filizlenme gibi gelişmeyi sezgiler gibiyim.

* * *

Orhan gittikten sonra Abuzer'in karşısında, kahvenin önüne konmuş masaya oturdum. Abuzer, içerdeki ocakçıya çayları seslendi. Taze demlemesini özellikle tembihledi, benden söz ederek. Kendisini benim karşımda mahcup etmemesini istedi. Bu ocakçının öfkesine neden oldu. Ulan eski kürt, sana ne zaman demsiz çay vermişiz de böyle ötüşüyorsun, sana yaptığım çayı değil bir konuğuna, reisicumhura bile rahatlıkla içirebilirsin, gibilerden birtakım sözler yolladı yanıt. Pek iyi anlayamadım. koyuca şivesi vardı. Yalnızca şuncasını sezer gibi oldum: Abuzer'de böyle bir şive kesinlikle yok. Ama sesinin renginden ve kokusundan ocakçının şivesiyle eski, uzak bir akrabalığı olmalı.

Çaylar geldi. Gerçekten, şimdiye değin içtiklerimden değişik, bambaşka bir çaydı bu.

«Tavşan kanı buna derler işte», diye övdü Abuzer, hizmeti de kendisi üstlenerek bardakları getiren ocakçıyı.

«Bu çayı yedi düvelde ve de Çin'de Maçin'de bizim Haso usta gibi yapan bir ikinci usta cıkmaz.»

Ho diline kurban falan, bir dizi sözle ocağına döndü Haso usta.

Kurabiyesini, çayı yudumlamadan önce, arka arkaya iki ısırımda yeyiveren Abuzer, kanatlanmış bir ivecenlikle anlatıyordu:

«İşte Erzurum'un karlara ve kartallara yaraşan o yüksek yaylasından kalkıp ta buraya denizin dibine gelmiştir bu çay, beyim... Bu çay buranın değil, bu güzel kentin değil. Tabii, yiğidi döv hakkını yeme, bu kent bir incidir, bir güzeldir ki, deme gitsin. Ama bunun güzelliği başka, yumuşak bir güzellik. Erzurum yaylasının, karlı dağlarının kartallı güzelliği, o da başka, o erkek güzeli, bu da kadın güzeli. Değil mi,

malumunuzdur, biz cahil sayılırız sizin yanınızda, ama şair ne demiş, deniz kadın gibidir, dememiş mi? Evet, bu kent de öyle, tabii deniz kenti olduğu için. Kadın gibi güzel, kadın gibi yumuşak, ama, dönektir de, kancık yanı da kuvvetlidir. Biz bir zamanlar dağımızdan, yaylamızdan kalktık göçtük, buraya geldik. Buralı olduk, bu kadın kente er, erkek olduk.

Dediysem de, bu çay ta Erzurum yaylasından kalkıp buraya gelmiştir, zatınız beyim bu gibi ince düşünceleri biz cahil kullarından iyi bilirler, çay kendisi kalkıp gelemez tabii. Gelen insandır, insanın terkisinde gelir başka ne gelirse; bavulunda, torbasında, heybesinde gelir; koynunda, göğsünde, yüreğinde gelir; kafasında, midesinde, dilinde gelir; sırtında, omuzunda ayağında gelir... İşte bu çayı da biz getirdik buraya bir çok şey gibi. Ben buranın yerlisi sayılırım, o kartal yuvası yaylaya gitsem, ah kentim, ah kentim diye burayı özlerim, yanarım çok dayanamam. Dedem, babamgiller buraya göçerken, anam beni sırt kundağında taşımış. Mayamız oralı ama, etimiz sütümüz, havamız kokumuz buralı. Olsun be beyim, bu da güzel...»

Çayını yudumlamadan önce, şekerden bir kıdım ön dişleriyle koparıyor, sonra çaydan bir yudum alıyordu. Elimde olmadan, Abuzer'in çay içişine gözümün takılması üzerine, içi daha bir kabarık açıkladı:

«Buna biz kıtlama deriz. Bu çay böyle içilir bizde, tadı böyle alınır.»

Çay sözü, ç sesi, a sesi, y sesi kafamın içinde dönüyordu. Okudum mu bir zamanlar - zaman ne? - yoksa işittim mi birilerinden - kimden? - T'ang Dinastisi sırasında, 780 yılında Lu-Yu'nun yazdığı ve günümüze kalmış, salt çayı anlatan ilk kitap «Ç'a King»den bazı sözler doluşuyor kafama. Ç'a, bildiğimiz çay. Çin'den geliyor. Lu-Yu, daha 780 yılında, «Gerçekten iyi bir çayda, ne limona, ne de şekere tahammül edilebilir», diyor.

Abuzer'in kıtlaması Lu-Yu'nun yargısını çağrıştı-

rıyor. Çaya daha o zamanlar limon sıkanlar, şeker koyanlar (nasıl bir şeker acaba? Bildiğimiz şeker üretimi oldukça yeni bir gelişme..) varmış ki,. Lu-Yu limondan, şekerden söz ediyor. Abuzer ve Erzurumlular çay konusunda Lu-Yu'nun yargısına uyuyorlar bir ölçüde demek ki. Madem şeker, o zaman çayın içine değil. Ancak kıtlamayla. Çünkü, çayın özgün tadı ve kokusu, bir yabancı maddeyle karışmadan alınmalı. İnsan o zaman çay içtiğinin ayırdına varır, çaydan çayın tadını ve zevkini alır. Kıtlamada, ağızda bir şeker parçası olmasına karşın, ilk tat, salt çayın tadıdır. Çay yudumlanınca, şekerle bulaşmadan önce damağa değer, yoğun özgün tadını o an damakta bırakır ve doğallıkla bütün bunlar anlık bir olaydır - ağızdaki şekerle birleşir. Belki, kıtlama çay içmek, Lu-Yu'nun tasavvur edemeyeceği, onun tasavvurunun ötesinde zevkli ve tatlı bir çay töresi. Şunu düşünüyorum: Damak çayın saltık tadını, zevkini alır almaz, çay şekerle karışarak, bir tat dönüşümü olur. İşte, sanatların, zevklerin, etkileri etkin dönüşüm anlarını saptamalarından doğduğuna göre, dönüşüm bir an öncesiyle, bu demek eski durumla, bir an sonrasını, dönüşümden sonraki yeni durumu, tam dönüşümün doruk noktasında gösterdiğine ve sezdirdiğine, okura, seyirciye, dinleyiciye duygu, düşün, tasavvur ve düşleminde dönüşümün coşkusunu, heyecan ve gerilimini yaşatmasından ileri geldiğine göre, çay içerken de en büyük tadın, en büyük zevkin böylesi bir dönüşümün tadını almaktan doğması gerekmez mi? Salt çayın tadı, eski durum, damakta ve şekerle karışan çayın tadı, yeni durum, kıtlama çay içerken sürekli damağı devindiren, coşturan, haz gerilimlerine sokan bir çay töresi olabilir.

Böyle düşünürken, şekerden bir parça koparmışım dişlerimle, ardından çayımı yudumlamışım. Zevkten yedinci göğe uçmuşken, Abuzer beni kendime getirdi:

«Haklıyım değil mi, beyim?» dedi. «Çay böyle içi-

lir, değil mi? Sizin de hoşunuza gittiğini yüzünüzden okudum.»

«Haklısınız, Abuzer bey», dedim. «Ben çayı şimdiye dek hep şekersiz içerdim. Ama kıtlamanın tadı bambaşka.»

Sonra ona Lu-Yu'nun çay bilgeliğinden anlattım. Lu-Yu'nun kitabını, daha doğrusu kitabındaki görüşleri öğrendikten sonra, çaya şeker ve limon katmaktan vazgeçtiğimi, şimdi ilk kez şeker aldığımı açıkladım. Bunun üzerine o, biraz da gururla:

«Biz ağzımızın tadını biliriz beyim», dedi. «Rakıyı da biz öyle içeriz. Suyla karıştırmayız, susuz da içmeyiz, ama gıdım gıdım. Önce bir yudumcuk rakı alırız. Onu ağzımızda tutar, tadını damağımıza sindiririz. Sonra bir yudumcuk su aldık mı, damağımızda rakının anasonu açığa çıkıverir. Bakma, böyle cahil ve eksikli olduğumuza, bizim de kendimize göre zevklerimiz, kendimize göre bildiklerimiz vardır. Her şeyden önce de, insanlığımızı biliriz biz. Bazen kimisi şaka, kimisi ciddi kürt mürt der bize. Yanıtım hazırdır: İnsan ol, derim. Değil mi ya, insan ol da, ne olursan ol! Hepimiz bu memleketin evlatlarıyız.»

Bu son söyledikleri karıştırdı beni yine. Kafam boşaldı, bir havasız oyluma döndü. Bir şey anlamıyordum bu söylediklerinden. Açtığı konu ilk kez çıkıyordu karşıma. Bir şey diyemiyordum. Çaresiz bir suskunluktan sonra, çaya dönmek istedim. Şekerden ısırdım, ardından bir yudum çay içtim:

«Bundan sonra çayı yalnız kıtlama içeceğim, bunu biliyorum», dedim. Gülümseştik. Sözü sanat yapıtlarına getirdim, iyi bir sanat yapıtı, iyi bir roman, iyi bir oyun, iyi bir öykü, iyi bir resim, iyi bir yontu, iyi bir müzik... diye anlattım... İşte böyle kıtlama çay, ya da bir yudum rakı, bir yudum suyla rakı içmek gibidir, dedim.

Sanat, yontu, müzik... derken, suratı biraz donuklaştı, kendisini sıradan bir insan olarak tanıtır-

ken, benim böyle bir konuyu açmamı belki hamlık, densizlik, kendini beğenmişlik gibi gördüğü okunuyordu yüzünden. Ama kıtlama çayı, ya da yudum yudum rakı benzetmesi gelince, tıpkı bunlardaki tat dönüşümü gibi, somurtaç donluk, gülmeyle patlayan bir yüz parlaklığına dönüverdi. Sırtıma güçlü ama ağırlığınca sevgi olan bir patlak indirdi.

«İlahi beyim!» dedi. «Çok hoş bir insansınız. Bayıldım bu teşbihinize... Teşbihte hata olmaz. Bayıldım. Sevdim sizi, valla sevdim...»

İçimde kurulu her şey gevşedi. Öyle, rahat bir gülümseme yüzümden bütün gövdeme yayılıverdi.

«Ne varsa, doğuda var, beyim», dedi bu kez. «Kendim doğulu olduğumdan söylemiyorum bunu. Hem ben bugün kendimi bu kentin insanı olarak görüyorum. Bunu da söylemiştim. Siz de söylüyorsunuz işte. Ne demiş o Çin bilgesi? Bin yıldan önce kitap yazmış çay üzerine ve ne güzel demiş. Elbette bilge o kişi. Mutlaka tel tel, upuzun, ak sakalı vardı, gözleri çekik ve minikti, tin tin adımlarla yürürdü. Böyle canlandırıyorum onu gözümün önünde. Ama yaşamın inceliklerini biliyordu. Çaya şeker, limon katılmaz demiş, değil mi?»

«İyi çayda olmaz demiş.»

«Dillerine sağlık o Çin bilgesinin, o doğu, hatta uzakdoğu bilgesinin. Biz doğuda katmıyoruz işte çaya şeker, limon. Kıtlama, katma değil, inceliği var, değil mi? Ama batıya gittikçe, her şey karışıyor, sulanıyor, her şeye yabancı madde katılıyor. Bu kente gelince, ne gördük? Kimse kıtlamayı bilmiyor. Herkes çaya avuç avuç şeker dolduruyor. Çay değil, lohusa şerbeti içiyorlar mübarekler. Zevksiz. Batıya gittikçe bazı incelikler yitiyor, bazı zevkler köreliyor, insanın bazı güzel nitelikleri yitiyor, bozuluyor. Ben gitmedim, ama gidenler görmüşler, anlatıyorlar. Daha da batıya gidince, örneğin, Avrupa'ya, İngiltere'ye, orada çaya şeker dışında, limon dışında süt bile boca ediyorlar-

mış. Bak şu vahşete, bak sen şu zevksizliğe. Süt dolduruyorlarmış güzelim çaya imansızlar. İleri olsalar yani ne olur, öyle değil mi beyim? Bir çay zevkin bile yoksa, ileri olmuşsun, zengin olmuşsun, neye yarar? Üstelik çayları da sarkıtma. Yabanilikten başka bir şey değil. Kusura bakma, beyim, ben üniversite, yüksekokul görmüş biri değilim, ama bizim bu çarşı var ya, burası bin medreseye bedel. Buraya yerlisi, yabancısı, Türkü, turisti bin milletten, bin zümreden insan gelir gider, bu çarşının okulundan geçen hayatın cambazı, insanın sarrafı olur, onun için böyle konuşuyorum, kusurum varsa affet. Ben bu işin ilmini böyle düşünüyorum. Bazı buluşlar insanları ileriye değil, geriye götürür. İşte çay örneğin. Sarkıtma çay bizim değil Avrupa'nın buluşudur, değil mi, siz daha iyi bilirsiniz. Ee, şimdi ileriye gitmek midir bu buluş, yoksa geriye gitmek midir? Bence, gerisinin gerisi. Ben derim ki, bazı buluşlar zekânın gerisinden doğarlar. İşte, örneğin, atom bombası, hidrojen bombası, nötron mötron bombası da öyle değil mi? Zekânın ürünü olabilir mi, zekâyı öldüren, yeryüzünden silen bir buluş? Ancak zekânın gerisinden çıkar. Kitabım kuvvetli olsa, şeytan işi diyeceğim, ama o tarafım da zayıf...»

Çaydan nelere, nerelere geldi. Donuk bakışlarım Abuzer'in ağzına takılı kaldı. Söze katılabilmek için, belleğimde taneleşen bazı sözlerini daha aktardım Lu-Yu'nun, çay üzerine.

Yalnız mart ve nisan aylarında, diye yazmış Lu-Yu, minicik çay yaprağı tomurcukları göğün seher aydınlığında açılınca toplanmalı çay. Yağışlı günlerde ve dumanlı bulut dağın tepesine tül gibi inmişse, toplanmamalıymış. En iyi yapraklar, Tatar atlılarının deri çizmeleri gibi körüklü, yaman bir boğanın şakakları gibi kıvırcık, bir dağ uçurumundan yükselen sis gibi yaygın, bir hafif rüzgârın değip geçtiği gölün yüzü gibi ışıltılı ve yağmurun ıslatmasından hemen sonraki ince bir toprak gibi de yumuşak olmalıymış...

Şekerden bir kıdım ısırdım, çayı yudumladım. Tüyü bitmemiş bir kara kuru oğlan geldi. Abuzer'e bir gazete uzattı. Önünde dineldi. Abuzer'in yüzünden bütün ışıltı, bütün sevimlilik birden uçuverdi, donuk bir karartı, kinli bir sarı, suratına yayıldı Sanki bir iç zorlamayla elini cebine attı, bir beşyüzlük aldı. Banknotun üstündeki beş sayısını ayrımsadım ve renginden tanıdım. Oysa, Abuzer benim görmemi istemezcesine beceriksiz bir irgenlikle parayı oğlanın avcuna al belanı der gibi sıkıştırdı. Oğlan, yeni sayı çıkınca, yine gelirim, deyip selamsız, sabahsız çekti. Bunca genç ve bunca selamsız, meymenetsiz bir surat, beni de, ki yalnızca bir seyirciydim, karıştırdı.

«Üstünü vermeyecek miydi?» diye sordum karışıklığımda.

«Abi, biz bu hallere düşecek insan değiliz, ama...» dedi. Genzi tıkandı, gözlerinden şapır şupur yaşlar aktı sessiz. Yetişkin yaşında ilk kez ağlamakta olduğu, her halinden belliydi. Kalkıp dükkâna girdi, utancından kaçar gibi. Şurada dakikalardır konuşup tanıdığım Abuzer'i yeller almış, yerine bir paranın yazı turası gibi hem değişik, hem aynı, öbür Abuzer'i getirip koymuştu.

Biraz sonra çıktı yine dükkânın önüne. Gözlerini silmiş, kurulamıştı. Artık yaş gelmiyordu. Ama istediğince silmiş olsun, gelen yaşların izi kalmıştı gözlerinde, gözlerinin çevresinde. İzleri de silip yok edememişti.

«Kusura bakma beyim», dedi. «Sinirlerim boşaldı. Bana birden bilmediğim bir hal oldu.»

«İnsana her hal olabilir», dedim. Bir yerlerden işittiğim - akşam annem mi söylemişti? - bir kalıptı bu. İçin içeriğin ayırdında olmadığım bir tuhaflığa düşmüştüm ben de Abuzer'in gözyaşlarını görünce.

«Bu piç kurusunu, bunun gibi onunu, yirmisini bir fiskede ezer, leşini çıkarırım ben, ama arkaları var beyim. İnsanların hayatına kast eden silahlı çete arkaları var bunların. Bizim bedesten de bunların haraç

mahalleri oldu. Bize silah zoruyla el koydular. Esnaftan bir arkadaş, onuruna yediremedi, bu olay bundan birkaç yıl önce başladığı zaman. Dükkânına geldiler hepimizin gözü önünde altı el sıkıp gittiler. Arkadaş öldüğüyle kaldı. Bu caniler o gün bugün hâlâ ellerini kollarını sallaya sallaya gelip gidiyorlar. Şu paçavraya bak, beyim!»

Abuzer'in yüzüne öfkenin kırmızılığı inmiş, umarsızlığın renksizliğiyle çatışmıştı. Elinde paçavra dediği gazeteyi buruşturmuştu. İyicene buruşturup ufak bir top yaptı ve fırlatıp attı.

«Bu iğrenç, insanlık dışı, yalan dolan, iftira yuvası. İlk getirdikleri zaman, biraz da merakla okudum baştan sona. Burada nasıl olsa oturup bütün gün müşteri bekliyorum. Kitap mitap okuyamıyorum, ama günde birkaç gazeteyi mütalaa ediyorum. Başka başka yönlerin gazetesi. Aldırma. Hepsini okuyup, ben bana yarayan haberleri topluyorum. Ama bu... Buna gazete demek günah. Sen bizi destekleyeceksin, gazetemizden her hafta beşyüze bir tane alacaksın, biz de seni destekleyeceğiz. Sen bizi desteklemezsen, biz de seni yaşatmayız, dedilerdi. Ne yapacaktım? Geceleri gözüme uyku girmez oldu. Böyle onursuzlaşmaktansa, ölmek daha iyi. Ölümü göze alıp, bunların ama önce birkaçını temizlemeyi çok kurdum geceleri. Ama sabah olunca, gün şavkıyınca, hayatın tadı gelip damarlarımda dolaştı, iliklerime sindi. Bir de yalnız değilim, ben ölürsem, arkamda bıraktıklarımın acısı... Onlara böyle bir acıyı bırakmaya hakkım yok, diye düşündüm. O gün, bugün sineye çekiyoruz bu horlanmayı, bu pis kabaralı çizmeler altında ezilmeyi, bu karanlık canilerin silahlı tehditleri karşısında sürünmeyi... Gün oluyor, siftah etmeden açtığım gibi kapatıyorum kepenkleri. Esnaflıkta bu da var. Hayat zaten günden güne pahalılanıyor. Geçim desen aslanın ağzında. Ama bu bacaksız kara piç her hafta uğramayı unutmaz. Kaç kez komşudan ödünç alıp vermek zorunda kalmışımdır. Ama bir gün ok yaydan fırlayacak. Ya

bu canilerin karşısına bir gün yasalar çıkacak, ya da ok yaydan fırlayacak. Benim gibi bütün esnafta...»

Bu arada, kara kuru oğlan elinde gazete tomarıyla yandaki dükkana gitti. Orada bir durumlar oluyordu, Abuzer olayları anlatırken. Bir tartışma çıkmıştı. Hava sinirli görünüyordu.

«Param yok, evladım, anlamıyor musun? Param yok», diyordu berber, elinde müşterisini tıraş ettiği ustura. Usturalı sağ elini yarı havada, dirseğinden kırılmış, parmakları arasında doksan dereceden biraz fazla bir açı yaparak tutuyordu.

«Ben anlamam,» dedi, oğlan. «Paran yoksa, bul bir yerden», dedi, kestirip attı.

Abuzer, yaşlı berberin çarşının en eski esnaflarından berber Ali olduğunu söyledi. Eskiden müşterisinin çok olduğunu, ama o yaşlandıkça, müşterilerinden bir bölümü ölmüş, bir bölümü yaşlandıkça tıraşla aralarını açmış, genç esnaf ise, yaşlı, eli titriyor, diye bir söz çıkarmış, genç berberlere gidiyormuş. Gerçekten titriyor mu eli, diye sorduğumda, eh, dedi Abuzer. Doğal olarak o da yaşlanmış, kırk yılın berberiymiş. Abuzer de onda tıraş olmuyormuş, ama o ayıp olmasın diye, zaten bu çarşıda gitmiyormuş berbere. Oturdukları mahallede fiyakalı bir kuaför varmış, zaten o da çocukluk arkadaşıymış, birlikte mahalle takımında futbol bile oynamışlar.

«Baban, belki de deden yaşında adamım oğlum, benden ne istiyorsun?» dedi berber Ali yalvarır bir sesle. Yaşlılığı artık iyicene bedestenin kuytu havasına çizilmişti. Yaşlılık besbelli, yıllardan çok bir durumla ilgiliydi. En çok da bir iç durumla. Berber Ali, fizik yaşlılığına karşın, erinçli, mutlu, sevinçli olabilirdi, o zaman fizik yaşlılığının da bir önemi kalmazdı. Ama şimdi torunu yaşında bir zorbanın önünde yalvar yakar iki büklüm olmuş, nerdeyse kara kuru oğlanın tükrüğünü yalayacak, ama bunu yapma zorunluluğu karşısında içi zaten bin kez ölmüş, ayakta iki büklüm yalnızca kalıbı duruyor.

«Sen biliyorsun», dedi oğlan efelenip. «Ne istediğimi sen biliyorsun.»

«Koca gün üç müşteri gelmedi, be oğlum. Ben nerden bulayım?» diye yatıştırmaya uğraşıyordu berber Ali.

«Bul da, nerden istersen, ordan bul!» diye buyurdu oğlan.

«Kendimi zor tutuyorum», dedi Abuzer çöktüğü oturakta. Kurgun, fırlamaya hazır bir yay gibiydi.

Berber Ali umarsızlığı içinde us dışı bir güç kazanmıştı.

«Yok işte, çek arabanı git. Belanı arama!» dedi. Önde bir çok dişi eksikti. Öfkesinden sözler, bu diş boşluklarından püskürürcesine, fıslayarak çıkmıştı. Sonra önünde ak örtüsü içinde sessiz oturan müşterisine döndü ve bir eliyle onun yüzünü gerip usturayı üstünden dikkatle geçiyor, sonra perdahlıyordu. Müşterinin boğazındaki kılları alıyordu ki, kara kuru, kargış yüzlü oğlan, berber Ali'nin ustura tutan ve adamın boğazında dolaşan elinin üstüne beklenmedik bir sille indirdi. Adamın boğazından fışkıran kana bulandı ortalık. Tüyleri ürpererek, dehşet içinde herkes geri çekildi. Ben ayağa fırladım. Kargış suratlı, kara kuru oğlan çoktan sırra kadem basmıştı. Duman olup uçmuştu.

Berber Ali ayakta olduğu yerde kaskatı kesilmişti. Gözleri fırlamış, deli bir bakış gelip oturmuş, gözlerinde donmuştu. Elinde usturayı tutuyordu hâlâ. Müşterisi ise, ustura boğazını kesince, bir an çırpınıp sarsılmış ve yere düşmüştü. Boynundaki ak önlük kandan bayrağa dönmüştü.

Dehşete kapılan esnaf adım adım geri çekilmiş, yok oluvermişti. Sanki her biri gizli inine sinmişti. Ortada kimse kalmamıştı. Onlar adım adım geri çekilirken, ben de aynı dehşetle adım adım Berber Ali'ye ve yerde yatan müşterisine yaklaşmıştım. Yaşadığım bu sarsıntı içime derin izler işlemekteydi. Bu izlerin silinmeyeceği, işlenirken belliydi. Abuzer de yok-

tu artık ortada. Sanki onun gölgesini, dükkânına çekilirken görmüşüm duygusu var içimde.

Niçin bırakıp gitti herkes? Niçin kimsecikler berber Ali'ye destek ve avuntu olmuyor? Bu insanların geleneğinde, göreneğinde yok mu böyle bir tavır? Belki böylesi bir felakete, böylesi bir yıkıma uğrayan insanlarını daha fazla şaşkına çevirmemek için, geri çekiliyor ve onu kendi kendisiyle baş başa bırakıyorlar. Durulsun, yavaş yavaş kendine gelsin diye. Ama, ya yerde kanlar içinde yatan müşteriyle niçin ilgilenmiyorlar. Öldü mü, kaldı mı, belki ivedi bir ilkyardımla yarası sarılabilir, kanı durdurulabilir ve ölümden kurtarılabilir.

Hiç kıpırdamıyor yerde. Baygınlıktan da olabilir bu. Ama bunca kan yitirdikten sonra yaşama olanağı çok kısıtlı. Yine de bir hastaneye kaldırmazlar mı insanlar burada yaralılarını, sayrılarını?

Ne bu korkunç olayı yaşamak, ne de bu soruları kendi kendime yöneltmek isterdim. Oysa, şimdi olayın kendisinden çok, insanların bu olay karşısındaki tavır ve davranışları beni uğraştırmaya başlamıştı.

Ne kadar süre berber Ali öyle donmuş kaldı, ne kadar süre ben her ikisine bakakaldım, bakarken kafamın içinde bütün ve parça parça sorular geldi gitti, çıkaramayacağım. Belki bir sonsuzluk, belki bir yaşam, belki bir dönem geçmişti. Belki de aynı anda donup kaldık.

Polisler koşuşup geldiler. O zaman aydım. Berber Ali'nin elinden usturayı çektiler, kollarını kavrayıp götürmek istediler.

«O değil, suçlu o değil, katil, cani o değil!...» diyebildim kesik kesik bağırarak.

İki polis de benim kollarıma yapıştı. Bedestenden çıkardılar. Caddenin kenarında bekleyen arabalara ikimizi de tıktılar. Arabaların arasında bir de beyaz ilkyardım arabası vardı. Beyaz önlüklü iki kişi bir sedyeyle bedestene doğru yürüyordu. Benim tıkıldığım polis arabası hareket ederken bedestendeki dükkân-

ların köşelerinden uzanan yüzler başlar merakla seyrediyordu. Yanılmıyorsam, Abuzer de dükkândan çıkmadan, başını uzatmış, bizim arabaya bakıyordu. Ne düşünüyordu acaba? Beni götürüyorlar diye kendine mi öfkeleniyordu? Yoksa dükkâna gizlendiğinden, onu da alıp götürmemelerine mi seviniyordu içinden. Demin konuşurken, insanın binbir duygusu, tepkisi ve coşkusunun gelip gittiği o sevecen suratı şimdi bir mumyaya benziyordu.

* * *

Nereye götürüldüğümüzü bilmiyorum. Giderken yan gözle caddeleri, yapıları, dükkân ve mağazaları, insanları, sokak satıcılarını seyrettim. Gece garajdan eve giderken geçtiğim yollara benzemiyordu. Ama belki de aynı yerlerden geçtik, gece karanlığı içinde lambaları görmediğim için, tanıyamadım. Bir de yollar geceki gibi tenha değildi. Hem taşıtlarla, hem de insanlarla doluydu.

Bizi getirdikleri yer, izbe, karanlık bir yerdi. Girer girmez Orhan'ın anlattığı karakol olayını anıştırdı. Orhan mı anlatmıştı o olayı, yoksa şimdi içine düştüğüm bu durumu önceden mi sezmiştim? Bu bir sezgi idiyse, kimliğimin bir yönü oluşmuş sayılırdı. İnsan kimliğinin en önemli yönlerinden biri, belki de başta geleni yanılgı değil miydi? Sezgi değilse, yanılgı. Yanılmaya başlamak yaşama başlamaktı.

Orhan satış turundan Abuzer'in oraya gelince, durumu öğrenmiştir. İlk kez o izbe yerde usuma düştü Orhan. Ne yapmıştır acaba durumu öğrenince? Kimden nasıl öğrenmiştir? Abuzer anlatmış mıdır? Anlattıysa, nasıl anlatmıştır.

Bak oğlum Orhan, demiştir herhalde. Durum böyle böyle. Senin konuğu gözlerimin önünde alıp götürdüler. İnine çekilen ürkek bir hayvan gibi sindim. Ortaya çıkıp tanıklık yapmaktan, onun haksızca götürülmesini önlemekten çekindim. Açıkçası korktum. Ne yapayım, ben ortaya çıksam, beni de alıp götürecek-

ler. Belki onu bırakmayacaklar da. Ailem, çoluk çocuğum var, sonra sen benim kabadayı görünüşüme bakma. Aslında ben dünyanın en tabansız adamıyım. Dayaktan, eziyetten, işkenceden felaket korkarım. Hele uzuvlarımı ceryana falan tutarlarsa, ölürüm. Dayak, eziyet olmasa bile, bir kötü söz, bir ağır söz, onmaz yaralar açar gönlümde, gururumda. Onun için işte, oğlum Orhan, senin konuğun haksız yere götürülmesine seyirci kaldım. Açıkcası bu.

Böyle mi konuşmuştu Abuzer, yoksa şöyle mi: Oğlum Orhan, bu senin adam, amma dikkafalı dangalağın tekiymiş. Ona mı düşmüş ortaya fırlayıp, başkalarının hakkını savunmayı kendine hak edinmek? Ne bilir, ne eder, buralarda kim kiminle neler eder. Bilmeden etmeden burnunu her işe sokar. İşte böyle olur sonunda. Burnundan kıskaçla yakalarlar adamı. Ayıkla ondan sonra pirincin taşını. Dedim de oysa, karışma beyim sen bu işlere, diye. Karışma it itle, enik enikle dalaşıyor işte. Sana ne? Ama dinletemedim. Alıp götürdüler işte çekecek cezasını.

Belki de, öpeyim seni oğlum Orhan, gel, gözlerinden. Bu seninle ahbap olan bey, öyle bir bey ki, işte bizim yücelerde, bizim boylarda ve obalarda da bey diye böylesine derler. Kurban olayım ben böyle beye. Şimdi gidiyorum ben de, onun için tanıklık yapmaya. Mertlik ölmemiş, gösterdi ya bunu bize. Artık ölsem de gam yemem. Gördüm ya bu berbat mı berbat, iğrenç mi iğrenç zamanda böyle mert bir bey, ben onun obasına yazılırım artık. İstersen gel, beraber gidelim. Gel, gör, bu beyin mertliğini ve gönen...

Nasıl konuşursa konuşsun Abuzer, ne derse desin, en çok Orhan'ı düşünüyorum. Ne yapar çocuk benim başıma gelenleri işitince? Herhalde kendi kendini suçlar. Ben, Tanrı'nın bana emaneti bu konuğumu nasıl bıraktım da gittim diye. Acaba yumruğuyla kafasına mı vurur? Dilerim, bütün kurabiyeleri satmıştır.

Çok düşünemedim bunları. Şu an ondan sonra

olanları da pek anımsayamıyorum. Pek değil, hiç anımsayamıyorum. Anlak, bellek karanlığı biçiminde, gözyuvarlarımın ardında, alnımın ortasında kalın bir çizgi var, gözbent gibi kalın bir çizgi. Hiçbir şeyi görmeme, anımsamama izin vermiyor.

Sorguya çektiklerini anımsıyorum biraz.

«Efendim, berber Ali değildi o. Bir kara kuru, kargış yüzlü oğlan vardı. Görsem, derhal tanırım. Çünkü, daha önce Abuzer'e de uğradı, elindeki gazetelerden bir adet verip, efelene efelene bir beşyüzlük aldı. Nerde görülmüş bir gazete beşyüze? Haraç alıyor, cinayet şebekesine destek alıyor, para kesiyor.»

«Demek ki Berber Ali değil adamın boynunu kesen. Demek ki, bu sensin. Şimdi hepsini teker teker itiraf ettin. Bir oğlan uydurup ettiğin iftira senin apaçık itirafın. Çekin şunu karşımdan.»

Çektiler karanlık bir hücreye tıktılar. Bir süre sonra bir tutanak getirdiler. İmzala, dediler. Okumadan imzalayamam, dedim. Ya öyle mi, dediler. Giriştiler...

İşte karanlık yaratan gözbent buradan başlıyor. Bundan sonrasını anımsayamıyorum. Gözlerimi açtığımda başımda annem, babam duruyorlardı. Annem, alnıma, yüzümde, gövdemin çeşitli yerlerindeki yaralara ıslak bezler koyuyor, merhemler sürüyor, sargılar sarıyordu. Dudakları kıpırdıyordu durmadan ve hiç ses çıkarmadan. Aralanan gözlerimde onu buğulu buğulu seçebiliyordum. Ağzımı açmak, bir şeyler söylemek istedim. Yine kapandı gözlerim. Yine kapkara gözbent. Ne kadar sürdü? Hem hiç, hem bir sonsuzluk. Önemi yok.

Bu kez gözlerimi aralayabildiğimde annem hâlâ baş ucumdaydı. Gözleri şiş ve kıpkırmızıydı. Kurumuş ağlayışlarının arda kalmış izleriydi. Ancak bu izlerin eskiliğinden aradaki karanlık sürenin uzunluğunu tasarlayabiliyordum. Ağlamaktan ve akan yaşlardan sanki gözleri çürümüştü.

«Evladım... evladım», dedi, gözlerimi aralayınca. Dudaklarını araladı, böyle dediğini işittim ta en derinimde, ağzından en hafif bir ses çıkmamasına karşın.

Yüzümü sıvazladı, avcunu alnıma koydu. O sıcaklık, o ılıcaklık alnıma akıp geçiveren. Galiba o yaşam verdi. Gözlerimi kapattım. Ama bu kez bir aydınlık, gözlerimin arasında alnımın orta yerinde, bir ışık hüzmesi, bir apak parlaklık. Yüzüme yansımayan iç gülümseme doldurdu beni. Bu erinçle geçen süreyi de saptayamıyorum. Bir an mıydı, bir devran mıydı, bilemiyorum. Erinçli mutluluk da bir an bile olsa, bir devrana değerdi. Bir bunu duyumsadım.

Yeniden, bu kez daha büyük, gözlerimi açtığımda, babamı da görüyordum.

«Çok şükür Allahıma», diyordu dudaklarının kıpırdaması. Ses gelmiyordu. Bir ona, bir anneme kaydı gözlerim. Gülümsedim, biraz yorgun, biraz acemi gülümsedim.

Annemin birden göz yaşları boşanıverdi.

«Çok şükür, çok şükür rabbime. Gözyaşım çıkıyor, çok şükür», diyordu dudakları. Ses gelmiyordu.

Bakışlarım kendi durumumu merakla yanıyordu. Neydim, ne oldum, neredeydim, nereye geldim? Babam, sorumu gözlerimden okudu. Bir iskemle çekip, yanıma oturdu. Annem, sırtıma, göğsüme bacaklarıma pansuman yapıyordu. Sonra yarası ve acısı tam geçmemiş yerlere kendi hazırladığı merhemi sürüyordu. Eski bir tarife göre, menekşe yağı, bal mumu, kâfur, kaya kuyruğu otu suyu ve yumurta akından belirli ölçülerde alarak kaynatır ve bir merhem yapar. Bunu annesinden, o da kendi annesinden öğrenmişler. İlk kim ne zaman bu merhemi yapıp denemiş bilmiyordu annem. Ama bu merhemin yararına inancı kaya gibi sarsılmazdı. O, merhemini sürer, yaralı yerleri sararken, babam anlatıyordu. Orhan gelip haber vermiş kendisine. Benim adım da Orhan, Orhan abimin başına işler geldi, alıp götürmüşler, demiş.

Ama Orhan burayı nereden biliyor, diye düşünmeye başladım babam konuşurken. Düşündüm, ama sorumun yanıtını bulamadım. Orhan'la buraya gelmedim hiç. O da gelmedi. Nereden biliyor? Adres de verdiğimi anımsamıyordum. İyice şaşkına dönmemek için, Orhan'ı görünce, sorar, öğrenirim, dedim içimden ve babamın anlattıklarına yeniden kulak verdim.

Yalnız bilmiyormuş Orhan, beni nereye götürdüklerini. Babam onunla önce bedestene, Abuzer'in yanına varmış. Ondan ve orada olayı görüp izleyen öbür esnaftan da fazla bir bilgi edinememiş. Herkes, alıp götürdüler, diyormuş, başka bir şey bilmiyormuş. Arabayla alıp götürdüler.

Babam, Orhan'dan ayrılmış, çaresiz biraz itibarı olan, ya da onun itibarı olduğunu sandığı uzak yakın bütün tanıdık, arkadaş, hısım ne varsa dolaşmaya başlamış. Sonunda memleketlisi ve uzaktan akrabası polis emeklisi Rüştü efendiye gitmiş.

«Sen belki adıyla bilmezsin», dedi babam. «Küçükken polis amca derdin ona. Senin yaşlarında bir oğlu, bir de biraz daha küçük kızı vardı. Nevzat ve Serpil. Çocukken siz, sık sık gider gelirdik birbirimize, görüşürdük. Anımsıyorsun, değil mi? Polis amca, karısına da Zehra teyze, derdin.»

Donuk bakmış olmalıyım ki, anımsayamadığımı çıkardı babam. Anlatısını yaydı.

«Hatta büyüyünce Orhan'la Serpil'i evlendirelim, diye konuşur, şaka olsun diye sana ve Serpil'e birbirinizle evlenmek isteyip istemediğinizi sorar, çocukça yanıtlarınız karşısında kahkahalarla gülerdik. Evleri İkiçeşmeliğin üstünde yüksekçe bir yerde olduğu için, uzaktan deniz görünürdü. Yazın gittik mi, çimento döşenmiş, akşam üstü bol suyla yıkanıp serinletilmiş avluda, yayılan hasırın üzerine konmuş minderlere otururduk.»

Anımsadığımdan değil, anlattıklarının gözlerimin ardında, düşlememimde uçuk uçuk biçim kazanmasından, yaşamışım ya da yaşar gibi oluyordum babamın

anlattıklarını. Dalgınlığımdan, Serpil'in şimdi ne yaptığı sorusunu çıkarmış olmalı ki, anlattı daha.

«Bir manifaturacıyla evlendi. Üç çocuğu var kocaman kocaman. Görsen kendisini tanımazsın. Şişmanladı.»

«Evlilik yaradı yavruma», diye mırıldandı annem ve kısa bir aradan sonra ekledi: «Tekin'im pek aslan maşallah. Koca delikanlı oldu o da. Dünya işte, küçükler büyüyor, büyükler küçülüyor.»

«Serpil'inkilerin en büyüğü Tekin», diye açıkladı babam. «Lisenin sonunda şimdi. Ha, ne diyordum, Rüştü efendi aklıma geldi. Böyle başım daraldığı zaman, bir iki yardımı dokunmuştu bana. Her ne kadar böyle durumlarda dostluğu ve akrabalığı unutup, sanki bize bir lütufta bulunuyormuş gibi kasılıyorsa da, içi kötü değil. Hemen evine koştum.»

Rüştü efendiye durumu anlatmış babam. Böyle anlatıyordu bana. Rüştü efendi de, yine birden kasılmış, ya denizleri yaratmaya, ya da denizlerin suyunu çekmeye hazırlanırmış gibi kas kas kasılmış. Peki, bir gidelim bakalım diyerek, emekli olmadan önceki dairesine gitmişler babamla. Dairesi dediği, karakol. Yanında babam karakola varınca, tanıdığı memurlar, nerden çıktı bu gene dercesine, «Merhaba, Rüştü bey, nasılsın, emeklilik yaramış maşallah iyi görünüyorsun, gençleşmişsin», demişler. O da bütün eski memur arkadaşlarıyla, sanki onlar kendisini gördüklerine pek bayılmışlar gibi, sarılıp sarılıp iki yanaklarından öpmüş. Babam, kapı ağzında başını eğmiş, öyle seyretmiş. Rüştü efendi babama gösterisini, bak işte ben emekli olsam bile, böyle vazgeçilmez ve sevilir bir polis memuruyum dercesine, sunduktan sonra, sıra benim işe gelmiş. Rüştü efendi sorunu açtıktan sonra, karakolun koms. ~i telefonun başına oturmuş. Bir, iki boş deneme sonunda bulunduğum yeri yakalamış. İşte babama en çok dokunan an da bu an olmuş. Böyle demiyordu kendisi, ama burayı anlatırken, sesinin gir-

diği kılık, sözlere taktığı tavır, onun bu duygusunu apaçık ele veriyordu.

Bulunduğun yeri telefonda saptayınca, Rüştü efendiyi yanına çağırmış komser ve kulağına bir şeyler fısıldamış. Bana bir şey oldu korkusuyla babamda önce bet beniz kalmamış. Sonra Rüştü efendi komserle ve öbür memurlarla, bu kez sarılmadan ve yanaklarından öpmeden vedalaşmış ve babama, kısa ve kuru bir «gidelim» diyerek dışarıya çıkmış. Babam böyle anlatmıyordu, ama anlatış biçiminden olayı ben böyle yaşıyordum. Dışarıya çıkınca, yıkılmış babamın başına dünyalar.

«Bir şey mi var, Rüştü efendi? Orhan'a bir şey mi olmuş?» Bütün korkusu bu babamın. Keşke Orhan'a bir şey olsaymış da, evet Murat efendi, üzülme, başa gelen çekilir, Orhan bizlere ömür falan deseymiş böyle berbat olmazmış.

«Çok ayıp ettin, Murat efendi. Beni arkadaşlarıma karşı çok mahçup ettin. Orhan anarşistmiş. Bana bunu niçin daha önce söylemedin?» diye babamı bir güzel azarlamış.

«Benim başımı yakacaksın, bir daha bana böyle bir şey için gelme ve bir daha görüşmesek daha iyi olur, demiş. Sen namazında niyazındasın, ama oğlun anarşist olmuş. Seninle görüşürsek, bizim de başımıza türlü iş gelir», demiş ve yürümüş.

Babam önce yıkkın ardından bakakalmış, sonra Rüştü efendi, Rüştü efendi, diye koşmuş. Bana hiç olmazsa, Orhan'ın bulunduğu yeri söyle, demiş. Murat efendi, sen benim başıma dert açma, bırak beni, demişse de emekli polis Rüştü efendi, babam ellerine sarılıp ayaklarına kapanmış, böyle demiyor babam, ama ben bunu anlıyorum. Ve sonunda bulunduğum yerin adını ağzından almış. Yer, gök, ağaçlar, kuşlar, kaldırımlar, direkler, duvarlar işitmesin diye soluk verir gibi fıslamış karakolun adını ve yel gibi uçup yitmiş.

Bulunduğum yeri öğrenmesine öğrenmiş, ama öğrenmek neye yarar? Yaşlı bir elbise tamircisi gitse

oğlunun anarşist diye tutulduğu yere neye yarar? Kovarlar, sövüp sayarlar, itip kakarlar, belki, gel bakalım seni de şu kodese bir tıkıverelim de aklın başına gelsin, derler. Derler mi derler. Dudakları arasında «Allahü la ilahe illa hüvel»in sesleri, görünmez kabarcıklar gibi şişip sönerken, düşünür taşınırmış kimi aracı edebilirim de, oğlumu çıkarırım, hiç olmazsa bir görünüm diye. Tespih taneleri gibi dua bittikçe yeniden başlarmış. Kırk dokuz kez okumak istemiş ama daha üçüncü, dördüncü kezinde sayıyı şaşırmış, ondan sonra saymadan okuyabildiği kadar okumuş. Tam o sıra kafasının içi, nur yağmışcasına aydınlanıvermiş.

Kendisine yardım etse etse ancak Fuat bey edebilirmiş. Kendi kendine öfkelenmiş. Niçin daha önce, Rüştü efendiden çok daha önce Fuat beyi düşünemedim diye.

«Fuat beyi biliyorsun, değil mi?» dedi annem. «Şimdi çok daha zenginledi. Apartman sayısını kendi de bilmez. Bilinecek gibi değil ki, adamcağız ne yapsın. O da sıfırdan başlamıştı. Baban da sıfırdan başlamıştı. Hatta babanın durumu daha bile iyiydi...»

Ben bu sitem sözlerini bir yerlerden işitmemiş miydim? Sitemle başlar, yakarılaşır, sonunda horlamaya dönüşürdü. Bir yerlerden biliyor gibiyim bu sözleri. Sonunda da galiba, «Herkes oldu, bir sen olamadın!» denirdi.

«Allah ona, yürü ya kulum demiş bir kere. O da yürümüş. Nasipte neyse, o olur. Benim kimsenin malında mülkünde gözüm yok. Allah daha çok versin. Bana verdiğine de çok şükür.»

Bu yanıtı da mı duymuştum bir yerlerden? Şimdi işitince, daha önceden duymuşum duygusu doğuyor içime. Ya da bu, sayrılık halinde söylenen, kulak zarıma vuran her söz, içimde bir yerlerde yansıyıp çınlıyor. Belki de çınlıyor, ben de sanki aynı sözleri daha önce de işittim sanıyorum. Sanrıyı doğru sanıyorum.

«Versin de, bize de versin, ne olur!» mu dedi annem ben dalmışken?

Babam, Fuat beye koşmuş. Uzaklardan akrabası sayılabilecek Fuat beye. Adamın başı dolu, içerde önemli kişiler, kapıda önemli kişiler, önemli iş konuşmaları, önemli para konuşmaları. Dinelmiş kapısının önüne, sırası gelsin diye beklemeye başlamış. Dudaklarının arasında kutsal heceler şişip yiten kabarcıklar. Hem okuyor, hem bekliyor, hem de belleğinin, anısının gözleri önünde birtakım resimler canlanıyor.

Memlekette, köy yerinde Fuat beyin çocukluğundan görüntüler canlanıyor gözlerinin önünde. Kendisinden birkaç yaş büyük, ama kimsesi yok Fuat beyin. Hısım akrabanın insafına kalmış yaşamı, geçimi. Ama gözlerinin önünde canlanan görüntülerde, çocuk Fuat'ın zekâsı parıldıyor. Anasız babasız yoksul olduğu için, zekâsına da fazla aldıran yok ilçede.

Buna karşın, benden daha uzun süre okula gitti, nasıl oldu bu, diye bir soru çengel atıyor babamın kafasına. Öyle ya, dedem büyük bir ağa olmasa bile, Fuat gibi yoksulların ağa dedikleri bir kişi köy yerinde. Toprakları, davar sürüleri var. Fuat daha çok okudu, okulda daha başarılı oldu. Askerliğini yedek subay olarak yaptı, sonra yedek subaylık aylığından biriktirdiği üç beş kuruşla bu kente gelip, ticarete atıldı.

«Yürü ya kulum...» dedi Allah bir kez. O da yürüdü. Dur durak bilmeden, dönüp ardına bakmadan yürüdü. Hâlâ yürüyor. Neye gereksinimi var? Her gün avuç avuç savursa, bu yaştan sonra tüketemez artık varlığını. Varlığını değil, varlığının günlük gelirini her gün harcaması olanaksız. O yine gelip buraya geçiyor her gün masasının, telefonun başına, işinin başına...

Yoksuldan kaçın da geç, varsıla, zengine dokan da geç! Yoksul Fuat, Fuat bey olduktan sonra, memleketlisi olan herkes, onunla yakın, uzak bir hısımlık, bir akrabalık bulup çıkarmaya başladı.

Ama bizimle gerçekten akrabalığı var, diye usun-

-dan geçirdi babam. İçinde baş göstermek isteyen ikircimi yatıştırdı. Başını ezdi daha doğrusu.

Bunun dayısı Yalpakların Rıza'ydı. Yengesi Muhlise, benim anamın teyzesinin üvey kızı, yani büyük teyzemin kocasının ilk karısından kızı... Akrabalık değilse de, canım akrabalık kadar yakın bir hısımlık.

Yoksul kimsesizin birden akraba ve hısıma boğuluvermesi de, insanların yeterince araştırılınca kardeş olduklarını kanıtlıyor işte...

Babam öyle dalmış, dudaklarının arasında kendiliğinden şişip sönen hece kabarcıkları beklerken, Fuat bey çıkmış. Babamı görünce, hemen içeriye almış, büyük yakınlık ve sevgi göstermiş. Diğer bekleyenleri görmezden gelmiş, daha da bekletmiş.

İçerde babam kısa bir hoş beşten ve işte ancak ona bir işi düştüğü zaman kendisini aradığından dolayı bağışlanmasını istedikten sonra, gelmiş sadede. Fuat bey sabırla sonuna dek dinlemiş.

«Dünya ahret kardeşim olsun, büyük insan», diye mırıldandı annem. «Zaten bizim soydan soysuz çıkmaz», diye de ekleyiverdi.

Babamı hiç kesmemiş, ancak belli bilgileri edinebilmek için, arada kısa sorular yöneltmiş. Sonunda, «Senin Orhan efendi, yıllarca yurt dışında kaldı. Şimdi durup dururken, birdenbire kalkıp gelmiş. Emin misin, Murat efendi, oralarda kötü yollara sapmadığına? Bak, açık konuşayım: Emin misin anarşist, terörist falan olmadığına? Sen de açık konuş, elimden geleni yaparım demiş.

«Eksik olma, abi. Emin olmaz mıyım, ben oğlumu bilmez miyim? Değil üç beş yıl, yirmi otuz yıl bile görmesem, o benim oğlum. Onu bilmez miyim?»

«Yanlış anlama, Murat efendi. Elbet evlat, Allah bağışlasın, hepimizin evladı var...»

«Cümlemizinkini...»

«Ama sen bu gâvur memleketlerini bilmezsin, insan orada alim de olur, zalim de olur. Gâvurun yolu çoktur. Kimi çocukları aya uçar, kimi çocukları kan-

ser ilacı bulur, kimi çocukları dünyanın işini ufacık televizyon ekranlarına yaptırır, öbürleri ise saçını pembeye boyar, koluna esrar şırınga eder, kız oğlan demeden ırzını satar... Kusura bakma, böyle konuşuyorum, diye. Ama yardım etmek istiyorum, onun için önce durumu öğrenmek istiyorum.»

«Benim oğlum da elektronik yüksek mühendisi. O yönden hiç kuşkun olmasın. Asıl burayı bilmediği için, sen de biliyorsun, buraları nasıl değişti ve bozuldu...»

«Vatan vatandır, memleket memlekettir...»

«Haşa vatanımıza dil uzatanın... Ama işte burada değişen durumların kurbanı olmuş. Gözünün önünde bir cinayet işlenmiş. Tanıklık yapmak istemiş. Alıp götürmüşler...»

«Ona mı düşmüş, Murat efendi? Niçin burnunu sokar üstüne vazife olmayan şeye? Tanıklık yapması gerekirse, gelir ona sorarlar...»

«Haklısın, haklısın, ama olmuş bir kez...»

Oturduğu yerden iki telefonla halletmiş Fuat bey işi. İkinci telefonda, «Her şeyine kefilim, hiçbir kuşkunuz olmasın», demiş. Bu sözler babamın gözlerini nemlendirmiş. Kimsesiz, yoksul Fuat, bu kentte kendisine çok ufak tefek yardımlarda bulunmuş, kapısına geldiğinde, hiç boş çevirmemiş, ama her şeyine kefilim, demesi, babamı bir tuhaf duygulandırmış.

Daha sonra telefonla yanıt beklemiş. Yanıt gelince, ne yapalım, kazadır olabilir, anası bakar iyileştirir, diye konuşunca telefonun öbür ucuna, bu kez babamın yüreği durayazmış. Benim başıma bir işin geldiğini anlayıp, dudakları arasındaki hecelerin daha çabuk kabarcıklanıp söndüğünün ayırdına bile varmamış. Kötü bir şey olmamıştır inşallah, diye yakarmış durmuş dudakları.

«Git bir taksiyle Orhan efendiyi al, evine götür. Anası bakıp iyileştirsin, bir daha da burnunu hiçbir yere sokmasın», demiş Fuat bey.

Karakola gelince, komserin karşısına çıkmış, ellerini önünde kavuşturup, boynunu eğmiş. Daha son-

ra komser beni karakol zindanından çağırtmış. Genç irisi iki polis koltuklarıma girip, sürükleyerek getirebilmişler. Daha sonra çağrılan taksiye kadar da yine öyle taşımışlar. Taksiden eve ise, taşımak için, sürücü bir koluma girerek babama yardım etmiş.

«Allah razı olsun, iyi şoförmüş», dedi babam.

Karakolda, daha önce hazırladığı bir demet parayı cebinden çıkarmış ve ilk kez giriştiği bu işten heyecanlanarak, kütleyen yüreği ağzına gelerek, Fuat beyin söylediği gibi, komserin yan cebine sokmak istemiş, ama düğmesi ilikli olduğu için, bunu becerememiş. Dünyalar tepesine yıkılıvermiş, eli ayağına dolanmış, o arada komserin demeti alıp nasıl hemen iç cebinde yok ettiğinin ise, yürek tıpırtısından hiç ayırdında olmamış.

Baygın dalgın uzandığım yerde, gerçekten babamın sesi miydi işittiğim, yoksa düşümde, düşlemimde mi konuşuyordu babam. Bütün bu işittiklerimi gerçekten ben mi yaşamıştım, yoksa, Orhan'ın karakolun önünden geçerken anlattığı olayın düşsel çağrışması mıydı bu? O olayı da Orhan mı anlatmıştı, yoksa ruhumun derinliklerinde ben mi düşlemlemiştim, onu da bilmiyorum.

Bildiğim? Sanki aygın baygın yatıyorum işte burada. Sanki gövdem gitmiş, yerinde sızılar küpü bir oylum var. Sanki anamın elleri değiyor bazen sızılara, değdiği yerlerden içeriye doğru bir serinlik sızıyor. Sanki kirpikten bir ince ağın arasından annemin, babamın görüntüleri yansıyor.

Kafama bir zonklama saplandı uzun uzun. Kapı çalıyor, dedi annemin sesi. Hayırdır inşallah, dedi annem. Gidip bakmasını söyledi.

«Sen misin, oğlum? Buyur, gel! Orhan abin burada, yatıyor daha. Adın neydi senin?»

«Orhan, amca.»

«Orhan mı?»

«Evet, demek, abimin adı da Orhan'mış. Onun için söylemedi bana adını. Adaşız diye söylemedi.»

«Söylemedi mi?»

«Hoş geldin, evladım», dedi annem. Üstümden bir kuş havalanır gibi oldu. Annem ayağa kalktı.

«Geçmiş olsun, abicim», dedi Orhan.

«Sağol, Orhan», diye fısıldadım.

«Yamansın be abi, adaş olduğumuzu bile ele vermedin. Seninle davar bile güdülür.»

Gülümsemek istedim. Gözlerim ağrıyordu. Ağzımı biraz yayabildim sanıyorum, gülümseme biçimi verebilmek için.

«Bir şeyin kalmamış, iyisin bak, abi», dedi. «Yakında ayağa kalkarsın.»

Başımı eğdim hafifçe. Durumumdan değil, onun benim durumum karşısında eziklik duymasından çekiniyordum.

«Eşeklik ettim, bıraktım seni orda, abi. Keşke sen de gelseydin benimle mobilyacılar bedestenine. Yarım saat olmadı, döndüm, bir de ne göreyim, olaylar çıkmış ve sen yoksun. Keşke sensiz gitmeseydim.»

«Sattın mı kurabiyeleri?» diye sordum, düşündüğü şeyden saptırmak istedim. Kurabiyeleri sözü ağzımdan, ses k harfinden i harfine doğru hızla düşerek çıktı. Durdu bir süre. Üzüntülü bir sesle, «Sattım, abi», dedi. «Hepsini sattım. Bir tane bile kalmadı.»

Gözlerini de mümkün olduğunca, açmaya çabalayarak, ağzımı yayarak belirlice gülümsedim bu kez. Gülümser gülümsemez, gözlerim kapandı, ağzım büzüldü.

Derin bir sessizlik. Süresini kestiremediğim sessizlikten sonra - sessizliğin süresi olur mu? Sessizlik demek sonsuzluk demek değil mi? -, üçünün, annemin, babamın, Orhan'ın alçaktan sesleri geldi. Birisini ürkütmemek, uyandırmamak ister gibi. Bizimkilerin meraklı soruları üzerine, Orhan kendisinden okulundan, anababasından, kardeşlerinden söz ediyordu. İnşallah, benimle nerde, nasıl tanıştığını sormazlar, diye geçirdim. Niçin? Nedensiz. Ya da bilmiyorum ne-

denini. Öyle geldi içimden. Sormasınlar, bilmesinler. Neden çekiniyorum? Belli, çekindiğim bir şey var, açıklanamayan. Söyleşilerini kesmek için, gözüm kapalı konuştum.

«Orhan, bir şeyi merak ediyorum.»

Sesime ilk tepki annemden oldu:

«Aa, konuşuyor benim ciğerimin bağı yine.»

Onu Orhan izledi:

«Buyur, abi.»

«Nasıl hissediyorsun kendini?» diye sordu babam:

«İyi...» dedim. «Orhan, sen bizim evi nerden biliyorsun, Allah aşkına?»

Zorlamasız, içten bir gülüş patladı Orhan'ın ağzında.

«Ben bilirim, abi. Bu kentin her taşını bilirim, demedim miydi sana?»

«Demiştin.»

«Bak, anlatayım da, meraktan kurtul. Otobüsle garaja geldiğin geceyi anımsıyorsun, değil mi?»

«Hıı, bir sonsuzluk geçti aradan.»

«Yok, abicim, üç gün oldu hepsi hepsi, üç güncük.»

Ne diyor bu çocuk? Ya da gün denen süre, tükenmek bilmiyor.

«İşte o gece seni bir taksiye bindirdim ya, eve getirdi. Abuzer abiden durumu öğrenince, hemen garajın oraya koştum, orda bu Recep abiyi buldum işte. Bindim taksisine. Aç avcunu, Recep abi, dedim. Recep abinin şaşkınlığını bir görseydin, görülecek şeydi doğrusu. Kurabiyeleri sattım ya, hepsini, bir tane bile kalmadı. Bütün parayı çıkardım, Recep abinin avcuna doldurdum. O şaşkın şaşkın bir avcundaki bozuk paralara, bir bana bakarken, hani dün gece bir abiyi getirdim sana müşteri olarak, dedim. Anımsadı. Recep abiye, istersen on yıl önceki müşteriyi sor, şıp diye boyunu bosunu, kaşını gözünü söylesin sana. Buna ilk tanık olduğum zaman, çok şaşırmış, daha doğrusu ona çok imrenmiş, sen bu kafayla üniversiteye gider, pro-

fesör olurdun, Recep abi, niçin okumadın, diye sordum. Acı acı güldü. Okumak için kafa yetmiyor, delikanlı, dedi. Bir de direneceksin. Direnmezsen, okuyacağım diye inat etmezsen, yarı yolda kalırsın, dedi. Neyse, burayı nasıl bulduğumu anlatacaktım. İşte Recep abiye dedim ki, bütün param bu, al hepsini, beni dün gece o müşteriyi götürdüğün evin önüne götür. Karanlıktı falan seni getirdiği zaman, ama eliyle koymuş gibi pat diye buldu evi. Kapıyı çaldım, amca açtı, ona durumu anlattım.»

«Aferim valla Orhan», dedim. «Recep okuyamamış, ama sen en yüksek okullarda okuyacaksın. Ne edip ne yapıp, mutlaka okuyacaksın.»

«Tabi, abi, mutlaka okuyacağım. Ama şimdi tatil. Yarım kalan gezimizi tamamlayacağız daha. Sana bu kentin daha hiçbir yerini gösteremedim. Bu olaya bozulup vazgeçmeyeceksin değil mi abi?»

«Vazgeçer miyim, tam tersine, bakalım bu kent bana daha ne ilginç yaşantılar, olaylar, serüvenler sunacak.»

«Bu kentte insanın canı sıkılmaz, abi. Kızarsın, öfkelenirsin, söversin, hatta bazen kaldırımlarını tekmelersin, duvarlarını yumruklarsın, canın denizini boşaltmak, yıldızlarını söndürmek, havasını boğmak ister, ama hiçbir şey yapamazsın, yalnız seversin, yalnız kızarsın. Zaten abi ben sana bir şey söyleyeyim mi, bu kentin insanları ne kadar kötü, kalleş, alçaksa; ne kadar yalan, dolan, üçkağıt varsa, kentin kötülükleri de o kadardır. Öyle değil mi, amcacığım?»

Babama yöneltmişti bu soruyu. Onun yanıtını beklemedi ama.

«Amcam bu kentin en eskilerinden. O bilir ne dediğimi. Sonra, sen hiçbir şey söylemiyorsun, ama amcamdan senin de tarihi kebirini öğrenmişimdir, abi. Pekala, öz be öz, has hemşerimsin, bu kentte liseyi bitirmişsin, ondan sonra pırr uçmuşsun. O uçuş, bu uçuş, amcamla teyzem sevinmişler bile, oğlumuzu Avrupalara uçurduk, diye. Orada okuyacak, büyük adam ola-

cak, diye. Amcam anlattı bana hepsini. Beş, bilemedin altı yıl sonra oğlumuz yüksek mühendis olup gelecek, diye. Olmuşsun, ama ne ki gelmemişsin. Niçin gelmedin, neden gelmedin, beni ilgilendirmez. Elbette vardır bir nedenin. Yenge de Avrupalıymış. Belki o nedenle, ama Avrupalı yenge burada yaşayamaz mı, bal gibi yaşar. Bizim eksiğimiz neymiş. Bağışla, abi, ileri gittim. Hemen susuyorum artık...»

Gülümsedim, o da gülümsedi.

«Orhan'ı bu kente turizm müdürü yapmak gerek», dedi babam. «Küçük Orhan'ı... Şaşırmaya başladım ben de iki Orhan arasında. Bu kentin ruhu gibi konuşuyor. Çok haklı, bu kent bir başka. Geçen gün aklıma esti, aldım başımı yürüdüm, eskiden oturduğumuz, yıllardır geçmediğim sokaklardan, mahallelerden geçtim. İkiçeşmeliği indim, Agora'nın önünden Namazgâh'a saptım, Hamamönü, Asmalımescit, Salihdede, Tepecik... Kent, oralarda değişmemiş, hâlâ eski evler, eski yollar, eski yapılar, eski okullar... Yıldırım Kemal'in ahşap yapısı yıkılmış, yerine beton dikmişler, hepsi bu. Oralara gidince, yirmi, otuz, kırk yıl öncesinin kentine girmiş oluyor insan, hiç değişmemiş, hiç bozulmamış. Tabii yüksek beton evlerin kurulduğu eski, yeni semtlere bakarak, insana oraları daha bir eski, kırık dökük ve yoksul geliyor. Ama yaşam da sanki sokaklarda daha yavaş, daha rahat görünüyor. Kalabalık, itiş kakış, telaş ve acele yok. Bir iki katlı eski evlerin yerini, beş on katlı gökdelenler almamış. Bu yüzden aynı alanda yaşayan insanların sayısı da beş on kat artmamış. Evlerin sokak kapıları açık orada, bahçeleri, avluları görünüyor, kapılarında, pencerelerinde kadınlar var, komşudan komşuya sesleniyorlar, sokaklarda çocuklar oynuyor, kediler dolaşıyor, köpekler güneşleniyor. Eskiden bildiğim evlerin kapısından girivermek, içerdekileri selamlamak geliyordu önlerinden geçerken. Sanki eski komşuları hâlâ orada oturur bulacaktım. Oysa, kimisi bu dünyadan çekip gitmişti, kimisi o mahallelerden yeni geli-

şen semtlere dağılmışlardı bu kentlerin eskilerinden oldukları için, tıpkı bizim gibi. Onların yerine Anadolu'nun dört bir bucağından, köyünden, kasabasından, uçsuz bucaksız bozkırından yeni yeni insanlar gelip yerleşmişlerdi. Bizim zamanımızda o mahallelerin kadınları bunca çok güllü basmalı şalvar, oyalı pullu yemeni giymezlerdi. Daha bir renklilik, daha bir köylülük göze çarpıyordu. Onların çocukları da yarın büyüyünce buralı olacaklar, zamanla köy giyimlerini üstlerinden atmamışlarsa, analarını babalarını beğenmeyeceklerdi. O mahallelerde dört ayrı evde oturmuştuk yirmi yılda. O evlerin önünden geçerken içim bir tuhaf oluyordu. Birinin yerine yeni bir ev yapılmıştı, o beni çekmedi. Ama öbürleri dün çıkmışız gibi duruyordu. Bu yürüyüşte kendimi çok dinç ve taze duydum. Genç yaşlarımda bile, işten eve elimde file, meyve torbası akşamları dönerken adımlarımın küçülüp yavaşladığı Hamamönü yokuşu bana dümdüz yol geldi. Şaştım bunca hafif bir eğime nasıl yokuş demişiz, diye. Geçmişi gezmek gençliği gezmek gibi geldi bana.»

«Oralar benim simit sattığım yerler amca. Bir sabah simite çıkarken, abimi de alıp gezdireceğim», dedi Orhan. «Yine ararım ben seni abi, sen iyileşmeye bak», diyerek ayrıldı sonra.

* * *

Görmeye gelmişler. Daha önce geleceklermiş, ama annem hasta iyileşsin de, buyrun gelin, beklerim, demiş. Benden öğrenmediler besbelli burada olduğumu. Anneme sordum, söylemeye fırsat olmadı ki, oğlum, geldiğinin ertesi başına olaylar geldi. Sen o durumdayken, burada olduğunu kimseye söyler miyim? Elin ağzı torba değil ki dikesin. Bir şey öğrenirler, biri bin edip başlarlar yedi düvele aktarmaya. Nasıl öğrenmişlerse, öğrenmişler işte. Öyle diyor annem. Galiba biri beni kentte Orhan'la dolaşırken görmüş de, o mu, o değil mi, diye ikirciklenmiş. Andırıyormuşum, ama

eğer o benmişsem, doğrusu çok değişmişmişim. Her şeyden önce, epey yaşlanmış, çökmüşüm. İçindeki merak kurdunu dindirmek, kıvranmalarını durdurmak için, hemen telefon etmiş. Annemden öğrenmek istemiş, gelmiş miyim? Beni de yeni alıp getirmiş babam nezarethaneden ıslak bez gibi uzatmışlar yatağa. Annem, hasta iyileşsin de, ben size haber veririm, deyince, merakları daha da bir kabarmış. Her şeyi bilmek istemişler.

Neyim varmış? Hastalığım neymiş? Hastalığı birlikte mi getirmişim? Yoksa buraya gelince mi hastalanmışım? Ayol, hastalanmak için mi bunca yıl sonra buraya gelmişim. Çok merak ediyorlarmış da beni. Bir an önce görmek istiyorlarmış. Ama gözü aydınmış annemin. Herkesin artık tam umudu kestiği bir anda çıkıp gelmeme kimse bir anlam veremiyormuş... Çabucak iyi olsaymışım da, göz aydına ve hoş geldine gelselermiş. Ama o kadar beklemeye bile gerek yokmuş. Geçmiş olsuna da gelebilirlermiş. Bu daha da iyi olmaz mıymış...

Annem güçlükle önlemiş geçmiş olsuna gelmelerini. Hem yorgun ve dinlenmeye gereksinimim olduğunu, onlarla bir şey konuşamayacağımı ileri sürmüş, hem de göz aydına gelmelerin geçmiş olsuna gelmelerden daha güzel, daha mutlu görüşmeler olacağını söylemiş. Rahatsızlığımı da hava değişikliğine bağlamış. Telefonda buna pek inanmamışlar, ama başka da bir şey diyememişler. İyileşir iyileşmez bize haber ver, diyerek kapatmışlar.

Ondan sonra her gün yeniden arayarak, daha iyileşmedi mi?, diye sormaya başlamışlar. Yoksa, sen bizden bir şey mi gizliyorsun, Şadiye hanım, diye annemi açmaza sokmuşlar. Sonunda geldiler işte, kadınlı erkekli.

Hoş geldin, gözün aydın, geçmiş olsun döndü durdu bir süre, sonra herkes bir yere oturdu. Baktım, kadınlar kümeleşmişler, erkekler kümeleşmişler. Oysa, kızların kadınların kaşı, gözü, suratı boya içinde, bir

iki yaşlıca kadının dışında hiçbirinin başörtüsü yok. O yaşlılarınki de küçük, ince ve kibar örtüler. Kimse de onlara kadınlar şuraya, erkekler şuraya demedi. Ama kurulmuş gibi kümeleşerek yerlerini aldılar. Adamlar, kalantor görünümlü, giyim kuşamları zengin. Bu sıcağa karşın, elbiseli ve boyunbağlı giyinmişleri var. Hepsi ya görmeye, ya göstermeye gelmiş havalarda yerlerini aldılar. Ondan sonra, suratlarına türlü gülümsemeler takarak, boyunlarını hep bir yana kırarak ve hep aynı basmakalıp sözleri yineleyerek nasılsınız, iyiyiz teşekkür ederizler, çocuklar nasıllar, iyiler ellerinizden öperler odada döndü, durdu.

Sonra geldi bir kuru suskunluk odanın üstüne kuruldu. Kimse ağzını açmıyor. Yüzlerde, ilk sözü ben söyler de, bir yanlış yaparsamın korkusu sıvanmış. Gözler durmadan bana yöneltiliyor, bakışlarımla buluşunca, utangaç yana kaydırılıyor. Beni süzüp, tepeden tırnağa, nasıl biri olduğumu çıkarmaya çalışıyorlar. Belli ki, çekinmeleri benden. Kalıbımdan değil elbette. Ama bunca yıl batıda okumuş etmiş, çalışmış, orada ev bark kurmuş birinin karşısında ağız açar açmaz yaya kalma korkusu bu. Pahalı, yeni giyimleriyle, kadınların bol boyalı kalıplarının içinden bir boşluğun ortaya çıkacağı korkusu.

Bilseler, ben kendi boşluğumu binbir uğraş, çabayla az az doldurmaya çalışıyorum. Bilseler, ben kendimden bile habersizim, kendimi arıyorum. Yalnız içim değil, dışım da bir boşluk. Boşlukta yüzüyorum. Belki korkularının nasıl gereksiz olduğunu anlayacaklar. Bu korkuyu saçma bulup, kendi kendilerine kızıp öfkelenecekler.

Tutuk ve titreşimli bir sesle açıldı konuşmalar:

«Ee, sizin oralarda neler var bakalım?»

«Bizim insanlarımızı istemiyorlarmış oralarda.»

«Horluyorlarmış, tepeden bakıyorlarmış.»

«Doğru mu acaba gazetelerin yazdığı?»

«Seni de horladılar mı hiç?»

«Yok canım, Orhan'ı horlamazlar.»

«Tabii, onların dillerini herhalde çok iyi konuşuyordur.»

«Valla, baksana bizim dilimizi bile artık yabancı gibi konuşuyor.»

«Unuttun mu Türkçeyi?»

«Unutulur mu canım, insan anadilini unutur mu?»

«Hem nerden çıkarıyorsunuz yabancı gibi konuştuğunu.»

«Valla, bana öyle geldi. Yavaş konuşuyor, her kelimeyi düşünüyor, sanki arıyor.»

«Hiç konuşmuyor ki.»

«Bizden ona fırsat mı kalıyor canım!»

«Söylediklerimden sanki Türkçe öğrenen bir Avrupalı şivesi çalındı kulağıma.»

«Ben onu bunu bilmem, insan anadilini unutmaz.»

«Unutmaz olur mu, canım, ben birisini tanıyorum. Yirmi yıl Amerika'da yaşamış, hiç Türkçe konuşmamış, buraya bir geldi, tıpkı Amerikan turisti. Her şeyiyle tam Amerikalı. Türkçe de konuşuyordu ama. I'm çalışıyorum in Amerika. How are you siz?»

Orta yaşlarda, Metin diye çağırdıkları bu adamın yansılamasını herkes çok gülünç bulmuş olmalı ki, bir gülüşmedir koptu. Gülüşler arasında her kafadan bir ses çıkıyordu. Metin, en çok gülendi kendi sözlerine. Anlattıklarını öyle beğenmiş görünüyordu ki, şaklayan gülüşlerinin arasına soluğunu bir an tutup, yine öyle bir söz sıkıştırıyor, gülüşünü dondurduğu yerden, zembereği yine salıveriyordu. Bir filmde resmi durdurup sonra birden yine devindirircesine...

«I'm very glad sizi tanıyorum diye.»

Gülüşler.

«Valla aynen öyle. İzne gelen işçilerle konuştuysanız, onlar da yarı Almanca, yarı Türkçe konuşuyorlar. Bana çok gelirler. Markları yıl boyu desteleyip, daire, dükkân almak için gelir desteleri teslim ederler.»

Yine bir kahkaha koptu. Bu kez, işçilerin konuşmaları yansılanmadı, ama bu anlatan, ki söyledikle-

rinden müteahhit, ya da ev simsarı gibi bir şey olması gerekir, gençten bir kız kendisine, Muzaffer enişte diye seslendiği için, adının Muzaffer olduğu belli, tavrı da zaten işçilerin Mark destelerini fetheden bir muzafferin tavrı... evet, bu kez işte mimikleri ve hareketleriyle işçileri yansılayarak. Anlatmasına gülüşüldü. Ama bununla kalmadı.

«Bir tanesi geçen gün tapu diye tutturdu. Yapı bitmeden tapu olur mu, dedim. Sen istersen olur, dedi. Vaktim yok, urlobum bir ay, gitmeden tapumu isterim, dedi.»

«Bunlar oraya gitmeden çatal tutmasını bilmezlerdi, şimdi urlob biliyorlar.»

«Çatala ne gerek, kaşık diye avuçlarını daldırırlardı siniye.»

Yine kahkahalar, gülüşler. Ama artık dünyanın çevresinde vızırdayıp duran roketler gibi başımı döndürmeye başladı gülmeleri.

«Alman bunlara Mark verip, hepsini adam etti.»

«Meraklanma Markla murkla adam olmaz bunlar.»

«Alman da zaten onlara vermiyor, bize veriyor, onlarla bize havale ediyor Markları. Adamlar desteleyip getiriyorlar, bize teslim ediyorlar. Bizi Alman'ın ayağına gitme zahmetinden kurtarıyorlar. Onun için bırak versin Almanlar onlara.»

«Doğru», diyor. «Dört beton duvar çek ver bunlara, al ellerinde avuçlarındakini.»

«Getirip paşa paşa veriyorlar zaten.»

«Herkes hak ettiğine.»

Bir katlı, iki katlı eski evlerin sahiplerine gitmeye başlamış, babamın anlattığına göre, Muzaffer gibi kişiler. Biz müteahhitiz diyesilermiş. Bu evi onarsan, onaramazsın, satsan ne eder, zaman değişti, insanlar artık böyle kırık dökük kulübelerde oturmak istemiyorlar, diyesilermiş. Sen bu arsayı bize bırak, biz üstündeki şu kulübeyi yıkalım, biz yıkmasak, zaten bu-

gün yarın başınıza yıkılacak, altında gömülüp kalacaksınız, diyesilermiş. Biz yıkalım en iyisi, bu arsanın üstüne beş katlı, altı katlı modern, beton bir apartman dikelim, sana üç daire verelim arsanın karşılığında, birinde kendin otur, ömrünün geri kalan yıllarını ferah ve refah içinde yaşa, şu dünyada bir gün gör, diğer ikisini de kiraya ver, kirasıyla paşa paşa geçin, diyesilermiş. Arsa sahibi, ama... diyemeden, yapı süresince biz sana bir daire tahsis edeceğiz, bir kuruş kira vermeyeceğin gibi, elektrik, su, yakıt masrafları da bize ait, diyesilermiş.

Arsa sahipleri ya yaşlı kişilermiş, günden güne geçim dertleri artarmış, aldıkları emeklilikle iki yakaları bir araya gelmezmiş, ya da yetişkin çocukları varmış, evlenmiş, evlenecek. Ya öğrenimde, ya meslekte yeni, ya iş ararlarmış. Geçim sıkıntısı aileyi günden güne daha çok boğarmış. Böyleleri de, üç dairenin birinde biz otururuz karı koca, birine kız geçer, birine de oğlan, derlermiş. Ya da birini satar, oğlana işyeri açarız...

Her durumda bir oraya bir buraya, bir aşağı bir yukarı düşünmelerin, tartmaların sonunda, müteahhide teslim ederlermiş arsalarını. Bu da, diyelim, altı katlı dört köşe bir beton siloyu göz açıp kapayıncaya kondururmuş arsanın üstüne. Her katta iki daire, eder on iki. Üçü arsa sahibine, üçünün satışı yapının masrafına, kalan altı dairenin satışı has kâr. Müteahhit efendi, taş attım da kolum yoruldu, diyesi ve oturduğu yerde milyonları cebe indiresiymiş. Babam anlattıydı bu geleceklerin kimler olduğundan söz ederken sıra bu müteahhit Muzaffer'e geldiğinde.

Yapı daha temel atmadan satılırmış daireler. Kentlerde göçle, doğumla artan nüfus, eski tek kat, iki kat ahşap evlere sığmaz olmuş. Ben ayrıldıktan sonra bu gelişme baş döndürücü bir hız almış. Ben gittim mi ki, öyle diyor babam, annem de öyle diyor, ne zaman, nereye gittim, niçin gittim, ne yaptım, ne oldum orada, şimdi nasıl buradayım, ne yapıyorum,

ararken duvarlara, ağaçlara çarpıyorum, sonra insanlara. Şimdi buraya toplanmış şu insanlara, şu müteahhit Muzaffer'e; şaşkınım, serseme dönmüşüm, onlar anlatıyorlar, alay edip eğleniyorlar, yiyip içiyorlar, gülüşüp kahkahalar atıyorlar, şakalaşıyor, fıkralar, öyküler, olaylar anlatıyorlar. Ben bu fırtınaya dayanamıyorum. Direncim yetmiyor. Yine babamın anlattıklarına dalıyorum.

Eski evlerin bahçeleri, avluları, asmaları, ağaçları vardı. Böyle diyordu babam. Buldozerler bu evleri düz edince, büyük büyük arsalar ortaya çıkmış. Arsanın bütününe temel atarlarmış müteahhitler ve üzerine betonları çekerlermiş. Ne bir ağaç, ne iki adımlık bahçe ve avlu kalırmış. İşte kentin bugünkü durumu böyle ortaya çıkmış. On, on beş yıl içinde kent çehre değiştirmiş. Değişmeyen tek körfez kaldı diyesiymiş, ama körfez de değişmiş. Moloz dolmuş, pislik dolmuş, çepçevre büyük beton yapılarla kuşatılmış. Eski yalı evleri, kordon evleri kalmamış. Kentin hiçbir yerinde denize girilebilecek bir kıyı parçacığı kalmamış. Kenti çevreleyen tepelere de bu arada köylerden göçüp gelenler gecekondularını doldurmuşlar. On, yirmi yıl önce bomboş, gezi, mesire yerleri olan tepeler kente katılmış gecekondu semtleri olarak. Belediye bunlardan birine elektrik, su, kanalizasyon götürmeden, iki yeni gecekondu semti yerden bitiyormuş, susuz, elektriksiz, kanalizasyonsuz.

Yine korkunç bir kahkaha. Kafamın içi fır dönüyor. Gözlerim kararıyor.

«Bence, becerili olan birinin yurt dışında çalışması olanaksız. Ancak, elinden iş gelmeyen, beceriksizler gidip elin yabanında yabancılara hizmet eder.»

«Ben de anlıyamıyorum doğrusu, bir uzman elektronik mühendisi burada aç mı kalacak canım?»

«İnsanın bunun için yurdunu sevmesi lazım. Memleketine tepeden bakıyorsa, beğenmiyorsa, ondan kimseye hayır gelmez.»

«Sermayesi benden gelsin bir işletme kursun,

efendim ufak hesap makineleri, ya da elektronik kol saati yapsa, yeter. İsterse kâra ortak olsun, isterse, en yüksek aylığı bağlayayım kendisine.»

«Ama bir şey yapması, çıkarıp ortaya koyması, üretmesi gerek.»

«Valla, gidip gelenlerin anlattıklarına inanmıyorum ben artık. Adam yardımcı işçi olarak gidiyor, bir yıl sonra izinli geldiğinde, diplomam var diyor.»

«Orda her gelen yabancıya her halde bir diploma armağan ediyorlar.»

Gülüşmeler yine, arsız kahkahalar.

«Hele bizimkilere. Tarihi dostluğumuzun yüzü suyu hürmetine lütfen şu yüksek diplomayı kabul buyurunuz, sayın Memet, sayın Amet, sayın Ali, sayın Veli... Böyle diyorlar bizimkilere.»

Kahkahalar dalgalanarak büyüyor.

«Bunu boşver de, bize oradaki sarışınları anlat», diyor damdan düşerce, kendini çok yakışıklı sanan, ama işkembe üzerine bıyık yapıştırılmış suratıyla, teneşir teşnesi görünümlü adam. Arada, Fikret diye sesleniyorlardı yanılmıyorsam.

«Sen önce evindeki esmere yetiş», diye bir yanıt yapıştı işkembe suratına. Orta yaşlara yanaşan esmer, tombul, bol kırmızı boyalı bir kadındı bunu söyleyen ve mutlaka Fikret'in karısıydı.

«O esmer de ekmek kalmadı», dedi Fikret.

«Halt etmişsin sen, hele ben bir o memlekete gitsem de, görsen, iş kalmış mı kalmamış mı? Orada erkekler sarışından bıkmış, esmere bayılıyormuş. Öyle değil mi, kuzum Orhan?»

Kime sordu bunu? Herkes sustu. Çıt yok. Bir yerden yanıt bekleniyor, saniyelerle bekleyiş gerginleşiyor, ama kimsenin yanıtladığı yok. Sessizlik gittikçe benim çevremde yoğunlaşıyordu. Sessizlikten boğulacak gibi olurken, başımı doğrultup derin bir soluk almak istedim. Bütün gözlerin üzerimde olduğunu o an ayrımsadım. Yoksa, bana mı yöneltilmişti soru.

«Aldın mı yanıtını. Ne de olsa Avrupa görmüş kibar çocuk. Susarak yanıtladı sorunu», deyiverdi Fikret. «Yağ tulumu gibi şişko karılara kimse dönüp bakmıyormuş oralarda.»

«Sen öyle zannet», dedi kadın. «Öyle değil mi, Orhan, bir şey söylesene», diye bana döndü.

Dilim dolandı, çevreme bakındım, şaşkın gülümsemek istedim, ama iki şeyi, hem gülümsemeyi, hem konuşmayı aynı zamanda yapamadığımdan, ağzımı açarken, sanki bir tür bezle yüzümden gülümsemenin silindiğini duydum.

«Esmerler sarışınlardan, sarışınlar esmerlerden hoşlanırlar, kural böyle», deyiverdim, nasıl bu sözlerin dilimde diziliverdiğini ayrımsamadan.

«Aldın mı ağzının payını», dedi kadın Fikret'e.

«Ya kumrallar kimden hoşlanır?» diye alayla araya karıştı Fikret, kendi kumrallığını anımsatarak.

«Kumraldan herkes hoşlanır», deyince Muzaffer, yine gülüşler yıvıştı. «Sarışın da, esmer de, kumralın karşısında dayanamaz.»

«Ağzına sağlık, Muzaffer», dedi Fikret. «Yaşamın bu gerçeklerini öğrenmek için Avrupalara gitmeye ne gerek? Bizde de yaşanır bu gerçekler. Avrupalı körü körüne çalışmasını bilir, çalışmak için yaşar.»

Bu beylik sözü bir düşünce pırıltısı tavrıyla bütünledi Muzaffer

«Biz de yaşamak için çalışırız. Daha doğrusu, biz yaşar, başkalarını çalıştırırız.»

Gülüşlere alkış da karıştı bu kez.

Bütün akşam ne ağzını açtı, ne güldü, ne alkışladı o. Uzun süre öbürlerinden ayrı. İlgimi çekmemişti. Öbürleriyle olduğunca az ilgilenmiştim onunla da. Gittikçe sıvışan, yayılan gülüşler, bağrış çağrışlar arasında ama yalnız onun çıkmayan sesini işitmeye, yalnız onun dile gelmeyen düşüncelerini algılamaya, benliğimle ona doğru kaymaya başladım. Bunun nedeni, bunlar gelmeden önce annemin anlattıklarıydı sanıyorum. Telefonlaşmaların birinde Muzaffer'in kız

kardeşiyle konuştum, dedi. Yok, öyle demedi. Nesrin'le konuştum, dedi. Kim Nesrin, dedim? Önce boş boş baktı bana. Gözlerinde acıma vardı sanki. Muzaffer'in kızkardeşi, dedi. Kim Muzaffer deyince, bir ara vazgeçmek istedi annem bu konuşmadan. Benim gibi biriyle nasıl konuşulabilirdi, susmak istemesinde bu suçlama yatıyordu. Sonra söyleşme yerine, kendisi anlatmaya koyuldu, bana soru yöneltmeden, benden yanıt, karşılık, herhangi bir söz beklemeden.

Sen Avrupa'ya gitmeden önce, sana ilgi duyardı. Bir ara ciddi ciddi, Orhan sana Nesrin'i alalım, dedim. Sen de o zaman, utangaç gülümseyerek, yok, ben evlenmeyeceğim, hiç evlenmeyeceğim, derdin. Beni de korkuturdun. Gerçi, o yaşlarda oğlan çocuklarının evlenmek konusundaki tersliklerini çok görüp yaşamıştım, zaten o yaşlar, erkek kişiliğine erme yaşlarıdır. Kişilik arayan bir erkeğin, kızla, evlenmeye ilgilenmesi çelişkili olur. Onun için, hep o yaşlarda, yani lise bitirme yaşlarında kızlara caka satarlar, ama ben hiç evlenmeyeceğim diye de diretirler. Bunu bildiğim halde, sözlerinle beni korkuttuğun anlar olmuştur. Güzel, sevimli, ince bir kızdı, seni de beğendiğini sezdirirdi, eh ailesi de bize göre varlıklıydı, ne yalan söyleyeyim, o zamanlar çok istemiştim, seni onunla evlendirmeyi. Ama sen daha çocuktun. Sonra senin gittiğin yerlerde yabancı bir kadınla evlendiğini duyunca, günlerce ağladım. Keşke, sözünü tutup hiç evlenmeseydi, yarabbim, diye yakından durdum. Allah karşı gelmelerimi bağışlasın. Oysa, Nesrin'i almak için her türlü savaşı göze almıştım. Çünkü, zengin zengine verir kızını. Bizse onların yanında ve gözünde kendi yağımızla kavruluyorduk. Sen liseyi bitirmiş, hiçbir şeyi olmayan bir aday görünümündeydin.

Annem sustu, düşüncelere, anılara, ona güneşli geldiği, yaşlanmış yüzüne içten vuran ışınla belli geçmişe daldı. Sonra birden savaş sözünü yineledi.

Her türlü savaşı göze almıştım, dedi. Çünkü, Nesrin'i varlıklı birine vermek istiyorlardı. Kızımın görü-

cüleri de eksik olmuyordu, kuzumun. Gel görücü, git görücü, çıka çıka ipsizin biri çıktı kızın nasibine, diye anlattı annem, kendi kızıymış, kendi kızının mutsuzluğunu yaşıyormuşçasına. Adını da söylediydi ipsiz dediği adamın, ama belleğimde kalmadı. Bu akşam da yok bize gelenler arasında. Annemin dediğine göre, Nesrin'in amca oğluymuş, ne doğru dürüst okumuş, ne bir meslek öğrenmiş, ne de bir baltaya sap olmuş. Hiçbir baltaya sap olmadı, böyle dediydi annem. Babanın, amcanın yardımlarıyla bir dükkân açmışlar hiç olmazsa ticaret yapsın diye. Dükkânı bir çırağa bırakır, gezer tozarmış. İçkisi, kumarı varmış. Zavallı Nesrin, bu da annemin sözü, her şeye katlanmaya razıymış, ama ipsizin ipsizliği, yine onun sözüyle, bu kadarla da bitmiyormuş. Bir de güzelim, gül gibi karısının üzerine, barlara, pavyonlara, orospulara gidiyormuş. Kızı verem edecekmiş. Nesrin'im öyle değişti, sorma, dediydi annem. O yaşam dolu, cıvıl cıvıl kız gitmiş de, yerine dert küpü, ağzı var dili yok bir zavallı gelmiş. Kız sağlığını mahvediyor, aklına bari bir şey olmasa, deyip, sonra da bir dizi yakarı sözleriyle Tanrı'ya yönelip, kızcağıza yardımcı olmasını, ya o iti doğru yola getirmesini, ya da kızcağız eriyip tükenmeden bu kötünün elinden kurtarmasını diledi. Derinden bir ah çekip, nasibi yokmuş kızımın, nasip değilmiş, dedi. Galiba içini şişiren bu ah Nesrin'le telefonda konuşurken de, ağzından boşalmış biraz. Ah, Nesrin'ciğim, biliyorsun, seni herkeslerden çok severim, demiş. Bekâr olsaydın, yine seni Orhan'ıma almak için uğraşırdım. Hele şimdiki aklımla kancayı bir takar, işi düğümleyene kadar, bir daha çıkarmazdım. Böyle demiş kıza. Dinlerken bir şey diyecek oldum. Bir buruk söz böğrümden boğazıma doğru yükseldi. Boğazımda boğacak gibi sıkıştırıp, sonra sanki balon gibi sönüverdi. Yaşlılığına verip, vazgeçtim sözümden. Somut olarak hangi söz olduğunu da bilmiyordum bunun. Somut bir biçim alamadan boğazımda tıslayıverdi. Zaten annem de konuşmasını sürdürdü, bana

fırsat bırakmadı. Onun sözü üzerine, telefonun öbür ucunda Nesrin de, annemin bu kez sesinin burukluğuna biraz da övünç katarak anlattığına göre, Şadiye hanım teyzeciğim, hiç bizi beğenir mi artık Orhan, demiş. O artık Avrupa'lı oldu, Avrupa'da ne güzel kadınlar var, o artık hiç bize dönüp bakar mı? Ardından da, zaten onun Avrupalı güzel bir karısı var. Buraya gelince, annem gözümün içine ilk kez keskin bakarak, dışı seni içi beni yakar, Nesrin'im. Ben bakalım istiyor muydum Avrupalı bir gelin, demişti. Seni, Nesrin'i, bin Avrupalı geline değişir miydim, demiş kadına telefonda. Dili dilim değil, dini dinim değil, örfü adeti değil, diye de yine uzun bir yakarıya geçmiş.

Bunları söylerken, Maria'dan bir tek sözcük bile anlatmamamın hesabını sormak istercesine bir beklenti içinde görünüyordu. Bu beklentisini çekine çekine yanılmaktan korkarca, tereddütlü bir titreklikle bir umut kabına almak istiyordu. Öyle ya, niçin Maria'dan selam getirdiğimi bile söylememiştim. Elbette hayırlı bir nedeni olmalıydı bunun. Niçin o da hiç açmamıştı bu konuyu? Nasıl olsa bu hayırlı nedeni açıklayacaktım, kendisine, öyle değil mi? Sabrın sonu selametti. Yüce Tanrı güzel işlerini iyi bilirdi. İşte o an, anne ayrıldım, ya da ayrılacağım, deseydim, herhalde beni sarıp sarmalayacaktı koca haliyle, öpücüklere boğacaktı.

Sen gittiğin zaman hiçbiri çekemedi, demişti annem. Ben gidince, karşılıklı gitgellerde, görüşmelerde, günlerde, çaylarda, akşam ziyaretlerinde, konuyu dönüp dolaşmadan doğrudan doğruya bana getirirlermiş. Eh, artık, Şadiye hanım, yakında bir Avrupalı geline de kavuşursun, derler ve anlamlı anlamlı gülerlermiş. Annem de oturur hepsinin ortasında, onlar gülerken, sessiz sessiz ağlarmış. İstemezmiş ağlamak, ama elinde olmazmış. Yaşlar birden gözlerine doluşurmuş. Sonra nemli gözlerle, genzine takıla takıla, benim oğlum öyle bir şey yapmaz, ben kendi elimle ona kızların en iyisini, en güzelini bulacağım, kendi

elimle evlendireceğim, düğünlerin en güzelini yapacağım, dermiş. Dermiş ya kendini için için yermiş. Sinsi hastalık gibi, içini kemirir dururmuş. Günler, haftalar, aylar, yıllar hep böyle geçmiş. Her toplantıda, daha onlar Orhan der demez, annemin gözleri kendiliğinden dolarmış. Artık o duruma gelmiş ki, benim Maria ile evlendiğimi öğrenince de, daha fazla yaşlanmamış gözleri. Ama bunu bugüne değin kendine yediremediği, annem olarak hazmedemediği her halinden, her tavrından belli. Böyle olmasına karşın, bir tek söz söylemedi bu konuda. Bir kez olsun ağzından Maria adı çıkmadı.

Böyle gerilere dalmışken, uzaklara çok uzaklara ama bilmediğim alanlara açılmışken, öylesine çağıltılı, öylesine gürültülü bir kahkaha koptu ki, sıçrayarak odaya geri döndüm. Çevreme, çevremdekilere baktım. Baktım ve korkunç bir durumla karşılaştım. Sanki çevremde bir sürü insanla kahkaha aynaları salonunda bulunuyordum. Kimisinin boyu küçülüvermiş, yusyuvarlak, sanki tepesinden bir metal düzeyle aşağıya doğru sıkıştırılmış, kimisi enine doğru almış gitmiş, kimileri de sipsivri kafalar, upuzun urgan gibi boylarla karşımdaydı, bazısı ise korkunç, neredeyse fırlayıp kaçılacak görünümlere girmişti. Hepsi, Nesrin dışında hepsi kahkahalarla çarpılmış, dişleri gözleri fırlamış karşımdaydı. Dayanılacak gibi değildi. Ya fırlayıp kaçmalı ve bu korkunç karabasandan kurtulmalıydım, ya da bu görünüme son verecek bir girişimde bulunmalıydım.

«Hastalığımın nedenini biliyor musunuz?» dedim usumda hiç yansıtmaksızın, damdan düşercesine. Bu sözüm üzerine, ortaya çıkan durumu betimlemeye, benim henüz ordan burdan uç veren cılız dilim yetmeyeceği gibi, kanımca dil de yetmezdi. O kahkahalar, bağrış çağrışlar, çarpıtan aynalar tufanı birden bir düğmeye basılmışçasına durdu, duruluverdi. Afallamış yüzler bana döndü. Sanki benim de aralarında olduğumda ı salt habersiz, beni ayrımsayınca tanımsız

şaşkın. Beni çoktan dışlamışlar, geliş nedenleri ben değilmişim gibi, kopmuşlar. Beni gelir gelmez kendi evrenlerinden koparıp atmışlar. Şaşkınlıkları da bundan doğuyor. Koparıp attıkları, salt yok olduğum için, yok saymak gereksinimi bile görmedikleri bu kişi ses veriyor ve varlığını belirtiyor. Olacak şey değil. Yok sayılmayacak denli yok bir kişi, nasıl var olabilir? Donuk kaldılar bu şaşkınlık anlarında. Tufandan durulmaya dönüş anında. O an, o anın boşluğu, sessizliği sanki kurulmuşumcasına beni boşalttı. Dilimi çözdü. Dilime egemen değildim. Sözlerle, doğan boşluğu dolduruyordu. Söylediklerini belli belirsiz algılıyabiliyordum. Ses dalgaları çarpıyordu kulağıma, ama bu dalgaları çözüp söze dönüştüremiyordum tam. Yaşanmışı, algılanmışı söze bürüdüğünü sezer gibiydim. Kanlar içinde birinden, cinayetten, polisten, tutuklanmaktan, döğülmelerden, terörden söz edildiğini sezer gibiyim. Donuk suratların, nasıl yavaş yürüyen bir filmdenmiş gibi, daha da çarpıldıklarını, eğrilip büğrüldüklerini görür gibiydim. Film gittikçe hızlanıyor, normal hızını aşıyor, telaşlı bir kargaşalığa dönüşüyor. Oturanlar kalkıyor, kalkanlar aranıyor, bir felaketten kaçar gibi çekip gidiyorlar teker teker felaket suratlılar. Nesrin'i algılıyorum en son kişi olarak. Yaşı donmuş gözleri üstümde bir iki adım geri geri çekiliyor, sonra hiç sessiz, ama benim kulak zarlarımı, beynimi, kafatasımı, gövde kalıbımı patlatan hıçkırıklarla kapıya dönüp yürüyor.

Her şeyiyle yıkılmış bir dünyanın kalıntıları arasında her yanından patlamış, parçalanmış kalıbım serili...

* * *

«Dünya bir gül...
The world is a rose.
Le mond est une rose.
Die Welt ist eine Rose.»

Telefona çıkan annem, «Oğlum, senin için», demiş, alıcıyı elime verirken, bir tuhaf süzmüştü. Sesi alın-

ca, anladım kadın sesi yüzünden süzdüğünü. Ama aldığım bu ses karşısında yetersiz kalmıştı. Bu sesi bir yere yerleştirememişti. İkinci kez işitiyordum onu. İkinci kez telefonda. Ama kimdi, niçin ve nereden arıyordu? Daha önce, şimdi yine her şeyi birbirine karıştırmıyorsam, beni başka bir yerdeyken aramıştı. Bu yolculuğa, bu arayışa çıkamadan önce aramıştı sanıyorum. O zaman da çeşitli dillerde aynı sözleri söylemişti. «Dünya bir gül.» Sesinde çeken bir güç vardı. Çekimine kapan bir renk, bir koku, bir hava. İlk kez olduğu gibi, bu ikincisinde de, o ses karşısında benim sesim de değişti, alışık olmadığım bir müziğe, bir biçime büründü. Sesim benden bağımsızlaşıp kişileşti. Bambaşka bir kişiydi konuşan.

«Sizi tanıyor muyum, tanımıyor muyum?» diye sordu sesim.

«Tanımak, tanımamak», dedi. İlk kez, dünya bir gül, sözünden başka bir söz söylüyordu. «Kendi sesinizi tanıyor musunuz, tanımıyor musunuz?» diye sürdürdü.

Verecek yanıt bulamadım.

«Ben sesinizim, tanıyor musunuz, tanımıyor musunuz?» diye sordu bu kez. Konuşma yetimi tümüyle yitirmiştim. Ya da sesim gerçekten bende değildi, gerçekten de oydu sesim, o kullanıyordu, o söylüyordu da benim sesimle.

«Dünyayı arıyorum, gülü arıyorum. Dünya bir gül,» dedi. Sonra bir adres verdi. «Görüşelim», dedi. Görüşüp dünyayı, yani gülü bulmak istediğini söyledi.

Orhan'la buluşacaktım, kenti gezecektim, o olaydan sonra ilk kez. Gelip beni evden alacaktı. Gelince, adresi sordum Orhan'a.

«Biliyorum orayı, abi», dedi. «Bilmez miyim?» dedi, sustu. Bir şey olduğunu belli etti. Bense, hiçbir şey sezmemiş gibi, «Beni buraya götürür müsün?» dedim.

«Tabi götüreyim, abi», dedi, baklayı ağzından çıkardı. «Ama benim dolaştığım yerler değil oralar.»

«Niçin?»

«Oralar zengin semtleri, simit, kurabiye, poğaça almazlar oranın insanları. Kendilerini yüksek görürler. Halkın yediğinden, içtiğinden yiyip içmezler. Tabi, bir çayla taze simitin ve kaymak beyaz peynirin tadını da ömürlerinde almamışlardır. Bu yüzden, acınacak insanlardır aslında. Fırıncı Salih Usta'nın kurabiyelerini, Horasanlı Hasan Usta'nın poğaçalarını yaşamlarında tatmamışlardır. Aslında acınacak insanlardır.»

«İstersen, ben bir taksiye biner giderim. Sen de kendi mahallelerine gider satarsın. Başka bir gün buluşuruz, belki yarın.»

«Olur mu, abi, tabii götürürüm seni oraya. Taksiye ne gerek. Yürüye yürüye gideriz. Satış o kadar önemli mi? İsterse, bugün hiç satılmasın, hepsi kalsın.»

«Olmaz, işinden kalmanı istemem.»

«Merak etme, abi, sen hiç merak etme! Kalmaz, hepsi satılır. Sözün gelişi öyle dedim.»

«Bugün bu iş çıktı birden. Seninle kent gezimizi yapamayacağız. İşte o adrese kadar birlikte yürürüz, sonra orada ayrılırız. Ne yazık, orada senden ayrılmak zorundayım. Beklenmedik bir durum çıktı.»

«Anlıyorum, abi», dedi, göz kırptı.

Neyi anlamıştı, niçin göz kırptı? Gerçekten anlamış mıydı, benim anlamadığımı? Yoksa bir bildiği mi vardı? Benim bilgisizliğimin soruları bunlar. Sesli sorup kendimi, bilgisizliğimi ve deneyimsizliğimi Orhan'a göstermedğim için, sevindim daha sonra.

Caddelerden, ara sokaklardan yürüdük. Orhan, bir bir sokaklar labirentinden geçiriyordu. Bir yerde bırakıp gitse, bu labirentten çıkabileceğimi sanmıyordum. Usuma kötü olasılıklar geliyordu. Orhan böyle bir şey yapmaz, diyerek kendi kendimi yüreklendiriyordum.

Tepeden aşağılara doğru götürüyordu beni. Tek ayrımsadığım özelliği buydu yolun. İyi ki yokuş yu-

karı gitmiyoruz bir de bu labirenti, diye geçirdim içimden. Çünkü, yitip gittiğim sokakların karışıklığı yeterince yormuştu bile beni.

«Uzak mı daha?»

«Eh, biraz var tabi. Deniz kıyısına değin ineceğiz. Heyecanlanıyor musun, abi?» diye sordu yine aynı göz kırpan gülümseyişle.

«Yok, ama yoruluyorum.»

«Heyecan da yorar insanı. Ben de bir kızı göreceksem, hiçbir iş yapmadan yorulurum. Heyecandan tabi.»

Ağzım, dilim tutuldu. Ben anlaşılan hiçbir şey konuşmadan, hiçbir şey söylemeden, her şeyi anlatıyorum. Bütün varlığım konuşuyor, içimi dışıma vuruyor. Bir yandan da sevindim. İçimde bir şey var ki, bunu dışa vurabiliyorum. İçim artık öyle bomboş değil. İyi ama niçin böyle içim kabarıyor. Bilmediğim, tanımadığım birini görmeye gidiyorum. Kadın da olsa. Kim bilir nasıl bir kadın ve benden ne istiyor? Korkunç çirkin bir cadı olamaz mı? Gül, gül, deyip beni sesinin albenisiyle inine çekip, kaynar kazanlara atamaz mı? Başıma yine berbat bir olay gelemez mi? Niçin durup dururken, beni izlesin ikidir, alımlı bir kadınsa, benden ne istesin? Mutlaka birilerinin görevlisi olarak beni bir tuzağa çekiyordur. Ama kim niçin beni tuzağa düşürsün? Kimi, niçini mi vardı daha önceki olayların? Geçmiş, şimdi, gelecek karmakarışık oldu yine kafamın içinde. Hiçbir düzlüğe, hiçbir selamete çıkamadım.

Kafamın içine bir ışık düştü. Yoksa, Süleyman'la görüştüğümü izlediler de, şimdi benden Süleyman'ın formülünü mü çıkarmaya çalışıyorlar. Ama Süleyman'ın formülünü, formülün f'sini bilmiyorum. Onlar bildiğimi sanıyorlar. Peşime bu kadını taktılar ve benden formülü koparacaklar. Öyle düşünüyorlar.

Ama bu kadın beni çok önceden, henüz Süleyman'la görüşmeden, henüz yola çıkmadan aramamış

mıydı telefonda? Süleyman'la arkadaşlığımızı daha önceden de bilebilirler. Benim bu yolculukta Süleyman'ı mutlaka arayacağımı düşünmüş olabilirler. Ne de olsa en yakın arkadaşım. Onun bulunduğu yere gelir de, aramaz olur muyum? Böyle düşünmüş ve ben daha yola koyulmadan bu kadını peşime takmış olabilirler. Dünya bir gül sözü de pekala kendisi bir formül, bir savsöz olabilir. Beni etkileyip, çekimine alan, sonra eline geçiren bir savsöz.

«Ege'de yatların mı battı, abi? Öyle bir daldın ki, vurgun yiyeceksin.»

Ne diyor bu çocuk? Hiçbir sözünü anlamıyorum. Arada oluyor böyle. Aslında buraya geldim geleli ilk iletişimi onunla kurabildim. Ama sonra bir söz patlatıyor, değil anlamak, sözün yönünü bile seçemiyorum.

«Dalma böyle derinlere, abi. Dünyanın yüzü güzel, derinlerde karanlıktan başka şey yok. Şu havaya bak, şu denize, şu kuşa, şu çocuğa, şu nineye bak. Bu kentin önünden karanlıklara dalarak geçersen, hiçbir şey göremezsin.»

«Gittiğim görüşmeyi düşündüm biraz, hepsi o kadar. Dalmadım.»

«Ben insanın duruşundan anlarım, abi. Sen yalnız dalmak değil, vurgunu bile çoktan yedin.»

«Daha çok var mı?»

«Geldik sayılır. Bu gittiğin yer seni çok düşündürüyor.»

«Yer değil, kişi...»

İlk kez mi, buraya geldim geleli ilk kez mi, bir şeyi yadsıyıp, başka bir şeyi söylüyorum? Yargı gücüne doğru bir ilk adım mı atıyorum? Minicik bir ilk adım.

«İstersen, ben de geleyim?»

«Yok, sen işine bak!»

«İstersen, kapının önünde beklerim. Çok mu içerde işin? İsterse çok olsun, seni evin önünde bekleyeyim. Usuma, Abuzer abinin ordaki olay geldi. Ben yanında olsaydım, gelmezdi başına. Seni yalnız bıraktım.»

«Beklemene hiç gerek yok. İşim bitince, ben yolu bulurum.»

«Daha çok yabancısın, abi. Buraya da ilk kez geliyorsun. Yollar karışık mı, karışık burada. İstersen, bekleyeyim?»

«Sen beni bir şey bilmez sanıyorsun galiba.»

«Estağfurullah abi, öyle bir şey demedim.»

«Düşünmen de yeter.»

«Sen bilirsin, abi. Ben seni kapıda bırakır giderim.»

«Sağol, Orhan. Bana çok yardımın dokunuyor.»

«Sen de sağol, abi. Seve seve yapıyorum. İstersen, seni bıraktıktan sonra, turumu atayım, verdiğin saatte gelip seni alayım.»

«Bir saat vermedim ki...»

İlk kez karşımdaki birinin dilbilgisel, sözmantıksal bir yanlışını düzeltiyorum. Sanıyorum, ben artık bu kentte, bu yaşamda, bu dilde doğuyorum.

«Vereceğin saatte demek istedim...»

«Yarın bizim evde buluşuruz, ne dersin, uygun mu sana?»

«Sen öyle istiyorsan. Bak işte geldik, şu kapı, gerçekten, beklemeyeyim mi?»

«Gerçekten, bekleme!»

«Peki, abi, sen bilirsin. Haydi hoşça kal!»

«Hoşça kal!»

«Aman dikkat et kendine, abi!»

Gülümsedim. Yürüdü gitti.

Kapıyı çaldım.

«Dünya bir gül...» dedi kapıyı açan genç kadın. Sesinden bunun bir selamlama olduğunu sezdim. İçeriye alındım.

«Kim geldi, Gül?» diye bir erkek sesi geldi içerden. «Müteahhitse, görüşecek vaktim yok. Zaten görüşecek bir şey de yok!»

«Yok, baba», dedi kadın. «Benim bir arkadaşım, meraklanma.»

Sonra bana:

«Babam», dedi. «Gül deyip beni ele verdi.» Gülümsedi. Halılı, kilimli, eskinin değerli eşyasıyla döşenmiş bir ufak salona aldı. Yer gösterdi.

Gül, diye düşündüm. Kafamın içinde bir gül açar oldu, gözle görünürcesine, katmer katmer. Düşüncemi okumuşçasına, «Gülgün», dedi. «Adım Gülgün. Ele verdi beni babam, değil mi?» Gülümsüyordu. Ne sunabileceğini sordu. Evdeki o karabasanlı akşamdan belleğimde kalmıştı. Annem de bütün akşam gidip gelmiş, yiyecek içecek sunmuş, hizmet etmişti. Çay mı istersiniz, kahve mi, su vereyim, ama limonata da var, taze yaptım, soğuk limonata, karpuzdan, kavundan, şeftaliden, üzümden buyurun n'olur, poğaçalar fırında biraz fazla mı kalmış ne, kek alsanıza, dondurmayı ünlü Maraşlı'dan aldırdım, sakızlı dondurma... Bunların dışında bir tek sözü iz koymadı annemin o akşamdan kulaklarımda.

Şimdi de böyle olmasını istemiyorum, ama töre böyle olduğuna göre, bir şey istemiyorum, lütfen oturunuz, konuşalım, ben buraya bir şey yemeye içmeye değil, sizinle konuşmaya geldim de, demek istemiyorum. Töreyi her yönüyle tanımıyorum. Bir yanlışlık yapmaktan, incitici, kırıcı olmaktan çekiniyorum. Bir şey istememek incitici olabilir, diye düşünüyorum. Birkaç zaman öncesine değin kafamda böyle bir düşüncenin doğması olanaksızdı. Genel olarak kafamda bir düşüncenin oluşması, zaman diye bir algılama salt olanaksızdı. Bu, bir beni büyütmenin belirtisi miydi? Çok kısa da olsa, benin bir tarihe kavuşması mıydı? Yaşam deneyimleri yapmaya, bunların izlerini belleğime, anlağıma işlemeye mi başladım?

Bir yanlışlık yapmamak, bir ayıp işlememek, ama onun uzun süre - annem gibi - mutfağa kaybolmasını da engellemek için soğuk bir şey istedim. Gitti. Dünya bir gül. Kafamda bir kıvılcım. Dünya kendisi demek. Babası Gül diye seslenmişti. Dünya bir gül. Bu deneyim, bu yaşantı benim için bir dönüm noktasını oluşturabilir. Ben dünyayı şu ana değin, benim dışım-

da, benden ayrı, benden yalıtılmış bir şey sanıyordum. Bana karşı mı, benden yana mı, hiç düşünmedim. Ama dünya olabileceğimi, benin dünya olabileceğini de–hiç düşünmedim. Dünya bir gül. Gül dünyayla özdeş. Gül, Gülgûn... Bu ayrı, boyutlarını tanımadığım bir bilinç, bu ilk kez karşıma çıkan bir özbenlik anlayışı.

İstediğim soğuk şeyi sundu. Kendi de aynı içecekten aldı. Oturdu, bir süre beni süzdü. Gözlerimi kaçırmak zorunda kaldım bakışlarından. Yeşil benekli kara gözlermiş gibi geldi bana. Bir tuhaf alandaydılar. Beneklerden yeşil, ben bakınca, gözlerinden uzanıp benim gözlerimi yeşillendiriyordu.

Salondaki yaşanmış eşyaların ortasında ışıldayan bir can gibi duruyordu. Yaşanmışlığa yaşam katıyordu. Halılar, kilimler, duvarlardaki resimler, cam komodin ve içindekiler, koltuklar, masalar ondan aldıkları ışıkla, geçmişi canlandırıyor, yaşanmışlığın kokusunu yayıyor, insanı sarıyordu. Gevşeten, güven veren, ama aynı zamanda geren, buradan dışarıya, açık havaya çıkmayı isteten bir kokuydu bu. Onun için, onun gözlerinden uzanan yeşil ışınlardan sakınmak için, deniz tarafındaki bahçeye açılan büyük camekâna çeviriyordum bakışımı. Ama camekânın önündeki taşlığı, demir beyaz bir masa, çevresinde minderli demir iskemleler duran taşlığı, asmalı, sarmaşıklı bir çardak örtüyor, sanki salonun geçmişle koyu gölgesi bu taşlığa vuruyordu. Açık hava etkisi yapmıyordu. Çardağın yeşili, ötedeki ağaçların dalları arasından deniz parça parça ışıldıyordu.

Sokak tarafından tek, bahçeli deniz tarafından iki katlı olan bu eski yalı evi, önünde durduğum zaman beni anlatılmaz bir hüzne boğmuştu. İki yanında uzanan beş altı katlı yüksek beton evlerin arasına sıkışıp kalmış, rengi solmuş, ezilmiş, köhnemiş görünüyor, bu görünümüyle ama insanda ona bir bağlılık duygusu uyandırıyor, yüreğine sevecen bir sıcaklık akıtıyordu. Belki çorbaya katılan tuz anlamında, bu duygulara biraz bir acıma duygusu da katılıyordu. Bu gö-

rünümden mi doğuyordu acıma duygusu, yoksa bu görünümün uzun süre yaşamayacağı, iki yandan sıkıştırılmış bu dar solunum boşluğunu da yakın zamanda yüksek bir beton evin dolduracağı korkusundan mı, bilemiyorum. Ola ki, her ikisinden de. Kapıdan içeriye adım atarken, babası «Müteahhitse, görüşecek vaktim yok», diye seslenince, sokakta beni dolduran bu duygular birden ayrı bir anlamda ve ayrı bir boyutta çağrıştı, içimde yeniden yansıdı. Ama içimin denizini ürperten acaba yalnız eve yönelik bu duygular mıydı, yoksa bu ev gibi dev beton görünüler arasında sıkışıp kalmış ben'im miydi? Ve garip değil mi, o, babam der demez, içimin darlığı uçuvermiş, engin denize dönüvermişti. Sanki bazı tellerimden, ta derinlerden, kulağıma bir hoş tınılar çalınır olmuştu. Bu iç algıları somutlandıramıyor, adlandıramıyordum. Nasıl olsun ki, bu evle karşılaşmak sanki henüz temelde sayılabilecek yarım yapıma yeni bir taş koyuyor, yeni bir parça ekliyor, sonunda benlik olarak ulaşmayı umduğum biçime beni bir adım daha yaklaştırıyordu.

«Meraksız bir kişisiniz», dedi. Sarstı beni. «Oturur oturmaz beni soru yağmuruna tutacağınızı sanmıştım. Oysa, benim konuşmamı bekliyorsunuz.»

«Konuşmak için soru mu bekliyorsunuz?»

Ben bu soruyu nasıl sordum? Bir dönüm noktasına eriştiğimi ortaya koymuyor mu bu soru?

Ben sizi yalnızca bir kez uzaktan görmedim, dedi. Garip olurdu o zaman size telefon etmem, diye sürdürdü. Beni çok öncelerden, ben henüz benliğini arayan, bu arayışta emekleme çağında olmayan biriyim. Ben okula gidiyormuşum, o ise henüz okula başlamamış. Bir bahar günüymüş, başta öğretmenimiz, sonradan aynı okula girdiğinde, bunun İbrahim öğretmen olduğunu öğrenmiş, iki sınıf onda okumuş, başta öğretmenimiz ikişerli sırayla kaleye doğru kıra gidiyormuşuz. Ya bir masal anlatıyordu. Gül, ya bir düş-

lem, ya da bir öykü kuruyordu. Yaşansa da, yaşanmasa da, anlatır anlatmaz gerçek olan, gerçeğin bir parçası olan bir öykü.

Beni ikişerli sıraların en önünde tek başıma görmüş, sanki öğretmenin yardımcısıymışım, sınıf temsilcisiymişim. Yürürken arada bir geriye dönüyor, öğrenciler uslu ve düzenli yürüyor mu diye bakıyormuşum. Henüz okula gitmeyen Gül'ün üzerinde büyük etki yapmışım. O da ikili düzende yürüyen sınıfı, bir çok başka mahalle çocuğu gibi, imrenerek yan taraftan hem izliyor, hem de birlikte yürüyormuş. Kendini imrenme duygusuna öyle kaptırmış ki, bizimle ta kale kırına değin yürümüş. Zeytin ağaçları arasında bakla tarlaları varmış, kalenin baklası çok ünlüymüş. Sakız bakla, kale bakla, diye satılırmış. Eskinin bir çok şeyi gibi, artık kalenin sakız baklası da kalmamış. Biz kıra gelince, hemen oyuna başlamışız. Can atıyormuş o da bizimle oynamaya, ama biz o zaman onun henüz okullu olmayan çocuk gözlerinde ilkokulun son sınıf öğrencileri olarak kocaman görünüyormuşuz. İçinden sarkan bir duygu çapası onu toprağa demirliyormuş, bize yaklaşamıyormuş. Bunun için de akan burnunu arada çekip, başını üzünçle yana eğiyormuş. Sonra İbrahim öğretmen hepimizi toplayıp bize baklanın yaprağını, gösteriyor bilgi veriyormuş. Zeytinin yaprağını anlatıyormuş. O konuşurken, gerilerde bazı haylaz çocuklar hiç onu dinlemiyor, birbirleriyle dalaşıp gülüşüyorlarmış. Gül o çocuklara çok bozulmuş. Keşke onların yerine şimdi ben okulda olsaydım, öğretmenimi can kulağı ile dinler, her şeyi bir güzel öğrenirmiş. Ders bitince öğretmenle birlikte bütün öğrenciler zeytin ağaçlarının altına oturmuşlar, yanlarındaki çıkınları açmışlar, domatesler, salatalıklar, kaynamış yumurtalar, köfteler, peynirler, ekmekler çıkarıp güle oynaya yemeye koyulmuşlar. O zaman elinde olmadan Gül öğrencilere birkaç adım yaklaşmış. Parmağı ağzında onları derinden seyre dalmış. Daha önce kimse aldırmamış kendisine. Öyle dururken, İbra-

him öğretmen onu görmüş ve çağırmış. Çekine çekine, ama sevinçten içi içine sığmayarak yürümüş. İbrahim öğretmen ona kim olduğunu, nerede oturduğunu sormuş. Kendilerini izleyerek kaleye çıktığını öğrenince, ona yiyeceklerinden vermiş ve yolda kaybolmasından korkarak, biz dönerken sen de bizimle gel evine kadar, demiş. Onu okşamış.

Bunları bana anlattı, ama şimdi beni nereden tanıdığını, telefonlarımı nereden bulup, niçin beni aradığını açıklamadı. Gerçekten anlattığı öyküdeki çocuk ben olsam bile, benim kim olduğumu nasıl ve kimden öğrendi? On yıllar sonra beni nasıl o çocukla özdeşleştirebildi? Nasıl buldu beni? Sonra niçin aradı; aradıysa, niçin buldu, bulma gereksinimi duydu?

Gül düşüncelerimi okuyordu apaçık. Ondan gizli hiçbir düşüncem olamıyordu. Kıskıvrak elindeydim onun. Dünya bir güldü...

Biliyorum, diye sürdürdü sözünü. Sizin kim olduğunuzu o zaman nasıl öğrendim, sonra sizi nasıl buldum, bunu merak ediyorsunuz. Böyle diyordu? Bakalım o çocukla ben aynı kişi miymişiz? Sınıf temsilcisi olmam, kır gezisine sınıfın başında gitmem, onu çok etkilemiş. Daha sonra okulun başlama ve paydos saatlerinde hep beni izlermiş. Okul arkadaşlarımın çağırmasından adımı öğrenmiş. O andan sonra beni mi, yoksa adımı mı daha çok beğeniyormuş, bugün de bilmiyormuş. O okula başladığı zaman, ben bitirmişim. Ortaokula başlamışım, ama o beni hep ilgi ve beğeniyle izlermiş. Ancak bunu hiç kimseye açmamış, en çok sevdiği kız arkadaşı bile onun bu gizini öğrenmemiş. Ben liseyi bitirip gözden yitmişim. Yurt dışına okumaya gittiğimi öğreninceye değin, sıkıntılı günler geçirmiş. Aylar sonra bir rastlantı, benim okul arkadaşım Avni'nin kız kardeşi, Aynur'dan nereye gittiğimi öğrenebilmiş. Aynur, hem sınıf arkadaşı, hem de oyun arkadaşıymış. Bir süre Avni'ye mektup ve kutlama kartı yazmışım. Aynur'dan bunları öğrenebilmek için türlü akla ve oyuna başvurmak zorunda

kalmış. Doğrudan sorup, bana olan ilgisini arkadaşı Aynur'a belli etmek istememiş. Bu ilginin hep sanki yasak, ya da ayıp bir şey olduğu duygusu varmış içinde. Ama benim nerede olduğumu, ne yaptığımı öğrendikten sonra, okulu bitirir bitirmez aynı yere gitmeyi, beni bulup, gözden kaçırmamayı aklına koymuş.

Okulu bitirdiği zaman Avrupa'ya işçi akını başlamış birkaç yıldır. Ama o, okuyacağım diye kalkıp gitmiş. Benim bulunduğum kente. Bir toplantıda görmüş beni. Yanımda sarışın bir kadın varmış o ülkeli. Karım olduğu besbelliymiş. Zaten elimizdeki yüzükleri de görmüş. Ayrılmış oradan, bir daha da aramamış beni. Ama bu demek değilmiş ki, beni hiç de düşünmemiş. Umut kırıklığının oltasında düşüncesi uzun süre çırpınıp durmuş. Zaten işte o zaman yapmış o deliliği de. Herbert'le öyle bir umarsızlık havasında evlenivermiş. Karşısına ilk çıkan olduğu için değilmiş. Herbert çoktandır kendisiyle ilgileniyormuş. Ama aklı bendeymiş. Benden umudu kesince, umut kırıklığının ve mutsuzluğun ne olduğunu yaşayınca, hiç olmazsa başka bir insan, Herbert, onun yüzünden mutsuz olsun istememiş. Herbert Federal Posta İdaresi'nde mühendis olarak çalışmaya başlamış. Öğrenimini oranın bursuyla yapmış. Gül ise, yabancı dili öğrendikten sonra, iyi bir işe girmiş ve öğrenim sevdasından vazgeçmiş. Gelen işçilerin sayısı gittikçe artıyormuş, onlar için kurulan özel danışma örgütü o sıra yeni görevlilerle oldukça genişletilmiş. İşte bunu işiterek başvurmuş, pek mutlu değilmiş, dili pek iyi öğrenmiş sayılmazmış, ama sınavı en başarılı adaylardan biri olarak kazanmış ve hemen göreve başlamış. Soruşturma belgesi diye, insanın gelmişini geçmişini ve yedi ceddini arayan işleme çok bozulmuş, ama pireye kızıp yorgan yakmış olmamak için, alın işinizi başınıza çalın, diyecek denli de bozulmamış. Zaten gizli saklı bir şeyi de yokmuş. Daha çok siyasal bir sakıncası var mı adayın, onu anlamak için gerekiyormuş bu soruşturma belgesini doldurmak. Onun siyasetle uzaktan ya-

kından bir ilişkisi olmamış. O zamana değin hiç değilse. Ama işine dört elle sarılmış ve sevmiş de. Ancak bu işçi danışmanlığı öyle bir işmişki, bir kez bu işe giren, bir daha çıkmamacasına siyasete dalarmış. İyi de olmuş, bugün ülkedeki faşist saldırıların nedenini, kökenini anlayabiliyormuş ve hem bu faşist saldırılara çanak tutan yönetime, hem de ülkeyi kana bulayan faşistlere öfkesi büyükmüş. Ancak onun elinden bir şey gelmiyormuş. Bunu bildiği için de, izinli geldiği zaman ağzını açmıyormuş bu konularda. Bir aylık izninde birazcık dinlenmesi, kafa dinlemesi ve erinçlenmesi gerekiyormuş. On bir aylık ağır çalışmadan sonra bu hakkıymış. Zaten paralı yıllık izni de, dinlenip güç toplaması ve yine on bir ay çalışması için veriyorlarmış. Başka arkadaşları, izinde, boş zamanlarında bile siyaset batağından kurtaramıyorlarmış yakalarını. Bu yaşam mıymış? Siyaset yaşam için bir araç olmalıymış, yoksa yaşamın amacı olmamalıymış. O zaman insan yaşamı kurur, yoksullaşırmış.

Hayret! Bütün sözleri billur taneleri gibi giriyordu algıma. Aralarındaki anlam ilişkisini ve söylediklerinin anlam örgüsünü tam kuramıyordum, ama sözcükler, kavramlar bağımsız yaratıklar, canlılar gibi anlağıma doluşuyor ve bana tanımadığım bir haz veriyordu. Ama saf bir haz. İçime dolan bir soyutluk. Anlattıklarının insanla, toplumla, giderek kendisiyle, ya da benimle bir bağlamı var mıydı, bunu anlağımda, usumda gerçekleştiremiyordum. Belki de yoktu, belki o da salt bende uyanan haz ve erinç etkisi için konuştu.

Ama niçin böyle bir etkiyi yaratmak istesin? En azından kendisini anlatmak için konuşmuştur. Kendisini, insanlarla ilişkisini, toplum içindeki durumunu bana aktarmak için. Bana aktarmak istediğine göre, anlattıklarının benimle de doğrudan, ya da dolaylı bir ilişkisi vardı mutlaka.

Böyle bir ilişkiyi algılamadım. Söylediklerinden somut hiçbir şey çıkaramadım. Belki benim anlak, bel-

lek ve us örgülerim, ondan gelen imleri henüz yerli yerine koyacak ve bundan bağlamlar, anlamlar ve ilişkiler çıkaracak gelişme aşamasına varmış değil.

«İşim de ama yaramadı iç gerilimlerimi yatıştırmaya», diye konuştu sonra. «Yenemedim bu gerilimleri. Ne Herbert'le evliliğim, ne danışma örgütündeki görevim yok etmeye yetti bu gerilimleri. Yalnızca onlara daha kolay dayanmama, içimde daha rahat taşımama katkıda bulunmuş olabilirler. Yok, olabilirler değil, Herbert'le evliliğim tam tersine bu gerilimleri daha da büyüttü. Ama işim, insanlarla bir araya gelmek, onların sorunlarına çözüm aramak, belirli bir rahatlık veriyordu. Ama akşam eve gelince, sanki iç gerilimler, sıkıntılar bütün gün yığılmış da, o anda üzerime, bütün varlığıma abanıyor.»

Dışardaki çardak, avlunun gölgesi üzerime abanıyordu. Bir koygunluk altında kalmışım, boğuluyordum sanki. Dışarıya çıkalım deyiverse, havaya, güneşe, aydınlığa çıkıversem biraz.

«Burası yaz olsun, kış olsun dünyadan kaçmak, saklanmak için bir yer. Onun için bu evi çok seviyorum», dedi. «Yazın kızgın güneşten, kışın kara ayazdan kaçıp bu odada korunabiliyorum. İçime kapanıp kendi dünyamı kurabiliyorum. Ama şimdi bu odanın serinliği ve gölgesi bunaltıyor beni. Şimdi korunmak gerekmiyor, tersine sevinçliyim, mutluyum, burada durmak istemiyorum.»

«Bahçeye çıkmaya ne dersiniz? Açık havaya, biraz göğü, denizi görmek istiyorum. Göğün ve denizin mavisini. İçim genişlemek istiyor, göğün mavisi gibi genişlemek, denizin mavisi gibi enginleşmek istiyor içim. Çıkalım mı?»

«Tabii, çok iyi olur. Zaten gözüm güzel bahçenize kayıp duruyor», dedim. Birlikte kalktık.

Bahçeye çıkamadık. Kapının zili çaldı. Kim olabilir, kimseyi beklemiyorum, dedi Gül. Kapıya yürüdü.

«Siz misiniz?»

«Girebilir miyim?»

«Buyrun, ama o iş kapanmamış mıydı?»

«Size yeni bir teklifim var. Buna hayır diyemeyeceksiniz.»

«Biliyorsunuz, babam kesinlikle karşı bu işe.»

«Gül hanım, siz isterseniz, babanız her şeye evet der. Yeter ki, siz isteyin. Benim de kızım var, henüz tabii küçük, ama küçükken bile, ne isterse yaptırıyor bana. Oğlanlara sert görünebiliyorum, ama kızımın hiçbir isteğine hayır diyemiyorum, onun hiçbir haline kızamıyorum.»

«Ne mutlu kızınıza, ama hem benim babam sizin gibi değil, hem ben küçük bir kız değilim, hem bu ev benim evim değil, hem de ben bu evin yıkılmasına kesinlikle karşıyım, ayrıca ne paraya, ne başka bir eve gereksinimimiz var.»

«Müsade ederseniz, size yeni teklifimi anlatayım.»

«Bir sonuç çıkmaz, ama istiyorsanız, buyrun anlatın.»

Salona geldiler.

«Ne tesadüf, ne tesadüf? Orhan'cım sen de mi buradasın? Ne arıyorsun burada?»

Tanıyorum, tanıyorum, evet, tanıyorum bu adamı bir yerden. Ama nerden? Belleğimi zorlamalıyım, çıkarmalıyım bunun kim olduğunu. Mutlaka çıkarmalıyım. Bu sınavı kendi kendime vermeliyim. Kimdi bu adam? Nerede, ne zaman görmüştüm? Kafamın içi birden karıştı, allak bullak oldu. Mumyalar galerisi gibi oldu. Çarpılmış, bozulmuş, gövdelerinden düşmüş kafalar, suratlarına donmuş kahkahalar sıvanmış kafalar birbiri üstüne devriliyor, üst üste yığılıyor.

«İyi olacak hastanın doktor ayağına gelirmiş. Ah, bilseydim senin Gül hanımı tanıdığını, size geldiğimiz zaman bu konuyu konuşurdum...»

Evet, evet, çıkarıyorum. Size geldiğimiz zaman, diyor. Size geldiğimiz zaman. Bu, o suratlardan biri, bu o müteahhit, tamam, o müteahhit. Müteahhit Muzaffer... Bütün gece zafer edaları içinde henüz çatısı

çıkılmamış dünyamı başıma yıkanların başında geliyordu bu. Müteahhit Muzaffer... Polisteki olayı anlatınca, yapay öfkeyle ilk ayağa kalkan, anneme babama küçültücü sözler yağdıran bu değil miydi? Orhan'cım, diyor. Bu dili anlayamıyorum.

«Orhan'cım, bu işte sana da büyük görev düşüyor. Arkadaşlık, dostluk görevi... Daha da öteye, vatan görevi. Memlekette vatandaşlarımız başlarını sokacak bir çatı bulamazken, böyle eski, hurda bir yeri tutup, koskoca bir apartmanın arsasını kapatmak vatanseverliğe yaraşır mı, sen söyle, Allahını seversen. Gül hanımı aydınlatabilirsin, sana çok müteşekkir kalırım, vatan sana müteşekkir olur...»

Gül hanım, ayrı bir dünyaya bakar gibi, seyrediyor beni. Bu karşılaşmadan hiçbir şey anlayamadığı apaçık. Ne iyi. Demek, yalnız ben değilim. durumlar karşısında yazılmamış kâğıt gibi duran. Başkaları da böyle olabiliyor. İşte Gül... Bu adamla aramdaki konuşma karşısında dili, nutku tutulmuş sanki. Bu adamla aramdaki konuşma diye bir şey yok doğallıkla. Bu adamın, benim ağzımdan bir tek ses bile çıkmasına izin vermeyen ölçüsüz yüzsüzlüğü var. Ama Gül bunu nasıl görüyor nasıl değerlendiriyor, kim bilir. Dünya bir Gül... Böyle düşünüyor mu, böyle duyuyor mu acaba karşı karşıya kaldığı dünya üzerine de, benim üzerime de? Dünya bir Gül, diyor mu?

Yanılıyor, böyle düşünüyorsa. Bir başka dünya değil karşısındaki. Bir şaşkının dilsizliği. Dilsizlik dünya değil.

Gül'ün babası çıktı geldi gürültüye içerdeki odadan. Köşeli, kemikli, gözlerinden kesinliğin hışmı ışıyan bir emekli. Gözlüğü burun kemiğinin ortasında oturuyor.

«Hah, tahmin ettim», dedi. «Tahmin ettim, sizin olduğunuzu.»

«Elinizi öpeyim, bey amca», dedi davranıp müteahhit Muzaffer. Davranışından sahtelik ve riya akıyordu.

«Ben elimi öptürmem», dedi Gül'ün babası. «Hele sizin gibilere hiç...»

«Bir suç işledikse, özür dilerim, bey amca», dedi bu kez müteahhit. Adamın önünde iki büklüm kaldı.

«Özrün suçundan büyük. Ben sana bir daha gelme demedim mi?»

«Kovsan da, dövsen de, suratıma tükürsen de, her gün bir kere uğrayacağım, bey amca!»

«Sende tükürülecek yüz nerde, be adam!»

«Senin iyiliğin için, bey amca...»

«İyiliğin de eksik olsun, sen de eksik ol!»

«Sen bilmezsin biz müteahhit milletini, hele Karadenizlileri. Birinin eline düştün mü, iflahın kesildi, bil ki. Seni böyle bir durumdan korumak için, her gün uğrayacağım.»

«Sen bir Karadenizli'den betersin.»

«Nasıl olsa bir gün karar vereceksin, nasıl olsa, ben gelmesem, bir Karadenizli gelip karar verdirtecek, seni kafese koyacak.»

«İyisi mi sen koy, değil mi? Bir gün elimden bir kaza çıkmasını istemiyorsan, şimdi defol git ve bir daha hiç uğrama bu semte!»

«Bu sokakta kaç tane apartman yaptım ben, kötü mü oldu yani. Alan memnun, veren memnun.»

«Haydi defol şimdi, şeytan görsün yüzünü!»

«Gül hanım, ben babanızın iyiliğini istiyorum, lütfen ikna edin onu!»

«Sizin iyiliğinize gereksinimi yok, görüyorsunuz.»

«Yeni teklifimi dinlemediniz bile. Bir daire daha veriyorum size. Valla zararına yapacağım bu işi, sırf şerefi için.»

«Belli, şerefsize şeref lâzım, ama öyle yağına yok!»

«Orhan'cım, bir şey söylesene...»

«Yağma yok diyor...»

Kaptığı gibi konuşmuştu dilim bu üç sözcüğü. Ne anlama geldiğini bilmiyordum ki. Hâlâ kesin bir egemenliğim yoktu dilimin üzerinde.

Müteahhit Muzaffer, Gül ve babası karşısındaki sürüngenliği boyunca içinde tortulaşan bütün ağusunu gözlerinin deliğinden hışımla üzerime sıktı. Yarın gene geleceğim, diyerek çekip gitti.

Gül, beni babasıyla tanıştırdı. Arkadaşım Orhan, elektronik mühendisi, dedi. Yaşlı adam müteahhit olmasın da, ne olursa olsun, diye mırıldandı ve odasına çekildi.

«Bahçeye çıkacaktık», dedi Gül. Çıktık. İki yandan öndeki taşlıktan üç beş merdiven iniyordu bahçeye. İndik. Ağaçların arasından denize doğru yürüdük. Denizle bitiyordu bahçe. Buğulanmış, karşı yakayı göstermeyen bir deniz uzanıyordu önümüzde. Üstünde yükselen buğuya iniyordu güneş bütün sıcaklığıyla.

Gül, bu adamı da nereden tanıdığımı öğrenmek istedi. Bizdeki geceyi anlattım biraz. Aslında benim onu ve onları tanımadığımı, ama onların beni tanır gibi yaptıklarını söyledim. Geceki bozgun kaçışlarından ama tanımadıklarının ortaya çıktığını ileri sürdü.

Babasının bu eve olan bağlılığını anlattı Gül. Ben yaşadıkça kimse elini dokunduramaz buraya diyormuş. Kendisinin de, çalıştığı ülkede eski anıtları koruma çerçevesine böyle evlerin de alındığını, eski özellikleriyle onarılıp çağdaş oturma nitelikleri kazandırıldıklarını gördükten sonra, bu evi kesinlikle yıktırmayacağını, yerine insanı horlayan, insanın kişiliğini ezen, onu boyunduruk altına alan, toplumdan ve başka insanlardan, kendi insanlık erdemlerinden yalıtan beton bir yüksek yapıyı buraya, bu arsaya kondurtmayacağını, bu bahçeyi bu ağaçları doğa ve insan düşmanlarına karşı, ki onlar özgürlüklerin ve barışın da düşmanıymışlar, koruyacağını anlattı. İki yanı gösterdi. Bahçe iki yana doğru iki yüksek evin beton, kirli, boz, çorak ve çirkin duvarlarıyla sınırlanıyordu. Duvarları sarmaşıklarla örtüp, bahçeyi bu çirkinlikten kurtarmaya çalışacağını anlattı. Hele şu ülkedeki çalışma yaşamını bir sona erdirip, buraya dönsünmüş.

O zaman işte, neler yapacakmış! Evi eski nitelikleriyle yepyeni onarıp içine geçip oturacakmış.

Hele bir de sevdiği bir insan ona destek olursaymış...

Bu son sözden sonra sustu. Kendisine bakmak istedim. Bakışlarını kaçırdı önce bilinçsizce. Sonra bu davranışı dolayısıyla kendi kendisine öfkelendi. İçinde gülüş doğan gözlerini bana çevirdi.

Gül'ü görür gibi oldum. Dünyayı görür gibi oldum. İlk kez bir dünyayı görür gibi oldum. Dünya bir gül, sözü aktı göğsümde bir oluktan. Dünya bir gül. Gül bir dünya. Bu dünyayı daha önce görmüş olamam, görüp de ayırdına varmamış olamam, diye geçti usumdan. Ya Gül, kurgularından, düş ve düşlemlerinden söz etti bana, ya da beni bir başkasıyla karıştırıyordu.

Yok, olamaz, beni bir başkasıyla karıştırmış olamaz. Böylesine bir duygu da ilk kez filizleniyor içimde. İstemiyorum beni bir başkasıyla karıştırmış olmasını, içim direniyor böyle bir düşünceye karşı. Yeni bir boyut mu uç veriyor benimde? Uç veriyor, ama sancılarla. Doğum sancılarıyla, tomurcuğun patlama sancılarıyla. Bir gerginlik sündürüyor içimin iki ucunu iki yana.

«Akşama doğru çıkıp bir yere gidebilir miyiz?» diye sordu Gül.

Yanıt veremedim, gözüm salonun cam kapısına ilişti. Ellerinde silah iki polisle Gül'ün babası duruyordu. Rengim atmış, yüzümün biçimi kaymış olmalı ki, Gül bir beklenmedik felaketin korkusuyla bakışımın yönüne dönüverdi. Salondan çıkanları görünce, oraya doğru seğirdi.

«Baba, ne var, n'oluyor, babacım?»

Ben yerime mıhlanmıştım. Kulağıma uzaktan sanki radyoyla iletimin arılığı ve açıklığıyla sözler geliyordu. Açıkhava konuşulanları bana taşıyordu:

«Birisini arıyorlarmış.»

«Kimi arıyorlar, şurda ikimizden başka kim var? Bir de... Bir de arkadaşım var, beni görmeye geldi.»

«Adı Orhan mı?»

«Evet, Orhan, ne var?»

«Götüreceğiz, ihbar var?»

«Ne ihbarı? Hangi hakla bizim evimize girip, konuğumuzu götürmek istersiniz? Ne ihbarı, kim ihbar etmiş?»

«O sizi ilgilendirmez, zaten böyle birini evinizde bulundurduğunuz için, sizi de götüreceğiz. Bunun hesabını vereceksiniz.»

«Gül anlıyor musun, burada ne oluyor? Bana söyler misin burada ne oluyor?»

«Ben de anlamıyorum, babacığım, ama bir şeyler sezer gibi oluyorum. Müteahhit Muzaffer'in giderken Orhan'a nasıl kin dolu baktığı gözlerimin önüne geliyor da, bir şeyleri sezer gibi oluyorum.»

«Yürüyor musunuz, yoksa zor mu kullanalım?»

«Buraya girişiniz zor kullanmak değil de ne?»

«Ziyaretinize gelmişlerdir belki?»

«Karşınızda devlet memuru var, bu hakaretiniz cezasız kalmaz.»

«Orhan, biraz gezmeye çıkalım demiştim. Hızır gibi yetişti beyler, bizi gezdirecekler. Yürü gidelim.»

Önümde duruyorlardı. Polislerin ikisi de ellerinde tabancalarını üstüme doğru tutuyorlardı.

«Şunları çekseniz, nasıl olur?» dedi Gül.

«Kelepçeyi vuralım öyle», dedi memurlardan biri. Öbürü direnmeye kalmadan ellerime kelepçeyi geçirdi. Gül'ü ve beni alıp götürdüler. Gül'ün babası, ben de geliyorum, diyerek hemen giyindi.

* * *

Müteahhit Muzaffer beni ihbar etmiş. Polisleri tanıyormuş. Gül'lerin evinde bir anarşist saklanıyor, demiş. Polisin tanıdığı bir anarşist, daha yeni tutuklanmış, nasılsa salınmış yine, diye anlatmış. Getirildiğimiz yerde beni yine uzun bir süre tutmadılarsa, bunu Gül'e borçluyum. Benim yurt dışında çok tanınmış bir mikroelektronik uzmanı olduğumu, ülkeme izin yap-

maya geldiğimi, yoksa karakolda, tutukevinde gözaltına alınmak için gelmediğimi, zaten siyasetle uzaktan yakından hiçbir zaman bir ilişkimin bulunmadığını, bu rezalete derhal son vermezlerse, asıl o zaman skandalın büyüğünün çıkacağını... Yurt dışına yaptığı gezilerden birçok bakanı olduğu gibi başbakanı da yakından tanıdığını, onlara derhal tel çekeceğini, olayı büyük bir skandal olarak basına yansıtacağını, bağıra çağıra anlattı. Başka ülkeler benim gibi uzman insanlarına ödüller, onurlar verirken, onların bu yaptığı öyle bir rezaletmiş ki, böylesi bir şey ne Afrika'nın muz cumhuriyetlerinde, ne de Latin Amerika'nın diktatörlüklerinde, görülmüşmüş.

İlk kez içimde bir titreme, korku diyebileceğim bir sarsıntıyı duydum. Biliyorum, kendimden dolayı değildi bu sarsıntı. Bu bağrış çağrışından, kafa tutuşundan dolayı Gül'e bir şey yaparlarsa diye içime bir kor düşmüştü. Ağzımdan bir ses çıkmıyordu. Zaten bana da bir şey sorulmuyordu. Yalnızca Gül'ün onları da şaşırtan alışılmadık çıkışları sonunda, kimliğimi istediler. Sayfaları çevirip uzun uzun baktılar, inceler gibi yaptılar. Bunu yaparken onların da içine bir kuşku, sanki bir korku sıvıştı. Kimliğimi uzattılar.

«Şimdilik gidebilirsiniz», dedi komser. «Ama bu ihbarın aslını iyice araştıracağız. Bir delil bulursak, sanmayın ki elimizden kurtulursunuz. Nerede olursanız olun, elimizle koymuş gibi buluruz.»

Ne olduysa, komserin bu sözlerinden yel alan polisin söze karışmasıyla oldu. O zaman, olayın gerçek yüzünü, bana sonradan açıkladığı gibi, Gül birden apaçık görüverdi. Bir camın önünde gerilmiş perdenin düşüvermesiyle ardındaki görüntünün ortaya çıkması gibi.

«Aradığımız zaman, evde bulamazsak, o evin yerinde yıkıntısını bile göremezsiniz», demişti o polis memuru. «Zaten o köhne delik çoktan beri yalı şeridinin güzelliğini bozuyor», diye de ekleyivermişti.

Gül'e göre, nereden bilirmiş o polis evin yerini ve

durumunu ve bilse bile, ne ilgilendirirmiş bu onu. Bu işin içinde müteahhit Muzaffer'in parmağı olduğu gün gibi ortaya çıkmış. Gül bunu saptayınca, öfke tepesine biniverdi. Bu kez sokak ortasında bağırır gibi yüksek sesle konuşuyor, kızgınlığından topuklarıyla yeri dövüyordu.

Babası da, bir daha uğrasın o herif bana, o zaman gösteririm ben ona Hanya'yı Konya'yı, diyordu. Usu almıyordu bir türlü ihbarla evlerine polis göndermesini. Ben değil, bir başkası da olsa, gidecek, ne bileyim, gerçekten kuşkulu bir kişi bile olsa, önemli olan evde bulunan bir yabancı dolayısıyla değil de, doğrudan eve polis gönderilmiş olması gerçeği, küplere bindiriyordu onu. Bu davranışını kendi açımdan olumlu da, olumsuz da yorumlayabilirdim. Olumsuz, sanki bu olayda beni hiç önemsemiyormuş, belki benim varlığımı bile algılamamış gibi davranmasından. Ama belki de beni yabancı değil de, evin bir öz kişisi olarak gördüğü için, böyle ayrıcalıksız davrandığını düşünerek de, olumlu...

Gül'ün davranışıysa, daha değişik. O, öfkesini bana yönelmiş bir saldırı, bir düşmanlık olgusunun üzerinde topluyordu. Ayrı ayrı görünse bile, belki gerçekten ikisinin davranışı da birbirinin aynıydı. Belki bir paranın iki yüzü gibi davranıyorlardı.

Gül, evin bahçesindeki önerisini anımsattı. Olanların ardından artık hiç eve gidemeyeceğini, mutlaka öfke ve sıkıntısını dağıtacak bir yerlere gitmesi gerektiğini, söyledi. Babasını da bizimle olmaya çağırdı. Bu akşamı çok güzel geçirmek istediğini, bir ömür bunu beklediğini, şimdi eline geçirdiğini, değil müteahhit Muzaffer'in, değil müteahhitin oyuncağı olan bazı güvenlik görevlilerinin keyiflerine, dünya yıkılsa bile bu akşamını hiçbir şeye, hiçbir kimseye kurban edemeyeceğini, tartışırcasına savundu.

Olması gereken olacaktır anı gelince, o anı beklediği için direnecektir yıllar yılı, belki bir ömür boyu, diyordu Gül. Direnecek, ele geçmeyecektir. Zamanı

gelince de, direnmenin akıntısında yüzmeye çalışacak, o anı bilmeyecek, türlü güçlükler çıkaracaktır. İşte bugüne yazgılı olgu da böyle yılların alışkanlığıyla akıp gitmek isteyecek, ama akış gücü nice korkunç olsa bile, o bir anın, artık gelip çatan o anın ince mantığına çarpıp kırılacaktır. Bunu hiçbir güç engelleyemeyecektir. Bunu Gül bile, Orhan bile engelleyemeyecektir. Gül, bir yazgıyı okur gibi, yıldızlara bakar gibi konuşuyordu. İçinin coşkusu ses dalgalarıyla boşalmasa, o konuşmuyor, onun ağzıyla bir ulu yazgı konuşuyor sanılırdı.

Babası, öneriyi benimsemedi kendisi için. Siz gidin, eğlenin çocuklar, dedi. Ama yasak saatine kalmayın. Bugün bir tuhaf gün. Tuhaf bir kokusu var bugünün, burnuma vurup duruyor, dedi. Gidin güzel bir yere, birlikte yiyin, için, konuşun, eğlenin, ama taşmayın, bendinizden çıkmayın, isteminiz doruğa tırmanınca, kalkın evinize gidin. Bugünü böyle geçirin. Sesi gizil bir bildiriyi iletiyordu. Size öyle gizli bir şeyi açıklıyorum ki, söylediklerime uyarak, gizliliğine saygı göstereceksiniz. Yoksa, yaman olacak bu gizil gücün öcü. Korkunç inecek üstümüze, yıkıcı öfkesi. Sanki sesindeki gizli anlam da buydu.

İçimde eve gitmem gereğini ilahi gibi okuyor bir ses. Bu ev, bu yıkılmak, yok edilmek istenen ev, senin kutsal tapınağın artık, senin inziva manastırın, huşu otağın, diyor bu ses. Ben eve gideceğim, istemesem bile, gitmeyeceğim desem bile, ayaklarım eve doğru yürüyor. Siz beni bırakın, kendi yolunuza, kendi yönünüze yürüyün.

Gül, bu sözler karşısında bir şey diyemedi babasına. Yanağına bir veda öpücüğü kondurdu. Seni eve bırakalım, öyle gidelim, diyecek oldu. Daha neler, beni yol bilmez çocuk yaptın, oldu adamın yumuşak yanıtı. Ayrıldı gitti. Bir boşluk oldu. Ya da bir yere tutunuyorduk da, şimdi elimiz açıkta kaldı. O gözden yitinceye dek ardından bakakaldık. Sonra bir düğmeye ba-

sılmışçasına, bakışlarımız buluştu. Aynı anda gülümsedik, bir tuhaf.

Akşamın gölgeleri uzamaya, göğün mavisi inmeye başlamıştı. Sesler çekiliyordu sanki. İnsanlar duru akşamın koynuna sokularak yürüyorlardı. Ben de daha güvenliydim birden. Ben de akşamın koynunda güvenli duyuyordum kendimi. İnen akşamın koynunda, Gül'ün yanında. Yürürken bazen bir sokak ağzından karşıma çıkıveren, yüzümü okşayan imbat, yol ağzını geçince yine yitiyordu. Sonra can katmak istercesine, bir başka yerde yine yüzümü gözümü yalayıp geçiyordu. Serinliğin böyle yüzüme değip kaçması, düşüncemi uyarıyordu. Gül gibi bir dünyaya gözü kapalı kalamazdım. Usu yüreği kapalı kalamazdım, diye düşünüyorum.

Bakışıyoruz, gülümsüyoruz.

Kordon'a yaklaştıkça imbatın kesintileri de azalıyordu. Önümüze körfez çıkar çıkmaz, kesinti de bitiverdi. Güneş, körfezin denize açıldığı yerde iyice inmişti deniz çizgisine.

«Bir kadehçik rakı içmek istedi şimdi canım», dedi Gül. Güneşin deniz çizgisindeki yakınlığıyla dolu içini derin bir soluk salışıyla dışarıya verdikten sonra.

Masa ve iskemlelerini dışarıya dizmiş, tentesini kapatmış, taşlığı sulamış bir kordon meyhanesine oturduk. İki masada daha adamlar vardı. İçiyor ve söyleşiyorlardı. Bütün kurulu gerginliklerinin, buraya oturduktan sonra boşaldığı, kaykılışlarından, konuşuş ve içişlerinden belli oluyordu.

Birer duble istedik. Bol roka, turp, beyaz peynir, salatalık ve domatesle yudumlamaya başladık. İlk yudumdan önce, kadehleri yaklaştırıp havada boylu boyunca birbirine yapıştırdık. Konuşmadan bakıştık. Başında tepsiyle geçen bir oğlandan buzlu badem istedik. Bir batan kırmızı kocaman topa dalıyorduk, bir rakıdan yudumluyorduk, bir gözlerimizi buluşturuyor-

duk. Gözlerimizin buluşmalarına uzun süre dayanamıyor, çekingenlik ellerimizi kadehlere yöneltiyordu.

«Usta bir rakıcıya benziyorsun», dedi Gül. Ne dediğine değil de, benziyorsun sözüne, bunda da sun ekine takıldım. İlk kez mi sen diyordu bana? Yoksa ilk kez mi, belki batan güneşin, denizin, imbatın ve belki rakının etkisiyle ilk kez beni senlemesinin ayırdına varıyordum ve sun eki serin, imbatlı bir su gibi, buzlu rakı gibi boğazımdan içime akıyordu.

«Su katmıyorsun rakına», diye ekledi. Rakına sözü, daha doğrusu, na eki, bir olta gibi boğazıma takıldı. Acı vermiyordu, sanki bu oltaya takılmak istemi doluydu içim.

Toparlanmak istedim. Ağzımda karıştırdığımı söyledim. Kekeler gibi, kopuk kopuk konuşabildim. Damağımda karıştırmak istediğimi bir yudum rakıyla, bir yudum suyu, söylemeye çalıştım. Galiba bundan zevk aldığımı da ekledim. Eklemediysem bile, söylemeyi kurdum kafamda. Ağzımdan çıkıp çıkmadığının ayırdında değildim. Zevk sözü başımı döndürür oldu. İki kadeh içmiş olsam, rakının etkisine yoracağım, ama henüz birinci dubledeydik. Gül döndürüyordu başımı, Gül'ün bakışı, kokusu, dünyası. Dünya bir Gül, katmerli, katmer katmer kokan...

Deniz, güneşi yeryüzüne yayılmış hoşnut, dev bir yaratık gibi az az yutuyordu. Sonunda ağzı kapandı. Tostop güneş boğazına kayıyor, ortalığa alaca bulanıyordu. Denizin karaya uzanan, yüzümü yalayan serin soluğu inceliyor, ama güçleniyordu.

Gül, artık dönmek istediğini söyledi. Nereye? Anlayamadım. Niçin dönecekti? Dönmek üzerine anlattıkları bana uzak, yabancı şeylerdi. Sanki onu da benden zorla uzaklara koparmak istiyordu. Karşımda oturan Gül'ü, denizin güneşi yuttuğu gibi, elimden alıp yutmak, gözümden kaçırmak istiyordu.

Güneşin yitmesiyle başlamıştı konuşmaya. Önce denizin en uzak çizgisinde yarılanmış güneşin dilimine dikmişti gözlerini. Dalmıştı ve göz yuvarlarının do-

ğal nemi, sanki ıslaklık gibi görünüyordu bu dalışta, bir keder derinliği veriyordu. Denizin en uzak çizgisine oturan güneş yuvarlağının çizgi çizgi denizin içine batmaya başlamasından, yuvarlağın en üst noktasının birden yok olmasına değin geçen, gündüzle gece arasındaki bu dönüşüm anı, çok eski anlatımlara göre yalnızca insanın değil, hayvanın, bitkinin içindeki, insanın içinde duygu olarak bilinen akımları öyle hızlandırırmış ki, hallaç pamuğu gibi atarmış. Bu duygu hallacı, hüzün, yalnızlık, dayanaksızlık, korkuya dönüştürürmüş insanın varlığını. Ama sevgi ve sevecenlik gereksinimini de doruklara itermiş.

İşte bu doruk anında başladı Gül konuşmaya. İçimi yenilemek ve tazelemek gereksinimim gerili, koptu kopacak bir yay, diyordu. Çok çorak geçti yıllarım. Aramaktan, beklemekten, yabandan, insanların horlanmışlıklarından ve acılarından kendimi bulamadım. Kendimi arayacak olanak olmadı ki, bulabileyim

Şaşırtıyordu Gül beni. Kendine güvenli, dünya bir Gül, derken içi yaşam, sevinç dolu ve neşe yüklü bir sesle. Çok eski halklardan beri anlatılan akşamın efsanesini bir yerlerden okumuş ya da işitmiş olmasam, Gül'ü hiç izleyemeyeceğim. Ama - ozanlardan mı okumuştum? - akşam efsanesinin gerçekliğini yaşıyordum karşımda, içi perde perde değişen ve renklerle, gölgelerle yüzüne yansıyan Gül'de.

Yaban beni dağladı, duygu katmanlarım kabuk bağladı. Gül, dalgın konuşuyordu. İzinden izine bu kent tazeliyordu beni. Yeni güç veriyordu. Dilini dolduruyordum gönlüme, çarşı pazarını, denizini, güneşini, camiini, şadırvanını. Bir yıl zor yetiyordu. Haksızlıklar, horlanmalar, itilip kakılmalar, yetimlikler, öksüzlüklerle dolu bir yılı için yabancının yetmiyordu. Elimde olmadan kimliğimden, benliğimden sıyrılıyordum, böyle diyordu Gül. Ardından en yoğun bunun acısını, bunun pişmanlığını duyuyordum. Duramıyordum evde, dört duvar arasında, bütün gün dışarda oluyordum, büroda insanlarla çalışıyordum, insanlar

bana geliyorlar, dertlerini, sorunlarını bana açıyorlar. Özel, nesnel bütün durumlarını önüme seriyorlar, beni onurlandırıyorlardı. Onlara yardım edebildiğim anlarda içime kocaman kanatlar takılıyordu. Umarsızlığım, onların yolsuz, yordamsız, çaresiz durum ve sorunları karşısında, içimin bütün perdelerine zift sıvıyordu. Dairelere gidiyordum, iş izliyordum, görüşmeler yapıyordum, toplantılara, seminerlere katılıyordum, akşam olunca, yine de ayaklarım evin yoluna direniyordu. Evin soğuk kapısı, itici, çorak kat merdivenleri, dairenin kapalı, sağır kapısı, ıssız odaları, akşamın, sabahın bulaşığı yığılmış artık, bulaşık kokulu mutfak, bazen yorganı bile çekilmemiş buz gibi yatak, onlara gitme düşüncesi kafamın içine düşer düşmez, inanılmaz bir itme gücüne kavuşuyordu. O güce karşı direne direne gidiyordum. Çoğu akşam gitmek zorundaydım. Hem itiliyordum, hem gitmek zorundaydım, bir orta yolu, başka olanağı yoktu Bir lokantaya, bir arkadaşa, bir sinemaya, bir toplantıya gitmeyi denedim bir çok kez eve gitmeden. O zaman, incecik bir sevinç örtüsü evin bütün anıştırmalarının, çağrışımlarının üzerine örtülüyordu. Ama bin kat beter oluyordu evi ve evin yalnızlığını kendimden uzak tutma çabalarım. Geceler birer korkunç, soğuk canavar kesiliyordu böyle günlerde.

Oysa her şeye karşın akşamın bedelini bungunluklarımla ödediğim, akşamın hakkını verdiğim, onu sıkıntılarımla beslediğim günler, gece dışarıya çıksam bile, gecenin dönüşleri soğuk bir canavarın kollarına olmuyordu. Sanki böyle günler canavar doygun, horul horul, hoşnut bir uykuda oluyordu.

Eve gelirdim işten gözüm kulağım telefonda. Kurtarıcı diye gözlerim. Bir çalsa, ya da alıp elime bir numarayı çevirsem. Bir yere gitsem, bir kadeh içsem, akşamın gülümseyen suratını taksam, gece yarısı gülümseyerek, gülerek, kahkaha atarak gerilen suratımın sancılı yorgunluğuyla eve gelip kafamı koysam ve uyusam. Sabah bir çay demleyip, sonra kendimi sokağa

utsam, işime gitsem, insanların arasında kendimi unutsam. Kendimi, eksik kendimi unutsam. İçimde büyüttüğüm eksikliğimi, kalabalıklar, sesler, gürültüler içinde unutsam. Şimdi ama ne böyle bir sancım, ne böyle bir duygum var. Eksik değilim. Kalabalık, ses, gürültü gereksinimim yok. Burada da oturabilirim, başka kimsenin olmadığı bir yerde de seninle. Yüzümde gülmenin kasları ağrıyla geren maskesi yok. İçten içe bir yorgunluk büyütmüyorum, bir doygunluğu, bunun erincini yaşıyorum. Gülümsediğim zaman kaslarım gerilmiyor, gevşeyip yumuşuyor. Başkaları güldüğü için, ya da başkalarını güldürmek için gülmüyorum. İçime deniz, denizden esen bu hafif rüzgâr, yıldızlar, karanlık, karanlığın altında bir çardak gibi üzerimizde yanan bu çıplak ampuller bir erinç, bir özgürlük gibi akıyor. Bir tek, bir ince huzursuzluk var. O da olmasa sanki gerçekliğini yitiriverecek mutluluğum. Bugün yaşadığımız olaylardan, müteahhit Muzaffer denen densizin, bugüne düşürdüğü gölgenin ince sızısı var bir yerlerinde. Bunduruyor biraz, ama denizin tuzu gibi, denizi deniz yapan, mutluluğu gerçek yapan, yaşadığımı anlamak için etime giren çimdik gibi.

Gül'ü dinlemek, bana biraz hüznü, biraz sevinci ve mutluluğu öğretiyordu. İlk kez böyle bir dersten geçiyordum. İlk kez mutluluk diye bir hali yaşar gibi oluyor, ama aynı zamanda bunun yalın bir hal olmadığını, yalın bir hal olamayacağını da, yalın mutluluğun gerçek dışı olacağını, gerçekliğini yitireceğini, gerçekliğini yaşamak ve anlamak için, biraz hüzün, biraz sıkıntı ve bungunluk katmanın gereğini öğreniyordum. Gül öğretiyordu bana bunları. Dünya bir güldü, mutluluk bir güldü. Koyu bir rengi vardı, kokluyordum, katmerlerinden taşan derin kokusu vardı, görüyordum. Sapını sıkıyor, dikeniyle parmağımı kanatıyordum. Acının ve kanın gerçekliğiyle gülün ve mutluluğun gerçekliğini alıyordum.

Acının gerçekliği, derin hoş, iç bayıltan kokunun

gerçekliğini; kanın gerçekliği koyu kırmızı rengin, katmer katmer yaprakların, kemale ermiş biçiminin gerçekliğini veriyordu. Mutluluk denen şeyin, mutluluk halinin öncesi ve sonrası olan, öncesi ile sonrası arasına sıkışmış, bir anlık, bir ince çizgilik bir hal olduğunu, bu çizginin de bir sancı çizgisi, bir hüzünler ebrusu olduğunu öğreniyordum. Öğreniyor, kendimi, ben'imi buluyordum. Kavrıyordum, ben'imin de, ben olabilmesi için, bir geçmişinin ve bir geleceğinin olması gereğini. Ben'in, geçmişiyle geleceği arasındaki bileşke çizgisi olduğunu, bu çizginin hüznün ve sevincin kalemiyle çizildiğini yaşıyordum.

Bir ara Orhan mı, Gül mü daha iyi öğretmenim benim, diye bir soru takılmak istedi usuma. Ama kovdum sonra o saçma soruyu. Orhan sanki ben'imin geçmişinin, Gül ise, geleceğinin öğretmeni gibi dineldi karşımda. Orhan'ın bilinçlendirdiği geçmişle Gül'ün bilinçlendirdiği gelecek düşüncesinin çakıştığı çizgide, kesiştiği noktada oturuyordu şimdinin beni ve geçmişin kalemiyle, geleceğin kalemiyle aynı anda çizilmişti.

Gül, garsonu çağırdı, balıkları söyledi. Izgara, dediğini ayırtettim daldığım derinlerde. Salata, dediğini. Çipura, dedi, balık söylerken. Sanki, garsonla konuşurken bir ara garsona değil de, bana yöneliyormuş gibi geldi sesi. Çipura, diyordu, benim biriken özlemlerimin öbür adı. Çipura, özlediğim her şey, özlediğim her şey'den bir parça var onda. Düşlemimde kurduğum dünya, hazırlandığım mutluluk. İzinlerde buraya gelip çipura yemezsem bol bol sanki, düşlerim, düşlemlerim dağılıyor, bir kargaşanın içine düşüyorum, gelecek bir mutluluğu tasarlayamıyorum. Kızım, mevsimi değil, bu kadar pahalıyken yenmez bu balık, diyor babam, ama bilmiyor, umutlar ve düşlemler için fiyat sorulmaz. Mutluluk parayla ödenmez.

Masamıza bir kadın geldi. Baktım, genç değil, yaşlı değil. Üstündeki örtüler çarşaf değil, entari değil, yüzünün, elinin rengi ak değil, kara değil. Bir dil ko-

nuşuyor, hem bizim konuştuğumuz dil gibi, hem değil. Duruşu dik değil, bükük değil, görünüşü duru değil, bulanık değil.

«Falcı, bakayım falınıza, okuyayım yazılanı alnınıza», dedi. Ben bundan hiçbir şey anlamadım. Böyle biriyle, hem de böyle konuşan biriyle ilk kez karşılaşıyordum. Gül, öyle görünmüyordu. Kadına ilgi gösterdi. Hem meraklı, hem eğlenceli bir görünüşteydi. Bakışlarındaki erinç ve hüzün alaşımı derinlik gitmiş, uçarı bir parlaklık saçar olmuştu gözleri.

«Sen okuma yazma biliyor musun?» dedi.

«Bilirim elbet, bilirim okumayı, kalpte yazanı, alında yazanı.»

«Gazete de okur musun?»

«Gazete lazım değildir bana. Ben bilirim gazetede yazanı, daha gazete yazmadan bilem.»

«Nasıl biliyorsun?»

«Bilirim işte.»

Gül, sesini bana yönlendirip, bilenlerle bilmeyenler bir olur mu hiç, dedi. Gülümsedi. Ne demek istemişti? Ciddi mi söylemişti, şaka mı yapmıştı? Niçin konuşup duruyordu bu kadınla? Ve bu kadın kimdi?

«Nasıl bakarsın fala?»

«İyi bakarım, bana falcı Zeliş derler. Yoktur namımı bilmeyen. Ve on sene sonra bilem, beni bulurlar, falın çıktı Zeliş bacı, derler. Kimi güler, kimi ağlar, kimi gencelmiştir, kimi ihtiyarlamıştır, ben onları tanımam, ama onlar beni tanırlar. Bir gün, bir yerde gelir, bulurlar.»

«Nasıl bakarsın, dedim, yani kahve falına mı, el falına mı?»

«Kahve falına bakarım, el falına bakarım, bakla falına bakarım, su falına bakarım, daha çok fallara bakarım.»

«Öyleyse, şu beyin falına bir bakıver.»

«Beyin de falına bakarım, hanımın da falına bakarım.»

«Evet, başla bakalım, beyin falına.»

«Bakayım onun bir bakla falına. Göreyim, ne çıkar bahtına.»

Üstündeki ne çarşaf, ne entari örtünün yarık bir yerinden elini içeriye saldı. Daldırdı, daldırdı. Bir avuç kuru bakla çıkardı. Benim avcuma sıkıştırdı. Masanın üzerindeki bardak ve tabakları çekerek, biraz yer açtı.

«Saç bakayım, bey, baklaları buraya», dedi.

Anlayamadım. Önce kadına, sonra yardım umarak Gül'e baktım. Gül halime gülüverdi.

«Şu açtığı yere, masanın üstüne atacaksın elindeki baklaları», dedi.

Gül'ün dediğini yaptım. Kadın, iki eliyle masayı kenarlarından kavrayıp, üzerine abandı. Masanın üzerine tünemiş kapkara, kocaman, korkunç bir tavuğu andırıyordu.

Okur üfler gibi bir şeyler yaptı, bir süre mırıldandı. Öyle masanın üzerine elleriyle tünemiş durarak, bakışlarını gözlerime iliştirdi. Gözbebeklerini yuvalarından fırlatırcasına açtı.

«Ben böyle fal görmedim», dedi. «Hayatımda ilk defa böyle bir falla karşılaşıyorum. Bebelere bilem çok fal bakmışım, ama böylesini görmemişim. Daha hiç doğmamışşın desem, bilemiyorum. Kırk yılın falcı Zeniş'iyim, arkası böyle kapalı, böyle karanlık bir fal daha açmış değilim, fala niyet edenin geçmişini okuyamamış değilim. Ama senin geçmişin yok. Geçmişinin olduğu yerde bir kara perde, başkaca da hiçbir şey yok. Haline ve istikbaline gelince, bunda söylenecek çok şey var. Ama yollarında engeller var, taşlar var, dikenler var. Hepsini teker teker aşıyorsun. Ayakların şişiyor, su topluyor, kan içinde kalıyor, ama bütün engelleri, taşları, dikenleri bir bir geçiyorsun. Yolunda bir güzel rastlıyorsun...»

Belli belirsiz Gül'e kaydı burada kadının bakışı. Ama sanki hiç böyle bir şey olmamış gibi konuşmasına devam etti:

«Olmayan geçmişin karanlığı, cefalı halin çilesi, yolların sonunda aydınlık, ferah bir geleceğe açılıyor. Çünkü yanında o güzel var. Büyük bir aşk yaşıyorsun, masallarda, romanlardaki gibi büyük bir aşk. Başta bu mutluluğu sana çok görenler var, etrafında çakal gibi dolanan düşmanlar var. Başına türlü işler geliyor, türlü dertler açılıyor. Ama sen yılmıyorsun, sanki hiçbir şey olmamış gibi, her şeyi olur olmaz unutuyorsun, dünyaya yeni gelmiş biri gibi dertsiz gamsız yoluna devam ediyorsun. Yolunun üstünde, bak işte tam şurada büyük bir kısmet seni bekliyor, yüklü bir paraya kavuşuyorsun. Zaten paradan yana hiçbir sıkıntın yok. Ama daha bol paran oluyor, sana lazım olmayacak kadar bol, ama sana aşkın mutluluğunu veren o güzeli sen de her bakımdan mutlu ediyorsun. Sen bir âlime benziyorsun, bir kâşife benziyorsun. Çok değerli, çok yararlı bir şey keşfediyorsun. Bu öyle bir keşif ki, parayla pulla ölçülmüyor. Yerin altındaki petrol gibi sana durmadan servet akıtıyor. Ama o noktaya varıncaya kadar, çok dar yerlerden çok bungunluklardan geçiyorsun. Sana meyil vermiş güzeli elinden almaya çalışan karanlık biri var şurada. Zengin mi zengin, paraya değil, yâre meyilli, onun aklını çelemiyor. Çelemediği için de, çileden çıkıyor. Bunun acısını senden çıkarmak için, elinden geleni ardına koymuyor. Gereken dikkati göstermediğin için, başına birtakım sıkıntılar geliyor. Bu karanlık kişi senin temizliğini, saflığını fırsat biliyor.»

«Bütün bunları bu baklalardan mı çıkarıyorsun?» diye sordu Gül.

«Bu baklaların her biri bir dünyadar. Bakla deyip geçme sen.»

Dünya bir gül. Bu kadın için, dünya bakla. Şaşılacak şey. Dünya kim bilir daha neler? Fal, demek masal gibi anlatılan bir şey diye düşündüm. Kime ne yararı var? Sonra kimseye bir zararı dokanmasın da, yararı burdadır, dedim kendi kendime.

«Güzel hanımın da bir falına bakayım...» dedi kadın Gül'e.

Hiç beklenmedik bir kahkaha attı Gül. Ne vardı gülecek kadının bu sözünde? Gül konuşunca, sezer gibi oldum gülüş nedenini:

«Ne biçim falcısın sen? Kimin falına baktığını bile bilmiyorsun!»

«Neden bilmezmişim, baktım tabi bu beyin falına», diye savunmaya geçti falcı Zeliş. Öyleydi değil mi adı? Ünü yaygın falcı Zeliş.

«Falının doğru olduğunu bilmesem, sen faldan anlamıyorsun, diyeceğim. Anlaşılan bu fal işi, karışık bir iş. Bakıyorsun, dilin doğru şeyler anlatıyor, ama anlattıklarını sen anlamıyorsun. Dilinin söylediklerini kafan almıyor. Dilin bilge, kafan külçe. Dilin ermiş, kafan geçmiş.»

«Sen ne dersin a be hanım, fal gibi konuşursun, yoksam sen de mi bizim meslektensin?»

«İstersen, öyle bil. Baktığın falda gördüğün güzel kimdir sanıyorsun?»

«A be pes hanım, ben seninle baş edemem, ben sana yenildim», dedi. Baklaları topladı, üstünden sarkan örtünün yarığından içeriye saldı elini, baklaları sakladı. Gül çıkarıp para verdi Zeliş kadına. Buna sevindiğini birtakım dualı, teşekkürlü sözlerle gösterdi. Gitti.

Aradan çok geçmedi bir uğultunun dalga dalga bize yaklaştığını işittik. Önce aldırmadık, sonra Gül, çoğalarak yaklaşan bu uğultudan rahatsız olmaya başladı.

«Ne oluyor? Bir yürüyüşe benziyor», dedi.

Ben ne uğultuya, ne Gül'ün sözlerine bir anlam verebiliyordum.

«Akşamın bu saatinde ne yürüyüşü bu?» diyordu Gül, sesinde meraktan çok bir çekinmenin titreşimleriyle. Uğultular yaklaştıkça, bunun tekbire benzeyen bir ses olduğu seçiliyordu.

«Bunlar dincilere benziyor», dedi Gül. «Bu saatte

hem de burada... Kordon yolunda ne işi var bunların? Nasıl izin verebilirler? Vermeyip de ne yapacaklar? Kendi iktidarlarında yürüyüş için, izin alacak değiller ya...» Gül'ün sözleri onun ağzından, ama iki kişinin tartışmasını andırıyordu. Bir söylediğini, öbür söylediğiyle yine kendisi düzeltiyor, yanıtlıyor ve eleştiriyordu. Bu arada yürüyenlerin başı görünmüştü. Yeşilli kırmızılı bayraklar sallanıyor, eski ve yeni yazılı bezler taşınıyor, arada bir yükselen kahrolsun seslerinin ardından, gök gürültüsüne benzer toplu tekbir sesleri dalgalanıyordu.

«Bunlar çıldırmışlar!» dedi birden Gül.

«Kahrolsun dinsizler, kahrolsun imansızlar, kahrolsun...»

Uzayıp giderken kahrolsunlar, kordon meyhanelerinin geniş kaldırıma yayılmış masaları sandalyeleri devriliyor, kadınlı erkekli müşteriler kaçışıyordu. Camlar, vitrinler taşlanarak, sopalarla vurularak aşağı indiriliyordu. Kaçamayan açık kollu kadınlar tartaklanıyor, yüzlerine tükrükler yağıyordu. Sonra yığın olduğu yerde durup tekbirler getiriyordu. Tekbir faslından sonra yine kahrolsunlarla yürüyüşe geçiyordu. Kahrolsunlara, isterizler karışıyordu.

«Şeriat isteriz! Halife isteriz! Kahrolsun...»

Gül, bunlar kudurmuş, diyerek kalktı. Ben de Gül'e uydum. Hesabı ödeyecek durumda değildik. Zaten meyhanenin görevlileri de masaları, sandalyeleri içeriye taşıyıp kepenkleri indirme telaşına düşmüşlerdi. Ancak kapalı kepenkler bile taşlanıyor, sopalarla dövülüyor, yığınlar halinde abanılarak çökertiliyordu.

Arkamıza baka baka koşar adımlarla yürüyorduk. Sanki can telaşına düşmüştük. Can telaşı, benim ilk kez algıladığım bir duyguydu. Yaşamayan, bir benliği olmayan, neyin can telaşına düşecekti. Gül'le yaşadığım yepyeni bir algı, yepyeni bir deneyimdi bu. Uğultular perde perde uzaklaşıyordu, ama durmadan yürümemize karşın, silinmiyordu. Sanki daha da kor-

kunç olmak için sesini kısa kısa bir canavar vardı ardımızda.

Ancak Gül'lerin kapısına varıp durduğumuzda, gecenin kıpırtısız sessizliğini duyabildik, göğe doluşmuş yıldızların görkemini algılayabildik. Dünya bir güldü, gecenin deniz kokan serinliğinde, alabildiğine sessiz, alabildiğine barışçıl, alabildiğine engin, kendiliğinden. Gül kapıyı açtı, vedalaşıp ayrılacaktım.

«Biraz gelir misin? Babam bu saatte yatmaz, yatsa bile, ben dışardayken bütün ışıkları söndürmez,» dedi. Sesinde bir ürkü, sığınacak kuytu arıyordu. Girdim. Işıkları yaktı. Babasını aramaya başladı. Bir odadan öbürüne geçerken, beti benzi gittikçe atıyordu. Sonunda içinden bütün dünyası bütün sevinci somurulup çekilmiş kalıbı süklüm püklüm. pür korku karşımda dineldi.

«Yok», dedi. «Babam yok!»

Gül'ü birden kucakladım. Bu yaptığımı ne kafamda, ne yüreğimde yansıtmam olanaklıydı o an. Çok sonraları, bu arayışta, kendimden kaynaklanan ilk eylem olduğunu düşündüm. İlk kez, bir başkası benden bir şey istemeden, bana buyurmadan, beni zorlamadan kendiliğimden bir girişimde, bir eylemde bulunmuştum.

Gül'ü sıkıca sardım. Alnından, yanaklarından öpmeye başladım. Gözlerinden yaş akıyordu. Kendine bunca güvenen, kendini dünya sayan Gül, aslında, özbenliğinin çekirdeğinde, yumuşacık, henüz benliğini arayan benim gibi birinin kollarına sığınacak denli çocuk bir insandı. Gül'ün, bende yarattığı imgeyi böyle görecelemesi, benliğimin oluşmasında paha biçilmez bir katkıydı.

«Demek, böyle girecektim kollarının arasına...» diyordu hafiften hıçkırarak. «Bir ömür beklemiştim kollarına alınmak için, sevinç gözyaşları olmadı. Beni sarman, sevgi sarması değil, acıma kucaklaması oldu. Ama kollarında olmak beni durgunlaştırdı, içimdeki korkuyu dağıttı, babamın korkusunu dağıttı.

Onu birlikte bekleyeceğiz, gerekirse birlikte arayıp bulacağız. Bu bana güç ve güven veriyor.»

Son sözlerini, nerdeyse yüzünü yüzüme yapıştıracakmış denli yaklaştırarak söyledi. «Veriyor», derken verdiği soluğu birden ciğerlerimde duydum. Korkunç güzel bir ürperti içime doldu. Dudakları dudaklarıma kavuştu.

Kapının çalınmasıyla kendimize geldik. Kuşkuyla kapıya doğru birkaç adım attık ikimiz de aynı anda. Durduk, dinledik. Kapı bir kez daha çalındı. Dışardaki yumuşak vuruyordu. Bundan güç alarak, «Kim o?» diye sordu Gül. Rüzgârda ürperen gül yaprağı gibiydi sesi.

«Benim, Gül hanım, komşun Hatçe!» dedi bir kadın sesi. Rengine yaşlılık vurmuş bir kadın sesiydi bu. Ses yaşlanmaz derler, ama bu sesi işitir işitmez, kadın gözümün önünde canlandı. Gül kapıyı onda ilk kez gözlemlediğim bir temkinle açtı.

Kadın tıpkı sesinden canlandırdığım gibi, yaşlı kadın, ardına, sokağa bir bakınıp, içeriye daldı kapı aralığından.

«Babanı köşebaşında dövdüler kızım», dedi sesini fısıltı düzeyine alçaltarak. «Allah canlarını alsın, Allah'tan korkmaz dört ızbandut, karanlık herif, kırılası elleriyle, kırılası ayaklarıyla zavallı adamı boş torba gibi yere serdiler kan revan içindeydi adamcağız. Bir Allah'ın kulu da koşup yardım edeyim, demedi. Herkes perdesinin, pancurunun arkasına gizlendi.»

«Niçin, peki ama niçin?..» diye bir inleme çıktı Gül'den.

«Niçini mi var kızım? Ben de, senin baban gibi direnmek istediydim başta. Ama kadın başımla beni dinleyen mi çıktı. Müteahhitten önce kendi oğlum, ana bu eski kafayı bırak, eski ev yıkılsın, yerine apartman çıkılsın, hem sen rahat et, hem biz, dedi. Müteahhit yıkmazsa, bir gün kendiliğinden başının üstüne çökecek bu nasıl olsa, dedi. Çökerse çöksün evladım, ben ölünceye kadar evime dokunmayın da ben öldükten

sonra istediğinizi yapın, dedim. Bu bana rahmetlinin hatırası, bu eve gelin girdim, burda sizi doğurdum, büyüttüm, acı tatlı bir ömrü burda geçirdim. Allah bilir, şurda kaç vakitlik ömrüm kaldı, biraz da siz sabırlı olun, dedim. Ben öleyim, ondan sonra canınızın istediğini yapın, dedim. Ama dinleyen mi var, sert çıktı, yumuşak çıktı, sonunda beni de yumuşattı. Ana yüreği değil mi, baktım oğlan, ille apartman diye mahvoluyor. Şimdi keyfi iyi. Bir dairede biz oturuyoruz, gelinin muşmula suratını çekiyorum bazen ama, idare etmeye çalışıyor oğlum. Üç daireden de kirayı alıyor.»

«Peki, n'oldu babama, nerde şimdi?» dedi Gül, kadının kendi öyküsünü uzun uzun yaymasına öfkeli bir sesle.

«Onu diyeceğim ya kızım», diye kaldığı yerden aldı kadın yine sözü. «İzbandut gibi karanlık herifler adamcağıza hem vuruyorlar, hem de, bu sana ders olsun, yine imzayı vermezsen, evini yakacağız, görürsün, diyorlardı.»

«Bu da müteahhit Muzaffer'in işi. Söylemişlerdi de, kulak asmamıştım. Bu adam kentin yapı mafyası, demişlerdi. Aşırı sağ zorbalarla el ele çalışıyormuş. Ama istediğini elde edemeyecek. Peki, ya babam n'oldu, nerde şimdi babam?»

«Yarım saat falan yığıldığı yerde kaldı. Sanırsın ki ölmüş. Ben yaşadığına imkân vermedim. Yarım saat falan oldu, bir araba geldi, aldı, götürdü. Arabaya korlarken kıpırdandığını gördüm. Ölmemişti. Bilmiyorum nereye götürdüler, belki hastaneye, belki başka bir yere. Alıp götürdüler, ama nereye Allah bilir.»

«Mutlaka hastaneye götürmüşlerdir», dedi Gül ağlamaklı. «Ölüsü yaramaz onlara, imzası lazım, buraya da vurgun apartmanını dikebilmek için, imzası lazım. Onun için, hastaneye götürmüşlerdir. Hemen hastaneye gitmeliyim, arayıp bulmalıyım babamı...»

Fırladı dışarıya. Ardından yetişebilmek için koşuyordum. Komşu kadın, kapının önünde durmuş, şaş-

kın bakıyordu arkamızdan. Kısa sürede karanlığa karıştı. Babasının mutlaka Devlet Hastanesi'ne kaldırılmış olacağını düşünüyordu yüksek sesle Gül. Yüksek sesle umuyordu bunu, yakarıyordu yüksek sesle Tanrı'ya. Orada babasını bulabilmek için yakarıyordu. Ama bu olasılıktan korkuyordu da. Korkusunu, umudunu, yakarısını benim de işitmemi istiyordu. Başını çevirmemişti arkasına. Bilmiyordu bile belki ardısıra koştuğumu. Bilmiyordu, ama bekliyordu bunu. Demek ki, biliyordu pekalâ. Yoksa böyle yüksek sesle konuşur muydu? Onunla gitmeyecektim de ne yapacaktım böyle bir anda?

Hastaneyi ellerine geçirmiş bunlar, diyordu kendi kendine konuşurcasına. Herkes biliyor, herkes anlatıyor bunu, diyordu. Herkesin dilinde, Allah düşmanımı bile düşürmesin hastaneye yakarısı. Ele geçirmişler, hademesinden, hemşiresinden, aşçısından ta şef doktoruna değin. Gelen hastalar, yaralılar ikiye ayrılıyormuş, bizden olanlar, bizden olmayanlar diye. Bizden olanlar, dediklerine iyi bakım varmış. Bizden değil, dediklerinin işi ise, çıkan yemekten verilen ilâca değin Allah'a kalmış. Kendi düşüncelerinde olmayan, onların örgütlerine yazılıp girmemişler, hastaneye yattıktan sonra iyileşmekten çok tehlikeye düşüyormuş yaşamları. Hele birisine düşman dediler mi, karşı kamptan dediler mi, onun işi gerçekten Allah'a kalmış, yaşamı tehlikeye atılmış oluyormuş. Hasta gelmiş, yaralı gelmiş, orada ölüvermiş. Bunda ne varmış, kimsenin kuşkusunu çekmezmiş.

Böyle kendi kendine konuşarak yürüyordu. Hızından çıkan rüzgârı duyuyordum nerdeyse. Anlattıkları öyle anlaşılmayacak sözler değildi, ama nedenini, gerekçesini arıyordum söylediklerinin. Kavramak istiyordum düşüncesini, mantığını. İşte bunda da Gül'ün ardında yaya kalıyordum. Ağzımı açıp bir şey sormayı ise, beceremiyordum. Ayaklarımı nasıl zorluyorduysam, ağzım da onca sıkı kilitlenmişti. Açıp bir sözcük söylemek bana olanaksız geliyordu. Buna karşılık

düşünebiliyordum onun söylediklerini, irdeleyebiliyordum birazcık. Bir sonuca varamasam bile, boşu boşuna düşünsem, boşu boşuna irdelesem bile, düşünebiliyormuşum, irdeleyebiliyormuşum gibi geliyordu.

Devlet Hastanesi'ne önce sokmak istemediler. Görüş saati değil falan dediler. Adamın adına bile bakmadılar. Ama Gül ısrar ve inatla, istediğini elde edinceye değin, işin ucunu bırakmadı. Bu arada bana da dönüp, yurt dışına gidip yıllarca orada yaşamasaydım, çoktan yelkenleri indirmiş, vazgeçmiştim, dedi. O, amacına erişmek için uğraşını sürdürürken, bu söylediğine daldım ben. Demek, hak aramayı, kolay kolay vazgeçmemeyi dışarda öğrenmişti. Onun için, şimdi doğru ve haklı bulmadığı bir duruma uymamakta direniyordu. Uyumsuzluğunu onun söylediklerinden ve davranışından değil, - çünkü bunları ben de çok iyi anlıyor ve yerinde, haklı buluyordum - daha çok karşısındakilerin söz ve davranışlarından çıkarıyordum. Bu sözleri ve davranışları kavramakta büyük güçlük çekiyordum. Bazen bir boşluk, bir sessiz film gibi, gözlerimin önünde anlamsız resim gibi duruyordu. Bir kez, ilk seslenmelerinden başlayarak, Gül'e ve bana sen demişlerdi. Gül'le başa çıkamayacaklarını, onun söz dinlemediğini anlar anlamaz, medet umarcasına değil de, buyururcasına bana dönmüşlerdi, al şu kadını başımızdan, götür, gibi şeyler söylemişlerdi. Nereden çıkarmışlardı ki, benim alıp götürebileceğimi, Gül'ü vazgeçirtebileceğimi ve susturabileceğimi? Benden bir tepki çıkmayınca, bu kez Gül'ü nerdeyse tartaklarcasına kolundan falan tutmaya, kapıya doğru itmeye başladılar, sözleri de değişti, sanki başlangıçta kabalıkları bir kadına karşıydı da, şimdi erkeğe karşı bir kabalığa dönüşmüştü. O zaman anladım, arada niçin bana döndüklerini ve Gül'e söz geçirmemi istediklerini. Demek, kim olursa olsun, bunların kafalarında erkeğin kadına söz geçirmesi, kadına sahip olması gerekiyordu. İçeriğinden bu kafanın ne denli iğrendimse de, söz ve davranışlardan böyle bir kafanın

yapısını anlayabildiğim için, anlağım gözle görülür, elle tutulur bir gelişme gösterdiği için, daha doğrusu bu gelişmeyi, ki bu bir benlik gelişmesi, büyümesiydi, yine ben saptayabildiğim için, içimde belli bir eğinlik, erinç vardı. Gül'ün durumu, umarsız savaşımı ile kendi erincim ve durumum arasındaki çelişkinin uçlarına gerildiğimi de duyuyordum aynı zamanda. İnsanın salt ve arı bir durumu yaşayamayacağı, yargısı oluşuyordu gittikçe bende. Salt erinç, salt mutluluk durumu olmayacağı gibi, salt mutsuzluk, salt umarsızlık, salt umutsuzluk da olamazdı. Mutluluğa bir damla mutsuzluk, erince bir damla umarsızlık, umuda bir damla umutsuzluk, yeğinliğe bir damla ağırlık katılıyordu her zaman. Ama sıkıntıya, bungunluğa da bir damla yeğinlik, umutsuzluğa bir damla umut, umarsızlığa bir damla erinç, mutsuzluğa bir damlacık olsun mutluluk duygusu, mutluluk olanağı ve umarı katılıyordu. Ben denilen şeyin, benlik ve kişilik denen olgunun karışık ve güç yapısı, benliğim büyüdükçe oluştukça, kişiliğim oluştukça ortaya çıkıyordu, bu ise, şimdiyi yansıtarak, bilinçle yaşayabilmek, algılayıp yargılayabilmek, bunun için de, bir geçmişi olmak, bu geçmişin gelecek denilen henüz yaşanmamış bir uzantısını tasarlayabilmek anlamına geliyordu. Bana hem hüzün, hem mutluluk veriyordu bu durumu yavaş yavaş kavrayabilmek. Gül'le kendi benim arasında sıkışıp kalmış olmam da nasıl hem erinç, hem bungunluk dolduruyorsa içimi...

Genç mi, yoksa genç kalmış bir doktor mu, bunu kesin ayırt edemedim, oradan geçerken, Gül'ün hastane görevlileriyle çekişmesine takıldı, yaklaşıp, ilgilendi. O zaman sıyrıldım ben de daldığım düşüncelerden. Üstünde bir temkinliği olduğunu ayrımsıyordum, ama bilgi ve eğitiminden mi, yoksa kişilik ve benliğinden mi geldiğini bilmediğim, bir ayrılığı vardı bu doktorun öbür görevlilerden. Oturmuşluğu, daha erginliği söz ve tavırlarından ortaya çıkıyordu. Gündüz ve gece gibi ayrılıyordu öbür görevlilerden. Onların ka-

balık ve yabanlıkları karşısında, onun konuşma ve davranışı insana güven ve haz veren, bir incelik ve uygarlıktaydı. Gül'le konuştuktan sonra, babasının yanından geldiğini, gereken bakımı yaptığını bundan sonra bir süre beklemekten başka yapılacak bir şey olmadığını, söyledi. Öbür görevlilerin kabaca tehditlerine karşın, Gül'e babasını görebileceğini, söyledi. Gerçi konuşması olanaksızmış, zira babası derin bir komadaymış, ama istiyorsa, görebilirmiş babasını. Gül'ün gözlerinden yaşlar akıyordu. Doktor, Gül'ü kolundan tutup götürdü. Öbür görevlilerin, onun arkasından, senin de işinin görülmesi yakındır, eceli gelen köpek cami duvarına, gibi bazı sözler söylediklerini işittim. Ben de Gül'le doktorun arkalarından yürüyordum. Bunun nedenini ve gereğini düşünmeden, ayaklarım kendiliğinden ardına takılmıştı.

Uzun koridorlardan geçtikçe, merdivenlerden çıktıkça, o ana değin bildiğim, alıştığım dünyadan ve yaşamdan ayrıldığım, gittikçe uzaklaştığım duygusuna kapılıyordum. Keskin, belirleyemediğim bir koku burnumu sızlatıyordu tüm yoğunluğuyla. Ama ben bir kokuyu alabilmenin doyumlu hoşnutluğunu yaşıyordum. Pijamalarıyla koltuk değnekli, bacakları kesilmiş, elleri kolları sarılı, kafaları sargı içinde, iki büklüm yere eğilerek yürüyebilen, hiç yürüyemeyen, cılızlıktan bir deri bir kemik hayalet gibi, hep bir yerleri eksik, bir yerleri sakat, bir yerleri yamrı yumru çarpılmış, gözleri bir tuhaf bakan insanlar, insana benzeyen yaratıklar arasından yürüyordum. Çalışanlar, görevliler sayrı sökellerden daha iyi görünmüyorlardı. Kadınlar pasaklı, erkekler pis, iki haftalık sakallarla ellerinde oturaklar, idrar şişeleri, irinli sargı bezleri gidip geliyorlardı. Köşe bucak örümcek tutmuş, pislikten ne yerlerin, ne duvarların rengi kalmış, kararmıştı. Pencerelerin camından dışarı gözükmüyordu. Bu korkulu evrende yürürken Süleyman düştü usuma. Süleyman'ı görmeye gittiğim yeri anımsadım. Oranın resimleri geçmeye başladı iç gözümden. İçinde bulun-

duğum evrenden kurtulmak için, oraya kaçmıştım. Kaçmak zorundaydım, bu zorunlulukla belleğim işlemeye başlamış, anımsama yeteneğim bir tomurcuk gibi patlayarak oluşmuştu. Dayanılacak gibi değildi içine girdiğim bu evren. Süleyman'ın bulunduğu evren buranın yanında cennet sayılabilecek bir yerdi. Belki de anıların süzgeci belleğimden süzüp, arı resimler çıkarıyordu.

Bir salonun kapısına geldiler Gül'le doktor. Açarken doktor kapıyı ben de onlara yetişmiştim. İlk kez burada doktor ayrımsadı sanırım beni. Gül de geldiğimiz bu yerde ilk kez beni anımsadı, karşısında görünce. Doktorla tanıştırdı.

İçeriye girdiğimizde, bir duvara altı, öbür duvara altı yatağın dizilmiş olduğunu, herbirinde birilerinin yattığını, hatta bir yatakta, tek kişilik olmasına karşın iki kiişnin yatırılmış olduğunu gördüm. İstencimi yönetebilseydim adımımı attığım gibi dışarıya kaçardım bu salondan. Buranın irinli, dışkılı, havasız yoğun kokusu karşısında koridorun kokusu çiçek bahçesi gibi oluvermişti. Dönemedim geriye, ayağımı salondan dışarıya kıpırdatamadım. Sanki bin yıldır koku alma ve ayırtetme yeteneğim varmışçasına, artık koku alabilmeme bile sevinemiyordum. Bunu düşünecek durumda değildim. Sanki alışkanlık kesilmişti koku almak ve kokuları ayrımsamak.

Bir karyolanın önünde durdular. Yatakta Gül'ün babası uzanıyordu. Ama yaşayıp yaşamadığı belli değildi. Sargılar içindeki yüzü gözü bir mumyayı andırıyordu. Gül, hemen götüreceğim, dedi doktora. Doktor şaşkın baktı Gül'e. Başka bir yere özel bir kliniğe, Fransız ya da Alman Hastanesi'ne diye açıkladı bu kez Gül.

Doktor, hiç olmazsa bu gece hastanın orada kalması gerektiğini söyledi. Ağır komada ve yaşam tehlikesinde olduğu için, aktarmasının çok tehlikeli olacağını, ama Gül'ün isteğini çok iyi anladığını, hiç me-

rak etmemesini, kendisinin hastayla özel olarak ilgileneceğini söyledi.

«Kurtulacak değil mi?» sorusu karşısında Gül'e bir süre öyle bakakaldı. Susuşu, konuşsaydı, söyleyebileceğinden daha çok şeyi açıklıyordu. Gül yalvarırcasına yineledi sorusunu:

«Kurtulacak, değil mi, doktor bey?»

«Bizim görevimiz, kurtulması için çalışmak», dedi doktor. «En az, en ufak umudu bile büyütebilmek için çalışmak, uğraşmak. Hiçbir çabanın, hiçbir uğraşın sonuç vermediği durumlar da bizim mesleğin öbür gerçek yanı.»

Bunu söylerken, teslim olmuş bir asker gibiydi doktor. Yenilgiyi sineye çekmiş bir sporcu gibi.

«Bize gelen herkes bir tansık bekliyor, olanaksızı olur kılmamızı, umarsızı ondurmamızı bekliyor. Haklılar bunu beklemekte. Bizim mesleğin yarattığı beklenti, bizim mesleğin oluş gerekçesi bu. Acıları dindirmek, yaraları ondurmak, sayrıları iyi etmek, yaşamı, sağlığı sağlamak. Beklenti böylesine yüksek, böylesine güç olunca, yenilgilerimiz, yarattığımız umut kırıklıkları da onca çok, bizden beklenenden daha fazla. Öyle ya, bizden bir tek yenilgi bile beklenmiyor. Bakın, bu binadan günde en az on ölü çıkar. Bu her gün en az on yenilgi, bize bağlanmış on umudu öldürme, on inancı çürütme demektir. On ölüye karşı doksan yaşamı kurtarsanız bile göze batmaz. On ölüm her başarıyı bulandırır, örter, görünmez kılar. Ne yazık, son zamanlarda, zamanın akışı, günün acı koşulları içinde, başarılarımızda değil, başarısızlıklarımızda artış var. Olay, yalnız doğal hastalıklar, görünmez kazalar çerçevesini çoktan aşmış, bir zorbalık ortamını oluşturmuştur. Doktorun buna karşı başarı kazanması olanaksızdır. Ne dediğimi anlıyorsunuz. Bir atom bombası bir anda yüzbinleri, milyonları yok ediyor, kuşaklar sürecek sakatlıklar, yetersizlikler oluşturuyor. Böylesine bir canavarlık, zorbalık karşısında dünyanın bütün doktorları çaresizdir. Biz şimdi, ne yazık

küçük çapta da olsa, böyle bir şiddet ve zorbalık dönemini yaşıyoruz. Doktoru, hasta bakıcısı, hemşiresi, hademesi çaresiz. Hele bir de, zorba kendisi doktorluğa, hasta bakıcılığına, hemşireliğe, hademeliğe heveslenince. Biliyorum, hastanemizin hali utanç verici, insanlık karşısında yüz kızartıcı, meslek onurumuz ayaklar altında çiğneniyor, ama elimizden gelen bir şey yok. Böyle değildi bu hastane daha yakın zamanlara kadar, ama şimdi günden güne çürüyor, kağşıyor, kokuşuyor. Ve ben, benim gibi, nasılsa hâlâ burada kalmış görevliler, bu koşullarda da insanlığa karşı görevimizi yerine getirmeye çalışıyoruz. Başınızı ağrıttım, ama düşünün ki, bu hastanenin bir doktoru olarak, bir hasta sahibine içimi dökmek gereksinimi duyuyorum. Yine de... Bana güvenin... Elimden geleni yapacağım. Aktarılabilecek duruma gelir gelmez, istediğiniz yere götürün. Özel bir hastanede mutlaka daha iyi bakılacaktır...»

Doktor, konuşmasının sonuna gelince, gözü Gül'ün babasına ilişti. Birden korkunç bir telaşa kapıldı, sanki sözlerinin hepsi koca kayalar olmuş başına yağıyordu. Adamın nabzını yokladı. Kulağını göğsüne yapıştırdı. Sonunda dinleme aygıtını kulağına takmak aklına geldi. Gül'ün babasını dinledi aygıtıyla. Yapılacak bir şey kalmamıştı. Gül'ün babası, zorbaların dayağıyla girdiği komadan kurtulamamıştı...

* * *

Gül'ü eve götürdüm. Ben mi götürdüm? Hep götürülen, gezdirilen, yol gösterilenken, ilk kez ben bir başka insana göz kulak oluyordum, onu koruyor; karanlıktan, sokak ışıklarından, gelen geçenlerin gölgesinden, ışıldaklı taşıtlardan, kaldırım taşlarından, gökyüzündeki yıldızlardan saklıyor, sakınıyordum. İlk kez kendimi arayıştan sıyrılmış, kendimi bir başka insana adamıştım. Ve o gece, kişinin kendini bulmasının, benliğinin bilincine varmasının bedelini de anlamıştım. Bu bir mutluluk, bir iç erinci değildi. Bu ikircimli,

gerilimli, huzursuz bir durumdu. Bu hazlı, çekimli, coşkulu bir durumdu.

Bütün gece uyuyamadım. İlk kez uyuyacağım deyip uyuyamadım. Gözlerimi kapamak olanaksızdı, fal taşı gibi açılıyor, karanlıkta tavana dikiliyorlardı. Bir duvar yazısıydı sanırım. İlk görüp okuduğumda bir şey anlamamıştım. Bu gece gelmişti o yazının zamanı uzun süre usum o yazıya takıldı sırt üstü uzandığım yerde.

«Zincirlerinin ayırdına varmak için, hareket etmelisin.»

Kaç zamandır hareket etmeyi öğrenmek için çabalıyordum. Kendimi, benliğimi arıyordum. En ufak bir harekette ben'imin vurulduğu zincirlerin kalınlığı ve ağırlığı danklıyordu kafama. Bu henüz ilk adımıydı ben'imin. İlk adımda bunca eziyet, bunca huzursuzluk, vazgeçmeli miydim bu arayıştan? Nasıl vazgeçebilirdim? Ben'im bütün zincirlerini, bütün bağlarını öğrenmek istiyor dindirilmez bir susamışlıkla. Atılan ilk adım sonsuz bir yürüyüşü istiyor. Bitmeyecek bir arayışı istiyor, her adımın, her buluşun daha büyük bir eziyet, daha büyük bir boyunduruk, daha berk bir zincir olduğunu sezerek. Sonunu bilmek istiyor korkunç bir açlıkla bu arayışın. Hiçbir zaman varamayacağı, hiçbir zaman göremeyeceği sona yaklaştıkça artan bir hızla sürecek, sürmesini istiyor ben'im, bu arayışın.

«Seni kollarımla sarabilmenin bedeli bir canmış...» dedi Gül. «Sana kavuşabilmek için, babamın ölmesi gerekiyormuş. Benim bir ömür beklemem, babamın ölmesi... Buymuş senin de bedelin, ne yapayım!»

Sarıldı, öpüyordu her yanımı. sonra duruyor gözyaşlarını akıtıyordu.

* * *

Aylı, yıldızlı bir gece vardı dışarıda. Bahçeye açılan camlı kapının kanatları açıktı. Gece böceklerinin ötüşü, denizin sesi, yaprakların hışırtısı geliyordu içe-

riye. Bir ara kalkıp bahçeye çıktık, gözlerimiz denize daldı, karşı yakayı, sahil ışıklarını seyrettik, uzun uzun gecenin sessizliğini ve derinliğini dinledik. Gül hep başını göğsüme dayıyordu. Avunma gereksinimini alıyordum yüreğime akım akım. Acıyla mutluluk arasına sıkışıp kalmış sevgisinin ürpertilerini, titreşimlerini duyuyordum.

Gün ağarırken, denizle göğün çevrenin çizgisinde incecik, keskin bir çizgide birleştiğini seyrettim dupduru bir aydınlıkta. Güneş arkada, koca yapıların ardındaydı, görünmüyordu. Batışını seyretmiştik, doğuşunu esirgiyordu bu kent. Doğuşu zaten deniz tarafında değil, sonu gelmeyen, uçsuz bucaksız Asya'nın içlerinden oluyordu. Önümüzde yükselen beton yapıların ardından yekinip kendini göstermiyordu öğle olmadan, öğle olup tepeye dikilmeden.

Güneş tepeye dikilirken kapı çalındı. Bir kez kendiliğimden eyleme geçmeye başladım ya, seğirtip kapıyı açınca babamla Orhan'ı karşımda gördüm. Dilim, nutkum tutuldu. Pelteleyerek, kekeleyerek sözleri çıkarır oldum. Sanki bir sonsuzluk görmemiştim onları. Birden karşılaşınca, tanımıştım, bu da ben'imin vardığı gelişme noktasının önemli bir kanıtıydı, ama bir uzaklık duygusu içine düşmüştüm.

Babam, öfke doluydu. İnsan bir telefon ediverirmiş, madem gece gelmeyecekmişim eve. Annem bütün gece uyanık beklemiş, ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüş. Hiç şu olacak şeymiymiş, hele başıma gelen bunca olaydan sonra. Vallaha seni hiç anlayamıyormuş. Çok bir tuhaf insan olmuşsun. Zaten seni bir hocaya götürmek istiyormuş. Belki o bir okuyup üflerse, üstündeki, içindeki ecinliler defolup gidermiş. Sabahı zor etmişler. Kalkıp Orhan'ı arayıp bulmuş. Buluncaya değin de akla karayı seçmiş. Bu yaşında bunlar da mı başına gelecekmiş? Allah'tan Orhan burayı biliyormuş da, getirip göstermiş. Ve Allah'tan sen de buradaymışsın. Burada olmasaymışsın, arayacak başka takatı da kalmamışmış.

Gül'ün babası bu gece hastanede öldü, dedim de birden yatıştı babam. Duyulur duyulmaz, bir de ona doğru bakar gibi edip, ama gözü Gül'e ilişmeden, başın sağolsun kızım, diye fısıldadı. O telaş içinde haber vermeyi düşünemediğimi söyledim. Bağışlamasını istedim. Sessizliği altında ezildi bu kez. Artık iyiden iyiye babam sandığım bir adam biçimlenmeye başlıyordu belleğimde, anılarımda. Yoksa düşlemimde, ya da anlağımda mı? Göz göze gelme olasılığını sezdiği hiçbir anda, hiçbir kadına bakamayan, bakışlarını hep yana, yere kaçıran, ama belli etmemeye çalışarak arkalarından seyreden bir adam.

Sonra camisiyle, hocasıyla çok ilgilendi babam, Gül'ün babasının cenazesi kalkarken. Gül, öylesine ısındı ki ona, baba demeye başladı. Bir babam gitti, bir babam geldi, yaşamda hiçbir durum büsbütün umarsız, çözümsüz değildir, diye konuşmaya başladı.

O günler, Gül'ü hiç yalnız bırakmadım. Bizde kaldığı günler oldu. Annemi görülecek bir değişime uğrattı Gül. Annem sanki kendine geldi. Canına can katıldı. Günlere, toplantılara gitmeye başladı Bir araya geldiklerinde hep oğlunun konusunu açan, işte onu da büyüttün, yetiştirdin, bir gâvur karısına gitti, diye üzenlerin arasına uzun zamandır katılmayan annem, Gül'ü tanıdıktan sonra yine açılmaya başladı. Sanki onun için, oğlu, yine dışarıya gitmeden önceki kişiydi. O da anne olarak, oğluna gül gibi bir kız bulmuştu. Gül'ü bulmuştu.

Böyle birkaç kadın toplantısına gittikten sonra, bu günlerden kapıp getirdiği bir soruyla karşıma çıktı. Yoksa bu konuyu açmamak için hep titizlenir gibiydi. Ama bir gün, sesine tereddütlü bir sakinlik ve yavaşlık koyarak, Gül'ü alabilmemiz için, resmen de ayrılman gerekir, yoksa o işi halledip de mi geldin, güzel oğlum, deyiverdi. Aslan oğlum, akıllı oğlum, diye sözleri sıraladı.

Ne diyeceğimi bilemedim. Ne demek istediğini anlayamadım çünkü. Aramızda konuya somut ve doğ-

rudan dokunmadan, konuyu bulma denilebilecek bir söyleşi oyunu geçti. Bu oyunun sonunda, bu kadar da olmaz oğlum, unutulur ama, bunca tez, bunca kalıntısız da unutulur mu, diye serzendi. Ne de olsa evlendiğin kadın, adı Maria mıydı, neydi, diye konuya doğrudan girmek zorunda kaldı. Oyunu yitirmiştim. Ne demekti ayrılmak? Hiç düşünmemiştim. Zaten şimdisini arayan, geçmişi olmayan bir insan değil miydim? Birden karşıma Maria diye bir geçmiş, üstelik sona ermemiş bir geçmiş ve Gül diye bir şimdi, üstelik geleceğe gebe bir şimdi çıkıvermişti. Ben nasıl baş edebilecektim bu durumla? Aradığımı bulmuştum işte. Bulmuştum, şimdi bulduğuma pişman mıydım? Geçmiş karışmasa, şimdiye, Gül'e alışıyordum. Belki onsuz yapamayacak denli alışıyordum. Ama şimdiye alışmak, geçmişi çözmeyi ağırlaştırıyordu.

İyice karışmıştım. Bir süre kendi içime çekilip, kendi kendimle bir hesaplaşmaya girmeli ve ondan sonra bir karar aramalıydım, verilecek bir kararın kaçınılmazlığını bu hesaplaşmada saptarsam.

* * *

Fırının ağzından içerisini seyredip cehennemi düşünüyorum. İki yanında yalım yalım odunlar yanıyor. Aradaki tuğla döşeli bölüme uzun tahta küreğiyle simitleri koyuyor ve geverenleri dışarıya çekiyordu fırıncı. Şafak atmamış, tan yeri ağarmamıştı henüz. Ama zifiri karanlıkta buraya gelişimizin üzerinden ancak yarım saat geçmişken, karanlığın zifiri incelip dağılmaya başlamıştı, seher ağartısının eli kulağındaydı. Fırının tam karşısında, bayram yerindeki koca dutun ve çınarların üstü cıvıl cıvıl kuştu. Fırının içini, dışını dolduran, fırından yeni çıkmış sıcacık simitleri alıp camekânlarına, örtülü sepetlerine yerleştirmek isteyen küçüklü büyüklü satıcılar, kendi cıvıltılarından başkasını duymuyorlar, ağaçları koyu gölge gibi seçilen ıssız bayram yerine bakmıyorlar, ağaçların kuş şenliğine aldırmıyorlardı. Onlar yarı uykularında

bu fırına koşup gelmişler ilk sıraları kapmaya çalışmışlar, simitleri kente ilk götürüp sıcak sıcak ilk satmanın sıtması içindeler. Sıralarını beklerken birbirleriyle konuşuyorlar, elinde kürek fırının ağzındaki Sabri ustaya onu hoşnut eden sözler söylüyorlar, simit satıcısı olarak meslek sırlarını ele vermemeye özen göstererek, yaşadıkları güzel, garip ve kötü olayları anlatıyorlardı.

Aralarında Orhan gibi öğrenciler yanında okulu dörtten, beşten terk eden yoksul aile çocukları ve kırk yıldır simit satarak geçinen saçı sakalı ağarmış adamlar da vardı. Bu adamları seyredince, bu fırının, bu pazar yeri semtinin, bu kentin, bu ülkenin yakın tarihini, çökmüş, çukurlaşmış, çizgilenmiş, engebelenmiş yüzlerinden, o yüzlere garipçe yerleşmiş gözlerinden okuyabilirdi insan.

Orhan kulağıma anlattı. Sağır Mustafa'ymış yanımızda duran, en az bir haftalık, on günlük ak sakalının sert kılları diken diken dinelen simitçinin adı. Beni hem sever, hem kızar bana, diyordu Orhan. Baktım yüzüne, mavisi, ışıltısı uçarak silinmiş, çevresi kırış kırış gözlerine; bu ülkenin, bu insanların geçmişleri ve gelecekleriyle yoğunlaşmış özetini gördüm. Benim kendisiyle ilgilendiğimi sezmişti. Orhan'la geldiğimi, aslında buradaki simitçilerle bir ilgimin olmadığını da görmüştü. Doğurup doğurup salıyorlar piçlerini, diye kendi kendine, ama benim işiteceğim biçimde söylendi. Sesi de gözleri gibi kısık, tanımsız bir renkteydi. Ve bu ses, yalnızca bu gözlerin olabilir, yalnızca bu adamda barınabilir, dedirtiyordu. Madem bakamazlar, madem besleyemezler, niye peydahlarlar piçlerini, diye sürdürdü. Orhan'ı, Orhan gibi pek yoksul olmayanları, öğrencileri, küçük oğlanları kastediyordu. Kırk yıllık simit satıcısı, bu işin ustası ve cambazı, saçını sakalını bu yolda ağartmış, gözünün nurunu, sesinin parlaklığını bu yolda tüketmiş, Sağır Mustafa, sübyan, hem de okullu, hem de anası babası olan, anası babası çalışan simit satıcılarını sindiremi-

yordu içine. Onlara karşı bir öfkesi vardı. Çocuklarda ana babalarını hedef alan, onları bulan bu öfkesini benim de işitmemi, öğrenmemi istemişti. Anasız, babasız, ya da anası babası işsiz yoksul, okuyamamış, okulu yarıda terk etmek zorunda kalmış çocuklara yönelik değildi bu öfke. Böyle açıklamıyordu, ama o toprağı andıran suratının kıvrımlarında, oturmuş, tortulanmış bir iyilik, bir halden anlarlık da vardı. Görüyor, yüzünden okuyordum. Melun değildi, kötü değildi. Ama zaten günden güne güçleşen satış koşullarında, bu veletlerin de gereksiz rekabetlerine içinden kinleniyor, öfkesini açığa vuruyordu. Yoksulu zaten çok olan bu semtte, bu kentte, bir de önünde yiyecek ekmeği olan ailelerin veletleri okul tatilinde, hatta kimisi sabahın köründe okul saatine değin simit satmaya geliyordu. Elbette, yirmi, otuz simiti attıkları kol sepetleriyle, on, on iki yaşın ivecenlik ve eğnikliğiyle, Mustafa ve Mustafa gibi eski, yaşlanmış kurtlardan çok önce seğirtip bütün sokakların, bütün mahallelerin tozunu atıyorlardı.

«Dün yarım saatta bitirdim», diyordu bir çocuk. «Bir sokakta bitti. Bir bağırdım, üç kapı birden açıldı. Üçer beşer aldılar.»

«Ben dün epey uğraştım. Sonunda kalan bir taneyi de oturup kendim yedim.»

«Sen ama elli alıyorsun, ben otuz. Dün elli taneyi de bitirebilirdim.»

«Ben hiç tanımadığım sokakları dolandım.»

«Eski tadı kalmadı artık», diyordu orta yaşlı, tıraşsız bir satıcı.

Fırıncı Sabri ile hamurcu Salih, açık saçık şakalar yapıp gülüşüyorlardı. Salih'in üstünde bir atlet fanila vardı. Kaşı gözü undan bembeyazdı. Hafif şaşı bakıyordu. Yumruk ve dirsekleriyle yoğurduğu hamurdan önce kocaman yuvarlak parçalar bölüyordu, sonra bu parçayı tutkuyla yuvarlayıp biraz uzatıyor, ondan da minik kız göğüsleri gibi parçalar kesiyor,

avuçlarına alıyordu. O arada işte, kız göğsü falan diyerek Sabri'yle şakalaştılar, gülüştüler. O, ufak hamur yuvarlarını avuçlarıyla yuvarlayıp iyice inceltiyor, simit biçiminde halkalıyordu sonra. İnceltmeden önce ama ufak hamur parçasını susam yağında yağlıyor, simit biçimine getirdikten sonra da bir susam çanağının içine atıyordu önüyle ve arkasıyla. Baştan aşağı susam yapışmış simit hamurunu Sabri fırınlıyordu. Bütün bu işlemleri yalnız öyle hızlı yürütüyordu ki, jet gibi işlemin el devinimini gözle izlemek olanaksızdı. Orhan'a bu fırın her sabah kaç simit yapar, diye sordum. Kesin bir şey söyleyemedi. Bekleyenleri, alıp gidenleri şöyle bir saydı, kırkın üzerinde simit satıcısı çıktı ortaya. Götürü hesap iki bin kadar simit yapıldığını düşündük. Ama burası simit saati bittikten sonra ekmek yapmaya başlar, dedi Orhan. Öğleden sonra kurabiye çıkarırmış ve gün boyu yedi mahallenin tepside, tencerede getirilen yemeğini de pişirirmiş.

Annemin karnıyarığı bir başka olur, abi, diyerek bir olay anlattı Orhan. Öğle üzeri alıp fırına getirmiş pişmeye. Bir saat sonra tepsiyi almaya gitmiş. Sabri usta boş tepsiyi uzatmış Orhan'a. İçinde de para varmış. Orhan şaşırıp kalmış. N'oldu, diyecek olmuş. Yandı yemek, deyivermiş Sabri. Fırının içinde yanan bir odun parçasının ardında tepsi görünmüyormuş. Onun için unutmuş. Sonra birden aklına gelmiş. Yahu bizim Orhan'ın bir tepsisi vardı diye. Fırına bakmış, tepsiyi bulmuş, ama karnıyarığın üstü kömürleşmişmiş. Kusura bakma, Orhan oldu bir kez, demiş Sabri usta. Suç bizde, parası tepsinin içinde, diye de eklemiş. Orhan paraya bakmış, mutlaka annesinin harcadığından daha fazlaymış para. Geride hamur kestiği tahta tezgâhın başında oturmuş, yarı karanlıkta Salih yanında çırağıyla beraber yemek yiyormuş. Olur böyle şeyler, be Orhan, insanlık hali demiş ağzını şapırdatarak. O zaman ayrımsamış Orhan, Salih'le çırağı. Masada üçüncü bir tabak daha varmış. Dikkatle bak-

mış. Tabaklarda karnıyarık. Büyük bir iştahla yiyorlarmış.

Sabri usta değil koca bir tepsiyi, bir ufak simiti bile gözden kaçırmaz aslında, dedi Orhan. O olayı eğlenerek anımsıyordu şimdi. Bir yandan da övünüyordu. Günde de belki yüz yemek pişmeye gelir bu fırına, ama annemin karnıyarığının tadı daha yemeden bir bakışta belli olur diyordu. Tam öğle üzeri yemek vakti ellerine böyle bir karnıyarık geçmiş, uzun boylu düşünecek değiller ya, oturup üçü afiyetle karınlarını doyurmuşlar. O gün annesi feci bozulmuş ama fırına ve fırıncılara. Özene bezene yaptığı karnıyarığın yerinde tepside yeller estiğini görünce. Paraya da sevinmemiş almış, çantasına koyuvermiş önemsemez. Tavada yumurta yapmış artık o gün. Orhan tavada yumurtayı, hele ardına da taze ekmekle helva olursa, çok severmiş, ama sofraya annesinin somurtkanlığı yayıldığı için, ne yumurtanın, ne helvanın tadını alabilmiş.

Böyle eğlenceli olaylar da olurmuş bu fırında. Sabri usta bir anlatsaymış neler görmüş, neler yaşamış, hele kış günleri külhanda dinlemesi çok zevkli olurmuş.

Bir kez yalnız kötü bir olay da olmuş. Hamurcu Salih'le çalışan bir kalfa varmış. Orhan da onu görmüşmüş. Adamın suratına, bakan çarpılırmış. Meymenetsizin tekiymiş. Simit satan bazı oğlan çocuklarına sulanırmış. Orhan daha bunu bilmeden, adamdan hiç hoşlanmadığı için ondan hep uzak dururmuş. Bir akşam küçücük bir simitçi oğlanı kandırıp fırına kapatmış. Oğlan sonra ağlaya ağlaya evine gitmiş. Annesine anlatmış. Babası yokmuş zavallının. Annesi de hemen polise koşmuş. Polisler gelmişler, gece yarısı herifi külhandaki yatağından don gömlek çıkarmışlar, yaka paça alıp götürmüşler. Orhan bu olayı evde annesinden babasından hep saklamış. Çünkü, bunu bir öğrenseler, Orhan'ı bir daha kesinlikle o fırına yollamazlarmış.

Simitlerini sepete dolduran, sepetin sapını koluna geçiriyor ve her sabahki serüvenine koyuluyordu. Kimisi fırından çıkınca sağa, kimisi sola sapıyordu, bazıları da fırının karşısındaki bayram yerine yürüyor, alanı geçtikten sonra üçe ayrılan sokaklardan birine dalıyordu. Her gidenin ardından, bir sokağa sapıp gözden yittikten hemen sonra, göğe bir kuş gibi salınan, simitçi, taze simit, sıcak simit gibi sözler yükseliyordu. Simitçiyi belirleyen, simitçiden bağımsız, özge bir ses. Bazısı serçe, bazısı kanarya, bazısı karga, bazısı da kartal gibi süzülüyordu göğe.

Sağır Mustafa'dan sonra sıra Orhan'a geldi. Sağır Mustafa'nın, sapları, köşe metalleri, sarıları, beyazları her gün parlatıcı sıvıyla ovulan, üstten iki kapaklı, kapakların birleştiği orta yerde yay gibi camekanın bir ucundan öbür ucuna kıvrılan kalın, parlak metal saplı iki camekanı vardı. Orhan, eski simitçi Mustafa'yı çok iyi tanıdığı için, fırına geldiğimizde onu orada görünce, bugün geç kaldım, diye hayıflanmıştı. Şimdi anlıyordum bu hayıflanmayı. Sağır Mustafa bir camekâna yüz, öbürüne yüz, tam iki yüz simit doldurmuştu. Öbür simitçilerden beşini halletmeye yeterdi bu sayı. Mustafa'nın sırada arkasına düşen, onu beş kişi saymak zorundaydı bu yüzden. Önü kalabalık sayılırdı, Orhan'ın da bugün olduğu gibi. Bayağı halka simitlerden başka, onar yirmişer kumru denen simitten ve öbür simit türlerinden de almıştı Mustafa. Beş küçük simitçi bir Mustafa'dan daha kolay, daha hafif gelirdi insana. Mustafa'nın koca, sağır bir kayayı andıran devliği ve berkliği onun ardına düşen küçük simitçilerin gözünde haklı olarak büyüyordu.

Orhan sepetine otuz simit attı, parasını Sabri'nin avcuna saydı. Üstünü tertemiz, dörde katlanmış bir bezle iyice örttü, sıcaklığı tez uçmasın diye, taktı koluna, koyuldu yoluna. Bu sabah onun için de değişik bir serüvendi. Ben de yanı sıra yürüyordum çünkü fırında geçen yarım saatlik bir bekleyişten, bu evrene

başımı uzatıştan, az da olsa, yakından tanıyıştan sonra. Orhan'ın beni yanına almakla, gösterdiği ilginin ve güvenin önemini, büyüklüğünü anlıyordum. Yoksa bu sabah birlikte fırına gelmeyi, birlikte sokakları dolaşmayı kararlaştırdığımız zaman, bu önemin, sevgi dolu bu güvenin ayırdında olmamıştım. Bunu düşünme gereksinimi duymamıştım.

Biz fırından çıkınca sağa saptık. Caminin yanından yine sağa kıvrılan sokağa girdik. Camiyi geçince, Orhan «Sıcacık, simiit!» diye ünleyiverdi ağzını göğe doğru yönelterek. Bu ses, bu söz, simitçisini görmeden havaya yükselirken işittiğim kuş gibi sözlere benzemiyordu. Orhan'ın ağzından pırlayışını gözlemlemiş ve Orhan'ın içindeki canın, coşkunun bir belirtisi olarak dünyaya, uyanmak üzere olan, yeni uyanan insanlara salınmış bir güzel, bir sabah muştusu bildiri olduğunu kavramıştım. Kuşla bir ilgisi yoktu Ne serçe, ne kanarya, ne karga, ne kartal. Bayağı bir muştu imi, kalkın güzel insanlar, işte size kahvaltılık simitlerinizi getirdim, çayınızı demleyin, peynirinizi, zeytininizi masanıza çıkarın, sıcacık, fırından yeni çıkmış simitlerinizi de benden alın, bir güzel, bir zevkle, bir keyifle kahvaltınızı edin, güne başlayın, güzel güne, güzel insanlar, can insanlar... Böyle diyordu, «Sıcacık, simiit!» sözü, bir muştulu bildiriyi iletiyordu evlerdeki insanlara, onları bir güzel güne hazırlıyordu.

Yürüyorduk, bu sağır Mustafa aslında beni sever, dedi birdenbire Orhan. Annemi, babamı da tanır, onları da sever. Hiçbir zaman böyle bir şey dememiştir, ama ben anlıyorum, gözlerine bakınca anlıyorum, beni sever. Ben henüz bebekken kapımızın önünden geçerdi, diye bir eski, uzak dünyaya daldı Orhan. O kısık sesi çocuk kulağıma müzik gibi gelirdi. Hemen kapıya koşardım. Bir simit alırdım. Annem, parasını verirdi. Anneme sormak bile gereksizdi. Böyle tanış olmuştuk. Daha sonra okula başladığım yıl, okul kapısının önünde camekânlarını koymuş beklerdi. Harçlığımla ondan her gün simit alır, ya teneffüste, ya da

okuldan çıkınca evin yolunda yerdim. Ondan aldım simit satma düşüncesini. Kafamda yerleşen örneklerden, özendiğim insanlardan biri de oydu. Onun için, bir gün, henüz ilkokulun birinci sınıfı yeni bitmek üzereydi, yaz tatili başlayacaktı, evde anneme sabahları simit satmak istediğimi açtım. Önce aldırmadı, sonra ben üsteleyince, babama danıştı, babam ağzını açıp da bir tek sözcük sarfetmeyince, annem çıkarıp verdi yirmi simit parasını. İlk gün yirmi tane alıp satacaktım. Akşamdan sepetimi, bezimi hazırladım, kapının yanına koydum. Bütün gece gözüme uyku girmedi nerdeyse. Her dalışımda ise, kolumda simit dolu sepet, çeşitli ses tonlarıyla ünleyip satış düşleri görüyordum. Kiminde bir ünleyişimde kapılar açılıyor, kadınlar, çocuklar pencerelerden sesleniyor, sepetteki bütün simitler bir anda tükeniyor, bir çok kişiye kalmadı, bitti, demek zorunda kalıyordum. Bir başka düşte sanki bir ölü sokağında, bir hayalet kentte dolaşıyorum. Bağırsam, sesim çıkmıyor, ne kapı var açılan, ne bir insan pencereden simitçi diye beni çağıran, simitler soğuyor, kuruyor, taş gibi kaskatı oluyor, bir tane bile satamıyorum. Annemin ödünç verdiği anapara yitip gidiyor. Korkuyla gözlerimi açıyorum, gördüğümün bir düş olduğunu anlayınca, sevinçle gevşiyorum, bütün korkular ve gerginlikler dağılıyor. Nerdeyse gece yarısı kalktım ilk simitçiliğe başlayacağım gün. Güzelce hazırlandım. Evin içinde çıt çıkarmıyordum kimseyi uyandırmamak için. Sepeti, parayı alıp, karanlık bomboş sokaklara çıktım. Fırına geldiğimde, o zamana değin yalnızca uzaktan, ya da annemin tenceresini, tepsisini pişirtmeye getirmekten tanıdığım Sabri usta, Salih usta ve kalfa henüz yeni başlamışlardı simit yapmaya ve bir tek simit satıcısı yoktu daha. İşe yeni başlayan bir simit satıcısı olduğum için, beni ilgiyle karşıladılar. Ama bu onların kendiliğinden, alışkınca gösterdikleri bir ilgiydi. Sanıyorum, simit satmaya yeni başlayan her çocuk ilk gün benim gibi böyle sabahın olmasını bekleyemeden, coşku do-

lu, heyecan ve gerilim dolu fırının kapısına herkesten önce zor atıyordu kendisini.

Günlerce, haftalarca, Sağır Mustafa'ya elimde simit sepetiyle görünmemek için, canımı dişime taktım, diyordu Orhan. Sabahları ya ondan çok önce fırına gider, o gelmeden simitleri alırdım, ya da onun simitlerini alıp gitmesinden sonra ben gelirdim. Onun gezdiği yerlerden kaçınır, sesini iki sokak öteden işitecek olsam, o mahalleden kaçar gibi uzaklaşırdım. Tatil bitip okul zamanı olunca da, ben simit satmayı bırakmak istemedim. Bütün çocuklar uyurken kalkar, onlar okula hazırlanırlarken, kahvaltı ederlerken otuz simidi bir çırpıda satar, eve gelir, akşamdan hazırladığım çantamı alır, beyaz yakamı boynuma geçirir, okula koşardım. Artık kendisinden simit almadığımın ayırdına varınca, Sağır Mustafa, okula girip çıkarken gözlerimin içine bakar oldu. Beni gözetlediğini sanıyordum. Bakışlarından hem rahatsız oluyordum, hem üzülüyordum. Çünkü ben artık ondan simit almıyorum diye, bakışlarının iki çakır damlasının üzüntüye dönüştüğünü sanıyordum. Bir tek simitten bir şey çıkmayacağını bilmeme karşın, sanki onun geçimine, ekmeğine göz dikmişim, engel oluyormuşum duygusu büyüyordu içimde. Artık okula gidip gelirken de çocukların arasına karışıp ona görünmemeye çalışıyordum. Basbayağı onun bakışlarından, kısık, çevresi kırış kırış çakır gözlerinden kaçıyordum. Saçlarına, uzamış kır sakallarına uymuş çakır gözlerinden.

Günlerce, haftalarca, aylarca kaçtım. Ama bir gün hiç beklenmedik biçimde karşı karşıya geliverdik. Yanından geçerken görmezden geldim, başımı çevirip yürüdüm. Ama her şey bitmişti. O, niçin artık kendisinden hiç simit almadığımı anlamıştı. Gizi öğrenmiş, bulmacayı çözmüştü. Ondan sonra bana hışımla bakmaya başladı. Ben de zamanla piştim, aldırmaz oldum. Kentin tanıdığım en eski, en usta en ünlü simitçisi Sağır Mustafa'nın rakibi olmuştum. Hem bir onur veriyordu bu düşünce bana, hem de içimde bir

acı tortu bırakıyordu. O gün bugün değişmedi bu durum. Hele bu sabah yanımda seni görüp, laf atınca daha yoğun, daha ağır biçimde içime oturdu bu acı tortu.

Orhan anlatıyordu, arada bir de, «Haniya simit, taze simit, sıcak simit, yeni çıktı fırından», diye ünlemeyi ihmal etmiyordu. Kapıya çıkan bir çocuğa ilk simitleri satıp, siftah etmiş, çocuktan aldığı parayı yere atmıştı. Eğilip parayı yeniden yerden almış, suratına sürmüş, sürerken, «Siftahı senden, bereketi Allah'tan», demiş, ancak bu törenden sonra cebine koymuştu. Bütün bunları, ne yapıyor bu çocuk, diye ağzım açık izledim ben de. Daha sonra, bir evin kapısında görünen ve Orhan'ı, simitçi gel, diye çağıran kadın da üç simit alınca, Orhan yan gözle beni yoklamıştı. Gözünde gururlu bir sevincin, yaman bir simitçi olmanın keskinliği vardı. Kendini bana gösteriyordu. «Bu kadına her sabah üç tane veririm. Bir kız bir oğlan iki çocuğu var. Daha küçükler, okula gitmiyorlar, üçüncüsünü de kendisi için alıyor. Pazar günleri bile kocası simit yemiyor. Nalet görünen, efelik satan, ama yakışıklı bir adam. Kadın bu mahallenin kızı, adamın buraya nereden geldiğini bilmiyorum. Evlenince bu eve taşındılar», diye müşterisinin öyküsünü anlattı. Bunu fırsat bilip, kafama takılan ilk müşterinin parasına getirdim konuyu. Siftahın çok önemli olduğunu söyledi bana. Denemiş. Bazı müşterilerin siftahı öyle uğurluymuş ki, çarçabuk satıyormuş böyle bir siftahtan sonra bütün malları. Bazı müşterilerin siftahı ise, uğursuz mu uğursuzmuş. Canı çıkıyormuş o gün satış yapmak için. Bütün gün uğraşsa bile, hepsini satamıyormuş. Mallar elinde kalıp bayatlıyormuş. Kendi canı böyle malları çekmediği için, kardeşlerine, mahallenin çocuklarına armağan ediyor, onları sevindiriyormuş. Deneyimle biliyormuş, siftahı uğurlu müşterilerin başında çocuklar geliyormuş. Sonra ak sakallı, dini bütün, ağzından Allah sözü eksik olmayan yaşlıların siftahı da bereketli olurmuş. Şom ağızlı,

şom suratlı bazı insanlar varmış ki, onlarla siftah edecek olsa, ya görmezden, ya işitmezden gelmeye çalışırmış onları, ya da başka çare kalmazsa, tutar parasız verirmiş onlara malı, salt onların parasıyla siftah etmiş olmamak için. Birkaç böyle müşterisi varmış, bu yüzden, siftah etmeden onların kapısından geçip bağırmazmış. Müşterinin kuyumcusu olmuş artık. Kendisinden ilk kez alışveriş eden birinin yüzüne bakar bakmaz anlarmış, bu kişinin siftahında hayır mı var, yoksa uğursuzluk mu? Ama gün de önemliymiş ha. Öyle günler olurmuş ki, Allah'tan seyrekmiş böyle günler, ama uğursuz bir siftahtan kaçtı mı, ikinci müşteri de siftahı uğursuz biri olurmuş, üçüncüsü de, yani o gün kötü satıştan yakasını kurtaramazmış. Alnında çünkü böyle yazılıymış o gün için. Alın yazısı ise, istediğince uğraşsın, neyse değişmezmiş. İşin hoş ve güzel tarafı ise, insanın bunu yaşamadan bilmemesiymiş. İşte yaşam alın yazımıza karşın her zaman bir coşku, her zaman bir serüven işiymiş.

Sonra güvenle gözlerimin içine bakarak, sanki kendisiyle bir tartışmaya girmişim de, bir sarsılmaz kanıtla beni mat etmek istiyormuşçasına:

«Kendime göre kanıtını da buldum, abi, ben alın yazsının», dedi.

Oysa, hep onu dinliyordum, ne bir soru yöneltmiştim, ne de söylediklerine herhangi biçimde karşı çıkmıştım. Öyle kesin bakınca, «Nedir bulduğun kanıt?» diye sormak zorunda kaldım.

«Dünyamızdan milyonlarca yıl uzakta yıldızlar var, değil mi?» diye anlatmaya başladı: «Biz bu yıldızların, milyonlarca yıl sonra ancak dünyamıza ulaşabilen ışınlarını alıyoruz. Ama bu yıldızlar çoktan sönmüşler, değil mi? Yani ışıkları hem var, hem yok. Hem yanıyorlar, hem sönmüşler. Hem yaşıyorlar, hem ölüler. O yıldızların ışıklarını alırken biz onların hem milyonlarca yıllık geçmişlerini şimdileri olarak yaşıyoruz, hem de geleceklerini, alın yazılarını, yani ışık-

larını yitirmiş, sönmüş hallerini, yani ölümlerini biliyoruz, şimdileri olarak. Değil mi, abi, öyle değil mi, haklı değil miyim?» diye yine bakışlarını bana dikti.

Ne diyeceğimi bilemiyordum. Bir, öyle olmalı sözü çıktı ağzımdan, ama saçmalığıyla şaşırtan bu mantık karşısında hiçbir şey demek gelmiyordu içimden. Ya da saçmalığın mantığı, yani saçma olamaycağı düşüncesi karşısında.

«Sen daha iyi bilirsin, ben yeni okuyorum bunları fizikte», demez mi, o zaman şaşkınlığımın doruğuna çıktım. «Zaman, mekân, madde, enerji ilişkileri, ışının yapısı, dördüncü boyut, ben hepsini toparlayamıyorum, zaten yeni öğreniyoruz, sen bilirsin bunları, Einstein değil mi? İşte Einstein bile, fizik bile alın yazısını kanıtlıyor, değil mi, abi?» Bu sorunun alanına girmiştik artık. «Peki, ama, bir de siftah parasını yere atıp alıyorsun, yüzüne sürüyorsun, ondan sonra keseye yerleştiriyorsun, bunun da bir anlamı var mı?» diye sordum.

«Olmaz mı, abi, ama bunları bilmeyişine şaşıyorum», dedi. «Gerçekten de buranın yabancısı olduğuna inanacağım. Ama amcayla, teyzeyi tanıyorum artık, amca zaten bana senden çok şeyler de anlattı. Sen de çocukken bu benim yaptığım işlerden epey yapmışsın. Ama neden böyle hiçbir şeyi bilmiyormuş gibi yapıyorsun, şaşıyorum bazen doğrusu.»

Biraz düşündükten sonra, «Yoksa gerçekten insan ülkesinden uzun yıllar uzakta kalınca, her şeyi unutuyor mu?» diye sordu. «Ama dilini unutmamışsın. Gerçi bazen, yavaşsın, sözleri arar gibi yapıyorsun ve bazen bir eskice dilin var, ama dilini unutmamışsın.»

Sonra sorumu yanıtladı: «Siftah edince, ben parayı toprağa atarım önce», dedi. «Çünkü, toprak gibi bereketli olsun isterim. Sonra sakalıma sürerim. Sakallarım kadar çok olsun, derim.»

Sakalıma sürerim, dedikten sonra duraladı. Yüzüme baktı. Senin sakalın yok ki, dememi bekler gi-

biydi. Demedim. Gözleriyle, yok ama çıkacak, diyordu.

«Kesen de çok güzelmiş», dedim. «Çok eski bir kese bu», diye karşılık verdi. «Bit pazarında görmüştüm. Hoşuma gitti, aldım. Annem bir güzel yıkadı, tertemiz oldu. Bit pazarından alınan her şey güzelce yıkanır. Bu böyle adettir. Bir şey olmaz, ama yıkanır. Asıl hastalıklar bu kentte Amerikan pazarı denilen pazar açıldıktan sonra orada satılan eşyalardan geldi. Çocuk felci derler bir hastalık örneğin. Biz bilmezdik, nedir bu hastalık. Birden zengin ailelerin çocuklarında görüldü. Amerikan pazarı açıldıktan sonra. Çünkü ancak zenginler oradan alışveriş edebiliyorlar, çocuklarına Amerikan oyuncakları alıyorlardı. Bu çeşit uygarlık hastalıkları çokmuş oralarda. Mikroplarını taşımışlar getirip sattıkları eşyalarla. Bana sorarsan, ne onların cicili bicili fabrika oyuncaklarını isterim, ne de mikroplarını. Hepsi eksik olsun. Bizim keçe topumuz, çelikçomağımız, topaçımız, aşığımız, bilyalarımız var, onlar bize yeter. Yetmezse, biz kendi oyuncağımızı kendimiz yaparız. Oyuncağa verecek paramız da yok. Şu arsayı görüyor musun? Eskiden mezarlıkmış, şimdi arsa, oyun oynadığımız yerlerden biri burası. Küçükken altında yatan ölülerden korkardım, ama sonra alıştım. Ölen ölmüş, sana ne yapacak? Sonra hepimiz bir gün ölmeyecek miyiz? Öyleyse, ne var ölüden, mezarlıktan korkacak?»

Kesesinde gözüme mavi bir boncuğun takıldığını söyledim. «Ha, o mu», dedi gülümseyerek. «Annem yıkadıktan sonra fitiline mavi göz boncuğu bağlamış, göz değmesin keseme, parama diye. O boncuk orada durdukça kimsenin kötü gözü değmez benim keseme.»

Arada hep «Simit!» diye sesleniyordu. Bir demir işlemeli kapıya yaklaşırken yavaşladığını sonra ayrımsadım. Kapıya bir türlü geçemiyordu, iki adım gidip, yine dönüyordu. Gözü kapıda, «Taze simit, sıcacık, geldi», diye bağırıyordu. Bağırıyordu, ama sesini de bir başka yanık çıkarmaya çabalıyordu. Çift kanat-

lı, üstü işlemeli demir kapının boyaları soyulmuştu yer yer. İlk yapıldığında, ev sahibinin varsıllığını simgelediği hâlâ belliydi. Ardı bahçeydi, işlemeli demir parmaklıkların ardında, açılır kapanır ikinci kanatları vardı kapının. Biri aralıktı, bahçe, bahçenin orta yerindeki fıskıyeli havuz görünüyordu. Bir geçmiş zamanın göz alıcı parlaklığını dondurup bugüne iletmişti sanki. Beni unutup bu kapıya salıvermişti bütün benliğini, Orhan. Nice sonra yanında olduğumu ayrımsadı. Bir açıklamada bulunmak gereksinimini duysu, suçüstü yakalanmışçasına. «Eskiden çok zengin bir aileydi, burada oturanlar», dedi. «Gene zenginler, ama eski ve soylu oldukları için, her kasabalının, her köylünün buraya gelip para yaptığı yeni yolları, kendileri için hor gördüler. Eski varlıklarıyla geçiniyorlar hâlâ. Bugün herhalde işitmediler beni daha.»

Ardından daha tiz, ama yine yakışıklı olmaya çaba harcayan bir sesle, «Sıcacık, taze simit!» diye bağırdı. Sonra yine yakalanmış gibi, gözü bana kaydı. «Dört kızı var bunların», diye fısıltılı bir sesle açıklamada bulundu. «Hepsi çok güzel, ama en güzelleri de en küçüğü...»

«Bu...» dedi Orhan, demir kapıya yürüyerek. Kapı açılmış, Orhan'ın yaşlarında, sarışın, sevimli ve alımlı bir kız çocuğu kapıya çıkmıştı. T-shirt'ünden çağla göğüs yuvarları belli oluyordu. Orhan, çağrılmayı beklemeden ona yönelmişti. Görünüşü, kendinden geçmişliğini, ayaklarının alışkanlıkla kendiliğinden yürüdüğünü belli ediyordu. Bilinci salt tıkanmıştı beyninde. Duyguları sessiz bir ayaklanmaya kalkmıştı. Kız ise, kendinden pek güvenli aldırmaz bir hallerde beş simit istedi. İstemlerinin dışında pekala işleyen bir söyleşim, bir iletişimdi aralarındaki. Birinin eli ayağına dolanıyordu, öbürü duygularını ele vermiyor, minicik bir kız olmasına karşın, ustaca, doğaçtan bir yetenekle gizliyordu. Orhan'a hiç bakmaz görünüyor, hatta biraz da ciddi görünmek için somurtmayı oynuyordu, ama sevimliliğini ve pembeliğini art-

tırmaktan başka sonuç çıkmıyordu bundan. Parayı uzattı, Orhan üstünü verirken, önemsemezce uzandı uzanmadı, açıldı açılmadı kızın eli, başı da sanki eve girmek için yana döndü. Kapı kapandıktan sonra Orhan kendi eline bakakaldı. Kımıldayamadı bir an. Sonra dönüp yürürken, beyninin bilincini tıkayan maddesine söven bir hali vardı. Bu karşılaşma anını bugün de bilinçli bir hazla yaşayamamış olmasına hayıflanıyordu bütün tavrı. Ama birden toparlanmaya çalışıyor, duygularını bana belli etmek istemiyordu.

«Adı yok mu?» dedim yanıma gelince. Suratıma baktı. «Müşterinin», dedim. «İyi bir satıcı yağlı müşterilerinin adını bilmeli, değil mi?» Sustu. Kendini çoktan ele vermişti. Bunu ayrımsadı. Yüzü sabahın duru ağarıtısında, günün ilk serinliğinde pembeleşen yüzünü sepetine çevirdi ve hafifçe, işitilir işitilmez bir sesle, «Gülçe», dedi. Bu ad bilmediğim bir yerimden vurdu beni. Niçin, ne ilgisi vardı ve bir sözcük, dahası fısıldanarak söylenmiş bir sözcük, bir ad beni nasıl böyle, hem bir yerimden vurabilirdi, hem de bin bir yerimden vurulmuşa döndürürdü? Nasıl bir odak yeriydi ki, o bir yerim, bin bir yerim gibi yaralar içinde koyardı beni? Küçük Gül demekti bu söz, gonca. Utku sırası Orhan'a gelmişti. Bin bir yaramı bir bakışta görmüştü. «Bir garip halin var bu sabah, abi», dedi. «Hüzünlü gibisin. Sabah hüznü de çok garip olur hani. Bütün güne yayılır. Gül abladan ne haber?» deyiverdi sonra da pattadak.

Yokuş yukarı yürüyorduk, dünyanın bütün açmış ve gonca güllerini sırtımda taşıyordum; dünyanın birikmiş bütün gül hüzünleri, omuzlarıma yüklenmişti. Orhan arada bir sesleniyordu, kapıya çıkıp çağıranlara simit satıyordu ve benimle konuşuyordu.

«Bilmem, birkaç zamandır görmüyorum», dedim. Sorgular gibi baktı bana. Biliyordu Gül'le görüşmediğimi, kendimi bulabilmek için görüşmediğimi, bakışları belli ediyordu bildiğini, ama yine de hiç bir şey bilmezmiş gibi bakıyordu.

Kendimi bulayım diye görmüyordum Gül'ü, ama görmeyeli, gittikçe daha çok yitiriyordum kendimi tanımsız bir sağırlıklar denizinde. Yokuşu duymaya başladım içimde. Eğnikliğim uçup gitmişti. Çıka çıka yaklaştığımız kale gözümde berkilmiş, çıkılamaz, alınamaz olmuştu. Kaleye doğru evler küçülüyor, derme çatmalaşıyordu.

«Ben sevdim Gül ablayı», deyiverdi yine pattadak. Derme çatma evler üzerime yürüdü, daha bir eğrildi büğrüldü, yamuk yumuk oldu, aralarında sıkışıp kaldım. Ezildikçe eziliyordum. Acım öylesine büyümüştü ki, algılayamıyordum. «Çok hoş bir abla», dedi sonra. Sanki bütün iç sıkıntım, eziltim büzültüm, bunaltının bungunluğum bu sözlerden kaynaklanıyordu. Ne vardı bu sözlerde, şu Orhan çocuğun ağzından öylesine çıkıveren bu sözlerde?

«Karmakarışık gözüküyorsun, abi, seni hiç böyle görmemiştim», dedi. «Bir şeyin mi var?» diye sordu. Elbette yokuş çıkmaya alışkın değilmişim de, çok yorulmuşsam, durup biraz dinlenelimmiş ve sonra inelimmiş. Eve gidelimmiş. Güzel bir kahvaltı yapıp dinleneymişim ve kendime geleymişim.

«Ben alışkınım bu yollara», dedi sonra, belli bir gururun cilası da yok değildi sözünde. «Bu dar, dik, eğri büğrü sokaklar benim sokaklarım, bu sokaklar beni büyüttü. Bu sokaklarla aramızda can bağları var. Onun için beni yormaz bu sokaklar, istedikleri kadar dik olsun, yokuşlu olsunlar.»

Hem ilk gençliğin, delikanlılığın delidoluluğu, uçarılığı, engel tanımazlığı, aldırmazlığı konuşuyordu Orhan'ın ağzından, hem de, bir erginlik, olgunluk. Sanıyorum bu sokakların, bu evlerin ve buradaki insanların görgüleri, yaşam deneyimleri, yansıyordu onun sözlerine erginlik, olgunluk olarak, bilgelik olarak. Şu görünümleriyle tarih olan bu sokakların, bu evlerin bilgeliği yansıyordu Orhan'a. Orhan gibi mutlaka buralarda yetişen bütün çocuklara. O yüzden hem ço-

cuk, hem büyük onlar, dış görünümleriyle olsun, iç evrenleriyle olsun.

Eskiden şu gördüğün gecekonduların, derme çatma evlerin yerlerinde bakla tarlaları, sebze bahçeleri, bostanlar ve zeytinlikler varmış burada. Şimdi kala kala, kale içinde üç beş çam ağacı kaldı. Kale baklası, sakız bakla diye satılırmış ve şeker gibi tadı varmış burada yetişen baklanın. Ben görmedim elbette, annem babam, yaşlı tanıdıklar anlatıyorlar, oh çeke çeke. Yaşlılar geçmişi, eskiyi çok seviyorlar. Acaba ben de yaşlanınca, onlar gibi bugünleri arayacak mıyım, bugüne özlem duyacak, onu güzelleyip duracak mıyım günlük sıkıntılar arasında?

Bu konuda bir deneyimim yok, diye düşündüm. Ama söylemekten çekindim. Beni sorguya çekmesinden çekindim. Ne demek deneyimim yok, deyiverse, ne karşılık veririm? Öyle ya, onun gibi çocuk değilim. Kerliferli görünümüm var. Orta yaşlarını bulmuş bir adam gibi görüldüğümü, yaşımı tahmin eden birçok kişiden öğrenip duruyordum. Sahi, buranın insanları ne de meraklılar başkalarının yaşını öğrenmeye, ya da tahmin etmeye. Sonra da, sanki ağız birliği etmiş gibi, karşılıklı birbirlerine, hiç o kadar göstermiyorsunuz ama, demeye...

Genç miyim, yaşlı mıyım, geçmişim, yaşam deneyimim var mı, yok mu, nereden anlarım, nasıl bilebilirim ki. Birazcık deneyimim oluyor herhalde, anı kırıntıları kafamın içinde kıpranınca, ayrımına varıyorum bunun. Orhan, buralar hep bakla tarlalarıymış derken, Gül'ü, evini, evinde konuşmamızı, onun anlattığı çocukluk öykülerini anımsadım. Orhan değil de, Gül konuşuyormuş gibi oldu. Gül demek bilinmeyen, kendi düşlerinin ürünü bir öyküyü anlatmamış. Bakla tarlaları gerçekmiş. Eskiden buralarda bakla tarlaları varmış. Gül de çocukken görmüş onları. Beni görmüş burada, bakla tarlalarının arasında, zeytinlerin altında. Nasıl diyebilirim Orhan'a, benim bu konuda bir deneyimim yok, diye? İnanır mı? Kim inanır

ki? Benden başka. Ben inanıyor muyum? Kuşkularım, kuşkularımla birlikte tedirginliğim büyüyor. Bilmemenin tedirginliği. Yaşamışken anısızlığımı, yaşama karşın, kişisel tarihsizliğin, geçmişsizliğin tedirginliği. Bir tarih, kimlik ve benlik arayışının, dermenin tedirginliği. Deniz çiçekleri dermenin, apak deniz çiçekleri...

Kaleye çıktığımızda, hiç söz söylemeden ve Orhan'ın istersen dönelim dediği andan sonra soluduğumu bile hiç belli etmeden kalenin tepesine tırmandık, sanki ondan hiç de yaşlı olmadığımı kanıtlamak istercesine, bir okul çocuğuyla yarışmaya kalkışmanın aptallığı olsa bu, evet kaleye vardığımızda, Orhan'ın sepetinde bir iki simit ancak kalmıştı. Bana sanatını göstermişti. Onun için konuşkan ve içi erinçliydi. Kale dışında burç ve sur yıkıntılarının önünde duruyorduk. Az yıkılmış yerlerinde, kalenin eski görkemi belli oluyordu. Burçlardan biri onarılmış, merdivenle çıkılan bir gözlem yeri yapılmıştı. Merdivenlere baktığımı görünce, Orhan «İstersen çıkalım», dedi. Başımı salladım. O önden yürüdü, burcun üstüne çıktık. Doğuda, ülkenin içlerine doğru uzanan kara yönünde, güneş çevreni pembe yalımlara bulayarak görünmeye başlamıştı. Ne bir insan, ne bir taşıt görünüyordu buradan. İki yana doğru uzanan damlar, kiremitin sevimli kırmızılığında yiten evler, ağaçlar, tek tük kuş dışında görünürde başka bir şey yoktu. Bir de batıda, kaleye tırmandığımız yönde körfez, deniz, mavi bir ayak gibi karaya sokulmuş, üşümüş, ısınmak isteyen bu kentin kurucusu amazonun mavi ayağı gibi. Doğuya dönüyorum, çevren çizgisinin üzerine oturmuş yusyuvarlak kıpkırmızı güneş, şimdi arkamda kalan amazonun mavi ayağını usul usul ısıtmak ister gibi.

Arkamdaki amazonu unutup Kelios'un alımına giriverdim. Titan Hyperion ile Theia'nın, altın arabalı oğlu, hangi geçmişten geliyor, hangi geleceğe yöneliyor? Hesperidlerin beklediği sığırları gibi hiç değişmeyen bir süremin hükümdarı mı yoksa? İşte güneş,

çevren çizgisinin üzerine oturmuş, sabahla yunmuş, ilk kez doğmuş gibi duruyordu. Bana, sabah alacasından güne çıkan beni anımsatıyordu. O, göğün çemberindeki yolunu çizecek, ben günün çizgisinde yürüyeceğim, karanlık gelecek, her şey bitecek, karanlık, gidilen yolu yutacak, yaşanan anları silecek, belleği bir kara kâğıt edecek.

Edebilecek mi gerçekten? Kara kâğıt belleğimden Gül de yitecek mi? Yoksa, belleğimde gittikçe büyüyen kocaman bir gül mü bitecek, bütün belleğimi kapsayacak mı? Belleği, benliği gül biri mi olacağım?

«Daldın, abi, güneşin doğmasını buradan seyretmek güzel», dedi. «Batışını da buradan seyretmeye soyum olmaz. İstersen, bir akşam çıkarız buraya, daha da iyisi, sen bir gün Gül ablayla kale gazinosunda yersin akşam yemeğini gün batımına karşı. En güzeli öyle olur, Gül ablanın da hoşuna gider.»

«Kaç yaşındadır bu kale?» diye konuyu kaydırdı birden. Hem açıyor, hem de üstelemiyor gibi yaparak kaydırıyordu konuyu. Kaçıncı kez bu. Kale içine baktım. Kazılsa, kim bilir, kaç katman çıkar? Katman katman üstüne kaç kent çıkar? Bin yıllar önce, şimdi bu kale içi höyüklerinin altındaki katmanlarda toz toprak olmuş insanlar da kale duvarlarına çıkarlar mıydı güneşin doğuşunu, batışını seyretmek için? Yoksa kale onlar için salt bir güvenlik önlemi miydi? Kimdi düşmanları, kimlerden korunuyorlardı?

Yine çok dalmış olmalıydım, «Bilemedin demek, abi», dedi. «Zaten bilinecek gibi değil, kimse de kesin bilmiyor bu kentin eski tarihini. Okulda işledik biz. İsa'dan dört bin yıl önce bile yerleşim bölgesiymiş bu kentin yeri. Acaba İsa'dan dört bin yıl önce yaşamış insanlardan türeyen kaç insan vardır bugün bu kentte yaşayan? Bazen, daha çok tarih derslerinde böyle sorular takılır kalır kafama.»

Orhan'ın okulda öğrendiklerinden:

Hititlerle İyonyalıların ilişkilerinin yoğunlaştığı çok eski bir uygarlık ve kültür merkeziymiş bu kent.

Doğal limanı, onu binlerce yıl bir ticaret merkezi yapmış aynı zamanda. İsa'dan önce 600 yıllarında Lidyalıların işgaline uğrayarak, yıkılmış, yerle bir edilmiş. Kale içinde yaşayan birkaç bin kişilik önemsiz bir kasaba olarak yaşamış uzun bir süre. Ta ki Büyük İskender, kenti eski anlam ve görkemiyle yeniden kurana değin.

Bir söylence:

Büyük İskender buraya gelince, bir gün ava çıkmış. Dere bayır yürüyüp yorgun düşmüş. Bir çınarın altında uyumuş. Düşünde iki peri görmüş. Periler, uyuduğu yerde bir kent kurmasını söylemişler ona. Büyük İskender uyanınca, kale içi insanlarını toplayarak onlara düşünü anlatmış. Kale içi insanları, kale dışına taşıp bir kent kurmanın onlar için hayırlı mı, yoksa şerli bir iş mi olacağını Apollon'a danışmışlar. Klares'teki Apollon Tapınağı'nın bilicisi şöyle demiş: «Kutsal Meles suyunun ötesinde, Pagos dağının eteklerindeki kentte oturanlar üç kat, dört kat mutlu olacaklar.»

Bunun üzerine kent yeniden kurulmuş...

Olduğum yerde kendi eksenimde dönüyorum. Yalnız Meles'in ötesinde değil, berisinde de, yalnız Pagos'un eteklerinde değil, tepesinde ve sırtında da, yalnız körfezin bu yakasında değil, karşı yakasında da, artık bir tepede değil yedi tepeye yayılmış, yaşlanmış, sanki kıpırdayamaz homurtulu bir kent var. Kaç kat mutlu burada yaşayanlar, acaba hiç mutlular mı, Orhan'a bunu sormuyorum. Sorsam, ne diyecek çocuk? Çocuklar, üstlerinde çul, başlarında çatı olmasa da, böyle bir ılıman iklimde, her zaman mutludurlar. Çünkü, ekmekleri bile olmasa, kentin içinde nerdeyse hiç kalmamış olsa bile, kentin dışına çıktıkça, tavşanlı, bıldırcınlı tarlalar, dut, elma, armut, kayısı, şeftali, erik, badem, portakal ağaçları, dağyemişleri, bostanlar karşılarına çıkar, tatlı sulu pınarlar akar.

Bu ılıman iklimde, bu verimli, sulu topraklarda, bu denizle dağ arasına yayılan ovalarda, düzen ne

denli bozuk olursa olsun, çocuklar açlıktan ölmezler. Büyüklerse, kendi elleriyle kurmamışlarsa kendi mutluluklarını, bir çocuğa niçin sorayım mutlular mı diye.

Pagos'un eteklerine bakıyorum. Agora'yı görüyorum, birkaç kalıntı yeri görüyorum. Kültür merkezi artık salt bu kültür kalıntıları mı diye bir soru takılıyor kafama? Orhan'a sormuyorum. Kaç zamandır ille de seni Kültürpark'a götüreceğim, diye tutturmuştu. Elbet yeşil bir park da bir kültürdü. Tepeden eliyle gösteriyor bana aşağıdaki bir yeşil alanı. Yayılmış, serilmiş koca kentin içine yeşil bir ciğer gibi yerleşmiş bir koca lekeyi. Ta buradan görülüyor bu yeşil alanın içine serpiştirilmiş çokça yapı. Onları soruyorum Orhan'a. «Pavyonlar», diyor. Eskiden yokmuş, yıldan yıla yenileri yapılıyormuş.

Yeşili boğuyorlar, öldürüyorlar o zaman, dedim. Yüzüme baktı anlamaz. Azalan yeşil, hele bu yörelerde, azalan mutluluk değil mi? Bunu kitaplardan öğrenmek gerekmiyor, bunun için yaşam deneyimi de gerekmiyor. Hayvanlar doğar doğmaz yeşille mutlu, insan da yeşille mutlu, bir de maviyle, mavi gök, mavi suyla. Ama yaşam deneyimiyle, mavi gökle, mavi denizin yeşili tüketilmiş bir yörede mavi çöle dönüştüğü öğreniliyor.

Benim yeşilim de Gül mü diye, kapıyı çalmadan bir soru giriyor yine kafama. Güneşin yekinmesi yarım adam boyunu aştı artık. Güneşle, amazonun mavi ayağı arasına gerilmiş Gül kavramıyla, Gül düşüncesiyle burcun merdivenlerinden iniyoruz. Simit turu tamamlandıktan sonra Orhanlarda kahvaltı etmeyi kararlaştırmıştık. Evlerinin önünden geçmiştik yolda. Pagos'un eteklerinde, aşağılarda, eğri büğrü sıcaklıkları, düz asfaltla öldürülmemiş, bir ya da iki katlı evlerinin yerine henüz çok katlı beton yapılar geçmemiş sokaklardan birinde. İniyoruz. Sokaklara artık tek tük insanlar çıkmış. Çocuklar, sokak başından su alan kadınlar, eşekli, atlı arabalarıyla bağrışan meyve, seb-

ze satıcıları, sütçüler, elma şekeri, macun satıcıları. Kalabalık değil henüz, ama sokaklar boş da değil artık.

Çocuğun biri bize yaklaştı. «Simit var mı, abi?» dedi. Orhan, «İki tane kaldı», dedi. Çocuk parayı uzatıp, kalan iki simiti de aldı. Orhan'ın yüzü daha da aydınlandı.

İniyorduk ve kaleden iniş gerçekten hiç de güç ve çaba gerektirmeyen bir işti. Ayaklarım kendiliğinden yürüyordu, içim kanatlanmıştı sanki, uçar gibi yürüyordum. Eşiği yerle bir, baş eğmeden girilemeyecek, tozlu yeşil boyalı bir tahta kapının önünde birkaç kişi vardı. Hiçbir olağandışılık yoktu bu görünüşte, yalnızca sessiz, gölge gibiydiler, kadınların hepsinin başı örtülüydü.

«Ölü var bu evde galiba», dedi Orhan.

Demek buydu görülmeyen olağandışılık. Kapı önündeki insanlara ölümün rengi yansımıştı. Ölümün biçimi üzerlerine yansımıştı. Orhan, bir kız çocuğuna yaklaştı. Fısıltıyla konuştu. Evin dedesi ölmüş. «Allah rahmet eylesin», dedi Orhan. Niçin bilmem, bu sözü yinelercesine dudaklarım kıpırdadı. Ağzımdan ses çıkmadı, ama dudaklarımın kıpırdadığını gördü Orhan. Sağır ve dilsiz gibi okudu dudaklarımı. Sonra hoşnut çevirdi başını. İyi ki oynamış dudaklarım. Epeski bir içgüdüyle, istemime bağlı olmayan bir özdeviniyle, Orhan'ın söylediğini yinelemek istedi dudaklarım. Orhan'ın hoşnutluğuna bakılırsa, böyle olması gerekiyormuş. Bu epeski içgüdünün toplum içinde, insan ilişkilerinde bir kökü varmış benim de içime salınmış. Ancak bu kök benim içime gerçekten kendi yaşamımda mı salınmış, yoksa doğaçtan gelen bir kalıt mıymış?

«Dedeymiş», dedi Orhan. «Şimdi anımsıyorum. Kalın ak bıyıkları, ak saçları vardı. Püskül gibi kırçıl kaşları vardı. Yaşını düşünüyorum, ama tahmin edemiyorum», dedi. «Altmış da olabilir, yetmiş de, sek-

sen, ya da doksan. Yaşın önemi yoktur bu insanlarda», diye beni aydınlatmak ister bir tavırla konuştu sonra. «Yaşamış işte, yetişkin çocukları var, torunları var. Daha ne olsun, yaşam bu değil mi? Yaşam bu olduktan sonra, ölüm-de artık yaşamın ayrılmaz bir parçası değil mi? Böyledir burada, yaşam ve ölüm birbirinden ayrılmaz. Elbette doğum olunca insanlar sevinirler, gülerler, ölüm olunca yerinirler ağlarlar, ama gülmek ve ağlamak da ikiz kardeş değil mi, yaşamla ölüm gibi?»

Böyle anlarda bakıyorum Orhan çocuk uçup gidiyor, onun yerini kerliferli, görmüş geçirmiş bir adam alıyor. Bu garipliği düşünmek bile istemiyorum, ama kafamdan da atamıyorum bir türlü. Sanki böyle konuşurken, ona gözüm kayınca, kendi görüntümle karşılaşıyorum. Ne saçmalık. Orhan'ın yanında yürüyorum ve o böyle büyük büyük konuşunca, gözüm ona ilişiyor ve Orhan'ı değil, kendimi görüyorum. Çözümlenecek gibi değil. Düş ya da düşlem mi bu? Yoksa daha başka bir olgu mu?

Ölü evinin önünden geçmiş, başka bir sokağa sapmıştık. Sokağın üst başında, tümseğimsi, arsa gibi bir yer vardı. Orta yerinde kocaman, ak, dörtköşe bir taş duruyordu. Taşın başında iki delikanlı vardı. Biri sakallı, biri sarkık bıyıklı. Sakallı olan ayağını taşın üzerine, dirseğini de dizine dayamış öyle bizi gözetliyordu. Bir ıslık çaldı. «Orhan, biraz gelin», dedi ardından. Demek, tanıyordu Orhan'ı. Orhan'la bakıştık. «Gidelim, abi», dedi. Sanki beni yatıştırmak ister gibi, «Bir şey yok, abi», diye ekledi. Yürüyüp, sanki zamanla yarısı toprağa gömülmüş, kiremitlerini görebildiğimiz tek katlı bir evin yanındaki arsaya vardık. Sakallı olanı;

«Orhan, tanıştırmayacak mısın?» dedi sertçe, ama yapay bir sese aktarılmış sertlik değildi bu. Kendine güvenden kaynaklanıyordu.

«Abim», dedi Orhan. «Yurt dışında yaşıyor. Gezmeye geldi. Kaleden güneşin doğuşunu gösterdim.»

«Romantik bir abin varmış», dedi sarkık bıyıklısı.

«Bir abin olduğunu bilmiyorduk», dedi sakallı olan, yargılar gibi.

«Anan baban kendileri çocukken doğurdular herhalde abini», diye karıştı sarkık bıyıklısı.

«Abim sayılır», dedi Orhan süklüm püklüm. Suçunu anlamışın havası sarmıştı Orhan'ı.

«Yabancıların bu bölgeye izin almadan giremeyeceğini bilmiyor musun, ya faşistlerin casusuysa? Sana bu bölgeye girmeyi ve simit satmayı yasaklayalım mı?»

«Hata ettim, Kerim abi. Bir daha size sormadan kimseyi getirmem», dedi. «Ama abiden yana hiç kuşkunuz olmasın. Faşistleri polise şikâyet edecek denli gözü pek abimin.»

«Tamam. Sen git, o bizimle gelecek», dedi sakallı olan. Bu iki kişiden daha yetkili olduğu belliydi söz ve tavrından.

«Ama», diyecek olduysa da Orhan, onu yolladılar. «Daha kahvaltı bile etmedik, eve gidip kahvaltı edecektik şimdi», diye bazı sözler geveledi. «Yolu bulamaz sonra», dedi bir ara. Sakallı olan, «Ne iyi işte, biz de şimdi kahvaltı edecektik, beraber ederiz, fena mı olur?» dedi.

Kayanın yanına geldiğim zaman sarkık bıyıklı olanı, başımdan kara bir gözbağı geçirdi. Günüm kararıverdi. Bir şey göremiyordum.

«Yolu görmemen daha iyi», dedi sarkık bıyıklısı. İncecik bir sesi vardı. Öbürüyle karıştırılması olanaksızdı. Kolumdan tuttu yürüdük. İlk kez gözüm kapalı yön saptaması yapmaya çalıştım. Aslında bu düşüncenin o an usuma gelmesi sevindirici bir olaydı. Göz olmayınca, algılamanın salt bitmediğini, ortadan kalkmadığını kavradım. Doğru algılayabildiysem, küçük arsanın arka tarafına doğru yürüdük. İki alçak ev arasından aşağıya doğru eğri büğrü bir geçidin gittiğini daha önce görmüştüm. Bu geçitten, taş ve topraktan eğreti bir merdiveni inerek geçtiğimizi sanıyorum.

Kolumdan tutan, iki evin köşesi arasındaki geçide vardığımızda, kolumu salmadan arkaya kaydı. Ancak tek geçiliyordu. Bundan da, daha önce gördüğüm geçidi gözü bağlı olarak ayrımsadım. Ondan sonra ama yön saptamam olanaksızdı. Durmadan, birkaç adımda bir, sağa sola sapa sapa yürüdük. Sonra bir eşikten girip, birkaç merdiven indik ve kapalı bir yere geldik. Gözbağını aldılar. İç içe iki odaydı burası, birinde yataklar vardı, bizim durduğumuz öbüründe bir masa ve sandalyeler. Duvarlarda kırmızı, sarı yıldızlı bayraklar, uzun topsakallı adam resimleri, yazılar vardı. Bazı resimlerde sakallı adamların ellerinde silahlar da vardı. Açıkhavada, dağlık bir yörede çekilmiş resimlerdi bunlar. Keplerin cephesinde yıldız vardı. Yazılarda kurtuluştan, savaştan, yoldan söz ediliyordu, en çok kullanılan sözlerden biri de devrimdi. Masanın başında, duvarlardaki resimlere benzer uzun kara sakallı, öbürlerinin komutan diye seslendikleri biri oturuyordu. Gözbağını alırlarken o da ayağa kalktı. «Çayımız da var, sütümüz de», dedi. «Ne içersin?» diye sordu. Kahvaltı için sorduğunu anladım. «Çay», dedim. İçerdekilerden biri çıktı. Kısa bir süre sonra dışarıya çıkan sarkık bıyıklı iki genç kızla birlikte geldi. Ellerinde tepsilerle. Çay, süt, tereyağı, peynir, zeytin, bal, reçel, yumurta, her şey vardı. Kızlar, tepsileri getirmişler ve besbelli tepsinin üstündekileri hazırlamışlardı, ama ayaklarında pantolon, boyunlarında poşu, tavırlarıyla, buradaki erkeklerin bilincinden ayrı bir bilinçleri olmadığını, aynı görev ve işlevleri üstlendiklerini gösterircesineydi bütün hareketleri.

Komutanın masası üzerinde kurulan kahvaltı sofrasına herkes birden oturdu. Çayımı yudumlamadan önce, hiç düşünmeksizin kendiliğimden şekerden bir parça ısırdım. Komutanın dikkatini çekti bu.

«Bizim oralardan mısın?» diye sordu. «Biz çaya şeker katıp karıştırmaya alıştık. Bu kente uyum sağladık, sen kıtlama içiyorsun.»

«Ben aslında şekersiz içiyorum», dedim. «Erzu-

rumlu bir ahbaptan, daha doğrusu, Orhan'ın bir ahbabından öğrendim kıtlama çay içmeyi. Şimdi böylesi hoşuma gidiyor.»

«Desene, biz uyum sağlayıp, özümüzü unuturken, başkaları bizim öz törelerimizi benimsiyor. Bu da güzel bir şey. Devrimin amacı da ilerde töreler ve kültürlerden proleter bir bileşime varmak.»

Bunlar da başka bir dil konuşuyorlardı. Gün geçmiyordu ki, ayrı bir dille karşılaşmayayım. Yavaş yavaş bir noktayı kavrar gibi oluyordum. Herkes birbiriyle, aynı dili bilirmişçesine konuşuyordu burada. Ama çekişmelerin, kavgaların, dövüşlerin, kıyamların sonu gelmiyordu. Herkes birbirinden kuşkulanıyor, birbirinin yüzüne gülse bile, ardından sövüyordu. Kimsenin kimseye bir şeyi hora ve hoş gördüğüne rastlanmıyordu. İlişkiler bazı çıkarlar üzerine oturtulmuştu. Karşılıklı kuşku, aynı zamanda karşılıklı korkuya dayanıyordu. Bundan da ölesiye ve öldüresiye karşılıklı bir düşmanlık doğuyordu.

Ben de kulağıma dolduğu gibi kullanmaya başladım dili. Herkes herkese... diyerek götürü yargılamalara kayıyorum. Elbette güzel ilişkileri de vardı. Ama bunlar bir ayıpmış gibi sinmiş saklanmıştı sanki. Görünmek, göze batmak istemiyorlardı. Bir yandan fokur fokur kaynıyordu bu toplum, daha doğrusu, bütün topluma böyle bir görünüm yakıştıran bir bölüm, öbür bölüm ise, çoğunluğu oluşturan öbür bölüm ise, fokur fokur kaynayan bölümün altında kor kömür olmuş yanıyordu. Yanana aldıran yoktu. Üstte kaynayandı bütün görünüme egemen. Ülkenin çeşitli yerlerinden gelecek askerdeki oğullarını, kardeşlerini, eşlerini gören insanların güzelliğini anımsıyorum.

Kavrıyor gibiydim, konuşur gibi olup, karşılıklı anlaşır gibi olup, kuşkular, kinler, düşmanlıklar içinde fokur fokur kaynamanın temelinde, demek eskinin Babil'indeki gibi ayrı ayrı diller konuşmak yatıyordu. Ben de, ilişki kurduğum bir kişinin diline girmeden, bir başkasının, apayrı dili karşısında her şeye yeniden

başlamak, en başa dönmek zorunda kalıyordum. Arayışımın en başına, kendimin en başına, bu demek, sıfıra.

Karargâha benzeyen bu odadaki kahvaltıda konuşulanları da anlamam, konuşma süresince durmadan güçleşti, sonunda salt olanaksızlaştı. Anlayabildiğim, bu insanların beni bir yerlerden tanımaları. Kızlardan küçüğü, babasının okul arkadaşı olduğumu ileri sürdü. Ama ilkokuldan sonra ayrılmış yollarımız. Onun babası, kalaycı olan dedesinin yanında çalışmaya başlamış. Yoksul, dar gelirli aile çocuğuna, - başka türlü söylediydi, evet proleter dediydi - bu düzende fırsat verilmezmiş. Babası da, kalaycının oğlu olarak, işçi olmuş sonunda. Ben fırsat yakalayabildiğime göre, hele hele Avrupalara - nasıl dediydi, emperyalizmin odağına - gidip oralarda da okuyabildiğime göre, bana karşı her türlü kuşku gerekirmiş Ama bu kuşkuların kaynağı yakında kuruyacakmış. Devrim - evet, devrim dediydi - tamamlanınca, iktidarda, fırsat da onların eline geçecek, düzen baştan aşağı değişecek, tepetaklak olacakmış. Evet, sık sık devrim sözcüğünü kullandıydı, belleğime işlendi.

Kendilerince bir dille komutan dedikleri, kızı susturdu. Bir baba ya da ağabey gibi değil, sert bir buyrukla ya da incelikli bir dilekle değil, bambaşka bir tavırla, sözü kızdan almıştı. Bunu yaparken söylediği sözü kesinlikle anımsayamıyorum.

Konunun olmadığını, ekledi sonra. Bunu anımsıyorum. Ayrıca, «Söylediklerini kanıtlayacak hiçbir ipucu yok konuğumuzla ilgili», dedi. Tam tersine, benim üzerime bildikleri, güven beslemesine yol açmış. Şimdi de zaten bu yüzden bir araya gelmişiz.

Şaşkınlığım bundan sonra çığlaştı. Bedestendeki berber Ali olayını anlattı komutan bana. Özellikle götürüldüğüm yerdeki olayları, soruşturmaları sanki yanımdaymışçasına en ince ayrıntılarına değin anlatıyordu. Onu dinlerken çeşitli gariplikler karıştı içim.

Önce, doğallıkla, komutanın, bütün bunları nereden nasıl bildiğine şaştım. Öğrendiyse bile, kimden? Ama bir üçüncü kişiden öğrenilen olaylar böylesine incelikli yeniden anlatılabilir miydi? Buna çok şaştım, ama üzerinde fazla düşünemedim. Çünkü, komutanın anlatışı, bana bütün o olayları adım adım yeniden yaşattı. O an ilk kez oluyormuşçasına, daha önce gerçekten başımdan geçmiş bir olayı yaşamak gibi bir durumda da ilk kez giriyordum. Bunun yarattığı duygularımı nasıl düzenliyeceğimi bilemiyordum. Bir olay, bir yaşantı bir kezden çok yaşanabilir miydi? Yaşantı yinelenebilir miydi? Yeniden yaşarken, içimden soğuk ürpertilerin geçtiğini duyuyordum. Oysa, ilk kez yaşadığımda, hiç aldırmaz bir tavır içindeydim. Olayın kendimle ilgili yönünü sanki hiç algılamamıştım. Berber Ali'nin katline kapılmıştı bütün varlığım, her davranışım bu etki altında, kendi istencim dışında değil de, istencim o olayın tutuklusu olmuştu. Komutanın anlatmasıyla, yeniden yaşarken, cinayet olayı sanki soğumuş, benden uzaklaşmıştı. Kendi benim, yaşadıklarım odağa kaymıştı. Yaşadıklarımın acısı, korkunçluğu sanki ilk kez şimdi tenimde ve tinimde bütün çıplaklığı ve bütün korkunçluğuyla baş gösteriyordu. Yepyeni bir deneyim yapmıştım. Bir yaşantıyı, bir olayı anımsamak, öykü yoluyla anımsayarak yaşamak, çok daha yoğun ve korkunç olabiliyormuş.

Rengim gitmiş, solmuşum ve alnıma ter tanecikleri doluşmuş. Komutan birden ayağa kalkarak, «Ne oluyor, kendini iyi hissetmiyor musun?» diye telaşlandı. Odadakilerden biri, anlayamadım hangisi, kadın sesi mi, erkek sesi miydi, bunun bile ayırdına varamadım, «Benzi sapsarı oldu adamın», dedi.

Komutanı yanıtlayamadım. Kızlar kolonya getirdiler, soğuk su getirdiler. Komutan kolonyayla şakaklarımı ve bileklerimi ovdu. Bir bardak soğuk su içirdi. Yavaş yavaş kendime geldim yeniden. Heyecanlandırdığım için bağışlamalarını istedim, bir şeyim yok, dedim. İklime yeni yeni alışıyorum, bazen böyle

kan dolaşımım karışıveriyor, diye bir de açıklama ekleyiverdim.

Olur böyle şeyler, olur geçer, biz neler gördük, devrim kurbansız olmaz, diye her kafadan bir söz çıktı. Kahvaltı da böylece kendiliğinden son buldu. Benimle asıl devrime yurt dışından katkı sağlamak için konuşmak istemişler. Ama başka zaman yine konuşurlarmış. Ama yarın, bir fabrika varmış, kentin dışındaymış, oraya mutlaka gelmem gerekirmiş. Böyle bir fırsatı kaçırmamalıymışım. Her zaman olmazmış. Devrim savaşımından somut bir bölüm yaşayacakmışım. Orhan biliyormuş. Beni alır getirirmiş. Orhan'a tembihleyeceklermiş. Faşizm mutlaka ezilecekmiş...

İşte şimdi tam bir labirente düştüm. Bir cam labirent bu. Yol bulmaya, çıkıp kurtulmaya çalışıyorum. Kafamı, yüzümü, gözümü görünmez cam duvarlara vuruyorum. Her yanım morarıyor, çürüyor. Ben gerçekten daha önce ya hiç yaşamamışım ya da öyle kapalı bir sırçalı köşkün içinde yaşamışım ki, dışarıdan, yaşamdan hiç haberim olmamış. Yoksa, dışarıdaki bu evren, bu yaşam, birdenbire böyle değişmiş olamaz. Bir başka olanak da, doğallıkla, şimdi anımsayamadığım başka bir yerde yaşamış olmak, bambaşka çevre koşullarında ve pat diye buraya gelivermek.

Bunu nasıl olsa çözümleyemeyeceğim, yalnız şimdi ben bu çevreyle ve çevrenin durmadan bana uygun gördüğü bir yaşamla, birtakım işler ve görevlerle nasıl baş edebileceğim? Nasıl onlardan kurtulabileceğim? Bilsem, hangi sırça köşkteydim önceleri, ya da hangi yerde, yolu nasıldır, nereden gidilir oralara, bu yaşam çevresinden çekilmeyi deneyeceğim belki. Ama elimde ipucu olmadığı gibi, bu düşüncem de somut bir temele dayanmıyor, salt bir tasarı.

Komutan durumumla ilgilendi, kendim gidip gidemeyeceğimi sordu. İstersem, yanıma birini verebileceğini söyledi. Ama yalnız gitmemi ister bir vurgusu vardı sesinin. Çıkarken gözümü bağlamadılar. Ama getiren iki kişi, yine beni yola kadar götürdü. Ancak

bu kez geldiğimiz yana, yukarıya değil, aşağıya doğru yürüdük ve başka bir sokağa çıktık. Orada beni salıverdiler. Çıktığım sokağı bir kez daha bulabilmem olanaksız. Şuradan yürüdün mü, çıkarsın, deyip bana sokakta gideceğim yönü gösterdiler. Ancak bu sokağı, bu girdili çıktılı, dar sokaklı, bana birbirinin eşiymiş gibi gelen evleriyle bu semtin benim için bir labirent dizini olan sokakları içinde, bu sokağı bir daha bulmam olanaksız. Ayrılırken, gözlerimi bağlamamakla bana güven mi göstermişlerdi? Yoksa zaten burayı bir daha bulmamın olanaksızlığını mı biliyorlardı? Gözbağı sorusu güvenle ilgili değildi anlaşılan. Bu düşünce üzdü beni doğrusu biraz. Çok güçlü görünüp, çok zayıf olduklarını sezdiğim bu insanların, ne olursa olsun, bana, güven beslemediklerini sanarak kırıldım. İşte yeni bir duygu daha. Daha kim bilir neler yaşayıp, hangi yeni duyguları, düşünceleri öğreneceğim burada? Yalnız dallanıp budaklandıkça, ayrıntılara, kılcal damarlara inceldikçe duyumsarlığın, düşünce örgüsünün kişinin dertsiz başını dertlere daldırdığı, sıkıntısız gününü sıkıntı yumağı yaptığı, her yeni duygu ve düşünce örgüsünün kişinin benini de kaçınılmaz biçimde ağına aldığı ortaya çıkıyordu. Bu ağa takılan benin bir daha oradan kurtulması olanağı yok muydu? Ben, ben, diye çıktığım bu arayışın kaçınılmaz sonucu muydu bu? Benlik, kişilik bulununca, ya da oluşunca, zorunlu biçimde mi yaşamın tutsağı oluyordu? Yoksa bu benim yanlışlığımın doğurduğu bir sonuç muydu? Hamlık ve deneyimsizlik yüzünden mi, saflık mı bu noktaya varmanın nedeni? Yoksa, her insanın benliği de böylesine karmaşık ve çelişkiler içinde mi? Duru, açık bir benlik kazanamaz mı insan? Duru su gibi, hava gibi. Açık bir gökyüzü gibi bir benliği olamaz mı insanın? Olabilmeli, diye düşünüyorum. Sonra da usuma, başka insanlar takılıyor. Başka insanlar olmadan, kent, doğa olmadan, geçmiş, gelecek olmadan benlik de olmaz, diye düşünüyorum.

Başkalarını düşünürken Gül'ü düşünüyorum. İçimde sindirilmez ve söndürülmez bir istem Gül'e çekiyor beni. Beni aşan, karşı konulmaz bir güç oluyor bu istem. Hep yokuş aşağı ine ine, sokak kıvrımlarından, düzlüğe çıkmışım bu arada. Orhan'la ilk buluştuğumuz kahvenin oraya gelmişim. Nerede olduğumu bilmek bu istemi daha çok kamçılıyordu. Kahvenin bahçesinde Orhan'ın matematik öğretmeni oturuyordu yine. Sanki Orhan'la buluşmamızdan beri bu kahvede hiçbir şey değişmemiş, burada her şey durmuş görünüyordu. Gerdanını katlayarak nargilesinden çekiyordu. Marpuç hep ağzındaydı, hiç çekmiyordu ağzından, ama sürekli de somurmuyordu. Ağzında öyle tutuyor, arada bir çekişi nargile şişesindeki suyun içinde hava ve duman fokurdamasıyla görülüyordu.

Durup dalmışım nargileye. Aslında burada durmamın nedeni, gideceğim yönü saptamak ve kararlaştırmaktı. Hızlı adımlarla yürümeye başladım. Hedefim aldığım yönden belli olmuyordu. Ama içimde tasarlanmıştı hedef kendiliğinden. O direnilmez güç, hedefe giden yolları bütün girdi çıktısıyla, sapmalarıyla çoktan çizmişti. Kalabalık caddelerden, kendi dışındaki bütün görünümleri ince bir duman gibi, uzayan bir şerit biçiminde renklere çözen bir hızla geçiyordum.

Arada geçen zamanı algılamadan Gül'ün kapısı önünde duruyordum. Zili çaldım. Kapı açıldı. Gül karşımdaydı. İstenç üzerindeki salt denetimsizlikle, salt denetimin birleştiği, ya da kesiştiği noktadaydık ikimiz de. Eşikten adımımı attım. Ardımdan kapı kapandı. Birbirimize sımsıkı sarıldık. Kenetlenmiştik ayakta.

* * *

Fabrikanın kapılarından, pencerelerinden bayraklar çıkıyordu, duvarlarda büyük bez afişler, boyayla yazılmış savsözler vardı. «Fabrikayı işçiler işgal ettiler», dedi Gül. «Bir eylem, ama umalım, yine eylem

olsun diye bir eylem değildir bu da», diye ekledi. Ne işgal kavramı, ne eylem kavramı algımda somut bir anlam yansıtıyordu. Gül, «Birlikte gideriz oraya, görürüz ne olacağını», demişti. Anlatmıştım başımdan geçenleri. Fazla önemsemedi, böylece içimde oluşan çalkantının durulmasını sağladı. Siyasal kümeler, partilikleri kendilerinden menkul birtakım, birtakım değil sayısız particikler uzun süredir kendi kendilerine gelin güvey oluyorlarmış, ya devrim yapıyorlarmış, ya ülkeyi iç düşmanlardan kurtarıyorlarmış, ya eylemde, ya harekette bulunuyorlarmış. Bir kör döğüşü, bir sağırlar sövgüsü artık günlük yaşam durumuna getirilmiş. Ancak, ne olursa insanlara oluyormuş. Aynı şeyleri söyleyenlerin bile birbirinden habersiz, değil bir eşgüdümden söz etmek, birbirine düşman, elde silah giriştikleri kurtarma, sindirme, öç alma, yıldırma saldırılarından tek zarar gören halkın kendisiymiş. Çocuklar, kadınlar, yaşlılar, işinde gücünde kadın erkek işçiler, işgörenler, ne yönetim kalmış, ne yöneten. Köylü araç ediliyormuş belirsiz görünen, ama binbir parçaya bölünmüş bencil çıkar ve egemenlik amaçlarına, işçi araç ediliyormuş kitaptan bile okumadıkları, salt kulaktan işitme, o da yalan yanlış, çoğun hiçbir şey anlayamadan, benimsemiş göründükleri düşlemsel düzenler için, eylemler için. Gül böyle anlatıyor ve ben yalnızca, onmaz bir kargaşanın görünümünü çizebiliyorum kafamda, anlattıklarını somutlayamıyorum, bir mantık düzününe yerleştiremiyorum. Anlattıkları ve gördüklerim benim deneyim ve yaşantı çevrenimin dışında kalıyor.

Gül, «Bunun psikolojik açıklaması var», diyor. Anlak düzeyinde daha da yitmiş olarak ona bakıyorum. «Kişiliklerinin güçsüzlüğünden başkaları karşısında sürekli eziklik duyan insanlar, bu ezikliği yenmenin yollarını başkalarını zor ve zorbalıkla buyruk ve boyundurluk altına almakta ararlar, bunun için, kim olursa olsun, cana kıymaktan bile çekinmezler. Kim olduğunu sormazlar bile, önemli değildir. İnsan-

ları ezip, öldürerek kişiliklerinin güçlendiği yanılgısını yaşarlar. Bu tür insanları kullanan başka odaklar, başka güçler vardır. Onlar kendilerini yormazlar, ellerini kirletmezler, aslında çok somut, çok belirgin olan, çıkar ve egemenlik amaçlarına erişmektir. Onlar işte körleri, sağırları kullanırlar eylemci diye. Körler, sağırlar da köylüyü, işçiyi, kullanmaya çalışır.» Gül'ün anlattıkları, yabancı bir dilde birtakım ses akımları gibi kulağıma çarpıyor, sancıtarak akıyordu.

«Oysa düzenin gerçekçi almaşığı da, seçeneği de var», diye anlatıyordu. İlerici bir yığın partisi varmış, çok değerli, halkın çok sevdiği bir önderi varmış. Adlarını da söylüyordu, ama kendi kafamda yansımayan bu dil kurguları içinde işlev yüklenen adları bellemem olanaksızdı. İşitir işitmez, belleğime giremeden, yitiyordu adlar. «Umut», diyordu Gül, «halkın umudu, ülkenin umudu», diyordu. Bana öyle geliyordu ki, Gül bunları söylerken, kendisi de bir akıma kapılmış gidiyordu. Gönlünü kaptırmış görünmüyordu. Seviniyordum buna, en coşkun, en içten bağlı göründüğü adlara ve olgulara bağı, bana, benim adıma olan bağının yanında çok cılız kalıyordu. Nedensiz bir erinç kaplıyordu böyle anlarda içimi, bütün çelişkileri, bütün karışıklıkları silip süpüren, ya da bir an için örten bir erinç. Sevgi sözünün gücünü öğreniyordum ve o ana değin algıladığım, denediğim, öğrendiğim, kavradığım bütün kavramlardan, bütün sözcüklerden, bütün duygulardan, bütün düşüncelerden, bütün tavırlardan daha güçlü olduğunu yaşıyordum. Bu bende meraklar uyandırıyordu. İçimden bir itki, daha güçlü duygular da var mı, onları seslendiren daha güçlü sözcükler de var mı, diye soruyordu. Böylece, bütün sıkıntılara ve günden güne artan çelişkilere karşın, yaşama sevincim çoğalıyordu, bazen coşkulaşıyordu. Yaşamadıklarımı yaşamak, görmediklerimi görmek, işitmediklerimi işitmek, bilmediklerimi bilmek istiyordum. Sonra bu istem sönüveriyordu içimde, daha ötesi olamaz, daha çoğu olamaz, diye bir kö-

tümserlik seriliyordu içime, yaşama sevincim uçuveriyor, içimdeki coşkunluk durgun, ağır bir sıkıntı suyuna dönüşüveriyordu.

Orhan, bizi orada görünce çocuklar gibi sevindi. «Ne kadar aradım, abi, seni», dedi kendisini bağışlatmak isteyen, ama alabildiğine sıcak ve sevimli sesiyle. «Yavaş yavaş her şeyin benim yüzümden başına geldiğine inanacağım artık», diyordu Orhan. Abuzer'in yanında yarım saat bırakınca başıma iş gelmiş, sabah turuna çıktığında beni yanına alınca başıma iş gelmiş... Seninle hiç ilgisi yok, yaşamı öğreniyorum, sen olsa olsa, bana yardımcı oluyorsun, yaşamı öğrenmemde, diye geçirdim usumdan. Konuşmadım, gülümseyip sırtını sıvazladım. Gül, bize baktı baktı, «Sizin arkadaşlığınıza da akıl erdirmek güç», dedi. «Ama anlıyorum», diye ekledi. «Aranızda derin bir ilişki var. Yalnız adaş değilsiniz, aynı zamanda Orhan sanki senin küçüklüğün, senin çocukluğun. Bunu tasarlamak çok garip, ama sanki karşımda çocukluğu ve yetişkinliğiyle aynı kişiyi görüyorum. Belki kendi kendimi kandırıyorum, ama senin kafandaki, belleğindeki çocukluk düşlemin, Orhan'a çok benziyor, tıpkısı demek istemiyorum, ama çok benziyor. Belki bu, sizi birbirinize böylesine çeken. İkiniz de erkek olmasaydınız, çok kıskanırdım.» Sonra güldü Gül, gülüşünde güller açtı. Bütün çevreyi kapladı. Fabrika, fabrikanın avlusundaki, pencerelerindeki insanlar, duvarlardaki yazılar, afişler, gök, yer güller içindeydi. Güller içinde olmaktan da öteye, hepsi, her şey, herkes güldendi.

Birdenbire bu gülden görünen, Gül'ün gülüşünde açan evrene, takır takır zırhlı araçlar, polisler, askerler doluştu. Onların gül evrenine dalmasıyla, bir an içinde bir tek gül kalmadı. Soldu, yitti.

«Ne oluyor, ne var?» dedim şaşkınlıkla.

«Güvenlik kuvvetleri», dedi Orhan.

«Olacağına bak», diye yorumladı Gül.

«Durum alıyorlar, mevzilere geçiyorlar», dedi Or-

han. «Fabrikayı çeviriyorlar. Kötü şeyler olacak yine...»

Oysa kötü şeylerin hiç sırası değildi. Yanımda Gül varken hep güzel şeylerin olmasını diliyordum.

«Beni buraya çağıranlar nerde, peki?» diye sordum. «Komutan nerde? Arkadaşları?..»

«Onlar içerdeler, fabrikada», dedi Orhan. İşgali yönetiyorlarmış. Gül'ün suratı ekşidi. «Demedim mi?» diye, daha önce söylediklerini kanıtlamak istedi. İşçi gerektiği zaman, kendiliğinden her türlü eyleme girişirmiş. Ama işçiyle ilgisi olmayan birtakım serüvenciler kışkırtıyorlarmış. O adamların şimdi ne işleri varmış işgal edilen fabrikanın içinde? Devrimcilik oynuyorlarmış, bunun için işçiyi istismar edip kullanıyorlarmış. Toplumun dirliğini kaçırıyorlarmış.

Bir anda eli silahlı polisler sardı çevremizi. Orhan:

«Poğaça, sıcak poğaça, peynirli, sade, poğaça vereyim mi abiler?» diye bağırdı. Polislerden biri:

«Hastir lan piç!» diye hışımladı.

Orhan oradan toz oldu. Gül'le beni ise alıp götürdüler. Gül gerilimler içinde sorular soruyor, bir şeyler anlatıyordu, ama onu dinleyen yoktu. Bizi niçin götürdüklerini, bizim yalnızca seyrettiğimizi, zaten buralı değil, yurt dışında çalışan kişiler olduğumuzu, şimdi izinde bulunduğumuzu, ne bileyim daha bir çok şeyi anlatıyordu. İkimizi bir arabaya koydular. Hemen götürmediler. Arabadan harekâtı izleyebiliyorduk. Telsizden gelen konuşmalar da işitiliyordu. Anarşistlerin kuşatıldığını ve fabrikayı işgalden kurtarma harekâtının başladığını telsiz konuşmalarından öğrendik.

Telsizden işittiklerimizle dışarıda gördüklerimiz bir filmin görüntüsüyle sesi gibi bütünlüyordu birbirini. Silahlar patlıyor, ortalık toza dumana bürünüyordu. İnsanların oradan oraya koşuştukları, duman içinde yavaş çekilen filme benziyordu. Zaman zaman korkunç sesler geliyordu. Fabrika avlusunu çeviren tel

örgünün içinde silahlı kişiler vardı, karşılıklı ateş açıyorlardı. Ortalık bir savaş alanına dönmüştü.

Savaş dedikleri bu, diye düşünüyordum. Yaralı bir polisi sedyeyle yakınımızdaki ilkyardım arabasına getirdiler. Fabrika içinde ölülerden söz ediyordu telsiz. Bu, düşlemimde canlandıramıyacağım, kafamda kuramayacağım bir resimdi. Tattığım ve tanıdığım sevgi duygusunun hemen ardından, seyirci olarak da olsa, savaşı görüp yaşayacağımı düşünemezdim. Ve bunun korkunçluğunu anlayamazdım. Yanımdaki Gül'ü, Gül'ün sevgisini unutmuştum. O da beni unutmuş görünüyordu. Yanımda tir tir titrediğini ayrımsadım bir ara. Elimi omzuna koymak istedim, önde oturan ve bizi gözetleyen, o ana değin ne işittiğim, ne de bildiğim bir sözle Gül'ü dondurdu. «Devletin resmi arabası Kerhane değil», gibi bir şeydi bu söz. Gül'ün kaskatı donup da, elimi omzundan itmesinden, bu sözün korkunçluğunu tasarlayabildim. Savaşın sevgiyi yaşatmayan, sevgiyi öldüren, bu yanıyla sevgiden güçlü bir şey olduğunu, ama bu gücün sevgi gücü gibi onduran, erindiren bir güç değil, öldüren, yerindiren, hiçbir güzelliği yeşertmeyen bir yıkıcı güç olduğunu görüyor ve seziyordum. Seziyordum, çünkü gözlerimin savaş denilen olgunun ancak önemsenmez ufacık bir görünümüyle karşı karşıya olduğumu, bu yıkım gücünün benim her türlü tasavvur sınırlarımı aşacağını düşünüyorum. Bir de şunu düşünüyorum: Hem sevgi, hem savaş yan yana, iç içe, insanın içinde, insanın yaşamında olabilir mi? Bu güçlerden biri gerçekse, biri düşlem olmalıydı. Yoksa, bir bütün, bir çelişkinin bölümleri miydi?

Yaşantım, zenginleştikçe demek istemiyorum, şu yaşadığımı zenginlik olarak görmüyorum, ama yaşantım arttıkça, çoğaldıkça, benliğimin dar sınırlarının zorlandığını, gerildiğini, dayanma gücümün ciddi biçimde sarsıldığını duyumsuyorum ve bunu derin bir mutsuzluk olarak yaşıyorum. Böylece mutsuzluğu tadıyorum, ama bunun, o mutsuzluk duygusunun an-

cak bir kırıntısı olacağından da korkuyorum. Kırıntısına bile dayanma gücüm yetmezken, büyüyen bir mutsuzluk karşısında nasıl ezileceğim, nasıl tükeneceğim düşüncesi, algılarıma, duygularıma çullanıyor, benliğimi kıskıvrak zincirlere vuruyordu.

Savaş sürerken bizi götürdüler. Kimlik saptamaları ve soruşturmaların sonunda Gül'ü salıverdiler. Beni bırakmak istemediyse de, hiçbir umarı yoktu. Kendi başını yakmamak için, bırakıp gitmek zorunda kaldı. Salt beni kurtarmak için, boyun büktüğünü söylüyordu. Yoksa kimse uğraşmayacaktı bizi çıkarmak için. «Gidiyorum şimdi, ama yine geleceğim, seni alacağım», diyordu. «Gerekirse, dünyayı yıkıp seni buradan alacağım.» Gülümsemeyle hüznün alaşımı vardı gözlerinde. İnsanı böylesine insan bir durumda, ilk kez görüyordum ve hüznün insanın çözülmez bir niteliği olduğunu kavrıyordum. Erişilmez bir güzellikti bu, ama aynı zamanda acınacak bir durum. Gül'e acıma duygularım kabardı o giderken. Ben içerdeydim, ama o son bakışında kendimi düşünecek durumda değildim. Bana her şeyi yapabilirlerdi burada. Ama hiçbir şey sevdiğim bir insanı burada bırakıp gitmenin içimi dağlaması denli kötü ve korkunç olamazdı. Bu yüzden, acınacak durumdaydı Gül. Beni bırakmak zorunda kaldığı için, dışarıya daha büyük bir tutsaklığa, iç tutsaklığa gidiyordu, özgürlüğe değil.

* * *

Ne biliyorsam, ne gördüysem, ne yaşadıysam, hepsini anlattım. Dövülme korkusundan değil. Anlatılmayacak bir şeyim yoktu. Zaten benim görüp yaşadıklarımı, burada da benden daha iyi bildikleri ortaya çıktı. Yine de içimde gizli bir şeyler varmış da, onu çıkarmak için, başvurmadıkları yöntem kalmadı. Benim gücüm, takatım sıfıra indi. Bütün duyularım koptu. En ufak bir acıyı bile duymaz oldum. Bir tek hücrelerimin yaralı bereli bilinci kalmıştı. Onlar hâlâ içimde en kuytu, en derin bir yerde gizli olduğunu sandıkları şeyi çıkarmak için uğraşıyorlardı.

Gül'ü bırakıp beni alıkoymalarının nedeni, sabıkammış. Bunu öğrendim en azından. Daha önce de getirilmişim, ama o zaman açıkça uyarılmama karşın, bok yemekten vazgeçmemişim. Ama onlar beni vazgeçirmeyi bilirlermiş.

Kaleye niçin gittiğimi, anarşistlerin bölgesinde ve karargâhında ne işim olduğunu sordular. Komutanı ve arkadaşlarını söylemek istiyorlardı. Ama benim oraya gittiğimi nereden biliyorlardı? Komutan, benim daha önce tutuklanmamı ve başıma gelenleri ayrıntısına dek nasıl bilmişse, bunlar da gözüm kapalı olarak götürüldüğüm yerdeki bütün ayrıntıları biliyorlardı.

Niçin kimliğim bile denetlenmemiş? Durup durup, vurup vurup sordukları baş soru buydu. Ben nereden bileyim, komutanın adamları kimliğimi niçin denetlemedi? Bilseydim, başıma bu işler, bu sorular gelecek, çıkarır denetlettirirdim kimliğimi. Kendi üyelerini bile kimliğini denetlemeden içeriye almazlarmış. Benimkine bakmak gereğini duymadıklarına göre, örgüt içinde çok önemli bir yerim olması gerekiyormuş. Belki ben bu anarşistlerin, bu vatan hainlerinin dışarıdaki kökleriymişim. Söylemezsem de, onlar söyletmesini bilirlermiş, söyletemeseler bile, gerçeği araştırıp su yüzüne çıkarırlarmış. Ama vay halimeymiş o zaman. Sanki benim bulunduğum o ülkede yok muymuş kendi örgütleri, adamları, istihbaratları, yok mu sanıyormuşum. En iyisi, paşa paşa öteymişim de, canımı kurtaraymışım. Yoksa, onlar durumu saptayıncaya değin başıma gelecekleri bilmeliymişim. Şimdiye değin yaptıkları bir şey değilmiş. İşin başıymış.

Oysa ne biliyorsam, yineliye yineliye söyledim. Komutanların odasında geçen her konuşmayı anlattım. Gizli saklı bir şeyim yoktu ki, komutanın örgütüyle uzaktan yakından bir ilişkim yoktu ki. Zaten olup biteni anlamaktan bile yoksundum.

Peki öyleymiş de, işgal yerinde işim neymiş? Anlattım nasıl olduğunu. Ama inanmadılar. «Eylemlerin

beyni sensin», dediler. Bunu da ben anlayamadım. Öyle bir kurnaz beyinmişim ki, kuşku uyandırmamak için eylem yerinin göbeğine dinelmişim. Hiçbir şeyden habersizmiş gibi yapıp, oradan yönetmişim. Ama yutmazlarmış, onları enayi mi sanmışım? O taktikleri bilirlermiş. Şimdi her şeyi açıklamalı ve örgütün ve eylemlerin beyni olduğumu itiraf etmeliymişim. O zaman, bu sorgulamadan da, her şeyden de kurtulurmuşum.

Bir tanesi, fısıltıyla, «Anlattıkları harfi harfine doğru, ama tabii şifreli konuşmuş olabilirler», dedi. Bu kez komutanın yanında söylenen sözleri tek tek yineleyip, bunların ne anlama geldiğini sormaya başladılar. İşte o zaman konuşma yeteneğimi hepten yitirdim. Ben söylenen sözlerin, kendi anlamları dışında, başka anlamlara gelebileceğini de öğrenmemiştim ki. Anlayan beyin hücrelerim karardı.

Soruşturmaya ara verilmiş olmalı. Kendime geldiğim zaman başka bir odada bir meşin koltukta oturuyordum. Gösterişli bir makam masasında oturan kişiyi daha önce hiç görmemiştim. Daha önce gördüklerimin üstünde olduğunu anlamakta gecikmedim. Odada bir kişi daha vardı. Benim karşımdaki koltukta oturuyordu. Masadaki kişinin yardımcısı olabilirdi. Bu bana kibar bir biçimde, gördüğüm fabrika işgali üzerine neler düşündüğümü sordu.

«Sevgiyi yok eden bir gücü var savaşın», dedim. «Savaş kavramını daha önce çok işitmiş olmakla birlikte, ilk kez bu işgal sırasında ne olduğunu ve ne olabileceğini somut olarak anladığımı», söyledim. Oysa sevgiyi de oldukça yeni öğrenmiş, sevgi gücü karşısında benliğimi hoşluklar sarmıştı. Düşünüyordum, acaba sevgiyi duyumsamamış insanlar mı savaşı ortaya çıkarıyor diye. Odada beni dinleyen iki kişi birbiriyle bakıştı. Masa başında oturan, «Yani siz işgal olayını telin mi ediyorsunuz?» dedi. «Telin sözünü anlamadığımı, ama o komutanın işgal yerine, işçilerin yanına gittiğine çok üzüldüğümü», söyledim. «Onun

anlattıklarını, dilini, davranışını tam anlayamamıştım, ama iyi bir insana benziyordu», dedim. «Sevgi gücüyle dolu olmasını dilerdim onun için», diye ekledim. Benliğimi ararken çok çelişkili yaşantılarla, duygularla karşılaştığımı anlattım. Henüz benliğimin kaçta kaçını bulmuştum, daha ne kadar sürdürecektim arayışımı? Yarısını bulmuşsam, ikinci yarısı da varmıydı, bulabilecek miydim? Ne zaman bulacaktım? Bulduğum, yarı benliğime benzeyecek miydi öbür yarısı da, yoksa iki ayrı benlikten birini bulmuş, öbürünü mü aramaktaydım? Sevgiyle savaş bir bütünün yarıları mıydı? Yoksa nasıl açıklayabilirdim bu çelişkiyi?

Ben konuştukça, onlar susuyorlar, bakışıp, arada bir başlarını iki yana sallıyorlardı. Sonunda masa başında oturan ayağa kalktı, «Şizofren», deyip odadan çıktı. Öbürü de kalkıp, beni götürdü.

Daha sonra başka bir odada, doktor, diye seslendikleri ak önlüklü biri, orama burama baktı, bana, sanki bir ufak çocuğa sorarmış gibi birtakım çocukça sorular sordu? Peki, çocuk değil miydim? Belki de çocuktum da, doktor bakar bakmaz anlamıştı bunu. Benimki denli kısa özgeçmişi olan, geçmişini bunca kısa anımsayan, belleği boş mu boş biri, elbette çocuk olacaktı. Kalıbı çocuk olmasa bile, çocuk olması gerekirdi.

Doktor birtakım tutanaklar tuttu, kâğıtlar yazdı. Ve beni orada fazla tutmadılar artık. Gönderdikleri yolları, yerleri tanımıyordum. Ama oldukça uzun bir yolculuktan sonra, getirilip bırakıldığım yeri yeniden tanımakta hiç güçlük çekmedim. Burası Süleyman'la görüştüğüm yer. Bunu anımsamam mutlu kıldı beni, belleğimle gururlandım. Bu mutluluk, belki biraz da, orada Süleyman'ı görebileceğim düşüncesinden kaynaklanıyordu. Çok sevinçliydim Süleyman'ın bulunduğu yere gelmekten. Orada karşılaştığım bazı kişilere Süleyman'ı sordum hemen. «Kanuni'yi mi, yoksa Süleyman Peygamberi mi arıyorsun?» dediler. «Yok, o

herhalde Muhteşem Süleyman'ı arıyordur», deyince biri başladılar gülüşmeye. Kimdi bunlar Kanuni Süleyman, Süleyman Peygamber, Muhteşem Süleyman? Daha başka Süleymanları da söylediler. Bunlar Süleyman'ın takma adları mıydı, yeni kişilikleri miydi yoksa?

«Bendeniz Şahane Süleyman», diye elini uzatan adamın bakışları üzgündü.

«Ben de Muhteşem Süleyman», diye elini uzatan sallabaşa benziyordu. Durmadan başını sallıyordu.

«Kanuni Süleyman, Haşmetmeap Efendiniz benim. Öp elimi evladım», diyen hiç de yaşlı sayılmazdı, ama bana elini öptürdü.

«Allah'ın inayeti seninle olsun, Allah diyen dillerin bülbül gibi ötsün, tanıyamadıysan, ben Süleymanların Peygamberiyim», dedi cılız, topallayarak yürüyen biri.

«Yoksa sen Berbat Süleyman mısın?» diye sordu bir başkası. Hayır, benim adım Süleyman değil, arkadaşımın adı Süleyman, dememe kalmadı.

«Fatih'e benziyor o», diye girdi başkası.

«Fatih benim ulan, ağzını topla», diye çıkışan, elindeki çiçeği koklar gibi burnuna götürdü. Bitkin bir çiçekti.

«Belki de Napolyon'dur», diye tartışmaya karışan, saçsız, ak sakallı, tıknaz ve sevimli biriydi.

«İyi ki Napolyon burada değil», diye kikirdedi ön dişleri dökük uzun boylu adam. «Yoksa ortalığı duman ederdi. İki tane Napolyon olmaz mı?»

Böyle uzayıp gidiyordu söyleşi. Herkes çevreme toplanıyordu. Henüz üstümü başımı değiştirmemişlerdi. Bazıları ceketimin yakasından, eteğinden tutup, kumaşın niteliğine bakar gibi parmakları arasında sürtüyorlardı. Beğenmiş gibi ağızlarını kıvırıyor, gözlerini açıyorlardı. Onaylayıcı biçimde başlarını sallıyorlardı.

Bir hemşire aldı beni aralarından, söyleşiye ve üstümün başımın ellenmesine son verdi. Hemşire götü-

rüp bir başka odada bana oranın giysisinden verdi. Açık haki renkte boru paçalı bol bir pantolon ile aynı ince kumaştan ne ceket, ne gömlek olan, geniş bir sırt giysisiydi bu. Burada gördüğüm herkes, görevliler dışında, bunu giyiyordu. Görevliler, hemşire, sağlık memuru, bekçi, doktor gibi kişilerdi. Onlar değişik giyiniyorlardı. Nesrin hemşire, olduğunu söyleyen ve giysilerimi veren bayan, üstümdekileri alıp sakladı. İyi bir insana benziyordu, «Süleyman'ı nerede bulurum», diye sordum. Beni de Süleyman'ın bölümüne koyduklarını, orada bol bol göreceğimi söyledi. Buna çok sevindim.

* * *

Bu ağaçlıklı araziden geçmiştim Süleyman'ı görmeye geldiğim zaman. Şimdi Nesrin hemşireyle geçiyorum ve üstümde buranın giysisi. Ağaçlar arasında kendi kendilerine söylenip dolaşan, inziva kadınları ve erkekleri bu kez benimle hiç ilgilenmiyorlar. Oysa, ilk gelişimde, peşime takılmış, çevremi kuşatmışlardı. Onlara sigara tutmuş, içecek ısmarlamıştım. İçecek ve tütün satan kulübe ileride, yerinde duruyordu. Havanın sıcaklığı ağaçların altında da duyuluyordu. Hiç esmiyordu. İncecik giysiler bile sanki derime yapışıyordu. Öğleden sonranın kımıltısız sıcağında bunun keyfini cırcırböcekleri çıkarıyordu. Ağaçların, dalların, yaprakların arasında onların kesiksiz cırcırları bütün havayı yerlere değin kaplıyordu.

Ayaklarıyla ağaçlara tutunan, gözle görülmeyen cırcırböceklerinden mi geliyor bu yeri göğü tırmalayan müzik, yoksa görünümleriyle toprağa uyum sağlamış, ağaçlar arasına dağılmış, kendi başlarına duran, dolanan bu insanlardan mı? Ne müzler öncesi insanları bunlar, ne de cırcırböcekleri. Müzler öncesi insanlarıylan, müzlerin doğuşuyla birlikte cırcırböceğine dönüşmenin anını yaşıyorlar sanki. Ne cırcırböceği, ne insan. Birinden birine geçerken, çıkan cırcır müziğini dinlemeye dalmışlar. Kendilerinden geçmiş-

ler. Yemeyi içmeyi unutmuşlar ve gitgide bir deri bir kemik kalmışlar. Ölmek üzereler, ayırdında değiller. Ölüp cırcırböceği olacaklar. Müzlerin yeteneğini edinip doğumlarından ölümlerine değin cırcır ötürek yeri göğü müzikleriyle kaplayacaklar, bir damla yemek içmek düşünemeyecekler. Güzele tutkun gelip geçecekler.

Ama şimdi bu insanlar mı, yoksa henüz oluşmamış, onların içindeki cırcırböcekleri mi ötüşen? Sanıyorum, şu oraya buraya çekirge gibi serpiştirilmiş insanların içindeki cırcırböceklerinden geliyor bu toplu ötüş. Bu yerde ve gökte bir damla açık bırakmayan müzik örtüsü.

İnsanların içindeki cırcırları dinleyerek büyük, demir kapıya vardık. Üstündeki gözetleme kapağı açıldı. Bizi gören bekçi kapıyı gıcırdatarak araladı ve Nesrin hemşire ile beni içeriye saldı.

Avlu, Süleyman'ı görmeye geldiğim gün bırakıp gittiğim gibi duruyordu. Tek başına, ikili, üçlü kümelerle buranın sakinleri avlunun bir ucundan bir ucuna gidip geliyorlardı. Hemşireler ve öbür işgörenlerle voleybol oynuyordu bir başka küme. Bazıları da binanın dibine, ya da avlunun dış duvarı dibine çömelmiş, öylece güneşte ya da gölgede mayışıyorlardı.

Süleyman'la göz göze gelmemiz görülecek bir şeydi. Rasgele baktı önce bana. Girer girmez, gözlerimle onu aramasaydım, belki rasgele bile üstüme düşmeyecekti bakışı. Bakmasıyla başını çevirmesi bir oldu önce. Sonra başı tam çevrilme anında donup kaldı. Ne kadar öyle durdu bilmiyorum. Yavaş yavaş, ağır oynatılan bir film gibi, geriye doğru döndü yine başı. Gözünün doğrultusu yeniden beni buluncaya değin. Beni bulunca, kaskatı kaldı yine başı. Ama gözleri iyice açılmıştı. Bütün görme gücünü üstümde toplamıştı. Uzunca süzdü. İnanmıyordu. Ufak adımlarla bana yaklaşmaya başladı. İki adım önüme gelince, durdu. Anlaşılan, giysim şaşırtmıştı onu.

«Süleyman», dedim.

«Orhan», dedi.

Sarıldık birbirimize. Nesrin hemşire ayırmak zorunda kaldığına göre, kendiliğimizden ayrılmayı bilmemişiz. Herkes çevremizi sarmış, bizi seyrediyordu.

Necmi bey, Mecit bey ve diğerleri hep oradaydılar. Süleyman'dan çok onlar şaşırmışlardı beni bu kılıkla karşılarında görmekten. Us erdiremiyorlardı durumuma. Beni ilk gelişimde kafalarında başka bir yere yerleştirmişlerdi. Şimdi oradan alıp, kendi loncaları içinde bir yere koymalıydılar. Oysa Süleyman sanki beni uzun süredir bekliyormuş da, işte kavuşmuş gibi davranıyordu. Coşkun bir sevince tutulmuştu. Bu sevincin çeşitli nedenleri olduğunu zamanla anlayacaktım. Birinci neden, kim olursa olsun, koğuşta yeni bir insana gereksinimi vardı. Gizli formülünün bir harfiyle adlandırdığı sakinlerden biri ölmüştü. Formülde bir yer açılmış, bir açık vermişti. Bu boşluğun dolması, açığın kapanması gerekliydi. Bunun için de birinin gelmesi gerekiyordu. Ben gelince, sorun çözüldü. Ancak Süleyman tereddüt duyuyordu, bana o harfi ad olarak vermekte. Ama başka çaresi de yoktu. Bir uzlaşma yolu buldu kendi kendine. Benim iki adım olacaktı. Bir kendi adım kalacaktı, bir de boşalan harfi alacaktım. Süleyman bana adımla sesleniyordu, ama arada o harfi de ekleyiveriyordu. O zaman garip garip bakıyordum ona.

Süleyman ölen kişinin yazgısını anlattı bana. Adam intihar etmiş. Bir sabah koğuşta uyanınca, bunu pencerenin demir parmaklıklarına asılı bulmuşlar. Derdini öğrenmek istedim. Süleyman, «İnsanın kendinden başka derdi yoktur», dedi O an kendi yaşamıma ilişkin gözlemlerimi de çözümleyiverdi. Derdim, kendimi öğrendikçe büyüyordu. Bense, çevreye yükleme eğilimindeydim kendimde saptadığım bu durumu. Süleyman, «İnsanın derdi kendidir», deyince, kafamda bütün karışıklıklar duruldu. Bütün sorun apaçık belirdi, saydamlaştı. Çevreye verdiğim imler, çev-

reden aldığım imler beni yoğuruyor, beni karıp oluşturuyor, benliğim hem sıkıntıların, hem erinçlerin karıştığı bir kap oluyordu.

Süleyman'la karşılaşmaktan yararlanmalıydım. Onun derin bilgeliğine girmeye çalışmalıydım. Çünkü şöyle bir saptama da, son yaşam deneyimlerimin bir sonucuydu. Yaşantı, yaşam deneyimi kişinin kimliğini, benliğini yapıyordu. Ama insan yalnız kendi yaşantısı ve yaşam deneyimiyle yetinmemeliydi, yetinemezdi. Yetinirse, çok dar bir benliği olurdu. Benliğinin sınırlarını durmadan açmak, görüş çevrenini sürekli genişletmek için yaşayıp eylemde bulunmuş, yapıtlar bırakmış eski insanların, hem yaşam görgü ve deneyimlerini öğrenmeli, kavramalı, hem de sanki kendi yaşam deneyimi, bin kişinin yaşam deneyiminin toplamı yanında elbette güdük kalırdı. İşte Süleyman, tanıdığım insanlar arasında, yaşam deneyimi, bilgeliği ve düşlem zenginliği açısından beni albenisine en güçlü çeken insanlardan biriydi, giderek, yaşayanlar arasında en önde geliyordu.

Böylesine bir kavrayışa varmış olmak, ayırdında bile olmadan, beni kendimi algılamaya başladığım anın da gerilerine götürüyor, bana yaşadığımın da gerisine uzanan bir geçmiş, bir tarih açıyordu. Ama çözümleyemediğim, belki de hiç çözümleyemeyeceğim sorun, bu geçmişimin, bu tarihimin bahçelerinde kendime yön bulabilmek, bu araziyi, dolayısıyla bu arazi içinde kendimi keşfedebilmekti.

Süleyman'a açmak gereksimini duyduğum ilk konu, kentlerin betonlaşması, çoraklaşması ve çölleşmesi oldu. Sonradan niçin bu konu diye kendi kendime çok sordum. Demek, beni en çok etkileyen, tutuklanmalarım, sorgulanmalarım değil, Orhan ve Gül değil, başka insanlar, yaşantılar değil, kuşlar, böcekler, güneşli gök, mavi deniz değil, kentte dolaşırken çevrenimi, görüşümü, göğümü daraltan, aralarındaki uçurumlara çöken, hiç kıpırtısız kirlenen, ağırlaşan

havada boğan, bunaltan yüksek beton ormanı, beton çölü, beton uçurumlarıydı.

«Doğaldır», dedi Süleyman. «İnsan olduğu yerde kalmaz. Her ikisinin de içinde değişim itkisi vardır. Değişmesi engellenirse, bu itkinin gücü birikir bir gün patlar. Ama bu itki gücü rasgele, ya da bilinçle ters yönde, yanlış yolda oluklanırsa, o zaman da bunaltılar, bu itki gücü, önüne gelen her şeyi siler süpürür.»

«Senin söylediğin», diyordu Süleyman. «nüfus çoğalmasının, kırsaldan kentsele göç ve ilerlemek için değişim isteminin yanlış tasarılarla, yanlış oluklandırılmasının doğal bir sonucudur. Ama bu bir ara dönemdir, geçici durumdur. Çünkü yanlış tasarımların, yanlış uygulamaların birikimi de, insanın içindeki doğaç değişim gerilimini gidermek bir yana, daha da büyülterek bir gün mutlaka patlatacaktır. O zaman, süregelen yanlışlar toptan süprülecektir.»

«Yine de», diyordu Süleyman, «burada çevrenin çölleştirilerek, çoraklaştırılarak soysuzlaştırılması, kentlerin aslında dev deliler evine dönüştürülmesi, yanlış sanayi büyümesiyle, havayı, suyu, ormanı, toprağı, kısaca çevreyi ve doğayı kirletmesiyle doğan daha korkunç sonuçlar yanında, henüz felaket boyutlarına varmamıştır.»

Süleyman'ın bu sözleri şaşırttı beni. Teknik ve bilimsel gelişmenin bir havarisi olan Süleyman, aslında kafasının içinde, doğabilimsel ve teknik sorunlardan başka bir şey olmayan Süleyman, çevre kirlenmesine karşı başkaldıranların, giderek ayaklananların savlarıyla birleşiyordu. Yoksa, bana mı öyle geliyordu?

«Yok», dedi Süleyman. «Doğru düşünüyorsun. Ama söylediklerim de çelişkili değil. Kendi kendimle çelişmiyorum. İnsan, araç tutan yaratık değil midir? İnsanın, bütün varlıklardan ayrıldığı niteliksel nokta, araç yapması, araç tutup kullanması olduğuna göre, bilim ve tekniksiz, bilim ve teknik gelişmesiz insan yaşamı, insanlığın bildiğimiz en eski tarihinden beri, ilk

gününden beri olmamıştır. Elbette sıçrama ya da devrim denilen, aşamalar ve gelişmeler olmuştur. Tekerleğin bulunması, buhar gücünün kullanılması, atom gücünün bulunması, uzaya ilk adımın atılması, minik bilgisayarların geliştirilmesi gibi, bunlara elektrik akımını ve başka buluşları da ekleyebiliriz. Bunlar sıçramalardır, ama sıçramalar birikimsiz olmaz. Birikimler, sürekli gelişmelerle olanaklıdır.»

«Ama», diye durdu Süleyman. «Varlıkla yokluk ikiz bir gerçektir. Artıyla eksi, olumluyla olumsuz, yararlıyla zararlı ikiz gerçeklerdir. Araç gereç, teknik ve bilimsel buluşlar, uygarlık gelişmesi de hep çift kutupludur. Taşı kullanan ilk insan, taşla hem hayvanları, hem insanları öldürmüştür. Ateşi kullanan ilk insan, ateşle hem hayvanları, hem bitkileri, hem kendi elinden çıkanları yakıp yok etmiştir, Madeni kullanan ilk insan, madenden öldürücü silahlar, çevresini kendi egemenliği altına, giderek boyunduruğu altına alan araçlar yapmıştır. Geometrik bir dizi gibi büyümüştür insanın buluşlarının hem yararlı, hem de zararlı sonuçları.»

«Güzel ama», dedim, «şimdi zararlı sonuçlar, havayı, suyu, doğayı pisletip öldürerek yararlı sonuçları bastırmıyor mu?»

«Zaman zaman, dönem dönem olacaktır, salgınlar olmadan aşıları ilaçları bulunmayacaktı.» Böyle diyordu Süleyman. «Sayrılık olmadan sağlık olmaz, ölüm olmadan yaşam olmaz. Ama bu kesin doğru bir mantık değil», diyerek kendi kendini yadsıdı, daha sonra söyledikleriyle göreceledi. «Elbette», dedi, «su temizlenemez, hava solunamaz, ağaç yaşayamaz duruma gelinceye değin beklenemez. Bazı yörelerde çevre kirliliği insan sağlığını ana karnında etkilemeye başladı. Bebekler bilinmeyen hastalıklarla doğuyorlar. İnsan kendi sürekliliğini tehlikeye sokamaz, ya da çeşitli çekirdeksel bombalarla varlığını yer yüzünden silemez. Bu tehlikeler gerçeğe dönüşmeden çareleri, çözümleri aranıp bulunmalıdır. Çünkü, geçmişin sal-

gını gibi olmayacaktır artık çağımızın salgını. Yeryüzünden yaşamı silmek için eldeki uyurgücün çok azı yeterlidir. Atomlar, hidrojenler, nötronlar yetmiyormuş gibi, uzay silahları, laser silahları üzerinde çalışılıyor. İnsan, kendi tarihinde, şimdiye dek her zaman, yanlışından her şey çok geç olmadan dönebilmiştir. Bundan sonra da döneceğini ummak istiyorum. Geçmişte yanlışından dönmemek aslında şimdiki denli tehlikeli de değildi.»

«Nasıl dönsün yanlışından, bir kez kısır döngüye girmişse, çevreyi pisleyerek sömürmenin, ölüm gücü birbirini durmadan aşan silahlar yapmanın, toplumları baskıya alıp ezmenin sonsuz sarmalına sarılmaya başlamışsa, nasıl dönebilir bu sarmalın onu alıp saran çekiminden?» Bu soruyu da Süleyman, ben yokmuşum da, kendi kendiyle söyleşiye geçmiş gibi sordu. İki kişi olmuş da kendi kendiyle tartışıyordu. Böylesi de zorunluydu. Gerçi usumu zorluyordum ben de bir soru sormak, bir şey söyleyebilmek için, ama bu soruyu ne düşünebilir, ne de sorabilirdim. Ancak o söyledikten sonra, «Evet nasıl dönsün?» diyebildim. Der demez kendime kulak kesildim. Baktım, bunu derken hiç sesim çıkmamış. Ben de içimden, kendi kendime yinelemişim soruyu.

«Ancak yine bilimde ve teknikte vardığı aşamayla», dedi Süleyman. «Bence, tehlikenin var olan gizil gücünden de daha büyük bir tehlike, gelişmenin çarkını geriye döndürmeye heveslenmektir. Bilim ve tekniğin gelişme çarkı geriye dönmez. Atom varsa atomdur, laser varsa laserdir, minik bilgisayarlardan dönmek, ya da vazgeçmek isteyen intihara kalkıyor demektir.»

«Öyleyse, çözüm aslında kolay. Kömürdeki kükürt mü, benzindeki kurşun mu öldürüyor çevreyi? Kömürden kükürdü alacak teknik yöntem, kurşunsuz benzini motorda yakmanın tekniği gerekiyor demektir. Bombalar mı, uzay silahları mı, toprağı yoran ve zayıflatan yapay gübre mi, hiçbirinin panzehiri ilkel-

leşmekte olamaz. Batının bazı tuzu kuru çevrelerinin rahat, keyifli ve romantik serüven olarak gördüğü, yanlış bir tanımlamayla doğaya dönüş dediği şeyi, görüyoruz ki, en başta Batı kesinlikle benimsemiyor. Benimseyemez, çünkü ilkelleşemez, ilkelleşip çağdaş bir dünyadan silinemez.»

Hiç uzun boylu düşünmeden, ekeleyip kekelemeden, ıkınıp sıkınmadan rahatça konuşuyordu Süleyman. Havadan sudan konuşur gibi kendiliğindendi. Bu arada Necmi bey ile Macit bey de yanımızda durmuş Süleyman'ı dinliyorlardı. Macit bey, fizik profesörü, ağzını açmıyor, ama burnunun ortasına oturmuş kalın çerçeveli, kalın camlı gözlüğüyle başını sallaya sallaya Süleyman'ı onaylıyordu. Süleyman'ın bilgeliğinden kimsenin kuşkusu yoktu.

«İnsanın bilimde ve teknikte vardığı her aşamadan öteye atılacak yeni adım, istenirse, son aşamada varılan gizil tehlikeyi kavram olarak ortadan kaldırmak olanaksızdır. Yaşam oldukça tehlike olacaktır. Ama insanın kendi gelişmesiyle yarattığı, görülen tehlikeyi, yine kendi gelişmesiyle ortadan kaldırması sorun olmaz», dedi.

Lise müdürü Necmi bey, «Süleyman bunlar bizim sorunumuz değil», dedi. «Bizde hangi gelişme, hangi teknik var ki, tehlikesi söz konusu olsun?»

«O da apayrı bir konu», dedi Süleyman. «Keşke bilimimiz, tekniğimiz olsa da, Avrupa'nın, Amerika'nın, Japonya'nın, Sovyetler Birliği'nin sorunları, bizim de sorunlarımız olsa. Bizde teknik ve teknolojik gelişme olmadan, denizleri öldürmeye, çevreyi kirletmeye, kentleri çölleştirmeye başlamış olmak sorunların sorunu. Bizim sorunumuzun devliği yanında gelişmişlerin sorunu önemli sayılmaz. Çünkü, bir de şu açısı ya da şu boyutu var işin. Ki bu boyutların en berbadı, en felaketlisidir. Eskiden gelişmiş, güçlü ülke yavaş yavaş sınırlarını genişletirdi, çevresini fethederek. Osmanlı büyüdüğü ve genişlediği sürece her alanda en güçlüydü. Teknikte, bilimde, devlet yöne-

timinde, toplum düzeninde, sanatta, düşüncede en güçlü, en ileri olduğu için büyüyordu.»

«Her şeyden önce de askerlikte», diye söze girdi Macit bey. Süleyman başını salladı. «Askerlik sonuçtur», diye karşı geldi. «Her alanda ileri olmadan askeri alanda güçlü olunamaz. Bugün de askeri alanda en güçlü olan ülkeler, önce teknolojide dünyanın en gelişmiş ülkeleridir. Neyse», dedi, Süleyman, kaldığı yere bağlamak istedi sözü. «Bugün», dedi, «artık ülkeler gücünü, fetihlerle, sınır genişlemesiyle göstermek zorunda değil. Teknolojide güçlü olanlar teknolojide geri olan ülkeleri aralarında bölüştüler. Teknolojide geri olmak, işgal altında olmakla eşanlamlıdır. Bugün fetih budur. Askerle işgal edip bela yüklenmeye gerek yok. Hâlâ bu yola başvuranlar ancak bela yüklenir ve bir gün rezil olup giderler. Amerika'nın Vietnam'da başına gelen budur. Oysa, hiç gerek yoktu buna. Anlaşılıyor değil mi, nasıl büyük bir sorunla karşı karşıyayız?»

Üçümüz de susmuştuk. Necmi bey, Macit bey bir şey söylemek istiyorlardı, belliydi, ama söyleyecek bir söz yoktu. Süleyman söylemişti söylenecekleri. Bana gelince, benim için zaten bu konuların hepsi yeni dünyalar, yeni evrenlerdi. Bütün kafamı, duyargalarımı ona yöneltmiştim. Varlığımı onun anlattıklarına yoğunlaştırmıştım. Ondan kendime bir şeyler katmaya çalışıyordum.

«İşte benim de bütün çabam bu yönde», dedi Süleyman. «En büyük, en güçlü aslında evrende en kolaydır. En kolayla ben en büyük atılımı sağlamak istiyorum. En az zararlıyı, en büyük enerji kaynağını kullanıma açmak istiyorum. Çekirdek bileşimini en kolay yoluyla bulmak istiyorum. Suyu termosa koyup enerjiye, ama bilinen enerjilerin en büyüğüne dönüştürmek istiyorum. Termos dediysem, elbette termos demek istemedim, bayağı termosla bunun olmayacağını deliler bile bilir.»

Deliler bile deyince, dili tutuluverdi. Bakıştık,

Necmi bey, Macit bey, Süleyman, ben bakıştık. Kimdi deliler, dercesine bakıştık. Buradakiler mi, yani biz mi, dışardakiler mi, bizi buraya sokanlar mı? Yönetenler mi, yönetilenler mi? Bir boşluk girdi araya, bu boşluk geçti. Kaldığı yerden sürdürdü konuşmasını.

«Termos kadar hafif, termos kadar basit, termos kadar küçük bir aygıtla çözümlemek istiyorum bu sorunu. İşte bunun için herkes peşimde. En başta dış düşmanlar. Burada bulunmak tek çarem. Buraya, bu iç içe kuşatılmış yerin çekirdeğine kimse giremez. Buradan dışarıya çıkmak istemem. Dünyayı değiştirecek gizimin peşinde herkes.»

«Ama bundan yararlanacak kişiler nerede bizde», dedi hayıflanarak Macit bey. «Sen istediğin kadar gizlen, saklan, korun, değil mi, senin buluşundan yine yabancılar yararlanacaktır. Öyle yetişen kaç insanımız var dünyanın dört bir köşesinde. Özellikle de teknolojide zaten ileri ülkelerde. Niçin onlardan burada yararlanamıyoruz? Niçin onların gelip, erinç içinde çalışmalarına olanak verilmiyor?»

Süleyman güvenli tavrını yitiriverdi. İçinde bir sarsıntı geçirdiği belliydi. Sanırım, o an ikimizin belleğinde de aynı şey çağrışıyordu. Daha önceki konuşmamızda, Dr. Schenk gelirse, Dr. Lütze gelirse, formülümü onlara teslim ederim, dememiş miydi? Neydi böyle demesinin anlamı? Yoksa, en başından beri kendisine kendi ülkesinin insanlarına güveni mi yoktu? Bu soru takılmıştı usuma, Necmi bey, kalabilmiş en son güven kırıntısını da attıracak son sözünü konuştu:

«Kendine bak Süleyman», dedi. «Orhan beye bak, Süleyman», dedi. «Sizin gibi değerli insanların, üstün bilim adamlarının, teknoloji uzmanlarının burada işi ne? Söyleyebilir misin, bana, burada sizin işiniz ne?»

Süleyman kalktı, içeriye gitti. Ranzasına uzandı.

* * *

Buraya alışıyorum gittikçe. Gün değişmez parça-

lara bölünmüş. Kalktığımız, yediğimiz, dışarıya çıkıp dolaştığımız, yattığımız saatler belli. Alışmanın bir nedeni de belki bu kalıplaşma. Burada geçen birkaç günü düşünüyorum. Şu deneyim şaşırtıyor beni. İnsan günün hep belirli saatlerinde hep aynı işleri yapınca, iki üç gün sonra, sanki yıllardır her sabah aynı saatte kalkıyormuş, aynı saatte yiyormuş, aynı saatte hep aynı işleri yaptıktan sonra aynı saatte yatıyormuş duygusuna kapılıyor. Oysa üç gün mü ne oldu beni buraya getirdikleri. Nasıl da alıştım, ne çabuk ve kolay uydum buraya. Sanki burada başladım yaşama, buradan başka bir yeri, bundan başka bir yaşamı bilmiyorum, buradaki tanıdığım insanlardan başka kimseyi tanımıyorum.

Yoksa çabuk alışmamın nedeni, buradaki rahatımın eskisinden daha iyi olması mı? Rahat ne ki? İnsan gerçekten rahatı mı arar? Çok işittim dışarıda insanlardan, rahat huzur kalmadı, rahatımız kaçtı, insana hiç rahat vermiyorlar, eskiden hiç olmazsa rahatımız vardı gibi sözleri. Gerçekten rahat ve huzur mu var burada? Rahatımı mı buldum, burada bana rahat mı veriyorlar? Olabilir. Öyle karışan görüşenimiz yok. Kavga gürültümüz yok. Belki bir şey önemli. Herkes, her şeyi uluorta söyleyebiliyor. Dışarda ters bakışlara yol açabilecek, belki tutuklamalara götürecek sözlere buradaki doktorlar, hemşeriler, öbür görevliler ya hiç kulak vermiyorlar, ya da gülüp geçiyorlar. Sanıyorum bu yüzden, ben de kendimi sık sık Gül gibi düşünürken işin tuhafı, yüksek sesle düşünürken yakaladım. Yöneticiler niçin silahlı zorbaların üzerine gitmiyorlar, niçin teröre karşı kesin tavır almıyorlar, niçin katiller yakalanmıyor, diye yüksek sesle düşünmeye başlıyorum, sonra tam bu sıra kendimi yakalıyor, ürküntüyle çevreme bakınıp susuyorum. Ama söylediklerimin hiçbiri burada geçerli olmadığı için, kendi kendimden kuşku duymaya başlıyorum. Burada ne zorbalık, ne terör, ne cinayet var. Burada kimsenin elinde çakı bile yok. Yemeklerimizi tah-

ta kaşık ve çatalla yiyoruz. Masada şimdiye değin bir tek bıçak görmedim. Gerçekten niçin tahta çatal bıçak veriyorlar burada bize? Bu soruya bir yanıt bulamıyorum.

Sonra avluyu bir aşağı bir yukarı adımlarken, yine yüksek sesle düşünüyorum. Bambaşka bir dünyayı düşünüyorum. İşçilerden ne isterler, aydınlardan ne isterler, niçin bunca insan işsiz, geçim sıkıntısı niçin günden güne büyür, niçin başka türlü düşünen herkese solcu ve komünist denir, niçin asıl kargaşalık yaratanlar, eli silahlılar değil de, hoşa gitmeyen biçimde konuşanlar tutuklanır? Niçin konuştukları, doğru olmasına karşın, hoşa gitmez? Yine suçüstü yakalıyorum kendimi. Korkuyla çevreme bakınıp susuyorum. Oysa çevrem hoş, kendi halinde can insanlarla dolu. Kimsenin kimseye bir zararı yok, kimsenin karınca ezdiği yok. Dalıp yüksek sesle düşündüklerimin hiçbir izi yok burada. Gül konuşuyor sanki benim ağzımdan. Gül'leşmişim ki, ayırdına vardıkça dilim tutuluyor.

Demek, buraya kolayca alışıvermemin başta gelen nedeni buranın insanları, buranın hoş sakinleri, diye düşünüyorum. Süleyman dostumdu. Necmi ile Macit dostum oldular. Daha başkaları da. Buradaki insanlar hiçbir tavır ve davranışlarıyla dışardakilere benzemiyorlar. Hepsi ince, hepsi efendi, hepsi kibar. Her birinin kendine özgü yanları var, ama kimseye zararı olmayan özellikler bunlar.

Üçüncü günümdü burada yanılmıyorsam. İyice alışmıştım. Zaman zaman Gül'ü düşünüyordum - zaman zaman demek adet olmuş, beni terketmiyordu Gül kavramı, Gül düşüncesi - ama başkaca ne bir kimseyi, ne bir şeyi arıyordum. Halimden hoşnuttum. Hiç düşünmüyordum, hoşnut muyum, diye. Ama yakınıcı olmadığım için, hiç düşünmediğim için, hoşnuttum işte. Hoşnut olmasam, sıkıntı yakamı bırakmazdı. Bu da ayrı, yeni bir deneyimdi. İnsan olağan, erinçli, sorunsuz, kendiliğinden olan durumlarını, anlarını bi-

lincinde yansıtmıyor, öyle olağan, doğal ve kendiliğinden yaşıyor. Ancak sıkıntılı, zor, sorunlarla dolu, durumlarda özlüyor erinci, olağan, sorunsuz, kendiliğinden akan yaşamı. Mutluluk dedikleri de öyle. Mutluluğu aramayan insana rastlamadım. Herkes mutluluk peşinde. Şimdi düşünüyorum da, bunun da nedeni aynı. İnsanlar, olmayacak, olanaksız bir şeyi arıyorlar, mutluluğu, mutlu bir yaşamı aramakla. Mutlu yaşantılarla, mutlu anlarla yetinemedikleri bir yana, mutlu yaşantıların, mutlu anların ayırdında bile değiller. Hep mutsuz yaşantıları, mutsuz anları bellek, algı ve bilinçlerine işliyorlar, derince kazıyorlar. Bu yaşantı ve anları derince duyuyor, duyumsuyorlar. Böyle olunca, yaşamı mutsuzluklar toplamı, mutsuzluklar bileşkesi olarak algılıyorlar, ya da birbirine eklenen mutsuzluklar olarak. Mutlu anları, yaşantıları doğal, olağan, kendiliğinden yaşıyorlar, mutsuz anları ise, kendileri dışından, kendilerine yazgılanan, yaşatılan yaşam olarak. Mutlu olmak için, mutlu anların, mutlu yaşantıların da yaşamın içinde algılanması, ayrımsanması gerekiyor. Ya da, belki daha doğrusu, mutsuz sayılan anların ve yaşantıların da yaşamın doğal, olağan, kendiliğinden bölümleri olarak algılanmasına, yaşanmasına alışmak. Bunu öğrenmek, doğallıkla yaşam öğrenilebilirse. Yaşam bütünüyle kendiliğinden bir işleyiş değil mi?

Bir tek ve yalnız yaşam önemli. Her şeyiyle, her yönüyle, kendimi algıladıkça, benimi büyüttükçe, yaşamı algılayıp büyüttüğümü ayrımsıyorum. Kendim, kimliğim, benim, benliğim derken, yaşam dediğimi duyumsuyorum gittikçe. Nerede olursam olayım, yaşama bağım büyüyor, güçleniyor. Bu durumu şimdi en çok, en yoğun biçimde burada duyumsuyorum. İçimi doldurup kabartıyor yaşam. İçim içime sığmıyor.

Güneş içime sığmıyor, güneşin ışıttığı mavi gökyüzü içime sığmıyor, hava içime sığmıyor, avlu duvarının üstünden uzayan dışarıdaki ağaçlar, yeşil içime sığmıyor. Ağustos cırcırları içime sığmıyor. Avlu

içime sığmıyor, arkadaşlar, onların bir aşağı, bir yukarı yürüyüşleri, daha çok kendi kendilerine söyleşileri, el kol sallayışları, sigara içişleri, durup dururken birdenbire gülüşleri içime sığmıyor. Benim içime sığmıyor. Kendi kabımdan taşıyorum. Ne güzel bir gün, yaşasın gün, yaşasın gün, yaşasın yaşam.

Belli ediyordu bugün gelişinden alışılmış bir gün olmadığını. Öğleden sonra, demir kapının avlu yanında oturan bekçi, gözleme kapağını açıp dışardakine baktı. Sonra gıcırtıyla koca demir kapının bir kanadını açtı. Gıcırtıya hepimiz olduğumuz yerde donmuşçasına durup döndük. Ya da bana öyle geldi Ben donmuş gibi, durup o yöne bakakaldığım için, herkesin de aynı şeyi yaptığını sandım.

İçeriye şık, geniş kenarlı ince örgülü hasırı andıran, ama başka bir malzeme olan şapkası, büyük güneş gözlüğü, yüksek ince ökçeli topuklu ayakkabıları, ipek gül rengi giysisiyle güzellerin güzeli bir kadın girdi. Yine hiç daha önce yaşamadığım, anlatsam anlatamayacağım bir şeyler oldu içimde. Bir yandan beynimden vurulmuşa döndüm, bir yandan, dışarıya hiç yansımayan ama saçımdan tırnağıma beni sarsan bir iç depremi bütün korkunçluğuyla yaşıyordum, bir yandan da, içimi bir uçtan bir uca geçen büyük oluklardan, hortum gibi damarlardan oluk oluk sıcak kanlar koşuyordu.

Gül'dü. Koştum. Sarıldık birbirimize.

Gül'ün getirdiği baklava kutusunu ve sigaraları Necmi'ye verdim. Durmuş bizi seyreden bütün arkadaşları bizden uzak bir köşeye çekti Necmi elindeki sigaralarla ve baklava kutusuyla. Duvar dibindeki tahta sıraya oturduk Gül'le. Necmi'nin çevresindeki kalabalıktan uzak duran Süleyman'ı çağırdım. Gül'le tanıştırdım. «En iyi arkadaşım», dedim Gül'e. Süleyman'a ne diyeceğimi ise bilemedim. Dilim tutuldu. Susuşum uzuyor ve beni Gül'ün yanında utandırıyordu. Birden, «Gül», deyiverdim. «Dünya bir Gül», diye ekledim. Gül güldü. Süleyman kibar bir çekinmeyle,

«memnun oldum», dedi. Gül'ün elini sıktıktan sonra, rahatsız etmemek için çekildi. Necmi'nin kalabalığına yürüdü.

«Bu kıyafetim beni çok rahatsız ediyor, ama buranın müdürüyle konuşacağım için, hoşlanmadığım halde böyle giyindim», dedi Gül. «Şaşırdın mı?» diye sordu. «Sevindim», dedim. «Bana dünyaları getirdin, bana dünyaları verdin, sevindirdin. Sevinmek böylesine eklemleri çözer, bütün benliği eğnikleştirir diye düşünemezdim.» «Aslında sevinmeye zaman bulamadım ben», dedi Gül bu kez. «Sevinmeye değil, yaşamaya zaman bulamadım. Ya da Goethe'nin deyişiyle, çok çaresizlikler, çok umutsuzluklar ve umarsızlıklar gördüğüm yaşamımın en yoğun günlerini yaşadım senden ayrıldıktan sonra. Evet, kız yalnızca ve kargışla durmadan! Daha iyisini hiç görmeyeceksin. Teselli saçma bir sözdür çünkü. Umutsuzluğa düşemeyenin, gerekmez yaşaması da. Umutsuzluğumun boyutlarını anlatamam. Umutsuzluğumun ölçüsünü belirtemem. Öyle büyüktü, öyle gerekli yaşamam. Seni bulmadan önceki sensizlikle seni bulduktan sonraki sensizlik iki apayrı dünyaymış. Aralarında uçurum varmış. Seni bulmadan önceki sensizlik, sensizlik değilmiş. Sensizliğin ne olduğunu seni bulduktan sonra, şimdi anladım. Sensizlik Gül'süzlükmüş, sensizlik dünyasızlıkmış. Dünyasızlık, ne anlatabilirim bunu, ne betimleyebilirim. Dünyasızlık yanında dünyanın zindan olması bile uçmak denli güzel kalır. Bir kez yaşadım, bir daha ölürüm de dünyasız olamam.»

Müdüre çıktığını, beni buradan almak istediğini, söyledi Gül. Müdürle konuşmalarını ayrıntılarıyla anlattı. O anlatırken, daldım. Hem Gül'süzlük kötü, hem de buradan ayrılmak. Süleyman'ı, öbür arkadaşları bırakıp, dışarıdaki sayısız delinin arasına karışmak. Erincimi, iç dinginliğimi, esenliğimi yitirmek. Müdür bey ne güzel bir insan olurdu, hem beni burada bıraksa, hem de Gül'ü yanıma buraya alsa...

Gül'ün neler dediğini algılayamadım bunları dü-

şünürken. Birden sustu, boş boş yüzüme baktı. Dakikalardır onun yüzüne gözlerimi dikmiş, ama onun söylediği hiçbir sözcüğü işitmediğimi ayrımsamıştı. Boş gözlerle baktı bana. Keşke acımasa da, öfkelense diye düşündüm. Düşüncemi okumuşçasına gülümsedi. Yeniden anlattı.

Annem, babam da birlikte gelmiş. Orhan bile, ben de geleceğim, diye tutturmuş. Dün akşamüstü bir otele inmişler. Gül, önce ben yalnız gideceğim, demiş, onlar da susmuşlar. Benimle ilk görüşmede baş başa, yalnız olmak, doya doya beni seyretmek, doya doya benimle konuşmak istemiş. Yarın da onları gönderecekmiş. O gelmeyecekmiş. İkimizin yanında başka birinin olmasına dayanamazmış şimdi. Annem, babam bile olsa, Orhan bile olsa, biz yan yana gelince, kimsecikler olmamalıymış. Elbette beni buradan aldıktan sonra yine değişirmiş bu sinirli tutkusu. Onun için de, yarın onları bana gönderip, kendisi de müdürle yeniden görüşecekmiş.

Böyle tuhaf duyumsamamıştım içimi. Gül'le bir arada olmak hem germişti içimde bilmediğim birtakım yayları, hem de bir hoşluk, bir rahatlık gelmişti üstüme. Gerginliği ve gevşekliği aynı anda yaşıyordum, böyle bir yaşantı deneyimini ilk kez kazanıyordum.

Gül bir saati aşkın süre kaldı burada. Avludan ayrılışı bir şenliğe benziyordu. Oturduğumuz sıradan ayağa kalkıp hem konuşuyor, hem de büyük demir kapıya doğru adım atıyordu. İki adımda bir duralıyor, sözlerine kesinlik, kalıcılık yüklüyordu. Bizim kalktığımızı gören bütün arkadaşlar yavaş yavaş çevremizde toplanmaya başladılar. Hâlâ konuştuğumuzu görerek, rahatsız etmemek için sessiz duruyorlardı. Gül, çevremizin dolduğunu ayrımsayınca, gülerek, «Allahaısmarladık, hoşça kalın!» diye toplananlara seslendi. Elini sallayıp veda etmek istedi. Ama onun bu sözü üzerine toplanan arkadaşlar çemberi birden daraltıp, teker teker Gül'ün elini sıkmaya başladılar.

«Çok sağol, yenge!»

«Yenge, baklava ve sigaralar için teşekkür ederiz.»

«Burayı şenlendirdin, yenge, sağol!»

«Onur verdin, yenge. Orhan abiyi ve bizi unutma!»

«Düğün baklavası isteriz, yenge.»

Daha neler neler demediler. Düğün baklavasını işitince kızardı Gül, kırmızı kırmızı açıverdi. Hiç böyle kızardığını görmemiştim. Ne vardı acaba kızaracak? Ayıp bir şey mi söylemişti arkadaşlar? Öven bir söz mü sıkılgan kılmıştı Gül'ü. Neydi bunun nedeni? Alkışlar, sağol, varol, güle güle, yine gel, sesleri arasında Gül'ü uğurladılar. Ardından demir kapının kanadı kapanınca, kapının önüne yığılan topluluk ikili üçlü kümelere çözülüp, mırıltılı konuşmalar içinde avlunun her yanına dağılıyordu.

Süleyman yanıma geldi. Biz de avlu içinde dolaşmaya başladık küçük adımlarla. «Kutlarım seni», dedi. Yüzüne baktım. «Gül bir dünya, kutlarım seni», dedi. «Gül bir dünya, Gül bir yaşam. Ben insandan anlarım», dedi Süleyman. «Gül'e iyice sarıl, bir daha Gül gibi bir kadınla yaşamın boyunca karşılaşamayabilirsin. Dikenleri elini yüzünü kanatacak olsa bile Gül'e dört elle sarıl ve bir daha bırakma, hiç bırakma onu. Yüzü böylesine aydınlık, güneş gözlüğü ardında bile gözleri böylesine derin ve duru bir kadına ben bugüne değin rastlamadım. Aydınlık, derinlik ve duruluk, bu her şeydir, iyi, doğru, bilgili ve güzel bir insanda. Bu nitelikler çok seyrek bir araya gelir. Seni kutlarım, azizim. Gül seni seviyor, hem de çok seviyor. Adım atışından, her hareketinden, her sözünden belli. Gül seni çok seviyor. Sen de onu çok sev. Ve bu yaşamın, bu dünyanın insana verebileceği en yüce, en büyük mutluluğa kavuş. İnsan böyle bir mutluluğu bir kez tattı mı, göğsünü gerip, yaşadım, diyebilir. Dünyayı gördüm, diyebilir.»

«Bağışla», dedi Süleyman sonra, «bağışla özel yaşamına karışıyorum. Ama bir dostun, bir arkadaşın olarak, böyle büyük bir mutluluğa çekmek istedim dikkatini. Elbette sen bunu çoktan ayrımsamışsındır ama, bir kötü kuşku içimde, yine de bir kez söylemekten alıkoyamadı beni. Bağışla, dostum, bağışla.»

O gün sevmek sözcüğü çıkmadı usumdan. Gül işledi belleğime, katmer katmer, her renkte, her türde. Kırmızı güller açtı belleğimde, pembe, sarı, beyaz güller. Belleğim gül belleği oldu. Düşlemim pembe güller. Yat vakti gelince, ranzama uzandım. Kapandı gözlerim gözkapaklarım ağır beyaz güller. Düşlerim kırmızı güller, düşlerim sarı güller. Derin bir uykuya daldım. Gül yorgunuydum.

* * *

Annem, babam ve Orhan geldiler. Tatlılar, sigaralar getirdiler. Orhan'ın kutusunda kurabiye vardı. Necmi dağıtımı üstlendi yine. Annemin iki gözü iki çeşme. Babam dudaklarını kıpırdatıyor, dudaklarından bir fısıltı bile çıkmıyor. Sarıldık, ikimiz de konuşmadık. Annemle sarılınca, gözyaşları ince ince ses oldu. Oğlum, kuzum, yavrum, ciğerim, canım... sıralıyordu. Hem seviniyordu kavuştuk diye, hem üzülüyordu, belli ki, başıma gelenlere. Üzülecek bir şey olmadığını söyledim. Gülümsüyordum, durmadan gülümsüyordum. Yanak kaslarım acıyordu gerginlikten. Burada rahatımın çok iyi olduğunu, arkadaşların iyiliğini anlattım. Süleyman'ı çağırdım, «En iyi arkadaşım Süleyman», dedim. Süleyman annemin, babamın elini öptü. Annemi yatıştırmak istedi o da. «Teyze, niçin ağlıyorsun», dedi. «Bugünkü dünyada oğlun da, ben de olabilecek en güvenli, en huzurlu yerdeyiz biz», dedi. «Buraya ne bir düşman, ne bir kindar girebilir», dedi. «Buraya kurşun sekmez, polis girmez», dedi. «Burada insan kafasını dinler, düşünür, büyük buluşlarda bulunur», dedi. Kendini örnek gösterdi. Şu durmadan değişen dünyayı, bir anda temelinden değiştire-

cek buluşunu burada tamamladığını, burada koruduğunu anlattı.

Orhan'a bir kâğıt verdi. «Bunu iyice sakla», dedi. «Bu kâğıt sırası gelince senin adını bütün dünyaya yayacak», dedi. «Dünya durdukça ünün duracak, hiçbir zaman unutulmayacaksın», dedi. «Einstein, senin yanında, okyanus yanında yağmur birikintisi gibi kalacak», dedi. «Bunları sen mi satıyorsun», deyip, Orhan'ın getirdiği kurabiyelerden bir tanesini yedi. «Tamam», dedi sonra. «Kurabiyelerin birinci sınıf. Zaten senin gibi bir delikanlı, kurabiyenin en iyisini satar, okulunun en iyisidir, buluşların da en iyisini, en büyüğünü yapacaktır. Verdiğim kâğıdı canın gibi sakla, sırası geldi mi titizlikle oku ve öğren içinde yazılanları. En güzel biçimde uygula.»

Süleyman'a Orhan'dan söz etmiştim. Nasıl çalışkan, yetenekli, düşünebilen bir çocuk olduğunu anlatmıştım. Okuma olanağını bulursa, iyi bir doğabilimci olacağını söylemiştim. Süleyman büyük bir ilgiyle dinlemişti anlattıklarımı. Hiç konuşmadan, hiçbir şey sormadan dalıp gitmişti. Şimdi anlıyordum nelere, nerelere dalıp gittiğini. Dünyadan kaçırdığı, kıyı bucak gizlediği, en büyük buluşu, en büyük gizi, çay kaynatır denli kolay bir yöntemle füzyon formülünü bir kâğıda yazmış, Orhan'a vermişti. Verdikten sonra da dünya yükünden kurtulmuş, sırtındaki küfeyi atmış gibi yeğnimiş, rahatlamıştı. Süleyman'ı böyle rahat görmemiştim hiç. Giz miydi, bilgi miydi onu, sıkıp duran. Gizli bir bilgi, bilgili bir gizdi anlaşılan. İçi kamburlaşmıştı bu yükü taşıyıp durmaktan. Kurtulmuştu artık.

Orhan önce şaşkındı, ama hemen toparlanıp kocaman adam ciddiliğiyle Süleyman'ın verdiği kâğıdı almış, açıp uzun uzun gözden geçirmiş, sonra yine büyük bir titizlikle katlayıp cebine yerleştirmişti. Önce şaşmışken, birden toparlanması, buraya gelmeden önce, nereye gideceğini biliyor olduğunu gösteriyordu. Belki Gül'le, annem babamla gittikleri yerin nasıl bir

yer olduğunu, buradaki insanların kim ve niçin burada olduklarını konuşmuştu. İçini acımayla birlikte bir merak sarmıştı. Yüreği höpürdemişti buraya gelirken. Ağaçlıklı alandan geçerken inzivacılar gibi ağaç altlarından çıkıveren insanlardan ödü kopmuştu. Demir kapıdan avluya girince, kafasının içinde düşünceler değil, bulutlar uçuşuyordu. Beni görüp sarıldıktan sonra, ben konuşmaya başladıktan sonra, duygular ve düşünceler kafasının içindeki bulutları dağıtmaya başlamıştı.

Orhan, satışları sürdürdüğünü, işlerin iyi gittiğini, ama tatilin artık uzun gelmeye başladığını, anlattı. «Okulların açılacağı günü iple çekmeye başladım», dedi. Okulu böyle seven çocuk görmedim ben.

«Anlıyorsun değil mi, abi?» diyordu. «Alıp satmak, para kazanmak, çarşı sokak dolanmak, insanları gözlemek, ne yapıyorlar, neyi seviyor, neye kızıyorlar, nasıl para kazanıyorlar, niçin kavga ediyorlar, bunları görüp birlikte yaşamak güzel, ama içimde bir coşku, bir dürtü daha çok bilmek istiyor. Bu dıştan gördüklerim de bana çok şey öğretiyor, ama gördüklerimi, yaşadıklarımı da, daha iyi anlamak, daha iyi kavramak ve yorumlamak için, yaşamdan, deneyimden sonuçlar çıkarmak, yeni düşüncelere, yeni eylemlere varabilmek için, bilgiye yöneliyor içimin gerilimi. Onun için okulu istiyorum. Öğretmenlerimi çok seviyorum. Okul arkadaşlarımı çok seviyorum. İçlerinde tembelleri, haylazları, beni çekemeyenleri, kavgacıları, yalancıları, kendini beğenmişleri de var, ama ben okul arkadaşlarımın hepsini seviyorum. Okulumuzun yapısını, koridorlarını, sınıflarını, pencerelerini, sıralarını, her şeylerini seviyorum. Bahçesini, oyun alanını, havuzunu, ağaçlarını, çiçeklerini her şeylerini seviyorum. Onun için bir an önce okullar açılsın istiyorum. Okuldan ayrılığım uzadıkça, kimliğim azalıyormuş duygusuna kapılıyorum. Ancak okulda açıyor kimliğim, kendimi buluyorum. İçime özgürlük doluyor okulda. Edindiğim bilgilerle büyüyen bir özgürlük. Özgürlük-

le büyüyen bir benlik. Bilmiyorum, anlıyor musun, abi. Hele seni göremediğim günler içimde bir yaz sıkıntısı büyüyüp duruyor. İçime tanımsız bir bungunluk doluyor. Göğe bakıyorum üstüme alçalmış. Kente bakıyorum, yapıların arası daralmış, beni sıkıştırıyor. Denize bakıyorum, o koca körfez sanki bir göl gibi kısılmış, açıklık, enginlik değil, insana erinç vermiyor. En sevdiğim şey zaman zaman bir ağaçla konuşmak. Bir parkta, eski semtlerin sokak aralarında, bir evin bahçesinde, eski alanlarda, ya da agora gibi yıkıntılı arsalarda bir ulu ağaca sırtımı verip onunla içten içe konuşmak. Bir çınarla, bir çitlenbikle; son günlerde ne içimden bir ağaçla konuşmak geliyor, ne bir ağaç söyleşmek istiyor benimle. Kuşlarla da öyle, gözlerini döndüre döndüre bana bakıp az mı konuşurdu kumrular, serçelerle uzaktan uzağa, uzun aralarla dura dura, birbirimize sözleri tane tane yollardık, sütçünün katırı, sebzecinin eşeği, arabacının atıyla konuşurum canım istedikçe. Ama son günler canım hiçbir şey istemiyor. Okul geliyor durmadan usuma. Serin gölgeler yayan ağaçlarını, ferah mermer taşlı koridorlarını özlüyorum. Biliyor musun, abi, bu yüzden son günlerde hep okulun çevresinde dolaşmaya başladım. Parmaklıkların arasından, duvarların üstünden okulun bahçesine, okul binasına hayran hayran bakar oldum. Bu tabii satış işlerini iyice aksattı. O civarda ne simit alan olur, ne kurabiye, ne poğaça. Zengin apartmanları, sokak satıcısından alışveriş etmez beyler, hanımlar, hanım evlatları. Bu yüzden, bir saat falan daha uzun dolaşmam gerekiyor satışı tamamlayabilmek için. Bu da üzüyor beni tabii. Çünkü alışveriş, ticaret, benimki de küçük çapta ticaret sayılır, işler tıkır tıkır yürürse zevk verir. Ama satışlar tıkanırsa, uzarsa, giderek mal elinde kalır bayatlarsa, bunun tabii zevkli bir tarafı kalmaz. Ticaret bence, iyi yapılırsa, unutma sanatıdır. Yani alacaksın, aldığını hemen satacaksın, satar satmaz unutacaksın, yenisini alıp satacaksın. Satamadığın mal gözünü çıkarır, batar durur, hu-

zursuz kılar. Bunu unutmazsın. Ticarette, sattığın malı çabucak unutamıyorsan, bu işin sanatını beceremiyorsun demektir.»

Bu çocuk her defasında böyle şaşırtıyor beni. Sanki o da, Süleyman gibi, çocuk kalıbının altında, görünümünün ardında bir bilgeyi gizliyor. Dudakları deviniyor yalnız, konuşan içindeki bilge, içindeki düşünür. Bir çocuk nasıl böyle bir düşünceler zinciri kurabilir, nasıl us yordamıyla yargılara varabilir? Orhan'ı en az kendim gibi görüyorum. Ama zaman zaman kendimi onun yanında bilgi görgü yönünden çocuksu görüyorum.

Biz böyle uzayı kuzeyi konuşurken annemle babam söze karışmadılar. Sonra içimde göğüs altından, yukarlara yürek yönüne, boğazıma doğru sıcak bir akım duydum. Annemi kolumla sımsıkı sardım. Bakıştık, gülümsedik birbirimize. Dünyanın en güzel gülümseyişini gördüm o an annemde. Nemli gözlerle gülümsemişti. Aynı anda hem ağlıyor, hem gülüyordu. Ağlamakla gülmeyi birbirinden ayrıştırmak olanaksızdı. Bu gülmenin de en güzeliydi dünyada, ama galiba ağlamanın da en güzeliydi. Aydım. Kafamda bir ışık çaktı. Hiçbir şeyin salt arısı en güzel değildi. En güzel hep bir karışımdan doğuyordu. En güzel bir alaşımdı, bir bileşkeydi ve bir bileşimdi. Zaten somluk oranıyla değeri artan, salt som olunca en değerli olan maddelerin de asıl değeri, az ölçüde katınca başka maddeleri soylulaştırmasından, niteliklerini ve değerini artırmasındandır.

Yaşambilimde en yararlı maddeler bileşim, karışımdır, kimyada da, fizikte de böyledir. Arılıkla süreç içinde soysuzlaşan ırk, karışarak kendini yeniler, nitelendirir. Etkilenişimdir her şeyi karşılıklı döllendiren, besleyen, zenginleştiren. Doğada da böyledir. Dümdüz doğanın ormanı, ırmağı, gölü olunca, güzeldir. Sarp, dağlık yörelerin ovası, yaylası, bitek yamaçları vardır. Çölün vahası, gecesi, kendine özgü bitkisi, hayvanı vardır.

Benlik de mi böyledir? diye düşünüyorum. Saltık benlik yok, diyorum kesinlikle. En çok benlikte, etkiler, karışımlar, bileşimler gereklidir özgün bir benlik bileşimi için. Ama, diye duralıyorum, sonra. En güç, en fazla önkoşul gerektiren, en çetrefil oluşum ve bileşim de galiba benliğin oluşumu ve bileşimi. Kişinin kendi içinden, doğaçtan varlığına getirdiği koşullar var. İçine düştüğü ailenin, çevrenin koşulları, toplumsal kurumlarının koşulları, toplumun yapısı, tavır ve eğilimleri, toplumu düzenleyen devletin, devleti yönetenlerin sağladıkları ya da sağlamadıkları olanaklar, onduran, kurutan koşullar, geçmiş, şimdi ve geleceğe yansıyan her şey, her şey, uzay, uydu, evren, kendi hallerinde görünerek, aslında aldırmadan, kendi hallerinde işleyerek bir benliğin oluşmasını sağlıyorlar. Her bireye, her öze ulaşan etkileşimler değişik değişik. Bu yüzden, her benlik değişik, her benliğin ayrı bir özgünlük ve nitelik bileşkesi var.

Benimki nasıl olacak? Nasıl, ne zaman oluşacak?

Geçip uçuverdi. Yine Orhan'a, anneme, babama ve avlumuza döndüm. Avlunun büyük demir kapısı açılınca, Gül girdi içeriye. Onun girişiyle sanki avlunun bütün kıpırtıları ve devinileri durdu. Bütün ses, soluk birden kesiliverdi. Avlu sanki, ses geçirmeyen, devinisiz bir fanusun altına girmiş, olduğu gibi donmuş durmuştu. Bana öyle geldi. Her ne kadar Gül yine herkesin ilgisini çektiyse de, bu defa dağılacak paketleri annem, babam ve Orhan getirdikleri için, bu ilgi güzel bir kadına ilgi, göz çıkarmayan, çekingen, ama gerilimini içe dolduran bir ilgiydi.

Gül, pek de neşeli görünmüyordu. Beni üzmemek için açıkça belirtmiyordu karşılaştığı güçlükleri, ama benim buradan salıverilmemde, annemin babamın sözüyle taburcu edilmemde engellerle karşılaşmış. Aslında bunu ben biliyordum, sanırım için için erinçliydim de. Süleyman'ı ilk görüşümden sonra gidip konuştuğum müdür, buraya bir kez girmiş insanı kolayca salıverecek kişi değildi. Bunu o zaman kesinlikle

kavramış ve boynumu büküp yürümüştüm. Yoksa adam beni de hemen alıkoymaya yeltenmişti. O zaman böyle bir şeyi anlamaktan çok uzaktım. Ve burada, Süleyman'ın yanında kalmak düşüncesi de düşünülemeyecek denli uzaktı. Oysa, şimdi Gül'ün beni çıkarmak için uğraştığını bilmek, iki yönlü ikircim düşürdü içime. Hem müdürün beni kolay salıvermeyeceğini tasarlamanın verdiği erince benzer bir aldırmazlık, hem de burada kalınca, Gül'den uzak olmanın beni düşürdüğü umarsızlık. Hem kalsam burada, diyordum kendi kendime, hiç değilse bir süre daha, ama hem de uzun süre Gül'den ayrı olmanın beni mecnun edeceğini biliyordum. Gül'ün de sık sık buraya gelmesinin onu üzeceğini düşünüyor, bir yandan da bir süre sonra bıkıp bırakabileceğinden de korkuyordum. İzin süresi de doldu dolacaktı. İşine dönmesi gerekecekti. İşine başladıktan sonra en az bir yıl boyunca, yeni yıllık izne çıkıncaya değin onu görmem olanaksız olacaktı. Acaba bir yıl ayrı kaldıktan sonra beni unutmayacak mıydı?

Bu soru, utandırdı beni. Kendi deyişiyle ona inanmamam için hiçbir neden yok, bir ömür beni beklemişti. Gerekirse, bir yıl daha, bir ömür daha bekleyemez miydi? Beklerdi, çünkü Gül güçlüydü. Gül, bir dünyaydı, dünya bir Gül'dü. Asıl kendi yetersizliklerimden ürküp korkmam gerekirdi. Sanıyorum, değil bir yıl, birkaç hafta içinde, burada, buraya girmezden önceki geçmişimi tümüyle unutabilir, yalnız burada oluşan yeni bir benliğe yönelebilirdim. Sözü geveliyorum, doğrucası, Gül'ü, bir süre görüşmezsek, unutmamaktan korkuyordum. Gül'ü unutmak salt unutmak olsa, ondan öteye bir anlam taşımasa neyse, ama Gül'ü unutmak, Gül'ün gücünden gelen bir etkinin oluşturduğu kendimi, benimi unutmak anlamındaydı. İstemesem de, unutacağımdan korktuğum için, Gül'le bulduğum bir güzel dünyayı, bir koca evreni de yitirecektim.

Ben Gül'le konuşurken, Süleyman da annemi, ba-

bamı ve Orhan'ı bir yana çekmiş, onlara anlattıkça anlatıyordu. Ve mutlaka, burada hem kendisinin, hem de benim en büyük güvence içinde olduğumuza inandırmaya çalışıyordu. Ne bir düşmanın, ne bir casusun bunca engeli aşıp, kurumun çekirdeğine çekilmiş bizi bulabileceğini ve bize zarar verebileceğini anlatıyordu mutlaka. Onun bu sözleri üzerine bizimkilerin acırcasına ona inanmaz bakışlarını yönelttiklerini düşlemim de görür gibi oluyorum. Düşleme daldığım için de, Gül'ün sesini algılıyor, ama hiçbir sözünü anlamıyordum yine. Ve Süleyman'ın, üzerine yönelmiş bakışları, hayret biçiminde yorumlayıp, güvenin gerekçesini anlatmaya başladığını işitir gibi oluyorum. Füzyonun uygarlıkta son devrim olacağını, bundan sonra insan yaşamının hem son sınırına değin uzayacağını, hem bu uzun yaşamı her türlü sıkıntıdan uzak, doğayla, uzayla ve evrenle uyum içinde sürdüreceğinden, bu büyük uyumlu uygarlık tarihinin gelişme çizgisinin bir çember gibi kapanarak, uygarlık tarihinin binlerce yıl önceki ilk noktasındaki büyük uyuma varılmış olacağını, ama bu uyumun başlangıçta en alt düzeydeyken, şimdi en üst düzeyde olacağını anlatıyordu mutlaka. Ve bu gelişmenin anahtarının kendisinde, kendi kafasında olduğunu, formülünün en iyi burada korunabileceğini açıklıyordu. Peki, Orhan'a şimdi bu formülü verdiğini nasıl açıklayacak? Orhan'ın cebinde birazdan dışarıya ulaşacaktı bu formül. Düşünmüş müydü bunu, yoksa unutmuş muydu Orhan'a verdiğini bile? Belki de usuna gelmemişti o an. Usuna geldiğini var sayalım. Bir tek Orhan'a güvenim var, diye açıklıyordur Süleyman. Annemle babam, beni düşünüyor ve seviniyorlar. Süleyman'ın bana güveni var sanıyorlar. Elbette bana, en iyi arkadaşına güveni var Süleyman'ın. Ama formülünü bana değil, Orhan'a verdi. Şimdi haksızlık ediyorum. Niçin verdi Orhan'a? Ben Orhan'ı kendisine anlattığım için. Bir gün Orhan'ın bu formülü uygulayabileceğine ve Süleyman'ın düşünü gerçekleştireceğine inandığı için.

Onun için önemli olan kendisinin gerçekleştirmesi değil, kendi düşündüğü gibi gerçekleşmesi.

Gül, sarılıp ayrılırken, «Hiç merak etme, sürse sürse birkaç gün daha sürer», dedi. «Ne de olsa, bazı işlemlerin yerine getirilmesi gerekiyor», dedi. Ya müdürü korumak için, ya da beni avutmak, umutlandırmak için, «Bu iş salt müdürün de elinde değil. Sağlık Müdürlüğü'nün onayı gerekiyor. Ama ben gidip alacağım onayı, en azından ivedileştireceğim, hiç merak etme», dedi. Annemle, babamla sarıldık. Annemin gözleri doluydu. «İyi bak kendine oğlum», dedi kısık sesle. Orhan da, «Kent gezimizi tamamlayacağız değil mi, abi», dedi. «Çabuk çık gel», diye ekledi. Demir kapının kanadı arkalarından kapandı. Yüreğimin kapısı ağırca kapanmış gibi oldu. İçi bomboştu. Kapalı avluda yapayalnızdım.

* * *

Günler geçiyordu, buraya iyice alışmıştım. Gül'ün çabaları sonuç vermemişti. İzni dolmuş, iki kez aldığı raporla izin süresini uzatmış, sonunda işinin başına dönmek zorunda kalmıştı. Uçağa bineceği gün son bir kez beni görmeye gelmişti. Kısa bir süre için gittiğini, beni buradan çıkarmak için çok yakında yine geleceğini, söylemişti. Gidip işiyle ilişkisini düzenlemek, yeniden izin alıp gelmek istiyordu. İşinden başka orada düzenlenmesi gereken başka özel sorunlarının da olduğunu, ama izin vermeyecek olsalar bile, istifa edip geleceğine durup durup güvence veriyordu. İstediği kadar izin alabileceğinden kuşkusu olmadığını da vurguluyordu.

Herhalde gitmesinden ve belki de hiç gelmeyeceğinden korktuğumu düşünüyordu. Gül'ü gördükçe, tutkum yeniden tutuşuyordu, ama aslında buradaki günlerim çoğaldıkça, o görüşmeden ayrıldıktan sonra, onu gittikçe daha seyrek anar, arar oldum. Sanki, görmediğim sürece onu unutuyor ve unutmanın tozdan örtüleri belleğimdeki Gül'ün kat kat üstüne örtülüyor ve kalınlaşıyordu.

Süleyman bendeki bu hali ayrımsar olmuştu ki, bana Gül'ü unutturmak istemezcesine, her gün bu konuyu açıyordu. Bu konuyu ama tek yönlü konuşuyordu. Ben ağzımı açıp bir sözcük söylemiyordum. Süleyman'ın bu konuda söylediklerini de dinlemiyordum, anlamıyordum. Yalnızca beni sarsmak için, Gül'ü unutmamamı engellemek için konuştuğunu kavrıyordum. Sanki ayazda dışarda kalmış, uyursa donup kalacak birini uyutmamak için uğraşır gibi. Ya da ağır yaralı birini ölmesin diye uyanık tutmak ister gibi. Gül'ü unutursam, kimliğimi yitirecekmişim, benliğim ölecekmiş gibi. Oysa, burada dingin bir benliğim büyüyordu. Bu benlikten hoşnuttum. Sürtüşmesiz, çelişkisiz benlik bana yetiyordu. Bu avlunun dışını aramıyordum, hatta bu avlunun dışı da var mı, diye bir soru da kafamda yoktu.

Gül'ün işine döndükten sonraki günlerde, Süleyman'ın bana Gül'ü unutturmamak için harcadığı çabaya karşın, dışarıyı hepten unutmuştum. Dışarısı, dışarda geçirdiğim günler, buraya gelmezden önceki yaşantım belleğimden kazınıp gitmişti sanki.

Bunun bir kazınıp gitme, silinip yitme olmadığını, Gül'ü aniden, hiç beklemediğim bir biçimde, usumdan geçirmediğim, Süleyman'ın da artık bana ondan söz etmeyi bıraktığı bir gün, bilmediğim, tanımadığım bir sarsıntı olarak yaşayacaktım. Avlunun demir kapısının kanadı açılıp da içeriye Gül girince, karşımda Gül'ü görünce, gözlerimin içi dumanlandı. Gül'ün karşımdaki resmi bulandı ve ivedi bir kalın toz bulutu içinde yutulup yitti. Kafamın içinde, belleğimin üzerine dağlarca yığılmış unutuş toprağı birden korkunç bir heyelanla kaymaya başladı. Kaydığı yerleri sarstı uzun süre. Sonra altından belleğimin yüzü ordan burdan ufak ufak açılmaya başladı. Gül'ün yüzünü toz duman arasından seçiyordum artık. Bekledim tozun dumanın dağılıp savrulmasını. Dupduru, bütün belirginliğiyle Gül'ü seçince, birbirimize sarıldık. Gül'süz bir benliğimin olamayacağını o anda kesinlikle anla-

dım. Bütün unutuş ve yeni benlik avuntularının asılsızlığı ortaya çıktı. İçimin Gül'e doğru koparcasına sündüğünü duyuyor, dayanılmaz bir acı çekiyordum. Dayanılmaz bir acı içine anlaşılmaz bir haz katılmıştı. Gül'ün görüşme süresi dolunca, beni yine burada bırakıp gideceğinden korkuyordum. Sanıyorum, başka insanlardan duyduğum, onca önemsenen, onca büyütülen ölüm korkusu, benim bu korkumdan daha beter bir şey olamazdı. Ölümden değil Gül'süz kalmaktan, Gül'süz yaşamaktan korkuyordum.

«Bunca yıl seni uzaktan izledim, seni bekledim, bir ömür sensiz geçti, ama şu birkaç hafta sensiz ölüp ölüp dirildim», diyordu Gül. «Nasıl yaşamışım bunca yıl seni tanıyarak ve sensiz. Nasıl koruyabilmişim, beni senden uzak tutan mesafeyi? Nasıl hırçınlığımı gemleyebildim, yumuşacık bir kısrak olabildim? Sensizliğin sessizliğiyle boğuluyordum. Gitmedim, zaten iş için falan gitmedim. Seni buradan çıkarmak için belgeler sağlamaya gittim. Seni buradan alıp, bir daha hiç elimden bırakmayacağım, diye düşünmeseydim durmadan, bir an kalamazdım orada, gittiğim gibi dönerdim», diyordu.

«Ben de seninle gelmek istiyorum», diyebildim onun coşkulu, gergin sözleri karşısında. Sarıldı. «Götüreceğim», dedi. «Seni kesinlikle burada bırakmayacağım, alıp götüreceğim», dedi. Ama bu işi başkentte en yüksek yerden çözümlemesi gerekiyormuş. Yeterince zaman yitirmiş buradaki çapsızlarla, kendilerini dev aynasında gören küçüklerle. Ne kadar küçükse bir sorumlu, bir yetkili, çapı da o kadar küçükmüş, ama yanına varmak da onca güçmüş. Elbette gençler için geçerli değilmiş bu sözü. Yaşla orantılıymış. Yaşlandıkça, yaşıtları kendisini geçtikçe, giderek daha gençlerin gerisinde kaldıkça, aşağılık duyguları beslenir, büyürmüş görevli bölümünün. Hakkının yendiğine inandırırmış kendini. Kin ve nefret kusarmış kendini geçenlere, küçük ruhunu doyurmak için, ona

işi düşenleri yokuşa koşar, insanlara eziyetten zevk alırmış.

Bunlar ilgilendirmiyordu beni. Ama Gül, benim buradan çıkabilmeme ilişkin olarak anlatıyordu. Başkente bakanlığa gidecekmiş. Ben biliyordum zaten, buranın müdürüyle olamayacağını bu işin. Gül'e en baştan söyleyebilirdim. Adam, beni yeniden karşısında görünce, açıkça kendisinin alanında dünyanın en büyük uzmanı olduğunu açıklamıştı. Ben sana daha ilk karşıma çıktığında, seni burada alıkoyarım demedim mi, diye bir de bana onaylattırmak istemişti uzmanlığını.

Kentin sağlık müdürüyle de olmamış, olacakmış ama, Gül her şeyi açık konuşan bir kadın, bu doğruluğu da beni kendisine bağladı elbette, olacakmış ama, Gül'e iğrenç biçimde yaklaşmak istemiş. Aynı böyle diyordu Gül. «Bir an daha orada kalsaydım, herife öyle bir tokat aşk edecektim ki, başım belaya girecekti», diyor. Bu iş çok kolaymış, akşam buluşmaları yetermiş, böyle demiş adam. Neyse, Gül de bu söz üzerine dönüp gitmiş.

Gül, işinden de anlattı. Kendisini ya da işini anlatmak için değil ama. İzinden döndükten sonra orada, karşılaştığı insanların durumu üzmüş onu. İşsizlik daha da artmış, bundan genellikle yabancılar, özellikle bizim insanlarımız etkilenmiş. «En iyi yabancı, ülkesine geri dönen yabancı», diye bir söz çıkarmışlar. Duvarlara horlayıcı, aşağılatıcı sözler yazılıyormuş. İşsiz yabancılara yeni bir iş olanağı tanınmadığı gibi, «Sen bizim çıkarlarımıza ters düşen bir yeyicisin, çek git buradan», diyorlarmış.

Çalıştığı günler umarsız insanlar kapısında kuyruğa girmişler. İşini yitirdi diye bir işçiyi ailesiyle birlikte evinden de çıkarmışlar. Umarsızlıktan sosyal yardım için dilekçe veren birini sınır dışı etmişler, ülkeyi terk etmesi için dört hafta süre tanımışlar. On dört yıldır çalışıyormuş orada. Yüreğini paralayan bir olay da, on üç, on dört yaşlarında orada doğup büyü-

müş, orada okula giden iki kız kardeşin kendisine gelmesi olmuş. «İş yaşamımda hiçbir çocuk gelip de benden yardım ummamıştı», diyordu Gül. İlk kez iki kız çocuğu solgun bir yüzle, yalvarır gibi kendilerine bir yol göstermesini istemişler. Bu Gül'ü içinden ezmiş. Babaları işsiz kalmış, bir yıldır iş aramış bulamamış. Annelerinin zaten bir işi yokmuş. Haftada iki akşam bir yere temizliğe gidiyormuş. «Biz de onunla gidiyor, işi çabuk bitsin, evimize gelsin diye annemize yardım ediyoruz», demişler kız çocukları. Okullarını, öğretmenlerini, okul arkadaşlarını, derslerini çok seviyorlarmış. Okulda çok mutluymuşlar, dersleri de çok iyiymiş. Öğretmenleri anne babalarına, bu kızların ikisi de çok yetenekli, mutlaka yüksleköğrenim yapmalılar, demişler. Gül, anlatısının arasına, «Benimle oranın dilinde konuşuyorlardı», diye sıkıştırdı. «Kendi dillerini yeterince bilmiyorlardı, öğretmemişlerdi», diye ekledi. Sonra sustu bir süre. «Kendi dilleri değil ki o. Kendi dillerini en güzel biçimde konuşuyorlardı», dedi. Çünkü orada doğup büyümüşler. Bilmedikleri, konuşmadıkları analarının, babalarının dili. Babaları emeklilik güvencesi için yıllardır yatırdığı aylık ödentileri toplu olarak almak için dilekçe vermiş. Temelli dönmek için hazırlıklara girişmiş. Çocukların okullarına bildirmiş, gerekli ayrılma belgelerini almış. İkametgâh belgelerini, oturma ve çalışma izinlerini iptal ettirmiş. Kız çocukları umarsız, ağlamaklı, biz okulumuzdan ayrılmak istemiyoruz, diyorlarmış. Arkadaşlarımızdan, öğretmenlerimizden ayrılmak istemiyoruz. Oranın dilini bilmiyoruz, derslerini öğrenmedik, arkadaşımız yok, öğretmenleri tanımıyoruz, diyorlarmış. Zaten babaları da bu kadar okul kız çocukları için yeter, diyesiymiş. Çok bile, diyesiymiş. Burada okul adet olmuş, bizim ülkemizde bu yaşa gelen kız çocukları everilir, namusuyla aile kurar, diyesiymiş. Çocuklar sonunda hüngürdemeye başlamışlar. Gül, kendi öz çocukları gibi sarılmış kızlara. Ben konuşurum babanızla demiş. Konuşmuş da, ama yapılacak hiçbir şey yok-

muş. Babanın kararı değilmiş o an kendisini yıkan. Çocukların anne babalarıyla ülkelerine dönmeleri de değil. Ama kızların o umarsız durumları karşısına geldiklerinde, içinden yıkmış onu.

Bir başkası da iş kazası geçirmiş. Çalışamaz duruma gelmiş. Maluliyetten erken emekli olursun, demişler. «Hiç olmazsa, geçim sıkıntım olmaz, aileme bakabilirim, diye avunmuş adam. Maluliyet aylığı bağlanınca, ülkemize döner, orada yaşarız», diye sevinmiş bile. «Olacak şey mi», diyordu Gül, «çalışamazlığına, maluliyetine seviniyordu adam. Artık ülkeme döner orada yaşarım, diyordu. Bir insanın kendi ülkesinde yaşayabilmesi için, sayrılığı, sökelliği göze alması bu dünyanın korkunçluğu değil mi?» diye soruyor, bana bakıyordu. Ama aylar süren muayeneler, röntgenler, analizler sonucu, yüzde yirmi maluliyet diye rapor vermişler doktorlar. Yüzde seksen çalışma gücün var. İşine dönebilirsin. Adam şaşmış kalmış. Gerçekte iş yapacak gücü kalmamış adamın. Ama çaresiz gitmiş işyerine, çalışacağım, demiş. Ama almamışlar. Senin yapabileceğin iş yok, demişler. Kalmış açıkta, ne işi var, ne maluliyet aylığı. Gelmiş dikilmiş Gül'ün karşısına. Boynu bükük. Bir çocuk gibi yalvarırcasına. Ablam kurtar beni, yardım et bana. Bile bile hakkımı yediler. Yardım et hakkımı alayım. Sen bana yardım et, Allah sana yardım eder, diye yalvarmış durmuş. Gül işi bildiği bir avukata aktarmış. Olayı yeni baştan ele alması için, adamın yeniden görülüp, maluliyet hakkının alınması için uğraşmasını istemiş. Adamın hakkını almasını istemiş. Avukata güveniyormuş, ama bu davadan bir sonuç alınıncaya değin kim bilir kaç yıl geçermiş. Hukukun çarkı dönermiş, ama genelde oldukça yavaş dönermiş.

Gül, karşısında o insanlar varmış gibi, onların bu durumlarına örkeleniyormuş gibi, gerginleşmişti. «Bilmiyorum, yeniden gitmek istiyor muyum oraya?» dedi. «Haksızlıklar onca artmış, insanların güçlükleri onca büyümüş ve bu insanlara artık gereksinim kal-

madığı için öylesine itilir kakılır, öylesine horlanır ve aşağılanır olmuşlar ki, o insanlardan biri olarak bilmem tekrar oraya dönmem onurlu bir iş olur mu?» diye kendi kendine soruyordu. Bana sorar gibi konuşuyordu, ama böyle bir konuda bir şey diyemeyeceğimi bildiği için, kendi kendine soruyordu aslında. Sonra yine kendi kendine yanıt veriyordu. «O insanlardan biriyim, ama o insanların bu durumda gereksinim duydukları bir insanım, yardım umdukları bir insanım. Bu durumda bırakamam onları yalnız başlarına. Bu benim için kaçmak olur. Ama şu da kesin artık benim için, seni buradan almadan, yanımda sen olmadan hiçbir yere gitmem. Dönmem gerektiğine inanıyorum, ama yalnız seninle.»

Gül'le uzun uzun konuştuk. Ve kendimi bildim bileli ilk kez bir insanla konuşmayı, bir arada olmayı uzatmak, hiç bitirmemek istiyordum. Biliyordum, kalkıp sarılacak ve güzel sözlerle ayrılacaktı benden. Bu andan korkuyordum. Ayrılmaya davranmasını engellemek için, o sustuğu vakit ben soruyordum. Onu yeniden konuşturuyordum. Soracak bir şey bulamazsam, ben anlatmayı deniyordum. Buradaki yaşamımızı, her gün yaptıklarımızı, arkadaşları, yazgılarını, gelen gidenlerini anlatmaya çalışıyordum. Gerçekten anlatmaya çalışıyordum, çünkü ancak güçlükle çıkarabiliyordum sözleri. Söylediklerimi yineliyordum. Yinelemenin de bir erdemi olduğunu o gün anladım. Yeni ve yenilemek, onarmak ve güzelleştirmek düşüncelerime temel ilke olarak egemen olmuştu. Ama yinelemenin ve yineleyerek, yani kullanarak korumanın sürdürmenin de erdemi olduğunu, Gül'ü kaçırmamak için konuşmak zorunluluğunu duyduğum gün anladım. Anlattığım bir olayı, bir öyküyü, bir söylentiyi, yeniden anlatırken, yani yinelerken, çok daha rahat konuşabiliyordum. Sözleri daha az aramak zorunda kalıyordum. Tümceleri daha düzgün, daha akıcı konuştuğum gibi, daha dolgun, daha alımlı ve daha iletişimci kurabiliyordum. Onun için, yalnızca Gül'ü ya-

nımda tutmak için değil, elbette çıkış noktası buydu, ama yinelerken daha rahat ve daha güzel konuşmaktan aldığım zevkten dolayı da yinelemek istiyordum. Yinelemenin böyle bireye zevk veren erdemi yanında, bir kez söylenenin, bir kez yapılanın, sürekli kullanılabilirliğinin erdemi de var. Şunu da çünkü, yaşamı deneyle sınayışımda, yaşamı arayışımda öğrendim. Bitki de kullanır kendiliğinden bazı şeyleri, hayvan da kullanabilir. Ama kullanmanın en üst aşamasına insan varmıştır. Kullanmak yaşamın en önemli ölçütlerindendir. Dolayısıyla bir de kullanılabilme ölçütü var. Elbette kullanılabilmenin de en gelişmiş aşaması, yararlı, iyi ve güzel kılarak kullanılabilmek.

Gül'le konuşmayı, onun birkaç kez, ayrılmak için davranmasına karşın sürdürmem üzerine, sonunda Süleyman da çekingen yanımıza yaklaştı. Sırtında tedirginlik ipinden bir libası vardı sanki. «Gül Hanım, n'olur çıkarın Orhan'ı buradan», deyiverdi titrercesine. «Alın buradan götürün ve bir daha hiç bırakmayın. Hiç olmazsa Orhan, bu dünyada mutluluğun ne olduğunu görsün. Ancak sizin gibi biri, bağışlayın kabalığımı, sizin gibi ne demek, sizin gibi birisine ben rastlamadım bu yaşıma kadar, ancak siz yaşatabilirsiniz Orhan'a mutluluğu.» Çekingenliğini attıkça, tedirginliği yay gibi geriliyordu. Çekingenliğini Gül'e geçiriyordu. Bizim konuşmamızın uzamasından, Gül'ün iki de bir kalkmaya davranmasından kuşkulanmıştı. Benim yanlış ve ters sözlerle Gül'ü inciteceğimden ve mutluluğumu iteceğimden tedirgin olmuştu. «Siz onun yanlışlarını bağışlayın. Sizi sevmediğinden değil, mutluluğu tatmamışlığından yapar yanlışlığı. Mutluluğu sizin yanınızda bir tatsa, o zaman size de mutlulukların en büyüğünü sunabilecek bir insandır Orhan.» Ağzı açılmıştı bir kez. Gizli formülünün dünyayı ve yaşamı nasıl değiştireceğini anlatır gibi coşmuştu. «Burası ona göre değil. Burası bana göre. Benim korunacak, kimseye açamayacağım bir gizim var. En iyi burada koruyabilirim. Yoksa, ben de buradan

çıkmak için uğraşırdım. Böyle önemli bir gizim olmasaydı, ya da sizin gibi, gizimi benimle paylaşabilecek, kendimden ayırmayacağım bir insan olsaydı, ben de isterdim çıkmayı. Orhan için burada kalmanın bir yararı yok. Bakın, buradaki insanlara her gün görüşmeciler gelir, kiminin anası, babasıdır, kiminin kardeşi, arkadaşıdır, kiminin karısı gelir, akrabası gelir. Niçin gelirler? Elbette bazılarının art niyetleri vardır. Miras sorunları vardır, buradaki insanlarını kafeslemek isterler. Yüze gülerler, olmazsa tehdit savururlar. Ama bu tür ziyaretçiler azdır. Böylesine miras ilişkisi olan, ya da kendi malı mülkü, hisse senedi, bankada parası olan varlıklı insan pek azdır burada. Varlıklı olsa burada işi ne, değil mi? Gerekirse, özel bakımevlerine gider, Avrupa'ya gider. Demek ki, ana baba oğlunu sevdiği için gelir görmeye. Evlat sevgisidir onları buraya getirten. Kardeş, bacı, ağabeye, kardeşe sevgisinden gelir, gelirse. Bir zorlayan yoktur. Zaten gelmeyenler çoğunluktadır. Hele akraba ve arkadaş gelirse, ne diye gelir, sevgisinden gelir. Orhan da gelip beni görmüştü. Arkadaşım, diye gelmişti. Yoksa benden bir çıkarı olduğu için değil. Gizli formülünü bana da söyle, demek için değil. Ağzından böyle bir tek söz çıkmadı. Oysa, isteseydi, söyleyeceğim tek kişi o olurdu. Nitekim, kendisinden ayırmadığını sezdiğim, bir yerde kendi çocukluğunu ve gençliğini yansıttığını sezdiğim, adaşı çocuğa verdim. İkisi de Orhan. Aralarında ben de bir ayrım görmedim. Diyeceğim, buradaki kocasını her hafta belli bir günde yıllardır görmeye gelen kadınlar var. Kocası buraya girdikten sonra, ekmek parası kazanmak için her türlü işe atılan, yaşamında ilk kez evinin dışında çalışan hem çocuklarına, hem de buradaki kocasına bakan kadınlar var. Niçin yaparlar bunu? Kimse zorlamaz onları buna. İsteseler, hiç uğramayabilirler. İsteseler derhal ayrılır, yeniden evlenebilirler. Rahatlarına bakabilirler. Görüş günlerinde, kocam bugün beni bekliyor, gidemezsem, çok üzülür, hüzünlenir, diye ateş-

li hastayken bile gelirler bu kadınlar buraya. Kocalarını incitmemek için dünyayı sırtlarında taşırlar. Buraya giren bir insanın, yeterince ve her gün incindiğini düşünürler, duyarlar, bilirler. Niçin yaparlar? Sevgilerinden yaparlar. İnsanı, kocalarını sevdikleri için. Sevmeseler, ne diye gelsinler? Bağışlayın, çenem düştü, uzun konuştum. Şimdi bağlayacağım. Uzun sözün kısası, ben burada sevgilerin hasını, sevgilerin derinini, sevgilerin karşılık beklemeyenini, sevgilerin en sıcağını gözlemliyorum, uzaktan da olsa, gözleyerek de olsa, yaşıyorum. Şunu diyeyim, sizin aranızdaki sevgi gibisini ne gördüm, ne yaşadım. İnsandan, yaşamdan anlarım. Sezgim, gözlemim güçlüdür. Sizin aranızdaki sevgi bambaşka. Henüz siz bile bu derinliğin ayırdında değilsiniz.»

«Bu son sözünüz dışında haklısınız», diye karşılık verdi. Gül. Öyle ya, çocukluğundan beri duyduğunu belirttiği bir bağın çektiği yerde şu an. Siz bile ayırdında değilsiniz, denebilir mi Gül'e. Bana diyebilir, ben gerçekten böylesine ayırdında değildim şu güne değin. Sonra öyle bir aydım ki, ayırdında olsam da, olmasam da, artık Gül'süz olamam. Gül'süz mutlu olamam, demiyorum, mutlu olmanın da ötesinde, ya da berisinde, Gül'süz yaşayabileceğimi düşünemem.

«Onun için», dedi Süleyman kaldığı yerden, «onun için, Orhan'ı alın, götürün buradan. Burada bir an bile daha fazla kalmasını istemiyorum. Oysa, burada benim en büyük can yoldaşım. Ama onun mutluluğu sizin yanınızda. Ve göreceksiniz, sizin mutluluğunuz da onun yanında.»

Gül davrandı, kalktı. Süleyman'a elini uzattı, gönülden, sıcacık sıktı. «Bundan sonra buraya yalnızca Orhan'ı alıp götürmek amacıyla geleceğim», dedi.

«Beni kurtarmış gibi olacaksınız», dedi Süleyman. «Üstümdeki o gizin baskısından beni kurtarmış gibi olacaksınız. Kuş gibi gönlümü uçuracaksınız benim. Sakın gelişiniz de gecikmesin», dedi.

«Hiç merak etmeyin», dedi Gül. «Bir iki gün için-

de yine geleceğim. Ama Orhan'ı almaya. Dediğim gibi.»

Süleyman benden mutlu görünüyordu. Bütün benliğine hoşnut bir gülümseme, gözeneklerine esenlik sinmişti.

Gül'e sarıldım. Demir kapının kanadı açılıp yine kapanıncaya değin, o yöne bakmadım. Bakamadım.

* * *

Kimseyle konuşmadığım, kendi kendime düşünmediğim, yeyip içmediğim zamanlar avludaki duvarın dibine çömeliyor ve bu kupkuru, ezile ezile taşlaşmış yerdeki kısa, cılız saplı, beş minik yapraklı sarı çiçekciği saatlerce seyrediyordum. Başkalarının dikkatini çekmek istemiyordum çiçeğe. Onun için, sırtımı duvara verip çömeliyordum ve çiçeği yan tarafıma alıyordum. Başımı ona doğru eğiyor, seyrediyordum. O kocaman avlunun tek sevinci ve tek umudu bu minicik, cılız çiçekti. Aramızda bir sevgi ilişkisi oluşmuştu. Yapraklarıyla bana bakıyordu o da ve yanına çömeldiğim zaman seviniyordu. Bakışarak söyleşiyorduk, yaşamımızdan, dünyamızdan anlatıyorduk birbirimize ve buranın çoraklığına renk, koku katıyorduk. Beni görünce, sanki büyüyor, güçleniyordu. Ben de onu seyrederken, ondan başka her şeyi unutuyor onda çözülüyordum.

Şimdi babamın, «Gel seninle çarşıya gidelim», demesi üzerine geldiğim Şadırvan Altı'ndaki tohumcular, fideciler, saksıcı, çiçekçiler, baharatçılar, ayetçiler arasında usuma birdenbire o çiçek geldi. Gül, gerçekten iki gün sonra yanında bir görevliyle gelip beni aldı. Süleyman'dan ve öbür arkadaşlardan ayrılmam duygulu bir tören oldu. Süleyman bana sarılınca, gözleri dolu dolu oldu. «Buraya bir daha uğrama, beni görmek için bile, uğrama bir daha buraya. Gül'ün olduğu yere git, onun yanından ayrılma, mutlu ol», dedi. «Küçük Orhan'ı görürsen, selamımı söyle, yolu bu kente düşerse, o beni görmeye gelebilir», dedi.

«Onunla konuşmak isterim, ona bütün tasarılarımın ve buluşlarımın gizlerini aktarmak, emanet etmek isterim», dedi.

Necmi'yle, Macit'le, bütün öbür arkadaşlarla teker teker sarılıp, birbirimizde hakkımız kalmışsa, helalleştik. Gözü nemlenenler yalnız Süleyman, Necmi ve Macit değildi. Benim de gözlerimden iki iri damla yanaklarıma indi. Acı mı acıydı, genzimi yakmıştı. İki damla gözyaşı değil, iki damla en etkili, en acı ağuydu, içimden süzülüp dökülmüştü. Genzimin yanığından konuşamıyordum. Herkese, «Allahaısmarladık, hakkını helal et», demekle yetiniyordum. Teker teker bütün arkadaşlarla, avludaki bütün görevlilerle sarıldıktan sonra, Gül, yanında gelen görevli ve ben önde, bütün arkadaşlar, topluca arkamızda demir kapıya doğru yürürken, bir an durdum. Gözüm duvar dibindeki çelimsiz minik arkadaşıma ilişmişti. Üzgün görünüyordu. Her zamankinden daha cılız, daha küçüktü. Bana mı öyle geliyordu, yoksa gerçekten cılızlaşmış ve küçülmüş müydü? Beni burada yalnız başıma bırakıp gidiyorsun, arkadaşlığımız bu kadarmış demek, diyordu sanki. Ama haklısın, burdan kurtul da, dönüp bana bile bakma. Arkana bakma. Benimle konuşuyordu uzaktan. İncecik, acıklı, cılız sesini tane tane işitiyordum. Ne Süleyman, ne öbür arkadaşlar, yalnızca bu minik, çelimsiz, cılız ve kısa saplı, sarı yapraklı, cansız, taş gibi topraktan çıkan çiçek bu avludan ayrılışımı korkunç güçleştirmişti. Çorağa, verimsizliğe başkaldırırcasına duvar dibinde bitmiş, yaşamın her şeye direnebileceğini, yaşamın her yerde olabileceğini ve her şeyden önde geldiğini bana göstermişti.

Çok çekiştim kendimle durduğum yerde. O minik arkadaşımı da köküyle sert topraktan çıkarıp benimle birlikte dışarıya götürmeliydim. Onu burada yapayalnız bırakmamalıydım. Onu da bu çorak avludan kurtarmalıydım. Çok çekiştim kendimle. Bütün arkadaşlar da benimle durmuştu. Gül, gülümseyerek, «Ar-

kadaşlarından ayrılmak kolay değil, değil mi, seni anlıyorum», demişti. Gül'e baktım, büyümüş, ışıl ışıl parlayan sarı çiçeğimdi duvar dibindeki. Ben Gül'le gidiyordum. Duvar dibine bakmadım bir daha. Minik arkadaşımı köküyle alıp gitseydim, geride kalan arkadaşlarıma haksızlık etmiş olacaktım. Onların da böyle bir arkadaşa gereksinimleri olacaktı. Bir tanesi nasıl olsa onu görecek, arkadaş olacak ve bu avludaki yaşamını güzelleştirecekti. Durduğum gibi, kapıya doğru yürüdüm, arkadaşlara el sallayıp ayrıldık.

Şadırvanaltı'nda tarihi ayakta tutan çınarların altında çiçeklere, çiçek soğanlarına, tohumlara, fidelere dalmışken bunu yaşadım yeniden belleğimin çöllü ve çiçekli bahçelerinde. Babam çekti beni, bu bahçelerden, caminin camekânlı avlusuna götürdü, beni bir camekâna, bir fanusa sokar gibi, renkleri, kokuları, havayı çevremden çeker gibi. Allahtan durmadık burada. Babam önden yürüdü. Camekânlı avlunun sonunda, kapısı aralık bir odanın önünde durdu. Kapıyı tıklattı. İçeriye girdik. Haşmetli, beyazlı, yeşilli sarığı ve kara ipekten cübbesiyle oturan sakallı adamın önünde bulduk kendimizi.

«Öp oğlum Müftü Efendi'nin elini», dedi babam. Niçin geldi babam buraya? Niçin getirdi beni de? Daha önce söylemeyişinin bir nedeni var mıydı? Müftü Efendi'den çok daha yaşlı olmasına karşın, babam hemen onun eline davrandı öptü. Ben de onun yaptığını yaptım. Söylemek ya da sormak istediği özel bir durum var, diye düşünmeye kalmadan, kurulmuş gibi konuştu. Din ve günlük yaşamda karşılaşılan ve uyumu üzerine kesin bir şey bilinmeyen durumları hocaya, imama, müftüye sormak bir görenekti. Bunu babamın konuşmalarından daha önce kavramıştım. Müftü Efendi bilir bunu, derdi arada bir. Bunu Müftü Efendi'ye sormak gerekir, derdi. Bazen de, Müftü Efendi'ye danışmıştım, şöyle dedi, derdi. O zaman sorun kesinlikle çözülmüş olurdu. Şimdi yine böyle altından kalkamadığı yeni bir sorunu var sandım. Ama

beni niçin özel olarak yanına alsın? Sözlerinden hemen çıktı bunun nedeni.

«Müftü Efendi, ellerinden öper, bu benim evladım», dedi. Bana bakmadan, tam beni göstermeden, yan bir bakış ve çevrilmeyi isteyip de vazgeçen bir el hareketiyle kimden söz ettiğini açıklamış olarak. Zaten başka kimden söz edecekti ki. Yanında benden başka kimse yoktu. «Sana anlatmıştım», diye sürdürdü. «Bu benim yurt dışındaki oğlum. Sormuştum sana, Hıristiyanların yanına gitmesi, orada okuması, çalışması, yaşaması kitaba uyar mı, diye. Dinimizin icaplarını yerine getirirse, uyar, demiştin. Ama bilmiyorum ben, iyi mi ettik, kötü mü ettik, bunu göndermekle. Havasından olmazsa suyundan etkilenmiş gibi geliyor bana. Tabii oradakiler ayaklarına gelmiş bir din çocuğunu rahat bırakırlar mı? Yavaş yavaş kendilerine çekerler. Okullarında öğretiyoruz diye akıllarını çelerler, bu dünyanın sahte nimetleriyle gözünü boyarlar, kadın verirler, para verirler, yani rahat bırakmazlar vesselam. Allah'a bin şükür bu dini bütün bir ananın, dini bütün bir babanın cenininden olmuştur. Gidinceye kadar da dini bütün büyütülmüştür. Velâkin, bir kuş misali avcumuzdan uçup uzaklaşınca, gidip yaban, gâvur ülkelerine konunca, yapabilecek bir şeyimiz de kalmamıştır.»

«Hal böyle feci mi», diye sordu Müftü yavaş bir sesle. Bana yan gözle bile bakmaya tenezzül etmedi babamın bu sözleri üzerine. Ama babama yargılayan gözlerle donmuş gibi bakıyordu.

«Korktuğun gibi değil, Müftü Efendi», dedi babam. «Ama buna ecinniler yerleşmiş. Şimdi çıkmış görünüyorlar, ama bir kere dadandılar mı, canları isteyince çıkar gezerler, canları isteyince de yine insanın vücuduna girer yerleşirler.»

«Tövbeler et, Murat efendi», dedi Müftü. «Tövbeler et, bizim dinimizde böyle şeylere inanılmaz. Allah nasıl isterse, öyle eyler.»

Babam, o kapatıldığım avlulu yeri, başımdan geçenleri anlattı acıklı bir sesle. Sonra, «Biz cahiliz, Müftü Efendi, bağışla», dedi.

«Bağışlayan esirgeyen bir Allah. Allah günahlarını affetsin.»

«Amin, cümlemizin», diye mırıldandı babam. Bana doğru tersçe bakarak, «Amin de», dedi. «Amin», dedim. Ne konuşuluyordu, ne oluyordu, anlamıyordum. «Çok uzak bıraktık bunu oralarda», dedi. Kendi kendini suçluyordu, kendi Kerbela'sını yaşıyordu. «Babalık edemedim, dön gel artık geriye», diyemedim. «Çok din kardeşlerimiz gidiyor oraya», dedi Müftü Efendi. «Ekmek parası nerede mümkünse orada kazanılır. Allahü taala herkesin rızkını vermiştir. Nerede olursa olsun. Bu dünyanın her yeri Allah'ın yeridir. Her yaratığın rızkı vardır bu dünyada. Kuşun rızkı yazın dünyanın bir yerindedir, kışın başka bir yerinde. İnsanın rızkı da her yerde olabilir. Allah bir insanın rızkını nerede vermişse, oraya gider insan. Allah bir insana ilmini nerede vermişse, oraya gider. Bunda yerinilecek bir taraf yok. Rızık ve ilim için bir yere gitmek günah değildir.»

«Ama bu yalnız rızık ve ilimle kalmadı ki», dedi babam. Sanki Müftü'yü tersliyordu, öyle ters, karşı çıkıcıydı sesi. «İlimle ve rızıkla kalsa, gam yemem, ömür boyu kalsın istediği yerde. Ama bu bir de evlendi orada.»

«Evlenmek, yuva kurmak ve insan soyunu sürdürmek Allah'ın kullarına emri», diye kesti Müftü babamın sözünü. Bir tartışma havası doğuyordu. Ama Müftü konuşmaya başlayınca, babam saygıyla susup dinliyordu. Ancak Müftü kısa ve öz konuşan bir kişiydi. O söyleyeceğini söyleyip, susunca, babam yeniden konuşuyordu. Müftü'yü illa bir konuda ikna etmek ister bir tavra girmişti.

«Müftü Efendi, elbette, hepimiz Allah'ın emrini yerine getirmek için, yuva kurduk, Allah'a evlat bağışlaması için, yakardık. Çok şükür dualarımız işitil-

di. Ne ki, bizim biricik erkek evladımız gitti, din kardeşimiz olmayan bir kadınla evlendi.»

«Kendisi dinimizin icaplarını yerine getiriyorsa, haremi de zamanla mutlaka bundan etkilenir. Bir yabancıyla evlenmesi günah değildir, olsa olsa dinimizin icaplarını yerine getirmezse, günaha girebilir. Haremine örnek olacak yerde, haremini örnek alırsa, günah olabilir.»

«Müftü Efendi, sizden çare umuyorum, yardım umuyorum, siz ise, günaha girebilir, günah olabilir diyorsunuz. Elbette sizin yüksek ilminizden şüphede bulunmak, haşa huzurdan, benden çok uzaktır.»

«Anlıyorum, Murat efendi, ama günah ve sevap Allah'ın takdiridir. Kimin günah işlediğini, kimin Allah'ın indinde sevgili kul olduğunu, biz kullar bilemeyiz, Murat efendi.»

«Günah işlememiş olsa, ruhu böyle rahatsızlanır mı, Müftü Efendi?»

«Hayat, günah ve sevaptan sebeplenmez. Elbette insan için sevap ve günah vardır. Ama hayatın başka sebep ve takdirleri de vardır. Allah'ın en sevgili kulu da hasta olabilir, sıkıntıya düşebilir. İnsan hayata, ahrete, Allah'a imanını kaybetmesin, yeter ki. İnsanın başına gelen her halin bir hayrı vardır.»

«Peki, şimdi ben ne yapayım, Müftü Efendi?»

«Allah'a dua et.»

«Hiç olmazsa, bir okuyup üfleseniz, onun için getirdim oğlumu da yanımda.»

«Bizim dinimizde böyle hurafeler var mı, Murat efendi?»

«Bir iki ayet, demek istedim, Müftü Efendi, başına bir iki ayet okusanız.»

«Beş vakit namazınızın duası yeter, Murat efendi. Ben de namazımda sizin için duacı olacağım.»

Ben bu konuşma arasında havada çözülmüş, yok olmuştum. İkisi de bir tek söz yöneltmedi bana, bir tek soru sormadı. Benimle ilişkisi olmayan bir konuda konuşur gibi konuştular. Zaten ben de havada çö-

zülmüş gibi dineldim, seyrettim onları. Ağzımı açmam, kendiliğinden bir söz söylememse, çözülüp hava olmuş bir kişi için olanaksızdı. Sonunda, bir çaresizlik görüntüsü biçiminde, «Allah senden razı olsun, Müftü Efendi, kusurumu affet», diyerek iki eliyle Müftü'nün eline sarıldı ve öptü. Bana döner gibi edip, hoşnutsuzluğunun bütün hışmını bana akıtırcasına, «Hadi, öp Müftü Efendi'nin elini», dedi. Davranıp öptüm. Çıktık, ama odadan nasıl çıktık, camekânlı avludan nasıl geçtik anlamadım. Dışarıya, açık havaya gelir gelmez, havada çözülmüşlüğüm geçti, yeniden kendi kalıbıma büründüm. İnanmaz gözlerle, ellerime, ayaklarıma, gözümü kaydırıp burnumun ucuna baktım. Ayakkabılarımın çok tozlanmış olduğunu görünce, oradaki bir ayakkabı boyacısına yaklaşmak istedim, babamdan azarı işittim. Şimdi ayakkabı boyatmanın sırası mıymış? Hakikaten mi böyle bunamışım, yoksa ona mı öyle yapıyor muşum? Bunları söyledi, ama sonra öyle bir sustu ki, sanki dilini bıçak kesmişti. Sanki söyledikleri için, kendi kendini cezalandırmış. Dilini çıkarıp bir kasap tahtası üstüne koymuş ve en keskin baltayı kapıp kendi eliyle tahtanın üstündeki diline indirmiş. Başını kaldırdığı zaman tahtanın üstünde bir dil kalmış. Bir damla kan çıkmadan.

Babamın iki adım arkasından yürüyordum. «Bu genç müftüleri, genç hocaları anlamak da mümkün değil», dedi. Benim gönlümü almak isteyen ya da içini bana dökmek isteyen bir sesle. Bu da apaçık gösteriyordu konunun ben olmadığımı. «Nerde bizim eski hocalarımız, kalmadı onların soyu artık. Ne de derin ilimleri vardı onların. Anında her şeyin nedenini, çaresini söylerlerdi kitaba, ayete göre. Bir tane var daha o eski hocalardan, ama bana çok uzak onun camii. İlk oturduğumuz yerde, eski mahallemizde kaldı. Sakal Hoca derler, bilirsin, değil mi?» dedi. Ben bir şey demedim. «Gürül gürül kara kara sakalı vardı gençliğinde, onun için Sakal Hoca koydular lakabını.» Masal dinler gibi dinliyordum. Nerden bileceğim, nerden ta-

nıyacağım? Şurada üç gün oldu olmadı geçmişim. Ama babam anlatıyordu; «Camiimize o geldikten sonra namı birden yayıldı. Caminin kadınlara ayrılan balkonu, mahallenin kadınlarıyla dolup taşmaya başladı. Yalnızca bizim mahallenin değil, başka mahallelerin tanımadığımız, bilmediğimiz kadınları da geliyorlardı. Annen bile camiin müdavimi oldu. Mahallenin bütün kadınları camiye gider de, o gitmezse olur mu, o da gitmeye başladı. Balkonun kafesli korkuluğundan Hoca'nın yüzünü görmek için, erkenden ilk sırada yer kapma yarışı başladı kadınlar arasında. Mahallelerde kadınların kapı konuşmaları, kadın günlerinin konusu Sakal Hoca oldu birden. Kimisi Sakal Hoca'nın yüzünü gördüğünü, söylüyordu. Ya Rabbim, o nasıl nurlu bir yüz, diyordu. Kimisi, Sakal Hoca'ya alenen, erkek güzeli, diyordu. Öbür kadınlar, bunu dedikoduya çevirmiyorlardı. Çünkü hepsinin düşündüğü buydu. Başka bir erkek hakkında böyle bir söz söylemek hiçbir kadının haddi değildi. Söylese, mahallede adı çıkar, hakkında olmadık rivayetler uydurulur, herkesin dilinde hafif kadın, kötü kadın diye pelesenk olurdu. Oysa, Sakal Hoca için en güzel, en hoş sözleri söylemek için bütün kadınlar birbirleriyle yarışır olmuşlardı. Kadınlar sırf Sakal Hoca'nın yüzünü görebilmek, elini tutup öpebilmek için, hasta çocuklarını okuyup üflesin diye Sakal Hoca'ya götürmeye başladılar. Çocukları olmayanlar, ya da çocukları sağlıklı olanlar, çocukları yetişkin kocakarılar, kendileri hastalanmaya başladılar. Mahalle kadınları arasında hastalanmak bir salgın oluverdi. Herkes hastalanıyor ve Sakal Hoca'ya gider de, kendini okutursa, iyileşeceğini söylüyordu. Sanma ki, anan bu kadınlardan geri kalmıştır. Ben de kaç kere götürüp okutturmuşumdur ananı, ben deyeyim üç kere, sen de beş. Okunup üflenen ossaat iyileşirdi. Böylece Sakal Hoca'nın nefesinin gücü yedi düvelde duyuldu, ünü yere göğe, kurda kuşa yayıldı. Sakal Hoca'nın nefesi her hastalığı iyi ederdi. Nefesinin iyi etmediği hastalık

yoktu. Öyle çok hastayı bir okuyuşta iyi ediyordu ki, iyi ettikleri yanında bir çok da söylenti ve masal uyduruluyordu. Körlerin gözünü açtığı söyleniyordu, doğuştan kötürümlerin yürüdüğü, veremlinin turp gibi olduğu.. , kötü hastalığa yakalananların bu hastalığı bile yendikleri. Her anlatan bir duyduğuna beş ekleyip başkalarına anlatıyordu. Böyle hocalardan çok vardı eskiden. Eski hocalar, şimdikiler gibi nefessiz ve sığ değillerdi. Nerde şimdı o eski hocalar? Kala kala bir Sakal Hoca kaldı. Yüce Mevla'nın işlerine akıl sır ermez, kadir olmadığı bir şey yoktur dünyada da, ahrette de. Sakal Hoca gibi genç, erkek güzeli yakışıklı bir hocayı, nefsi ve imanı zayıf kadın milletini camiye ve ibadete çekmek için alet etmiştir. Sakal Hoca bir vesiledir. Kadınları camiye, namaza çekmek için. Ve de çekmiştir. O gençliğinin ve güzelliğinin yanında Allah ona öyle bir de ses vermiştir ki, akan pınarlar dehşetten donakalır, akmaz durur o Kur'an okurken. Öyle güzel, öyle ahenkli ve dokunaklı okur ki, bütün kadınların gözlerinden yaşlar akar o Kur'an okurken. Hele bir de mevlit okudu mu, kadınların en katısı, en taş yüreklisi bile sapır sapır ağlar. Sakal Hoca bizim camiye geldikten sonra, camide olsun, evlerde olsun okutturulan mevlitlerin sayısı da birden artıverdi. Doğumu olan, ölüsü olan, sünneti olan, düğünü olan, dileği olan, adağı olan mevlit okutturmaya başladı. Öyle arttı ki mevlit nedenleri, çocuğu sınıfını geçen, kocası iyi iş bulan, yeni eve taşınan, ev yaptıran mevlit okutuyordu. Sakal Hoca'nın mevlit okumadan geçen bir günü yoktu. Her mevlitte bütün kadınlar toplanır bir araya gelir, hem helva, lokma, şerbet, şeker yapar ve yerlerdi, hem dedikodu yaparlardı, hem Sakal Hoca'yı hayran hayran dinler, hem de onun yanık, kalbe işleyen sesini ağlaya ağlaya dinlerlerdi.»

Babam sonra bir kez daha hayıflandı şimdiki evin eski mahallenin camiinden uzak olduğuna, Sakal Hoca'yı yıllar var ki dinleyemediğine. Ama Sakal Hoca'-

nın namının hâlâ her tarafta yaygın olduğunu söyledi. Sonra yürürken birden frenle durur gibi sarsıldı, bana dönüp, «Biz niçin Sakal Hoca'ya gitmiyoruz», diye sordu. «Niçin gitmiyoruz Sakal Hoca'ya da, bu yeni yetme Müftü ile uğraşıyoruz? Elbette müftüyse müftüdür, biz ona da saygıda kusur etmeyiz. Yürü oğlum!»

Sakal Hoca'nın camiine geldiğimizde namaz vaktiydi. Babam, camiin avlusunda, «Çabuk aptes alalım», dedi. Ayakkabısını, çoraplarını, çıkardı. Takunyaları ayağına geçirdi. Ben de onun yaptıklarını yapıyordum. Ceketini çıkardı, sırtına geçirdi giymeden. Benim ceketim yoktu. Gömleğinin yenlerini yukarıya doğru kıvırdı, sıvadı. Benim gömleğim kısa kolluydu. Boş bir musluğun başına çömeldi ve aptes almaya başladı. Onun yanındaki musluk doluydu. Ben ayakta kaldım. İçime derin bir sıkıntı çöktü. Çünkü ona bakarak aptes alamıyordum. Ama yaptıklarını, büyük bir dikkatle izliyor, yıkanma sırasını usumda tutmak için, beni ve belleğimi aşan bir güç harcıyordum. Babamın yanındaki kurnanın başına çömelmiş adam kalkınca, ben boşlukta asılı kaldım. Şimdi boşalan musluğun başına geçer ve aptes almaya başlarsam, babamın yaptıklarını kaçıracaktım. Ama usumda tutmaya çalıştığım hareketleri bir an önce yapmazsam, mutlaka unutacaktım. Gözlerimi babamdan ayırmadan musluğun başına çömeldim. İlk kez aynı anda iki ayrı eylemi bir arada yapmayı deneyecektim. Gözlerimle babamı izleyecek, onun hareketlerini usuma ve belleğime işleyecektim, ama aynı anda da ellerime bağımsız bir bilinç verip aptes almaya başlayacaktım. Sağ elimi üç kez yıkadım. Babam başını mesledi. Sol elimi üç kez yıkadım. Babam küçük parmaklarıyla kulak içlerini yıkarken, baş parmaklarıyla kulak artlarını sıvazlıyordu. Üç kez ağzıma su alıp gargaraladım. Boğazımı temizledim. Babam, ellerinin tersiyle ensesini sildikten sonra sağ ayağını yıkadı. Üç kez burnuma su çekip, hınkırdım. Babam sol ayağını, parmaklarını

yıkadı. Üç kez avcuma aldığım suyu yüzüme çaldım. Bakıyordum, babam ceketinin cebinden mendil alıyordu. Sağ kolumu dirseğe kadar üç kez yıkadım. Babam mendille kurulanıyordu. Üç kez sol kolumu dirseğe kadar yıkadım. Babam silinmesini tamamlamış, mendilini dürüyordu. Sıra başımı sıvazlamaya gelmişti. Sıvazladım, kulaklarımı yıkadım, ellerimin tersiyle ensemi sildim, sıra ayaklarıma geldi. Ayaklarımı da bitirince, içimden derin bir oh çektim. Başarmıştım. Bilmediğim bir basınç altında olmuştu her şey, ama bitmişti. Bu arada babam yan gözle beni arada bir gözlüyordu. Durmadan dudakları kıpırdıyordu, ta aptes almaya başladığından beri durmadan içinden dua ediyordu. Hem onu gözlemem, hem aptes almam, hem de dudaklarımı kıpırdatarak dua etmem, ya da dua eder gibi dudaklarımı oynatmam olanaksızdı. Ancak sol ayağımı yıkayıp düze çıktıktan sonra, yani aptes almam bittikten sonra, ben de dudaklarımı oynatmaya başladım. Hem dudaklarımı oynatıyor, hem de ceplerimi arıyordum. Düşünmüyordum ne aradığımı, ama aradığımı da bulamıyordum. Aradığımı değil, ceplerimde hiçbir şey bulamıyordum. Epeyce aradıktan sonra duraladım. Şaşkın bakındım. Babam benden önce biliverdi ne aradığımı. Kurulandığı, nemli mendilini uzattı. «Silin», dedi. Mendili aldım, elimi yüzümü kurulamak istedim. Mendilini katlayıp geri verdikten sonra, babamla camiye yöneldik. Eşikte ayakkabılarımızı çıkardık. Babam ayakkabılarını taban tabana oturtup eline aldı. Onun yaptığını yaptım. Babamın arkasından içeriye girdim. Ayakkabıları niçin kapının önünde bırakmadığımız sorusu takıldı usuma. Babam, kalın demir parmaklıklı, derin pencereye, başka ayakkabıların yanına bıraktı ayakkabılarını. Ben de. «Dışarıda çalınır», diye mırıldandı o an. Ayakkabılarımızı niçin caminin içinde pencerenin gözüne koyduğumuzu anladım böylece. Çalıp ne yapacaklar ki, bizim eski ayakkabıları? Babamın bir bildiği olmalı. Ayakkabısız dolaşan insana da pek rastlamadım.

Babam, saflar arasında yürüyerek, - bazı kişileri namaz sırasında rahatsız ettiğini, bunların yan bakışlarından anladım -, en öne geldi. Onun açtığı yoldan ben de. Hemen hocanın arkasındaki ilk safa, hiç yer olmamasına karşın, sıkıştı. Ben de onun yanına dineldim. Ama bir yandan babamın, öbür yandan dibimdeki adamın omuzları arasında sıkıştım kaldım.

Başparmaklarını kulak memelerine dokandırarak bir şeyler mırıldandı ve namaza başladı babam. Ellerini göbeğinde kavuşturdu. Ellerini dizine dayayıp büküldü. Yana sallayıp dineldi. Diz çöküp alnını yere koydu. Kaldırıp oturdu. Yeniden alnını yere dayadı. Ayağa kalktı. Bunları yaparken durmadan mırıldanıyor, dudaklarını kıpırdatıyordu.

Gözüm yoruldu. Babamı yan gözle izleyip, aynı hareketleri yapıyordum. Usum benliğimin bu çok güdük yönüne takıldı. Babamla arasında ne bağı, ne benzerliği var ben'imin? En azından şu bulunduğumuz camide kıldığımız namazın benliklerimizin ortak yönü olması gerekmez mi, diye soruyordum kendime. Oysa anımsayamıyordum bir dönemimde babamdan bütün bunları öğrenmiş miydim? Öğrenmiş de, unutmuş muydum? Böyle bir şey ancak eskiden, şimdi bilemediğim, anımsayamadığım bir geçmişte benlik kazanmış olmam gerekir ki, babamla ortak bağlarımızı da böylece unutmuş ve yitirmiş olayım. Nasıl yiter ama kazanılmış bir benlik? Ne yaşamış, neyle çarpılmış, hangi şoka uğramış olmalı insan, benliğini bilincini yitirmek için? Benimse böyle bir geçmişim yok. Yok sanıyorum, belleğimde, en ufak bir iz olmadığı için. İzler silinebilir mi? Hava etkisiyle yazıtların silinip taşların düzleşmesi gibi. Onca uzun bir geçmişim olamazki. Uzun olması gerekir mi? Süleyman'la söyleşilerimizden sözler damlıyor belleğime. Hava kirlenmesi, asitli yağmurlar, yüzlerce, binlerce yıldır zamana kafa tutmuş anıtları yeyip bitiriyormuş. İnsan anıtlarının ağzı, burnu, gözleri, saçları hava ve yağmur ta-

rafından sinsice yenip tüketiliyormuş. İnsan gövdeleri biçimsiz, dümdüz taş parçalarına dönüyormuş.

Yalnız taşı, tahtayı mı eritiyor, havanın ve suyun kirliliği. Zamanı, toplumu ve bireyi de kirletmiyor mu çevrenin kirliliği, bireyi engebesiz, kişiliksiz, dümdüz kılmıyor mu? Çevre kirliliği, politikanın sonucu değil mi? Aynı politika, kişileri, kişilikleri de dümdüz ezmiyor mu?

Neler düşünüyordum babama uyup namaz kılarken? Babam namazın bir bölümünü tamamlayıp oturdu. Çevrede dinelip eğilen, diz kırıp, diz çöken, çömelen yüz üstü yatan tek tük insanlar vardı. Sonra önümüzdeki hoca ayağa kalktı; yüksek sesle ve anlamadığım bir dille okumaya başladı. Okumaktan çok bir çağrının vurgulaması vardı sesinde. Caminin içinde bir devinme başladı. Oturanlar ayağa kalkıp safları dümdüz ve sımsıkı doldurdular. Bir büyük donma ve sessizlik aldı kubbeden yerdeki halılara değin, caminin içini doldurdu. Hocanın komutuyla yüzlerce insan, uzun dolu saflar halinde bir tek gövdeymiş, bir tek ağızmış gibi harekete başladı. Bu dev gövdenin hareketi, öndeki hocanın söz ve devinilerini anında izliyordu. Kubbenin altı öyle bir nefes ve öyle bir sesle doluydu ki, bir an kendimi salt unutup, bu bütünün parçası oldum. Bu kendimi unutmaktan çok, güven veren ulu kollara kendimi salıvermekti. Yalnız babamla değil, camiyi dolduran bu insanlarla aramda bir özdeşlik bağı oluşuverdi, benliğimi bu bağın ördüğü ağ sardı.

Hoca kara cübbesi ve ak sarığıyla önümdeydi. Arkadan görüyordum ve yüzünü görmediğim sürece, babamın anlattıklarından, bir yüz yakıştırıyordum düşlemimde ona, yüzler yakıştırıyordum. Yakıştırdığım yüzlere öylesine güveniyordum ki, onun yüzünü görebilmek için bir merak doğmuyordu içimde.

Oturduğumuz yerde sağı solu selamlayıp da namazı bitirince, birden kalkışlar ve kapıya yönelişlerle oluşan deviniler, kutsal havaya can ve yaşam ger-

çekliği kattı. Herkes işine gücüne gitmek için kapıya, ayakkabılarını bıraktığı yere yönelirken, babam hocaya seyirtti. Ardından ben. Hocanın elini avuçları arasına aldı, iki eliyle sıktı.

«Hayrola, hayırlar ola, Murat efendi, hangi rüzgarlar attı seni bu fakir hocanın camiine?»

«Allah'ın katında zenginsin sen, hocam», dedi babam.

«Öp hoca efendinin elini», dedi sonra bana dönüp. Hoca efendinin elini öptüm eğilerek.

«Benim mahdumu hatırladın mı, hocam?» diye sordu. Sesinde övünç mü vardı, yerinç mi ayırt edemedim.

«Demek bu koca bey, Murat efendinin mahdumu, öyle mi? Ben Murat efendinin mahdumunu hatırlarım, ama gerçekten mahdumkenki halini; küçücük, zeki bir çocuktu. Ondan sonra bir kayboldunuz gittiniz. Kanun çıkarmalı, mahallenin yerlileri başka yere taşınamaz diye. Mahallelerin tarihi, geleneği bozuluyor taşınmalarla.»

«Haklısın hocam.»

«Nasılsın evladım? Babanla gelip bizi ihya ettiğin için Allah'ın rızası seninle olsun. Babanı da yıllar var görmeyeli ama, o kırk yılda bir aklına esip, gelir, görürüm. Ama siz bu mahalleden gittikten sonra bir daha görmedim senin yüzünü. Ancak gözlerine, yüz hatlarına çok dikkatli bakarsam, o bir zamanların zeki afacanı kafamda canlanır gibi oluyor. Neydi o ateş parçasının adı, neydi? Hafıza da kalmadı ki, biz de yaşlandık.»

«Orhan.»

«Tamam, tamam, Orhan, nasıl hatırlamam, tabii Orhan.»

«Eline düştük hocam», dedi babam ve hocayı şaşırttı. Gözlerini açarak babama dikti, içine hayret doldurmuştu gözbebeklerinin.

«Müftüden medet umduk, ama nafile, bu genç çocukları niçin müftü yaparlar ermeden, benim de ak-

lım buna ermez. Senin gibi derin, ermiş hocalar varken, yeni yetmeleri kim, hangi akla müftü yapar bilinmez.»

«Allah bilir, Murat efendi, Allah her şeyi bilir.»

«Haşa bilir.»

«Bilir ki, bu işlere politika bulaşmıştır. Onun için, ben karışmam, köşemde durur, uzaktan seyrederim. Hayrola, nedir sebebi hikmeti müftüye gitmenizin, şimdi de bana gelmenizin?»

«Nasıl diyeyim Hoca Efendi? Bunun sebebi işte gördüğün, karşında duran şu mahdumdur. Anlattıydım sana, belki unutmuşsundur. Biz bu delikanlıyı liseden sonra okusun, adam olsun diye yurt dışına, Avrupa'ya göndermiştik. Göndermiştik dediysem, bilirsin, okulda çok parlaktı, her şeyi kendisi hak ve hal etti. Biz de ayağa gelmiş bir nasiptir diye, baba olarak rızamızı esirgemedik.»

«Bu iş iki uçlu bir bıçaktır, Murat efendi, teşbihte hata olmaz, iki uçlu bir bıçak. Bir ucunu düşmana saplarken, öbür ucu da sana saplanır. İlim, meslek öğreneyim derken, insanın gözünü kamaştırır, kökünden koparırlar; dininden, imanından; geleneğinden, göreneğinden ederler.»

Babam bana döndü. «Görüyorsun ya, Hoca Efendi derhal anladı derdimizi», dedi. Namazın da getirdiği durulmayla artık iyice rahatlamıştı.

«İlmi derin olunca, bir şeyi iki defa söylemek gerekmez. Leb demeden anladın leblebiyi», dedi hocaya. «Bizim bu mahdumu da koparmak için, yapmadıklarını, etmediklerini komadılar. Orada kanına girdiler, Maria namlı bir kadınla evlendirdiler de. Yıllar var, bu yüzden gelip göremezdi bizi. Gelip göremezdi vatanını. Ne ki, şimdi kalkıp tek başına geldi Hem kısa dönem vatani borcunu yerine getirdi, hem bize kavuştu. Biz de oğlumuza kavuştuk. Gözümüzde tüter dururdu. Sanırdık ki, gerçekte bizim oğlumuz falan yok, biz öyle hayal eder, hayalini gözümüzde tüttürürüz.

Öyle uzak kaldı bizden, yıllarca. Çok şükür yaradana, sonunda kavuşturdu.»

«Namazların, duaların yüzü suyu hürmetine», dedi hoca.

«Rabbımızdan hiçbir zaman ümidimizi kesmedik. Ve de tam istediğimiz gibi, yakasını oralardan kurtarıp tek başına geldi.»

«Çoluk çocuk?» diye sordu hoca meraklı.

«Allah hasta ederse, melhemini de verir. Bunların çocukları olmadı. Bak işte Allah'ın yüceliğine. Demek ki, bir sınayıp, kurtaracakmış. Sefil olmasınlar diye, bunlara çocuk da vermedi.»

«O zaman gözünüz aydın, Murat Efendi.»

«Allah razı olsun, Hocam, ama bir sıkıntımız var. Öyle kolay kolay bırakır mı elin kızı eline geçirdiği erkeği. Anlaşılan büyü müyü yapmış ki, şimdi bizimkinin kalıbına ecinniler yerleşmiş, bir türlü çıkıp gitmiyorlar. Bir türlü atamıyoruz. Bütün ümidimiz sende, Hoca Efendi. Senin ilmin derin, nefesin kuvvetlidir. Bunu yedi düvelde bilmeyen yok. Sen istersen, bu çocuğu kurtarırsın. Ruh sağlığına kavuşturur, bize yeniden bağışlarsın?»

«Bağışlayan, esirgeyen bir Allah. Biz ancak vasıta olabiliriz. Ama Allah'ın izniyle bir okuduk mu ne ecinni barınabilir, ne mecinni. Bunların ölesiye korktukları Allah'ın sözüdür. Gelin şuraya, oturalım da, bir okuyuvereyim.»

«Hay gözünü sevdiğimin Sakal Hocası. Hep bilirdim, senden büyük hoca yoktur bu memlekette diye...»

Mimberin yanına, köşeye çekildi hoca. Babamla onun ardından yürüdük. Diz çöküp oturduk halıya. Hoca beni karşısına aldı. Gözlerini yumarak duyulur bir sesle okumaya başladı. Ben de gözlerimi hocaya diktim. İlk kez o anda Sakal Hoca'nın saçının sakalının ağarmış olduğu dikkatimi çekti. Babamın anlattığı, yedi mahallenin kadınlarını camiye çeken Sakal Hoca'ya benzer bir yanı yoktu, ya da kalmamıştı. Bir

tek, sesi sanki hiç yaşlanmamış gibi geliyordu. Bu sonuca nereden varıyordum? Sakal Hoca'yı ilk kez görüyor, sesini ilk kez işitiyordum. Eskiden, babamın sözünü ettiği gençlik yıllarındaki sesini bilmiyordum. Yaşlanmak diye bir şey varsa, bu ancak iki durum arasındaki değişimin, göreceliğin bir tanımı olabilirdi. Bir tek durumun yaşlılığı diye bir şey olamazdı. Sakal Hoca'yı şimdi nasılsa, öyle görüp, öyle tanıdım. Başka bir halini bilmiyorum.

Kendimin de başka halini bilmiyorum. Çevremde sözde geçmişimle, çocukluk ve gençliğimle ilgili anlatılanlar bu yüzden beni şaşırtmıyor bile. Şaşırabilmek için, benimsemem gerekir söylenenleri. Anımsamadığım, belleğimde yaşantının izleri olarak yer etmemiş durumları hiç değilse benimsemem gerekir ki, şaşabileyim söylenenlere. Henüz bir okul çocuğu olan Orhan'ı bile, konuştukları, sözleri dolayısıyla zaman zaman kendimden büyük, kendimden deneyimli ve bilge bulmam, bundan değil mi?

Sakal Hoca, gözleri yumuk, okuyor. Gözlerini görmek istiyorum. İçimde öyle bir merak uç veriyordu. Ama o gözlerini açmayı düşünmüyordu. Okumasının sonu gelince, avuçlarının içiyle yüzünü sıkıca sıvazladı. Gözlerini açarak yüzüme üfürdü. Merak ettiğim gözler bunlardı demek. Küçük, durgundu ama, ta içlerinde ufacık çakmak bir pırıltısı vardı. Kahverengine kayan alacalı bir siyahlığı vardı. Bir dünya boyu aynı işi tekdüze görmenin yorgunluğu sinmişti, ama o ince çakmaklı pırıltı, fersizliğe karşı direniyordu.

Okurken, gözleri yumuk, yürek vuruşu ya da soluk alışı gibi bir düzenle öne arkaya sallanarak okurken, içimden bütün yüklerin teker teker boşaltıldığını, ağırlıksız, bomboş bir yeğnikliğe dönüştüğümü duyumsuyordum. Okumasını bitirip, yüzüme üflediği anda, o bomboş olmuş, yeğnik benimi, birden Gül doldurdu. Bomboş ve ağırlıksız değildim artık, ama erinçli bir Gül ağırlığı vardı içimde. İçimde Gül yaprakları uçuşur, dallarında katmer katmer Güller salınır gibiy-

di. Uçarı bir ben olmuş, Gül'ü özlemişti. O an, oracıkta Gül'ü görmek, Gül'e sarılmak istiyordum.

Sakal Hoca'nın elini nasıl öptüğümü, babamın, ayrılırken Sakal Hoca'nın eline nasıl para sıkıştırdığını, karşılıklı sözlerini, bir düşteymiş gibi izledim. İçimde yeller esiyor, Güller uçuşuyordu. Ayakkabılarımızı alıp, camiden çıktık. Evin yolunu tuttuk. Gül olmuş, Gül'e uçuyordum.

* * *

Mermer sütunlar, kimi yıkık, kimi dikik. Mermer heykeller, kalın duvarlar. Duvarların arasında sararan kocaman devedikenleri, kaktüs dikenleri, bin bir türlü ot ve çiçek, tek tük ağaçlar var. Yıkık kent sırtını bir dağın yamaçlarına vermiş, sanki dağın içine doğru yitiyor. Dağ makilerle kaplı, birkaç cılız, ufak ağaç makilerin arasından yükseliyor. Göğün duru açık mavisi, dağın nefti, toprak yeşili, yıkıntıların bozlaşmış beyazlığı ve kentin önünde uzayan sarılı, yeşilli düzlük, tepede parlak portakal rengi güneş hem sıkan, hem erinç dolduran bir büyük resim oluşturuyor.

Buraya bizi Orhan getirdi. Babamla Sakal Hoca'dan eve dönünce, hem Gül, hem Orhan annemin yanında beni bekliyorlardı. Eve girer girmez karşımda Gül'ü görünce, bütün dirençlerim, bütün gerilimlerim tatlı tatlı çözülüverdi. Annemi, babamı ve Orhan'ı unutup - unutmak da ne, onları gözüm görmedi bile - anında Gül'e sarıldım. Yüzünün her yanını, saçlarını kokladım, öptüm. Birbirimizden ayrılınca, kimse yoktu çevremizde. Herkes iç odaya geçmiş, bizi başbaşa bırakmıştı. Sanıyorum, annem de Gül'ü seviyordu. Babam da ona özel bir ilgi gösteriyordu, babaca yakın, babaca sıcak bir ilgi. Ya kızım diyordu ona, ya da Gül kızım. Gül kızım, demesine bayılıyordum. İçimden bir gülümseme geliyordu. Ben de zamanla yarı şaka Gül kızım demeye başladım. Gül de her defasında buna gülüyordu. Bir kez babama dediği gibi, bana dönüp muzipçe, efendim baba, deyiverdi. Gülüştük.

Hiç sırası değildi sanki Orhan'ın önerisinin. Ama söylenecek sözlerin, usa vuran düşüncelerin, kurulan düşlemlerin, görülen düşlerin, edilen eylemlerin bir sırası mı var, bir sırası mı olmalı? Varsa böyle bir sıra, kim koyuyor her şeyi sırasına? Belki de bize her şey olup bittikten, geçip gittikten sonra, sıralı düzenli geliyor.

«Sizi çok ilginç bir yere götürmek istiyorum», dedi Orhan. Adını da söyledi. Gül hemen bildi ve Orhan'ın önerisine çok sevindi. «Yabancılar bizim ülkemizi bizden daha iyi biliyorlar», dedi. Bazen sorarlarmış, şurayı gördün mü, burayı gördün mü, diye. O da ya yüzünü kızartıp, hayır, henüz görmedim ne yazık, dermiş, ya da yine yüzünü kızartıp, çok bilinen yerler sorulunca, evet gördüm, dermiş. Gördüm ama on yıl oldu, gibilerden bir eklemeyle. Ama bunu ancak resimlerden, filmlerden, kitaplardan tanıdığı çok önemli ve çok bilinen yerler için söylermiş. Daha az bilinen yerler için, henüz görmediğini, üzülerek itiraf edermiş.

Orhan'ın söylediği yeri de, ülkeye gelen yabancılar gezer görür ve bilirlermiş, dışarda da sık sık sözü geçermiş, ama o henüz görmemiş. Bu yüzden, garipsemedi benim gibi Orhan'ın önerisini. «Ne kadar güzel olur, en sonunda ben de, görmüş olurum orayı senin sayende Orhan», dedi. İnsanları yurt dışına salmadan önce, bir izlence çerçevesinde ülkeyi göstermek gerekirmiş. Kendi ülkesinin güzelliklerini, zenginliklerini, doğasını, tarihini, görülecek yerlerini bilmeyenleri yurt dışına salmamalıymış. Böyle sözler etti Gül. Belli ki, Orhan'ın önerisinin coşkusuna kapılmış, heyecanla konuşuyordu. Bunda bazı yaşantılarının, yurt dışında kendisine yöneltilen soruların da etkisi vardı. Beni fazla etkilemedi yalnız bu öneri. Belki Gül'ünkü gibi yaşantılarımın, deneyimlerimin olmamasından, belki zaten bu biraz biraz tanımaya başladığım kent dışında başka hiç bir yeri bilmeyişimden. Gerçi Gül'e, anneme, babama bakılırsa, başka

yerleri de görmüş olmam, bilmem, tanımam gerekiyor, ama ya onlar bana bakıp, benimle konuşup başka birini düşünüyorlar, ya da ben yeniden, kendi geçmişimi unutarak, belleğimden salt silerek dünyaya geldim.

Orhan ise bu öneriyi, okulla öğretmenlerinin önderliğinde oraya gittikleri için, son günlerde artık okuldan başka bir şey düşünmediği için kendiliğinden yapıvermişti. Annem de, «Oğlum, sen de okuldayken, sizi de götürdüler oraya», dedi. «Unuttun mu, sanki daha dün gibi», diye de ekledi. «Hani sana bir kez torba içinde azık da vermiştim. Patates haşlamış, yumurta kaynatmıştım, peynir, ekmek, domates, salatalık koymuştum. Köfte yapmıştım akşamdán. Baban da eline para vermişti. Bununla orada içecek bir şey alırsın, demişti. Akşam dönünce, sormuştu sana, ne içtin diye. Sen de turşu suyu deyince, bir kızmıştı sana. Bu çocukta akıl yok, turşu suyuyla ciğerini yakıyor. Herkes su içer, ayran içer susuzluğunu gidermek için, bu da ciğerini yakmak için turşu suyu...»

Gül, annem, babam, Orhan gülüştüler. Ben de onlara bakarken gülüverdim. O çocuk ben miydim, nerden bileceğim? Bir yerde dinlemiştim. Buradaki insanlara sorsan yaşlı biri derlerdi o adam için. Kimdi, nerede, niçin anlatmıştı o öyküyü bilemiyeceğim. Ama bu okulumla ilgili anıyla birlikte usuma düştü. Demiş ki, bazı insanların kalıpları yaşarken, ruhları ölür. Çok olmuştur. Bazı insanların da kalıpları ölür, ruhları yaşar. Ruh kalıpsız, kalıp da ruhsuz olamayacağı için, gövdesi ölmüş yaşayan bir ruh, ruhu ölmüş boş, yaşayan bir kalıba girer. Bir bakarsın, namazında niyazında bir insanın ruhu, gövde ölünce, bir caninin, bir katilin kalıbına girivermiş. Katil birden bambaşka, halim selim bir insan oluvermiş. Allah'ın kudretidir bu. Ya da ne bileyim, bir çocuğun kalıbına, kelli felli bir kişinin ruhu girivermiş, ya da koskocaman ruhu ölmüş gövdesi yaşayan bir adamın kalıbına, gövdesi ölmüş ufacık bir çocuğun, bir bebeğin ruhu yer-

leşmiş. Bazen bir erkeğin kalıbına bir kadının ruhu, bir kadının kalıbına da bir erkeğin ruhu yerleşebilirmiş. Hermafrodit denilen insanlar mutlaka böyle kişilermiş... Nerden geldi şimdi bu öykü usuma?

Günümüzden 2700 yıl önce kuruldu bu kent, diyor Orhan. Kısa sürede ülkenin en kalabalık kültür ve ticaret merkezi oldu. Ülkeyi o zaman Elenler ele geçirerek, kolonileştirdiler. Kent önem kazanınca, Persler bir kaçkez burayı fethedip sonra yine yitirdiler. Mısır firavunu buraya göz dikti ve bir süre için ele geçirdi. Tabii her defasında kent yakılıp yıkılıyor, sonra yine kuruluyordu. Büyük İskender, Mısır seferinde Perslerden kurtarıp, yeniden kurdu. Ama bu uzun sürmedi. Romalılar buraya göz diktiler ve ele geçirdiler. Asya vilayetlerinin başkenti yaptılar. Kentin asıl gelişme, yükselme ve büyüme çağı da o zamandır. Kalan, bu gördüğümüz yapıtların büyük bir çoğunluğu, en görkemli kütüphane, bu kilometrelerce uzayan mermer cadde hep o zaman yapılmış.

Ağaçlarda ağustosböcekleri çın çın çınlıyordu. Bir kertenkele iki bin yıl önce kurulmuş yapılardan birinin üzerine çıktı, güneşlenmeye başladı. Sararmakta olan otlar arasından bir çekirge fırladı. Bir karınca ordusu us almaz bir düzen ve telaş içinde birtakım ölü böcekleri kışlık olarak yuvalarına taşıyordu. Ve sonunda bu iki bin yıldan eski taşların üzerinde ve arasında biz vardık. Yalnız biz değil kümeler halinde insanlar bir yıkıntıdan öbürüne geçiyorlar, başlarındaki biri her geçtikleri yerde bazı şeyler anlatıyor, belli ki bilgi veriyordu. Uzaktan anlaşılmaz sesler çarpıyordu kulağıma. Sanki iki bin yıl öncesinden yansıyan seslerdi bunlar. Uzaktan yansıdıkları için salt ses dalgalarıydılar. Sanki yakınlarına gitsem anlayıverecekmişim gibi geliyordu bana. Zaten yapılar, sütunlar, taşlar yıkılmış olsa bile yaşam hâlâ sürüp gidiyordu. Biz vardık, öbür insanlar vardı, karıncalar, kertenkeleler, çekirgeler, cırcırböcekleri, çeşit çeşit dikenler, çiçekler, otlar. Yaşam tarih bilmiyordu, yaşam yaşamaktan

başka bir şey bilmiyordu. Ben de yaşıyordum şimdi burada, Gül ve Orhan yanımda. Ama kafamın içi tozlanıyor, dumanlanıyordu. Beni Gül'den Orhan ayırıyor, uzaklaştırıyordu. Bir toprak yığınının altına gömülüyor, mermer yıkıntılarının arasına sıkışıyor ve dayanılmaz bir bungunluğa düşüyordum. Sanki iki bin yıl önceyi yaşıyordum. Sanki Gül ile Orhan ve bütün öbür insanlar benim yıkıntılarımı görmeye gelmişlerdi, beni seyrediyorlardı.

Orhan anlatıyordu. Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde bu kent Hıristiyanlık için büyük önem taşıyordu. Roma İmparatorluğu içinde Hıristiyanlığı ilk benimseyen kentlerden biriydi burası. Bu yüzden, başka yerlerden kovulan, kaçan Hıristiyan önderler, havariler buraya gelip sığınmışlardı. Buradan Hıristiyanlığı başka yerlere de yaymışlardı.

Gebe kadının doğum sancılarını işitmiştim. Bunu biliyordum. İşte doğacak olanın doğum sancılarını da şimdi ben yaşıyordum. Sanki iki bin yıl öncesine doğacaktım. Ne de sıkıntılı, ne de bungun bir doğummuş benimki. Bir türlü doğamıyorum. Gözlerimi açsam da iki bin yıl öncesinin dünyasına, kurtulsam. Olur şey değil. Üç beş günden geriye geçmişi olmayan, ya da geçmişini anımsamayan ben, şimdi iki bin yıllık bir geçmişin sancılı tarihini duyuyordum içimde. Ve duyumsuyordum, bütün gerçekliğiyle duyumsuyordum, iki bin yıl önce bu kentte doğup, bu kentte yaşadığımı. Üstümde bir ak liba, çevremde tek omuzları çıplak, genç, güzel kadınlar. Köşedeki evde bir bilici kadın oturuyor. Komutanlar, yönetenler, genç oğlanlar, genç kızlar sıraya girmişler, bilici kadından yazgılarını, geleceklerini öğrenmek istiyorlar. Geleceğim beni ilgilendirmiyor. Yanımda bir omzu çıplak güzeller güzeli genç bir kadın, mermer yolda, sol elim arkamda, sağ elim ya çeneme gidiyor, ya sallanıyor, bir aşağı bir yukarı yürüyoruz, ben bir şeyler anlatıyorum, gülüşüyoruz. O güzel kadın Gül'e ne kadar da benziyor.

«Ooh..» diyor birden Gül. «Burası büyük tiyatro»,

diyor Orhan. «Yirmi dört bin kişi alıyor bu tiyatro. İsterseniz siz en üst sıraya çıkın, ben de size aşağıda sahneden anlatayım», diyor ve ekliyor: «Şimdi nasıl konuşursam, siz en üst sıraya çıktığınız zaman da öyle konuşacağım. Sesimi hiç yükseltmeyeceğim. En üst sıradan da beni en az şimdiki gibi rahat işitip anlayacaksınız.» Yok, dedim içimden. Ama ilk basamakları çıkmaya başlayan Gül'ün peşine takıldım. Yorulmuştum, döndüm baktım, merdivenin yarısına bile gelmemiştim. Orhan sahnenin ortasında duruyordu. «Daha çıkacaksın», dedi. Sesi kulağımda çınladı. Söylediği gerçek miydi, yoksa? Bu dağ gibi yükselen tiyatronun en üst sırasından da onu rahatça işitebilecek miydim? Bu nasıl mükemmel bir akustikti böyle! Hızımı düşürdüm, sağ dizimden destek ala ala çıkıyordum artık. Gül benden öndeydi ve hiç yorulmuş havası yoktu. Ben niçin böyle çabuk yoruldum öyleyse? Yorulunmayacak gibi değil ki, böylesine dik merdivenli bir yeri ilk kez görüyor, ilk kez çıkıyordum. Orhan'la kaleye çıkarken, kaleye çıktığımızın bile ayırdına varmamıştım. Sanki düz yollarda, hafif yokuşlu yollarda yürüyüp gitmiştik. Oysa, burası öyle mi? Merdiven yükselirken gerçi açılıyor, ama yine de üzerime kapanıyormuş gibi bir duygu uyandırıyor. Anlaşılan, soluğumu iyi kullanamadım. Hızımı iyi ayarlayamadım.

En üst sıraya geldiğim zaman, hemen oturdum. Gül de yanıma ilişip, elini omzuma koydu. Aşağıda Orhan minicik kalmıştı. «Duyuyor musunuz beni?» diye sordu. Sanki yanı başımızdaymışçasına olağandı sesi. Ve yanı başımızdaymışçasına rahat işitmiştik onu.

«Çok iyi geliyor sesin», dedi Gül. Orhan, aşağıda sahnede oyun oynarcasına ama fazla devinmeden anlatmaya koyuldu. «Bu tiyatroda yalnız erkekler oynuyordu o zaman», diye başladı. «Kadın rollerini de, kadın maskeleri takmış, kadın giysileri içindeki erkekler oynuyordu. Yalnızca kadın rolleri için değil, bütün

roller için maskeler vardı. Maskeler altın, gümüş varaklardan yapılıyordu hem hafif, hem de yumuşak olduğu için. Ama bronz ya da tahta masklar da vardı. Bazı maskların gözlerine değerli taşlar konuyordu, zümrüt gibi. Zamanla altın, gümüş masklar ve göz yerlerindeki değerli taşlar çalınmış, günümüze ise, yalnızca bronz masklardan birkaç örnek kalmıştır. Onlar müzede.»

Gözlerim tiyatronun duvarını aşıp, uzayan tepelere, bayırlara ve ovaya daldı. Gözlerim açık, tepeler, bayırlar ve uzayıp giden ova silinip gitti. Karşımda şimdi altın maskeli, zümrüt gözlü, beli kemerli, ak bir giysi içinde bir oyuncuyu görüyor, bir oyuncuyu işitiyordum:

«Tanrılar tanrısına bana verdiği üstün güçten dolayı görülmemiş bir adak sunuyorum. Bugünden itibaren ülkenin en güçlü, en hızlı, en cesur ve en dayanıklı atleti benim. Her dalda rakiplerimi yendim ve geçtim. Tanrılar tanrısına adağım da zaferim denli görkemli olacaktır. Bu bir sunaktır. Sunağın yapımını en büyük yapı ustalarına ısmarlayacağım. Şimdiye dek adanan sunakların en yücesi, en alımlısı ve en ulusu olacak.»

Ve tanrılar tanrısı kükrüyor: «Sen kim oluyorsun ki, bana sunak adıyorsun. Sen adsızın birisin, adsız kişi kimsedir, kişi değildir. Sen bir köle bile değilsin. Adağın başında parçalanmadan çek git. Öfkem yaman olur.»

Sahneye baktım. Orhan, okulda bir öğretmeni oynuyordu. Gül de onu alkışlıyordu. Kendisine baktığımı ayrımsadı. «Düşünebiliyor musun?» dedi, «kaç kişi yaşıyordu iki bin yıl önce bu kentte? Diyelim, yüz bin, hadi iki yüz bin. Yirmi dört bin kişilik bir tiyatro. Boş olsa, bu kadar büyüğünü yapmazlardı. Gösteriş değil bütün bu yapıtlar. İşlevleri de yüce, olduğu için, böyle görkemli yapılmışlar. Bugün yeryüzünde kaç milyar insan yaşıyor, o zamanki nüfusun belki bin katı, belki daha fazla. Ama sen hiç 24 bin kişilik tiyatronun

varlığını duydun mu bugün dünyanın herhangi bir yerinde? Ben duymadım. Bırak 24 bini, 15 binlik, 10 binlik, 5 binlik tiyatro? Hayır, olsa olsa bin, iki bin kişilik tiyatro var. Bugünün yüzbinlerce, giderek milyonlarca tiyatrosu evlerin içinde, televizyonlar. Bizden de iki bin yıl sonraya televizyonlar mı kalacak? Belki televizyon kulelerinin yıkıntıları, televizyon binalarının kalıntıları.

«Stadyumlar var», dedi aşağıdan Orhan. Yüz bin, yüz elli bin kişilik stadyumlar var. Bugünün en büyük tiyatrosu futbol.»

«Eskiden de stadyumlar vardı. Eskiden de spor yapılıyordu», diye bağırdı Gül. «Buna karşın, dev tiyatrolar da vardı. Tiyatro yaşamın içinde yeri olan, hem kültürel, hem toplumsal bir olaydı. Tiyatrosuz bir yaşam düşünülemezdi. Yoksa yirmi beş bin kişilik tiyatroya ne gerek vardı?»

«Okulumuzla buraya geldiğimizde öğretmenime ben de aynı şeyi sormuştum», dedi Orhan aşağıdan. «Eskiden burada yaşayan insanlar daha mı ileriydiler, demiştim.»

«Öğretmenin ne yanıt verdi?»

«Nasıl ileri olduklarını görüyorsun, dedi. Ama gene görüyorsun ki, elektrikleri yoktu, elektrikli aygıtları, ya da buhar makineleri yoktu. Atomu biliyorlardı, ama atomları yoktu, dedi.»

«Bence öğretmenin yanılmış biraz», diye karşılık verdi Gül. «Sen ne düşünüyorsun?» diye bana döndü. Ben düşünmeden dinliyordum. Gül, iyi ki, benim yanıtımı beklemeden devam etti: «İleri olmak, geri olmak neye bağlı? Elbette iki bin yıl içinde belli alanlarda ilerlemeler olmuştur, yani belli buluşlar yapılmıştır, belli aygıtlar, teknikler geliştirilmiştir. Ama önemli olan yaşamın niteliği değil mi? Bugün vardığımız gelişme, doğayı hasta eden, çevreyi kirleten, insanı sıkboğaz eden, kendine, arkadaşlarına, çevresindeki insanlara zaman ayıramayacak duruma getiren gelişme değil mi? Hiçbirimizin bir dost söyleşisi, bir

kitap, bir dinleti, bir tiyatro gösterisi için vakti yok. Biz de, vaktim yok, deyip içten içe kurumaya salıyoruz kendimizi. Yok, demenin rahatlığıyla kuruyup gidiyoruz. Eskiden insanlar tiyatroya gittikleri zaman, bütün günlerini tiyatroya ayırabiliyorlarmış. Bana kalırsa yaşamın niteliği o zaman daha üstünmüş.»

Biraz şaşırttı beni Gül'ün bu sözleri. Bunca yaşama dönük, bunca dünyaya açık bir insan, iki bin yıl öncesinin özlemini mi duyuyor? Bunu usum almadı. Mutlaka bu dev tiyatronun, mermer yapıların, yıkıntıları bile görkemli eski yapıtların etkisi altında böyle konuşuyor olmalıydı.

Aşağıda sahnede duran Orhan'la konuşurken, ses istediğince yakından gelsin, tartışmalı bir söyleşide karşısındakini elle tutabilecek denli yakınında arayan bir tavırla ayağa kalktı Gül. Hem anlatıyor, hem de şimdi Orhan'ı kollarından, omuzlarından tutmak istercesine basamakları birer birer iniyordu. İndikçe sesindeki gerilim azalıyor, tartışma tükeniyordu. Son basamağı da indiğinde, artık hiç konuşmuyordu.

Orhan'ı da alıp tiyatrodan çıktık. Öbür yerleri gezmeye başladık. Girdiğimiz hemen her yapının içinde bir küme insan toplanmış, birinin anlattıklarını dinliyor, dinlerken başlarını kaldırıp yıkık duvarlara bakıyordu.

Hamamda böyleydi, meclis binasında, kütüphanede, genelevde, çeşme başlarında... «Kılavuzluk bana göre bir iş değil», dedi Orhan. Anlatanlar kılavuzmuş meğer. Ben kümenin içinden bilen biri sanmıştım. «Niçin sana göre bir iş olmasın?» dedim. «Söyleyeceklerini öğrenmişsen, pekala yapabilirsin.»

Söyleyeceklerini öğrenmek ve yinelemek bir şey değilmiş. Ama işte ona uymayan da yine buymuş. Ezberci ve tekrarcı değilmiş o. Yaratıcı olmak istiyormuş, kılavuzluk yineleye yineleye yıpratmaktan ve yıpranmaktan başka bir iş değilmiş. Bulmak ve yaratmak ise, hep yenilermiş, hem insanı, hem dünyayı ye-

nilermiş. Bu yüzden de zaten, Gül ablanın, söyledikle-rini kabul edemezmiş. Öğretmeni daha haklıymış. Bu-gün kimse elektriği bırakıp da, kandille aydınlanma-ya dönmezmiş, dönemezmiş. Gül abla bile bunu iste-mezmiş, istese bile yapamazmış.

«Peki ama simit, poğaça, kurabiye satmak da, kı-lavuzluktan daha yaratıcı bir iş değil ki», dedim. Ken-dim de şaştım. Bir tartışmaya girdiğimin ayırdına var-dım birden.

«Öyle değil», diye karşı çıktı. «Her şeyden önce kı-lavuzluk her defasında anlattığın kümedeki insanlara bağımlılık demektir. Yani ister istemez o insanların ağız kokusunu dinleyeceksin. Alaycı gülmelerini, saç-ma sorularını, seni tuzağa düşürüp kendilerinin daha çok bildiklerini göstermelerini sineye çekeceksin. Az anlattın, çok anlattın, diye söylenecekler. Onu anlat-tın, bunu anlatmadın, diye söylenecekler. Simit, ku-rabiye satmak öyle değil ki, isteyen verir parayı alır, istemeyen almaz. Alan da sağ olsun, almayan da. Ama kimsenin ağız kokusunu çekmek yok. Sonra istedi-ğim yere gider orada satarım, kimse, yok oraya gittin, yok buraya gittin, demez. Kimse keyfime karışamaz. Ben bu özgürlüğü seviyorum. Özgür olayım da, ister-se az kazanayım.»

Bu anlattıkları doğrusu kafama yattı. Ben olsam, ben de aynı şeyleri isterdim. Kimsenin buyruğuna gir-memeye uğraşırdım. Ama Gül, «Seninki serbest giri-şimcilik, serbest girişimcilik düzeninde bağımlı çalış-ma kaçınılmaz sonuçtur», dedi. «Yalnız kaçınılmaz so-nuç değil, aynı zamanda serbest girişimciliğin egemen olduğu bir toplumda bir kişi senin gibi serbest giri-şimci ise, bin kişi de işçi, işgörendir, bağımlı çalışan-dır. Buna ne demeli? Bir kişinin özgürlüğü için, bin kişinn özgürlüğüne el konur mu?»

Orhan beklemiyordu böyle bir çıkışı. Çaresiz gül-dü. «İsteyen istediği işi yapsın, diyorum ben», dedi. «İsteyen serbest çalışsın, isteyen başkasının yanında çalışsın, isteyen kılavuz olsun. Aslına bakarsan, ben

de fırıncıdan alıyorum, Hasan Usta'dan alıyorum satacağım şeyleri. Ben de onlara bağımlıyım. Ben bu tür bağımlı olmaya karşı değilim. Çünkü yüzde yüz kendi kendine yetemez insan. Bunu ben en iyi okulda görüyorum. Yok, öğretmensiz öğrenilemez falan demiyeceğim. Öğrendiğimiz kitaplardaki bilgiler, yüzlerce, binlerce yıldır yaşamış insanların yarattıkları ve onlardan bize aktarılmış bilgiler, değil mi? Toplana toplana, büyüye büyüye bize ulaşmış bilgiler. Okulda öğrenirken, işte burası gibi kentlerde binlerce yıl önce yaşamış insanların bilgisine bağımlıyız. Bağımlıyız, diye öğrenmeyecek miyiz? Okula gitmeyecek miyiz? Bizden önce yaşamış insanların, bugün de bizden önce öğrenmiş, bizden çok öğrenmiş insanların bilgileri olmadan yoktan, sıfırdan hiçbir şey öğrenilebilir mi? Böyle bağımlılığa bence can kurban. Aslında bütün tartışmamız boşuna», dedi, durdu Orhan sonunda. «Bu kılavuzluk işinde yabancı dil bilmek gerekir. Bende yabancı dil yok zaten.» «Okulda öğrenmiyor musunuz?» diye sordu Gül. «Öğreniyoruz ama...» dedi Orhan. Gül tamamladı. «Haklısın», dedi. «Okulda yabancı dil öğrenilmiyor. Elbette öğrenilebilir, ama bizdeki yabancı dil dersleriyle öğrenildiği görülmemiş. Ben de ancak yurt dışına gidip orada uzun yıllar yaşayınca, öğrenebildim. İlk gittiğimde sudan çıkmış balığa dönmüştüm. Okulda öğrendiğim yabancı dilin hiçbir yararı olmadı bana. Oysa iyi not da alırdım. Ama orada dımdızlak ortada kaldım. Belki de yabancı dilin zorunluluğunu insan kendi yaşamayınca fazla önemsemiyor. Ben de yurt dışındaki ilk günlerin korkunç sağır ve dilsizliği karşısında, ne yapıp yapacağım, ben bu dili en kısa zamanda öğreneceğim, dedim kendi kendime. Zaten çevrende her gün yabancı dili işite işite, kendi derdini anlatabilmek için, istersen öğrenme artık. Okullar, kurslar bir yıldan fazla süre bu işin üstüne düştüm. İyi ki de düşmüşüm, ondan sonraki yıllar için, dışardaki yaşamım için vazgeçilmez, en sağlam temel oldu bu.»

Roma hamamının yıkıntılarındaydık. Bir küme vardı. Kılavuz bir dilde konuşuyordu. Kümedeki insanlar da kendi aralarında o dili konuşuyorlardı. Bu bizim konuştuğumuz değildi, ama bizim dilimizmiş gibi anlıyordum sanki söylenenleri. Kavramları, içerikleri anlağımda somutlaştıramıyordum. Sisli bir havada çevreyi seyreder gibi, kafamın içine sislere bulanmış resimler doluyordu kılavuzun anlattıklarını, öbür insanların konuştuklarını işitirken. «Bunlar bizimkiler», dedi Gül. «Dünyanın neresine gidersen git, bizimkilere rastlarsın. Dünyanın yeni efendileri bunlar. Para olunca, bey, paşa olunuyor. Ceplerinde parayla yabancı ülkelere gidince, kendilerinden büyük yokınuş duygusuna kapılıyorlar. Böyle bir duyguya, yani ben neyim, ben kimim duygusuna gereksinimleri büyük olduğu için de, bugün yeryüzünde en çok gezenler bu bizimkiler. Bunlara ülkelerinden dışarıya çıkmak yasaklanacak olsa, bugünkü düzen ve ortamlarında hepsi hastalanırlar. Ülkeleri bütünüyle kapalı bir sayrılar evine dönüşür. Kapalı bir tutuklularevine dönüşmez, buna inanmıyorum, çünkü yakın tarihlerinde de ülke gerçekten kapalı bir tutuklular evine dönüşünce de, kendilerinin tutuklularevinde olduklarının ayırdına varamadılar. Ama yabancı ülkelere gidip ruh temizliğinden geçmeseler, yani yedi düvele, yetmiş halka karşı, bakın biz ne büyüğüz, bizim yanımızda siz yoksul, zavallı, geri yaratıklarsınız havasını atmasalar, kendi ülkeleri sayrılarevi olur. O zaman bunun ayırdına da varırlar.»

Orhan hiç dinlememişti Gül'ün anlattıklarını, ya da anlamamıştı. «Konuştuklarını bir anlayabilsem», diye iç çekti. Onun usu da yabancı dile takılmıştı. Bir yabancı dili bilmeyişin eksikliğini duyuyordu. Yaşadığı kente her yıl çok sayıda yabancı gezgin gelirmiş. Bundan böyle, karşılaştığı yabancılarla konuşmaya çalışıp okulda gördüklerini uygulayarak öğrenecekmiş yabancı dili.

Bense, konuşulan bütün sözler kafamın içine dola

dola, içi dumanlı bir oda oldum. Dumanın kokusu keskinleşiyordu gittikçe. Sanki zehirleniyordu. Başım dönmeye, midem bulanmaya başladı. Kümedeki bir kadının sis içindeki çehresi gözlerimin önünde belirginleşmeye, bilmediğim, alışık olmadığım korkuları da dumandan ağulanan kapalı içime doldurmaya başladı. Belirginleştikçe Maria'ya benziyordu bu çehre. Olamazdı. Korkulu bir düş görüyordum. Karabasanlar çullanıyordu üzerime. Kadın bana baktı. Beni görünce gözlerini üzerimden ayırmadı. Baktıkça çehresi, gözleri büyüyerek bana yaklaşıyordu. Sonunda bir tek gözüyle, bütün yüzümü kapladı. Ter bastı. Üşüdüm, dondum, titredim. Olduğum yerde sarmal gibi sallanarak yığılıverdim. Gül ile Orhan'ın sesini bir sesler kargaşası içinde duydum. Koltuklarıma yapıştıklarını duyumsadım.

* * *

Gözlerim daha açılmadan beynimin gözleri açıldı. Yatıyordum. Ama nerede yattığımı bilmiyordum. Gözlerimi açsam, belki görebilecektim. Ağırdı, ya da yapışmış gibiydi gözkapaklarım. Bu yüzden de zorlamadım. Beynimin gözleriyle çevremi, nerede bulunduğumu göremiyordum, ama sesleri görüyordum.

«Önemli bir şey değil», diyordu bir kadın sesi. «Tansiyonu düşmüş. Uzun süre güneş altında harabeleri dolaştı. Başı döndü. Bayıldı. Önemli bir şey değil geçer.» Bir başka ses, «Nedir ya Rabbim, bu başımıza gelenler?» diyordu. «Kavuşturdun bizi ona, ama sevindirmedin. Bu çocuğun bir büyük derdi var, ama söylemez.» «Her şey geçecek, her şey düzelecek», dedi öbür ses bu kez. «Üzülecek bir şey yok, her şey geçecek.» Annemle Gül'ün sesleriydi. «Uyanıyor galiba», diye bir ses algıladım. Bu da Orhan'ın sesiydi.

Gözlerimi yavaşça açtım. Orhan'la annemi bulanık gördüm. Başımı biraz çevirince Gül'le babamı da seçtim. Evdeydim. Bir kişi daha vardı. Onu ayrımsar ayrımsamaz sanki bir elektrik akımı gövdemden geç-

ti, uyanmakta olan gücümü çürüttü. O, Maria'nın yüzüydü. Gözkapaklarım düştü.

«Yine uyuyor.» «Yok, birden açamadı.» «Onu görünce kapadı.» «Rahat bırakalım.» Ses ses bunlar geliyordu kulağıma. Bu kez Gül'ün sesi başka bir dilde kafamı karıştırdı. Maria'ya bir şeyler söyledi. Anlıyor gibiydim söylediklerini, sanki anlıyordum, ama yine somutlaştıramıyordum anlağımda. Konuştuğumuz dilde Gül'le, Orhan'la, annem ve babamla, çeşitli kertelerde, karşılıklı anlaşmayı, onların söylediklerini kavrayıp, belirtmek istediklerimi dile getirmeyi bir hayli öğrenmiştim. Tam bu öğrenme, deneyim kazanıp geliştirme evresinde, başka dillerin işe karışması, beni bozuyor, dağıtıyordu. Ama özellikle Maria'nın dilini anlar gibi olmam, anladığımı sanmam nedendi? Nedendi bu dilin usumu, anlağımı, duygularımı karıştırması? Anlayabilmek için, anlar gibi olabilmek için bile, o dili bir zamanlar öğrenmiş olmam gerekmez mi? Nerede, ne zaman öğrendim? Nasıl öğrendim? Maria'yı adıyla sanıyla tanıdığıma göre, onunla önemli bir ilişkimin olması gerekir. Onunla, dolayısıyla onun diliyle.

İstersem, gözlerimi yeniden açabilecek gücü duyuyorum şimdi içimde. Ne ki, istemiyorum açmayı. Düşünmek, kendi kendimle bir açıklığa varmak istiyorum. Sorularıma yanıt arıyorum. Ancak doyurucu, kesin yanıtlar bulamıyorum.

Gözlerimi açtım. Şimdi durulaştı çevremdeki resimler. «Nasılsın oğlum, iyi misin», diyerek yanıma geldi annem. Elini alnıma koydu. Yanağımdan, gözlerimden öptü. Babam, «Gel, rahat bırak çocuğu», diyerek annemin kolundan tuttu. Gül gülümsüyordu. Orhan, dersini bilememiş, öğretmenin sorusunu yanıtlayamamış bir öğrenci gibi suçlu suçlu duruyordu. Maria, bir mumya gibiydi. Şaşkın bakışlı bir mumya. Gül, «Biz çıkalım buradan, konuşsunlar», dedi. Ortaya konuştu. Kim çıkacaktı, kim konuşacaktı? Annem, «Daha yeni gözlerini açtı, bakalım konuşacak hali var

mı?» dedi. Yoksa ben miydim konuşacak olan? Kiminle konuşacaktım? Ne konuşacaktım? «Maria bana söyledi, uzun sürmez, dedi», diyordu Gül. Sonra, bakışlarını bana çevirdi. «Konuşabilirsin, değil mi», dedi. «Bak, Maria gelmiş», dedi. Bende ne bir söz, ne bir devini vardı. Gül, Maria'ya dönüp, onun diliyle bir şeyler söyledi. Anladığım duygusuna kapıldım yine. Ama neydi anladığım? Maria'nın Gül'e verdiği yanıt bu duygumu çoğalttı.

Annem, babam ve Orhan odadan çıktılar. Gül kaldı. Yatağın yanına bir sandalya koydu Gül. Maria'yı çağırdı. Maria, sandalye'nin yanında dineldi, beni süzdü mumyanın cam gözleriyle. Oturdu. Gül daha geride, olduğu yerde kaldı.. «Ben de çıkacaktım, ama kalmamı istedi», dedi. Bunu söylerken gülümsüyordu. Bir sevinç gülümseyişi değildi bu, buruk, bana koltuk değneği olmak isteyen bir gülümsemeydi.

Maria, alçak sesle, yavaş yavaş konuşmaya başladı. Sesinde donuk bir yumuşaklık vardı. Sesinde, bir iç eziklik, hoş tutmak isteyen bir yumuşaklık vardı. Biraz incinmişlik, ama incitmekten ürken bir çekingenlik vardı. Sözlerini değil, sesini algılıyordum. Ona hiç bakmamıştım, gözlerimi ilerde bir noktaya dikmiş gibi yapıp, Gül'e dalmıştım. Maria'nın ses dalgaları bir lekeyi çözüyordu. Leke Maria'nın ses dalgalarıyla gittikçe siliniyordu. Sonunda dupduru ortaya çıktı yüzü, taze Gül duruluğunda. Maria da susmuştu artık. Başımı Maria'nın tarafına yavaşça döndürdüm ve sanki Gül'ün yüzündeki çirkin lekeyi sesiyle sildiği için gönül borcumu ödemek istercesine gülümsedim. Maria'nın yüzünden de incecikten sis gibi bir gülümseme geldi geçti. Bu bir anlık gülümseyiş mumyadan bir kutsal kadın, bir Meryem Ana yapıvermişti. Ayağa kalktı, elimi avuçlarına aldı, eğilip yüzüme hafif bir öpücük bıraktı. Dudakları yanağıma değince avuçlarındaki elimi sıcacık sıkıştırdı, sonra bıraktı. Doğrulup döndü odadan dışarıya çıktı, bir daha ardına dönmeden. Gül de arkasından.

Oda boşalınca, kendimi tek başıma, Sakal Hoca'nın camiinin loş sessizliğinde duyumsadım. Gövdemin gücü, içimin erinci, kanımın direnci yerine gelmişti. Algım açık, gönlüm duru, bilincim kristal cam gibiydi. Ama hepsi yazılmamış bir kitap gibi boş ve lekesizdi. Hiçbir yük duymuyordum. Camiin loş sessizliği dışında hiçbir eşya, hiçbir renk, hiçbir ses yoktu.

Böyle ne kadar geçti bilmiyordum. Kapı açıldı, Gül, annem, babam ve Orhan içeriye girdiler. Beni bulunduğum loş sessizlikten, evin havasına çektiler. Hepsinde uçarı bir sevinç, boşalmış bir rahatlık vardı.

«Allahıma çok şükür», dedi annem. Babam, «Sakal Hoca'nın nefesi kadar kuvvetli bir nefes ne gördüm, ne işittim», dedi. Umduğunu fazlasıyla bulmuş bir insanın hoşnutluğunda yüzüyordu. Orhan, «Abi yarın okul başlıyor, ne güzel, değil mi?» dedi. Gül en son ve bir şey demeden girdi. Kapıyı kapattı. Maria yoktu.

«Maria gitti», dedi Gül, yanıma iyice yaklaşıp. «Önümüzde artık hiç bir engel kalmadı mutluluğumuz için.» «En mutlu da benim», dedi annem. «Dualarımı, yakarışlarımı işitti yüce mevlam. Dualarıma karışan gözyaşlarımın yüzü suyuna bana bugünü de gösterdi, bin şükürler olsun.» Babam yine, «Sakal Hoca'nın nefesi halletti bu işi», dedi. «Abi, yarın benimle okula gelir misin?» diye sordu Orhan. Aklında okuldan başka bir şey yoktu bu çocuğun. İlk sözümü söyledim, burada gözlerimi açtığımdan beri. «Gelirim», dedim. Orhan'ın uzun bir tatil döneminden sonra, okula ilk gün nasıl gittiğini görmek, benim için yepyeni bir yaşantı, yepyeni bir duyumsama olacaktı. Orhan'ı biraz tanımışsam, yarın yanında olup, bir genç insanın içindeki kanatlanışları, dalgalanışları yakından görmeliydim.

«Maria çok ince bir insanmış», dedi Gül bana. «Gerekeni siz yapın, benden ne istiyorsanız, bildirin», dedi. «Siz, onu benim bunca yıl sonra anlayabildiğimden

ve bundan sonra da anlayabileceğimden çok daha iyi anlıyorsunuz», dedi. «Onun mutluluğu için gerekeni hemen yapmaya hazırım», dedi. «Sizin mutluluğunuz için de», diye ekledi. Bu işin böyle kolay çözümlenebileceğini düşünmemiştim. Ama işin çözümü Maria'nın ülkesinde. Orada olduğu belki daha iyi. Burada böyle işler epeyce sürüncemede kalmadan sonuçlanamıyor. Maria da razı olunca, orada bir celselik iş.

«Ama bırakalım şimdi bunu», dedi. «Sen nasılsın, onu söyle. İyi hissediyor musun kendini?»

«Ben biliyordum böyle bir şey olacağını», deyiverdi babam. «Sakal Hoca'dan ayrıldıktan sonra, bekliyordum. Sakal Hoca'nın nefesine ne in ne cin dayanabilir. En inatçı, en kötü ecinnileri anında defeder Sakal Hoca'nın nefesi. Şanı boşuna yayılmamıştır yedi düvele. Ecinniler mi yerleşti bir insanın kalıbına, hiçbir ilaç, hiçbir doktor ve de hiçbir hoca da kâr etmedi mi, günlerce yoldan insanlar Sakal Hoca'ya gelirler. Duymuşlardır namını, duymamış çaresizler de sora sora, araya araya son çare olarak Sakal Hoca'nın adını da, namını da duyarlar er geç. Gelirler, anlarlar onlar da bu nefesin kuvvetini ve kudretini. Ecinni dediğin öyle kolay terketmez insanın kalıbını. Bir yerleşti mi, tam yerleşir. En başta yüreğine, ciğerlerine, böğrüne, midesine, insanın içinde ne varsa ne yoksa hepsine kene gibi yapışırlar, kök salarlar. Gözle görülüp, elle tutulamazlar ama, diyelim ki, halatlara bağlanıp katırla çekmek mümkün olsun, ne kırk katır yeter, ne bin katır söküp çıkarmaya. Hiçbir gücün yetmediği bu ecinni milletini, sökse sökse Sakal Hoca gibi nefesi fevkalade kuvvetli bazı hocaların okumaları söküp atar. İlla velakin, okununca da bunlar, haydi bize müsade deyip, çıkıp gitmezler ayak uçlarına basa basa. Direnirler, hocanın nefesi bunaltır onları, güçten kuvvetten düşerler, sarsılırlar. Yine de gövdeyi kalıbı harap ederler. Bu korkunç kavgada kalıbı öldürürler. Ama hocanın nefesi onlara bir oyun oynar

ki, neye uğradıklarını bilemezler. Kalıp ölmüş gibi olur, fakat ölmez. Sizin bayılma dediğiniz de budur. Ölmüş gibi yapıp, bunları defeder kalıp, kendini korur. Zira, bunlar yalnız yaşayan kalıplara yuvalanırlar. Ölü kalıplarda işleri yoktur. Ölü kalıplarda yaşayamazlar. Çünkü, bunların besini ruhtur. Kalıbına yerleştikleri insanın, başlarlar ruhunu kemirmeye. Ondan sonra vay haline o insanın. Nefes, kalıbı ölmüş gibi yapınca, yani sizin dediğiniz gibi, bayılınca, bunlar aldanırlar, bu kalıpta ruh kalmadı, bize de iş kalmadı, derler ve çekip giderler bir anda. Çünkü kalıp ölmüş gibi olunca, yani bayılınca, ruh da kendi yuvasına çekilir, siner ve ecinnilerin çekilip gitmesini bekler. Bu öylesine bir kavga sonunda olur ki, hummalı ateşli bir hastalığa tutulmuş gibi olur kalıp bayılmadan önce. Bu yüzden, ecinniler kalıbı terk ettikten sonra, kalıbın yeniden iyileşmesi de en az birkaç gün sürer. Kolay değil tabii, ağır bir hastalıktan iyileşmek. Bunları nereden biliyorsun, diyecek olursanız, ben belki cahil adamım, kendim bilemem, ama Allah'ın verdiği bu uzun ömrü de boşuna geçirmedim, ilmi ve nefesi kuvvetli Sakal Hoca gibi bütün hocaları dinledim, hiçbirini kaçırmadım. Bir camiye ünlü bir hoca gelmiş, vaaz veriyormuş, diye duyunca, oraya gittim. Can kulağıyla dinledim. Okuyan da bilir, gören, yaşayan da bilir, gezen de. Ben çok okuyamadım, ben ev, iş, cami dışında yaşamaya heves etmedim, çok gezmedim, ama çok dinledim. Bilenleri, çok okuyan, çok yaşayan, çok gezenleri bir uzun ömür dinleye dinleye çok okumuş, çok görmüş, çok gezmiş kadar oldum.»

«Söylemeyecektim ama», dedi bu kez annem, «çok şükür tuttu, artık ben de söyleyebilirim.» Bakışlar ve kulaklar anneme döndü. Belirtisiz bir merak dalgası üzerinde odaklaştı. Ne söyleyecekti? «Benim de huzurlarım, uykularım kaçmıştı», dedi. «Ama biliyordum, bir gün Allah bizi bu sıkıntıdan kurtaracak, yeniden hayata kavuşturacaktı. Benim hayattan bir beklediğim yok artık, ben yaşadığımı yaşamışım, ama oğ-

lumun kurtulduğunu görmek istiyordum. Şimdi onu da gördüm ya, ölsem de gam yemem artık.»

«Bu muydu söyleyeceğin», diye sabırsızlandı babam. «Yok», dedi annem. «Ben de bu kadından yakasını kurtarması için Kevser Hanım'a gittim.»

Babamın yüzü buruştu. «Bizim dinimizde böyle şey yok, diye kırk yıldır dilimde tüy bitti, bu kadına anlatamadım», diye homurdandı. «Fal, büyü gibi şeyler yasak bizim dinimizde. Öyle şeylere ihtiyacımız da yok. Bizim kitabımız yeter bize. Sakal Hoca'ya gittik, ne yaptı? Kitabımızdan sureler okudu. Ne oldu sonra? En kötü ecinnileri kovdu.»

«Kevser Hanım'ın büyüleri de çok denenmiştir», dedi annem. «Hem nereden bileceksin, senin eski çapkın Sakal Hoca'nın nefesi mi, yoksa Kevser Hanım'ın bin kere denenmiş büyüsü mü tuttu? Kevser Hanım işinin ehli. Konuştuğum zaman, Şadiye hanımcığım, bu kolay bir büyü değil, dedi. Bunun tutması için, üst üste iki büyü yapmamız lazım, dedi. Bir tane kadın için, bir tane erkek için. Hem kadın yabancıymış, hem de erkeğin içine ecinniler girmiş, dedi. Tabii kadın yabancı olduğu için, yani domuz yediği için, ecinniler kolaylıkla yerleşmişler erkeğin içine. Onun için, bir kez domuz kılı büyüsü yapacağız, ikinci büyü de cingözü büyüsü olacak. Hem kadın soğuyacak, hem erkek soğuyacak, hem de ecinniler kovulacak. Böyle dedi Kevser Hanım. Ben de, sen bilirsin Kevser Hanımcığım, dedim. Tesirini göstersin de, ne yaparsan yap. Hem de çabuk göstersin tesirini, dedim. Belki bir tek büyü de tesir gösterir ama, geç olabilir, ya da yarım gösterebilir tesirini. Onun için söylüyorum, dedi. Çünkü çifte büyü, çifte ücret. Hadi ben, Şadiye hanımcığım eski ahbabımdır diyeyim, çifte büyüye tek ücret alayım, ama biliyorsun ücreti verilmeyen büyü tutmaz, onun için diyemiyorum. Çünkü büyü ücreti, ayağına aldığın ayakkabının parasına benzemez. Okunmuş üflenmiş sadakadır o, cinlere, perilere. Ancak o zaman dileğini yerine getirirler, büyü tutar. Parası önemli de-

ğil Kevser Hanımcığım, dedim ben de. Yeter ki, büyü tutsun, evladım çifte derdinden kurtulsun.»

«Ve subhanallah», diye öfkeli öfkeli başını sallıyordu babam. Gül ile Orhan annemin ağzına yapışmış gibi, meraklı bir dedikodu, heyecanlı bir olay gibi, kendilerinden geçmiş dinliyorlardı.

«Birinci büyü domuz kılı büyüsü olacak öyleyse, dedi Kevser Hanım. Çünkü kadın domuz yiyen biri. Bana domuz yiyenlere büyü yaptırmaya kimse gelmez, dedi sonra. Çünkü elhamdülillah bizde kimse domuz yemez. Domuz yemeyene de ben domuz kılı, ya da domuz yağı büyüsü yapmam. Bunca kuvvetli büyüm var, ne diye yapayım, kötü bile olsa, büyü yapınca bir taraf tabii ki kötüdür, değil mi ki, bizim insanımızdır, domuz yemez, onun büyüsüne ben de domuzu karıştırmam. Ama senin durumun başka, soğumasını istediğin ve kendisinden soğunulacak kadın domuz yiyen bir yabancı. Bunun için bana birkaç tane domuz kılı bulup getireceksin, dedi. Ya nereden bulacağım domuz kılını, diye sorunca, zenginlerin, ya da ecnebilerin oturduğu yerlere git, oradaki kasaplara sor, bulursun, dedi. Orada bulamazsan, Amerikan askerlerine gidersin, onlardan istersin, verirler, dedi. Demesi kolay tabii, kasaplarda bulamazsam, ben bu eksik etek, cahil halimle nasıl Amerikalılara giderim de onlardan domuz kılı isterim? Dillerini ne bilirim, ne anlarım. Nasıl söyleyeceğim, nasıl dinleyeceğim? Kevser Hanım dedi ki, büluğa ermemiş bir okul çocuğu ile gidersen büyüye zarar olmaz, yine tutar. Okullu çocuklar onların dilini öğreniyorlarmış. Hatta Orhan'a sordum bir kere. Oğlum sen bu Amerikalı askerlerin dilini öğreniyor musun, diye. O da bana, öğreniyoruz teyze, öğreniyoruz, ama hem anlayacak, hem konuşacak kadar öğrenmiyoruz, dedi. Öyle demedin mi, Orhan oğlum?»

Orhan başıyla evetledi.

«Ne yaptım sonra? Giyindim mantomu, örtündüm başörtümü, döküldüm yollara, domuz kılı aramaya.

Kargışlanacak kadar da varmış. Ömrü billah insanın aklına gelmez de, işte bir kerecik ihtiyaç doğunca da, bulunuversen ya pis domuzun kılı. Ne gezer.»

«Bu kadının aklından zoru var vallaha», dedi babam ve bir sübhanallah daha çekti öfkelenerek.

«Benim aklımdan maklımdan bir zorum yok», dedi annem sözlerinin arasına sıkıştırarak ve hemen anlatmasını sürdürdü. «Kibar mahallelerde, zengin mahallelerde gezip sormadığım kasap kalmadı. Bir iki tanesinde domuz eti, domuz sucuğu var abla, dediler kasaplar utanmadan. Ben de, kendiniz yeyin onu, deyip çıktım. Amerikalıların yerlerine de gittim, araya sora buldum. Yanlarında çalışan bizim insanlarımız da varmış, Allah rızası için, bana yardım edin kardeşim, çok önemli bir iş için birkaç domuz kılı lazım, dedim. Eksik olmasınlar hoş davrandılar, ama bana domuz kılı lazım, hoş davranmak değil. Onlar da, eti, sucuğu var hanım, istersen ondan temin edebiliriz, ama kılı bulunmaz burada, dediler. Bir tanesi, dünya ahret kardeşim olsun, çok ilgilendi benimle, çok yardım etmek, işimi görmek istedi. Bir iki Amerikalının evine gitti, onlara sordu. Gel gör ki, yer yarılmış da sanki bu dünyada ne kadar domuz kılı varsa, hepsi de hilafsız yerin dibine batmış. İlaç için bile bir tek domuz kılı kalmamış. Ama bu adam, Allah razı olsun, bana iyi bir akıl verdi. Ümidim arttı. Şehrin çok dışlarında bir yerde bir domuz çiftliği var, dedi. Avrupa'da yaşamış bir vatandaş akıl etmiş. Nasıl şimdi millete çok tavuk yedirmek için tavuk çiftlikleri varsa, o da, ben bir domuz çiftliği kurarım, demiş. Domuzları yetiştirir, dışarıya satar, bol para kazanırım, demiş.»

«Nasıl şaraptan kazanılan para haramsa, domuzdan kazanılan para da haramdır. Şaraptan kazanılan paranın haram olduğunu Sakal Hoca çok anlattı. Hiç kuşkum yok ama, domuzdan kazanılan parayı da ben ona sorarım.»

Babamın kendi kendine, yüksek sesle konuşur gibi söylediği bu sözler annemin anlatmasını kesmedi.

«Benim işimi görsün de, isterse helal olsun kazandığı paralar», deyip babama, yanıtını da eksik etmedi. «Nasıl gideceğim peki kardeşim oraya, diye sordum. İyicene tanımladı bana yolu. Haydi kızım Şadiye, dedim, senin serüven bitmek şöyle dursun, daha yeni başlıyor. Otobüsle önce garaja gittim. Orada domuz çiftliğinin olduğu yere giden bir otobüs buldum. Kara kuru, otobüsün başında durmuş çığırtkanlık yapan bir oğlan, orası yakın yer teyze, dedi. Oraya otobüs gitmez, ama bizim otobüs oradan geçer, oraya gelince, durur seni indiririz, dedi. Allah ne muradın varsa versin evladım, dedim. Ne dese beğenirsiniz? Dua et de, teyze, Allah bana babası zengin bir sarışın versin, demez mi? Bacak kadar piç daha. Kara kuru ya, sarışın istiyor. Çığırtkan ama, hem güzel olsun, hem de babası zengin olsun, diyor. Aç tavuk kendini buğday ambarında görürmüş ya, bu da o hesap. Zamane işte. Benim işim görülsün, bir terslik çıkmasın diye, inşallah oğlum, dedim, inşallah muradına kavuşursun. İyi ki, öyle demişim. Otobüsün yolu değilmiş ama, benim güzel hatırım için, otobüsü yolundan ayırıp, ta domuz çiftliğinin önüne kadar beni getirdiler. Yolunuz açık olsun, deyip indim. Çünkü, yolları daha çok uzunmuş. Bütün gün ve bütün gece gittikten sonra varacaklarmış gidecekleri yere. Şeytan değil mi, ben bunu duyunca, kafamı karıştırmaya başladı. Kızım Şadiye, diye sesleniyordu kafamın içinde şeytan. Bak bu yaşa geldin, bu koskoca, bu güzellerin güzeli dünyadan nereleri biliyorsun, nereyi gördün? Tezek kokulu doğduğun köyle, kocanın seni getirip yerleştirdiği bu çileli şehri. Ne olur yani şimdi şu kara kuru çığırtkan oğlana desen, oğlum gittiğiniz yere kadar ben de sizinle geliyorum. Güzel bir diyar mıdır, gittiğiniz yer? İnsanları güzel midir, ağaçları, meyveleri güzel midir? Havası suyu iyi midir? Şu dünya gözüyle ben de orayı bir göreyim. Öyle güzel bir yer oldu-

ğuna göre, vuslatı bilen bir yerdir. Gezip gördükten sonra kalkar yine evime gelirim sizinle. Bunları hep kafamın içinde şeytan söylüyordu. Ne de tatlı dilli şeymiş pis şeytan. Böyle dalmış onu dinlerken, birden çimdikleyiverdim kaba yerimi, kendime geldim. Kız Şadiye, on beş yaşındayken ne akılsızsan, altmış beş yaşında da aynı akılsızsın. O zaman da ne hayallerle varmıştın şu herife, ne oldu? Şimdi de hayale dalmanın sırası mı? Hadi işine bak, Kevser kadın senden domuz kılı bekliyor.»

«Yani, şeytana uydum da sana vardım mı, demek istiyorsun, be kadın? Sen yat kalk, Allah'ına dua et, sana benim gibi bir kısmet verdiği için. Ben kime söylüyorum bunu? Kadın kısmının aklı kısa, bizimkinin aklı en kısa.»

Babam söyleniyordu. Arada böyle söylenmese, sanki olmaz, sanki rahat etmezmiş gibi yapıyordu. Söylendikten sonra rahatlıyor, yine bir süre için susuyordu.

«Otobüsçü beni domuz çiftliğinin tam önünde indirdi. Çiftlikten girdim içeriye ki, bir de ne göreyim, pembe pembe, beyaz beyaz, siyah siyah domuz sürüleri. Büyükleri, yavruları, erkekleri, dişileri homurdanıyorlar, ciyaklıyorlar. Destur, dedim bunları görünce. Vay böyle yerler de mi varmış, dedim kendi kendime. Sanki insanların dünyasından çıkmışım, domuzların dünyasına girmişim. Sen verme, gösterme ya Rabbim, dedim. Günahkâr insanlar öldükten sonra bazen hayvan olarak tekrar dünyaya gelir, derler ya, sen şu günahkâr Şadiye kulunu domuz yapma, ya Rabbim, diye geçirdim içimden. Domuzların suratlarına bakınca, bayağı insana benziyorlardı.»

«Tövbe de kadın, tövbe de, cahil kafanla dilin ne diyor, bilmiyorsun. Günaha giriyorsun. Tövbe de!»

Babam, dinleyip dinleyip, yine parladı. Ama anneme etkisi yoktu. O anlatıyordu.

«İster inan, ister inanma! Sana yalan mı söyleyeceğim? Bayağı insana benziyorlardı. Hem de bazıla-

rının kime benzediğini biliyordum. Ölmüşlere değil, yaşayanlara benziyordu. Bir tanesi gözünü dikmiş, sanki tanımış gibi bana bakıyordu. Ben bu bakışları tanıyorum, ama nerden, diye düşünürken, birden, bu Resmiye'nin bakışları, dedim kendi kendime. Her zaman söylemişimdir, bu kadın domuza benziyor, diye. Benzese gene iyi. Domuzun ta kendisi. İspatı domuz çiftliğinde. Gittim gördüm. Neyse, orda birisine rastladım, derdimi anlattım. Gel seni Arsan beye götüreyim, teyze, dedi. Ben o beyi ne yapacağım, evladım, dedim. Buranın sahibi Arsan bey, dedi. Sahibiyse, gidelim, deyip gittik. Gençten, yakışıklı, bir adam. Görür görmez sevdim. Oğlumun yaşında, diye düşündüm. Beni hoş karşıladı, sevimli bir adam. Buna şaştım, hem bu kadar domuzun sahibi, hem de böyle güzel, böyle sevimli bir adam nasıl olur, diye düşündüm. Evladım, benim adım Şadiye Barutçu, dedim. Sonra bana mühim bir iş için birkaç tane domuz kılı lazım, verirsen, sana hayır dua ederim, parayla da sat istersen, dedim. Akıllı bir adam olduğu yüzünden belliydi. Seve seve vereyim teyzeciğim, dedi. Ama bizim beslediğimiz domuzların kılı olmaz, daha doğrusu çok çok kısadır. Bunlar et için beslenir. Senin istediğin domuz kılı yaban domuzunda olur. Bizde ise, yaban domuzu bulunmaz, dedi. Başımdan sanki kaynar sular döküldü. Buraya kadar boşuna mı gelmiştim? Bazen çevredeki köylüler ve avcılar, avladıkları yaban domuzunu getirir bize bırakırlar, yani satarlar, ama şu an bir tek yaban domuzu yok elimizde. İstersen, bizimkilerin kılından vereyim, ama birkaç milimi geçmez o kılların boyu, dedi. Ya şimdi ben ne yapacağım, dedim. Çok acıklı söylemişim ki, adamcağız durdu, acıyan bakışlarla beni süzdü. Acele lazım değilse, adresini bırak teyze, dedi. Yine bir yaban domuzu avlayıp getirdikleri zaman, sana derhal bir zarf dolusu postalarım, dedi. Bana bir zarf dolusu değil, üç-beş tanecik lazım, ama acele lazım, be evladım, bekleyemem ki, dedim. Düşündü taşındı, nerede vardır, nasıl

bulabiliriz, dedi ve birden gözleri parladı. Tamam teyze, buldum, dedi. Allah senden razı olsun, hayır dualarmı al, bu dünyada dert yüzü görmezsin, dedim. Hayvanat bahçesinde yaban domuzları var, dedi. Bekçiye beş on kuruş bahşiş verdin mi, sana bir tutam kesip verir. Şadiyanım, sana yine yol görünüyor, diye düşünüyordum. Bu Arsan bey, teyze, Barutçu mu dedin soyadını, diye sordu. Sesine koyu bir merak yapışmıştı birden. Evet, Barutçu, Şadiye Barutçu, dedim. Bunun üzerine sorduğu soruyla beni çok şaşırttı. Orhan Barutçu akraban mı olur, demez mi? Ağzım açık kaldı. O benim oğlum, diye kekeledim. Benim üniversiteden arkadaşım Orhan, teyze, deyince, beni daha bir süre alıkoydu. Çay, meyve ikram etti. Konuştuk, sohbet ettik. Dışarda okurken, domuz çiftliği kurma düşüncesi doğmuş onda. Az bir kısmını içerde satarız, yiyenler vardır. Amerikalılar ve Avrupalılar burada da arıyorlar, dedi. En büyük kısmını ise dışa satıyorlarmış. İğrenmiyor musunuz, oğlum, dedim. Biz etine elimizi sürmeyiz, teyze, dedi. Sonra bana çiftliği gezdirdi. Bak teyze, ne kadar temiz her şey, dedi. Ben yine de kokusunu beğenmedim. İçim kalkacak gibi oldu, ama kendimi tuttum.»

Bana dönüp, bu Arsan beyi gerçekten tanıyıp tanımadığımı sordu annem. Ama beni tanımasa, adımı nerden bilecekmiş. Sonra hem yalan söylemesi için bir neden yokmuş. Annem ondan bir şey istemişmiş. Yoksa o annemden bir şey istememiş.

«Anımsamıyorum», dedim yavaşça.

Gül, «Ben anımsıyorum», dedi. «Varsıl bir ailenin çocuğu. Özel öğrenci olarak dışarıya gidenlerden, bizim kentin üniversitesine yazılanlardan. Sonra hazır parayla orada eğlenip, karı kız peşinde koşup, okuyamayanlardan. Sınav haklarını yitirip, üniversiteden atılanlardan. Bunu da anlattı mı?»

«Yok, öyle şeyler söylemedi», dedi annem.

«Okuldan atıldığını söyler mi?» oldu Gül'ün yorumu. «Kendini dünya yakışıklısı sanan, elinden hiçbir

kadının kurtulamayacağını düşünen, kafasız, süslü maymunlardan. Bana da asılmaya kalkışmıştı bir ara. Şimdi bilmiyorum nerede, bir toplantıda tanıştırmışlardı. O akşam eteğimden ayrılmadı. Ondan sonra da telefonla rahatsız etmeye başladı. Dayanamayıp, hakkındaki düşüncemi söyleyiverdim ben de sonunda, ondan sonra ne aradı, ne sordu bir daha.»

Gül'ün anlattıkları kafama ve göğsüme burgulanır gibi girdi. Bilmediğim biri, Gül'ü bile tanımadığım bir zamanda onunla ilgilenmiş. Bu beni bir tuhaf sardı. İçimde, beni sarıp sarmalayan, sıkıntılı bazı duygularla bir savaşım oluşuyordu. Annemse, anlatısını sürdürüyordu.

«Hayvanat bahçesini biliyordum Allahtan. Büyük şehir parkına gezmeye gittiğimiz zaman, hayvanların büyük kafeslerinin önünden geçerdik. Ama şehre nasıl dönecektim bu domuz diyarından? Ne olursa olsun, bana çok yakınlık gösterdi bu Arsan bey», dedi annem. «Hele Orhan'a hayranlık duyuyordu. Bizim dönemin en çalışkan öğrencisi oydu, teyze, dedi. O elektroteknikdeydi, bense mimarlıkta, ama kaç kişiydik orada. Yemekhanede, aramızdaki toplantılarda sık sık görüşürdük. Derslerinden başka bir şey düşünmezdi, yemekhanede bile, aklına bir şey gelir, kâğıt kalemi çıkarır bir takım formülleri, sayıları, hesapları not ederdi. Bir gün yine böyle bir şeyler yazıyordu bir kâğıt parçasına. Aynı masada yemek yiyorduk, diye anlattı Arsan bey. Orhan'a, bu kadar çok çalışmak kafayı üşütür, oğlum, demiş. Gel seninle bu akşam bir dans lokaline gidelim de biraz çapkınlık edelim, demiş. Çok sevimli anlatıyordu. Sen de, başını yazdığın şeyden hafifçe kaldırmış, gülümsemişsin. Sonra yine yazacağını yazmışsın. Tanınmış bir elektronik uzmanı olduğunu, büyük, uluslararası bir firmada çalıştığını duydum, dedi. Benden burada olduğunu duyunca mutlaka görüşelim, mutlaka buraya beklerim, dedi. Beni de kendi cipiyle şehir parkına kadar getirdi. Hayvanat bahçesinde bekçiyi buldum. Evladım, be-

nim bir derdim var, böyle böyle, diye anlattım. Adamın suratıma bir bakışı var, sanırsın dağdan yeni inmiş, daha önce hiç insan görmemiş. Bu bana saldırır mı, beni paralar mı, ben daha tez davranıp onu paralayayım mı, diye düşünür durur sanki bakışları. Zaten bir bekçi, bir bekçi, göğsünün kara kılları püskül gibi mintanından yukarı fırlamış, şakakları iki yana doğru pötür pötür yayılmış. Gözleri kırışlar, saçaklı kaşlar içine derince gömülmüş, elleri el azmanı, sanki kapmaya hazır, tetikte. Öyle uzun uzun tetikte durdu baktı yüzüme. Sonra, sanki biri bir düğmesine, bir teline bastı, birden gevşeyiverdi. Yok, deyip başını çevirdi. Kimse yok sanki orda, onunla konuşmuyor sanki. Adam bir daha dönmedi bana. Ne yapacağım şimdi? Bak, bekçi efendi, dedim. Neyse ceremesi ödeyeyim, dedim. Çıkardım parayı, al yüz mü istersin, iki yüz mü istersin, dedim. Parayı işitince, başını bana çevirmeden, yan gözle elime baktı. Gözbebekleri gömüldükleri çukurdan biraz dışarıya çıkar gibi oldu, bir parıltı geldi. Eli yine tetiğe geçti. Aslında hiç oynatmadı elini falan, ama ben böyle el görmedim. El azmanı ya, el değil, bayağı bir insan, ufalmış bir insan. Kaşı gözü, ağzı burnu olan bir insan. Hiç kıpırdamasa bile içinde olup biteni hemen görüyorsun. İçi kurulmuş yaya döndü. Fırlayıp kapacak sanki parayı elimden. Ve aldı. Ben neye uğradığımı bilemeden elimdeki parayı kaptı. Gel seni domuzların yanına sokayım, kes, al, istediğin kadar kılı, dedi. Hoppala, kadın halimle, domuzların yanına sokacakmış beni de, kesip alacakmışım. İçimi bir korku aldı. Dünyada yapamam öyle şeyi. Buranın bekçisi ben miyim, sen misin, dedim. Ben mi anlarım bu hayvanların halinden dilinden, dedim, yoksa sen mi? Bir de hışımla baktı ki, Allah göstermeye. Ağzından çıkan lafı kulağın duymaz mı, kadın, diye bağırdı. Bana domuz demeye mi getiriyorsun. Nerden anlayacakmışım ben domuzun dilinden? Yok, öyle demedim de, yanlış anladın sen de, bin dereden su getirdim, adamı yatıştırıncaya kadar. Ben

ihtiyar, ödlek karının biriyim, dedim, nasıl gireyim onların yanına? Bu defa ölçüsüz bir şefkatle yavrusuna bakan bir ayı gibi baygın baktı bana. Benden bunu isteme bacı, al paranı da geriye, ama benden bunu isteme, dedi. Zaten bu işe girdim gireli diken üstündeyim, zaten çoluk çocuğun rızkı için bu mundar yaratıklara bakmayı kabullendim, ama bazen kafam atıp durur, bu mundarlardan gelecekse çocukların rızkı, gelmesin, derim kendi kendime. Her gün işe gelince, bu son gün, ben bu işi bırakırım, derim kendi kendime. Ama eve gidince, avradı, çocukları görünce, ertesi sabah gene çaresiz gelirim buraya. Mahallenin çocukları, bizim tüysüzlere ne der, sen bilir misin, bacı? Sizin babanız domuz memuru, diyesiymişler. Buna ne çocukların yüreği dayanır, ne benim. Biz elhamdülillah, köyden kalkıp, şehre geldiysek, müslümanlığımızı köyde bırakıp da gelmedik. İşitseler köyde, bizi tefe koyarlar da, gece gündüz çalarlar Bir daha ömür boyu köyde kimseye görünemeyiz, şu yaptığım iş orda bilinirse. Şimdiye dek sakladık, hamallık yaparım, satıcılık yaparım, duvarcılık yaparım, her bir şey yaparım, derim, ama çocuklara da, avrada da bin kez tembihlerim, öldürürüm sizi, derim, ağzınızdan kaçırırsanız. Her köye gidişte, yol boyu bin kez tenbihlerim. Ben bu mendebur hayvanlara elimi sürmedim bu güne dek. Bunları görmeyeyim, diye durmadan başka yere bakarım bütün gün, başımı çeviririm onlardan. Sen de gelmiş, al şu parayı da, bana bunların kılından kopar, dersin. Yok, bacı, yok, benden bunu kimse istemesin. Bir milyon versen, yok, dedi. Ordan da bir şey çıkmayacağını anladım, haklısın, bekçi efendi, deyip gittim, başım yerde. Yolda kime rastladım dersiniz? Hani eski mahallenin ilkokulunda bir Nesrin öğretmen vardı ya, işte ona. Görür görmez tanıdı beni, Karadeniz'de gemilerin mi battı, Şadiye hanım, dedi. Başım önümde dalmış yürüyorum, etrafımı gördüğüm yok ki. Baktım, Nesrin öğretmen. Bir sevindim, anlatamam. Derdimi dökecek birini çıkar-

mıştı Allah karşıma. Keşke gemilerim batsaydı, Nesrin öğretmen, dedim. Benim derdim daha derin. İçine ben batmışım. çıkamam. Ama bırakalım şimdi benim derdimi, sen nasılsın, kaç zaman oldu görmeyeli. Dertsiz insan olur mu, Şadiye hanım, dedi. İyiyim çok şükür, dedi sonra. Emekliye ayrıldıktan sonra daha da iyi oldum. Çok yorulmuşum. Dile kolay otuz yıl öğretmenlik. Posamız çıkmış. Ömrümüz vefa ederse, biraz da biz çıkaralım şu dünyanın sefasını. Gençler çalışsın, biz dinlenelim, gezip tozalım. Oh, oh, ne iyi, dedim. Ne mutlu sana, muradına ermişsin, dedim. Neymiş bakalım seni böyle kara kara düşündüren, Şadiye hanım, diye sordu. Anlayışlı kadındır Nesrin öğretmen. Bir bakışta anladı benim derdimi anlatmak istediğimi. Ben anlattıkça, o da bir şaşkınlık denizine gittikçe daha derin dalıyordu. Şaşılmayacak bir şey değil ki. Kimin aklına gelir domuz kılının böyle benim gibi bir kadının onmaz derdi olacağı? Tabii, niçin gerekli bana, ne yapacağım domuz kılını söylemedim. Söylesem, zaten tutmaz büyü. Onun için, kimseciklere gerçek nedenini anlatmıyorum. Sorması ayıp olmasın, ama ne yapacaksın bu kılları, bir şeye mi yarıyor, diye sordu da. Bastı mı beni bir ter? Ben şimdi ne diyeceğim ona? Allahtan aklıma hemen yalan geldi. Oğlum geldi yaban yerlerden, orda bir şey yapılıyormuş, çok ilginçmiş, bulursanız size de gösteririm, vallaha, ne yapacak, ne gösterecek ben de bilmiyorum, merak işte merak ettiğimden arıyorum, deyip yalanı kıvırdım. O da daha fazla kurcalamadı gerisini. İlla canlı bir hayvanın kılı mı olması gerek, diye sordu? Öyle bir şey demedi, dedim. İyi olacak hastanın ayağına gönderirmiş Allah doktoru. Bu kadın derdime çareyi buldu. Bütün aramalar boşunaymış meğer. İşin kolayı varmış. Git bir eczaneye, domuz kılından diş fırçası istiyorum, de, birinde olmazsa, birinde bulursun, dedi. Önce inanmadım, olur, sorayım, dedim. Nerdeyse büyüden müyüden vazgeçiyordum. Ayrıldım Nesrin öğretmenden. Hâlâ inanmıyorum söylediğine.

Düşünmüyorum bile onu. Tutmuşum evin yolunu, yürüyorum. Tam bir eczanenin önünden geçerken, aklıma geliverdi. Bir kere sorsam dilim eskimez ya, diye geçirdim içimden ve girdim. Eczaneci çok yaşlı, bembeyaz saçlı bir adamdı. Benden, senden çok yaşlı bir adam. Ama hâlâ çalışıyordu. Sordum. O fırçalar kalmadı artık, hanım, dedi. Eskidendi onlar. Yerini naylon aldı artık. Hah, dedim, Nesrin öğretmenin aklından da aldın payını. Yürü bakalım şimdi kös kös evine. Tam çıktım, dur bakalım, hanım, diye arkamdan seslendi eczaneci. Galiba bir tane olacak bir yerlerde çok eskiden kalma, dedi. Sanki o kocakarı Şadiye gitti de, birden gelinlik Şadiye geliverdi yerine. Öyle can kattı bu söz canıma. Merdiveni çekti. Ağır ağır en üstüne çıktı. Adamcağız düşmese, diye ödüm kopuyor. Bir düştü mü, ölüsü serilir, Allah korusun. Bir çekmeceyi kapayıp öbürünü açıyor, içlerini arıyordu. Nihayet buldu. Yine yavaş yavaş indi. Uzattı. Artık düşünmedim elim kıllarına mı, sapına mı değer, diye. İçime bir tarifsiz sevinç doldu. Parasını vermek istedim. Hediyem olsun, dedi. Bütün memlekette bu mutlaka son fırça. Kim bilir kaç yıldır çekmecede bekliyor. Kimse istemiyor artık bunları. Herkes naylona bakıyor. Sen eski kadınsın, bu malı takdir edersin. Hediyem olsun, güle güle kullan. Teşekkürler edip ayrıldım. Fırçayı da, aman düşürüp kaybetmeyeyim, diye çantama, iyice yerleştirdim. Oradan hemen Kevser kadına yetiştim. Önce domuz kılı büyüsünü yaptı, arkasından cin gözü büyüsünü. Etkisini ossaat gösterdi. Tutmayacak olsa bile, benim çektiğim eziyetler yüzü suyu hürmetine derhal tuttu.»

Annem anlattıkça, sonuna doğru gözlerim iyice ağırlaştı. Yattığım yerde yine uyuyakaldım. Düşümde domuzların arasına düşmüşüm. Yalnız bu domuzların yüzleri insan yüzü. Biri tıpkı bana benziyordu. Domuz gibi sesler çıkarıyordu. Kendimi yitirip, domuz mu olmuştum? Kendimi bulamayınca, domuza mı dönüşmüştüm? Ürküp uyanır gibi oldum. Düşümden do-

muz görüntüleri silinince, rahatladım. Ama gözkapaklarım hâlâ ağırdı. Yatağın içinde döndüm, gözlerim kapalı...

* * *

Burada en iyi tanıdığım insan Orhan. Onu Gül'den daha iyi tanıyorum. Yalnız tanışıklığımız daha eski olduğu için değil. Gül kadın olduğu için de değil. Belki kadınlar erkekleri, erkekler de kadınları, kendi cinslerini tanıyabileceklerinden daha yoğun ve daha derin gözlemleyebilirler. Orhan'ı öyleyse ikimiz de erkek olduğumuz için Gül'den bile daha iyi tanımıyorum. Bunun başka bir nedeni var. Benim gerekçelendiremediğim, somut olarak saptayamadığım.

En iyi tanıdığım insanı okulların yeniden açıldığı bugün görünce, bulmakta olduğumu düşündüğüm benliğimden kuşkuya düştüm. Bu muydu en iyi tanıdığım insan? Bu muydu Orhan? Elbette fiziğinde büyük bir değişiklik yoktu, dış görünüşü herkesten önce Orhan'ı anımsatıyordu. Ama içinin dışa bir yansıması vardı ki, ben bu Orhan'ı ilk kez görüyordum. Sevinçli, esenlikli, erinçli, bir coşku yansıyordu bütün görünüsünde. İlk kez onu bir okul gününde görüyordum. Günlük uğraşın bir insanı böyle özünden değiştirebileceğini düşünmezdim. Çeşitli şeyler satmak, sokakları, çarşıları dolaşmak, insanları, kuşları gözlemlemek, Orhan'ı bir yandan içine dönükleştirmiş, bir yandan da usunu, gözlemini, en çok yüreğini ve duygusunu inceltmişti. Ama arada hep okuldan, derslerinden, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından söz etmesi, onun benliğini ve bilincini tatil günlerinin uğraşında yoğunlaştırmadığını, belki de yoğunlaştıramadığını ele veriyordu. Oysa şimdi, uzun bir aradan sonra, tatilde yalnız sözünü edebildiği okuluna yeniden kavuşurken, bütünüyle varlığı bir yoğunluktu. Adımları ağırlıksız, gözleri pırıl pırıl, teni dupduru, yaşam dolu. Elinde çantası, öbür elini yaylandırıp dimdik yürüyor, dilinden söz çağlayanları dökülüyordu.

«Abi, dik yürü, kamburunu çıkarma», dedi birden. Gözlerinin içinden ışıklı akımlar fırlıyordu. «Çok merak ediyorum arkadaşları, abi», dedi. «Ender ne yaptı acaba? Yampiri Osman, Çilli Ali, Açmaz Kamil, Deve İsmet, Zürafa Önder, hepsini öyle göreceğim gelmiş, öyle özlemişim. Hele öğretmenlerimizi...»

Okul yolu, Orhan'ların evinden nerdeyse kentin öbür ucu sayılırdı. Orhan, «Ben her zaman yürüyerek giderim», dedi. «Bazı günler yarım saatte, bazı günler kırk dakikada. Çok seyrek olarak da otobüse binerim. Otobüse binmek için, yine on, on beş dakika yürümem gerek durağa kadar. Oradan otobüse binince, beş dakikada okulun önüne geliniyor. Çok yağmurlu, çok soğuk günlerde otobüs parasına kıyarım. Değilse, hep yürürüm.»

Yol, kentin en büyük parkının içinden geçiyor. Parkın hemen arkası okul. Parka kadar eğri büğrü, iniş çıkış sokaklardan, çarşı pazardan geçiyor, ama parka gelince kent birden gözden yitiyor. Bir tek ev, bir tek mağaza, kalmıyor çarşılar, seyyar satıcılar siliniyor. Türlü ağaçlar, çimli, çiçekli tarhlar, yeşil çitli bahçeler, havuzlar, yapay göller arasından yürünüyor.

Biz parka ulaşınca, çevreyle birlikte Orhan'ın iç dünyası da yeşillendi, coşkusu daha da büyüdü. Uzun süren tatil dönemi ile yeni bir dünya, yeni bir yaşamı simgeleyen okul dönemi arasındaki dönüşüm noktasındaydı Orhan. Ve bu dönüşüm noktasının somut görünümü yer yer kumlu, düzgün, yer yer asfaltlanmış, temiz yollarından yürüdüğümüz bu parktı. Bir yaz sonu sabahının hoş duruluğu, Orhan'ın iki yaşam dönemi arasındaki dönüşüm noktasını billurlaştırıyordu. Park, tenhaydı. Ötede başka bir yoldan bir kişi geçiyordu. O gözden yitince, bir süre kimse görünmedi. Sabah kendinindi. Sabah Orhan'ındı.

«Otobüse binmiyorum bu park yüzünden», dedi Orhan. Ben de binmezdim, diye geçti usumdan. «Deniz ve bu park bizim kentin yaşam kaynağı. Denizi ve bu parkı korumak zorundayız», dedi büyük adam gibi.

«Ne pahasına olursa olsun, bu parkı korumalıyız. İkisi bu kentin kendi direnci aslında insanların yanlışlarına, bencilliklerine ve duyarsızlıklarına karşı. Bu parkı yürüyerek geçtikten sonra hemen okulumuza geliniyor. Çok düşünmüşümdür, elimde çantam tek başıma bu parkta yürürken, okulu bunca sevmemin nedeni bu parkın duru, temiz havası, çam kokusu, palmiyelerin kolları ve yeşilin türleri diye. Ciğerimi doldura doldura yürüdükten sonra, okul bana sanki bu parkın dinlenme yeri gibi geliyor. Dinç kafa, gergin göğüs, erinçli bir yürekle cıvıl cıvıl gülüşen, koşuşan arkadaşlarıma kavuşuyor, onlarla gülüyorum ve ilk derse başlıyoruz. Bu yüzden, her gün ilk dersimiz yaşammış gibi geliyor bana. Can kulağıyla dinliyor, dört elle sarılıyorum, zinde beynime her söz, her isim, her resim, her formül nakış gibi işleniyor. Yaşamı dinler gibi, yaşama sarılır, yaşam işler gibi.»

Orhan'ın, yaşam işler gibi, demesi, Gül'ü anıştırdı. Gül işler gibi, diye geçti usumdan. Gül bir yaşam. «Uçak biletlerimizi almaya gideceğim», dedi. «Yoksa, ben de sizinle gelip, Orhan'ın okulunu görmek isterdim», dedi. «Ama uçak biletlerini almam gerekiyor. Gidelim, orada durumu değerlendirip, yaşamımızı tasarlayalım», dedi. «Orada mı kalacağız, buraya mı geleceğiz, kalırsak ne yapacağız, gelirsek ne yapacağız, aceleye getirmeden, görerek, anlayarak, sakin kafayla kararlaştıralım», dedi.

Nereye gidecektik? Uçakla gidilen bir yer olmalı. Ne yapacaktık orada? Niçin burada kalmıyorduk? Ne kedar kalacaktık gideceğimiz yerde? Ne kadar uzak kalacaktık buradan? Orhan'dan ne kadar uzak kalacaktım? Sanıyorum, uçağa biner binmez Orhan'ı düşünmeye başlayacaktım, Orhan'ı arayacaktım. Özlemek deniyor galiba. Orhan'ı özleyecektim.

Parkın sonuna gelmiştik. Kapısından çıkınca, bir yol geçiyordu. Yolun öbür tarafı insan boyundan yüksekçe bir duvarla çevriliydi. Duvarın üstünden kocaman ağaçlar yola doğru eğiliyordu. Duvar olmasa, par-

kın devamı sanılırdı. Orhan'ın baş hareketi, duvarın ardını göstermek istiyordu. «İşte okulumuz», dedi. «Tatil boyu zaman zaman bu duvarın çevresini dolanır kapalı kapısının demir parmaklıklarından içerisini gözetler, düşlemlere dalardım. İlk kez kapıdan içeriye gireceğim bugün yine. Çok heyecanlıyım.»

Kapıdan içeriye, demesi, gözlerimin önündeki duvar, Süleyman'ı anımsattı. Süleyman'ınki de bulunduğu yere derin bir sevgi miydi yoksa? Orhan için de bu okul, Süleyman'ın kaldığı yer gibi bir korunak mıydı? «Bak, arkadaşlar da geliyorlar», deyince, daldığım düşünceden çıkıverdim. Orhan, arkadaşlarına el salladı, adlarını seslendi. Öbür yönden geliyorlardı. «Aileleri zengin, bu semtte oturuyorlar, ama çok iyi çocuklar», dedi. «Zengin olduklarını hiçbir hareketleriyle belli etmiyorlar. Bazen içimden onlardan birine birşey ısmarlamak geliyor. Ben ısmarlamasam, onu alıp yiyemeyecek yoksul çocuklar gibi ta içten seviniyorlar. Tabii beni de sevindiriyorlar.»

Okulun kapısında bekleyen arkadaşlarıyla sarıldılar. Aylarca birbirlerini görmedikleri, açığa vurulan bu sıcak duygulardan belli oluyordu. Beni de onlara, ağabeyim, diye tanıttı. Sesinde hiçbir tereddüt yoktu, arı, duru ve biraz da övüngendi. Ben de onurlandım, beni böyle güvenle ağabeyi olarak tanıtmasından. Okulun bahçesine girdiğimiz zaman, yola sarkan ağaçlara karşın, duvarların bir güzelliği gizlediğini gördüm. Çiçek tarhları, ağaçlar, bir havuz, çit ağaçlıklarıyla çevrilmiş düz, toprak yollar gerçekten burayı geçip geldiğimiz büyük parkın yalnızca bir parçası, devamı değil, aynı zamanda o parkın en doruk güzelliği olarak görünüyordu.

Anlatılacak öyle çok anı, yaşantı yığılmış ki, sınıf arkadaşları kümeler oluşturuyorlar bahçede, her yeni gelen kendi sınıf arkadaşlarının bulunduğu kümeye katılıyor ve hemen kendi yaz anıları ve yaşantılarıyla söze dalıyordu. Orhan'ın sınıf arkadaşlarının oluş-

turduğu kümenin berisinde durup onları gözlemliyordum. Kulak kabartmam para etmiyordu, sözler birbirine karışıyordu, anıştırmalı konuşmalarını işitsem bile, bir şey anlayamıyordum. Ortak anılarla bezeli, arkadaşlarımın anlayabileceği anıştırmalarla dolu söyleşilere bir özlem doğdu içimde. Onların arasında, Orhan'ın yanında durup, bir arkadaşları olmaya, kendim de bir şeyler anlatmaya imrendim. İmrenmekle kaldım, olanaksız bir istemin şimşeği hemencecik çaktı kafamda.

Zil çaldı. Orhan'la öyle sözleşmiştik. Zil çalınca, uzakça bir ağacın altından onları izleyecek, sınıflar binaya girdikten sonra ben de gidecektim. Okulun yan cephesi büyük bir oyun alanına açılıyordu. Burada ölçüleri tam bir de ayaktopu yeri vardı kaleleriyle. Bu cepheden de sekiz, on geniş mermer basamağın çıktığı bir girişi vardı okulun. Zil çalınca öğrenciler bu merdivenin karşısında sınıf sınıf dizildiler, sıraya girdiler. Merdivenin en üst basamağında öğretmenler göründüler. Bazıları aşağıya inerek, sınıflarının başında durdular. Bir öğretmen en üst basamaktan konuşmaya başladı. Orhan'ın anlattıklarına göre bu müdürdü. Hak edilmiş uzun bir tatil döneminden sonra, çocuklarına kavuşan bir baba sevinci duyduğunu, söyleyerek, yuvanıza hoş geldiniz, dedi. Ama hepsinin bildiği gibi, buranın sıradan bir yuva değil, bilim ve bilgi yuvası olduğunu, ana babaların, bütün bir halkın dişinden tırnağından ayırarak bu bilim ve bilgi yuvasını kurduğunu. Çocuklardan buradan en iyi biçimde yararlanıp sonra ülkelerine ve halklarına yararlı olmalarını beklediklerini söyledi. Birinci sınıfları, yeni, en küçük çocukları olarak özellikle selamladı. Büyük öğrencilerin, bu yeni öğrencilere sevgiyle yardımcı olmalarını istedi. Bütün öğrencilere yeni ders yılında başarılar diledi.

Konuşma bittikten sonra, binin üzerinde öğrenci bir ağızdan İstiklâl Marşı'nı söylerken, içim tuhaf bir coşkuyla kabardı. Müdürün yanında duran, müzik öğ-

retmeni olduğunu sandığım bir öğretmen, bu kalabalık koroyu yönetti. İçim öylesine kabardı ki, dudaklarım marşın düzününe uyarak kendiliğinden oynamaya başladı. Dudaklarımdan söz dökülmüyordu, bilemediğim için sözleri - nereden bilecektim, ilk kez işitiyordum - ama düzüne uygun sessiz, kafamın içinde büyüyen heceler oluşuyordu. Sanki, doğumumdan önceki zamanlardan, önbilincime, içgüdüme işlenmiş bir düzündü bu. Dudaklarımı oynatabilmem bunu gösteriyordu. Gül'e anlatsam, elbette yine öğrenciliğin sırasında sen de her pazartesi sabahı okula başlarken ve her cumartesi öğlen vakti okuldan ayrılırken bütün öğrencilerle birlikte yüksek sesle söyledin diyecekti. Anımsamıyordum, ya da o, bir çok başka konuda olduğu gibi, benim için kurgudan başka bir şey olmayan ayrı bir yaşamdan söz ediyordu.

İstiklâl Marşı bittikten sonra çocuklar sınıf sınıf merdivenden yukarıya, okul binasına yürümeye başladılar. Sıra Orhan'ın sınıfına gelince, merdivenden bana doğru baktı ve el salladı. Sınıfın arkasına takılıp birlikte yürümek, içeriye girmek itkisini duydum. Bilmeden onlara doğru bir iki adım attım Ayırdına varınca, durdum. Orhan son adımını eşikten içeriye attığı anda, duygulandım. Gözüme bir damla nem gelmek istedi de, gelemedi gibi oldu. Benim de öğrenciliğim olmayacak mıydı, görünüşüm yetişkin insan görünüşü olduğu için? Orhan'ın özümsediği tatları almayacak, okulun, öğretmenin, okul dışında sorunsuz olmanın zevkini tatmayacak mıydım? Bu düşüncelerimi kimseye söyleyemezdim. Bunu öğrenmiştim. bana gülerlerdi. Gül'e bu tür bazı duygularımı açtığım zaman, nasıl kahkahalarla gülmüştü.

Bütün sınıflar bütün öğrenciler, bütün öğretmenler içeriye girmiş, koca toprak alan ıpıssız kalmıştı. İçime kocaman bir yalnızlık çökmüş, içim kurumuş, çölleşmişti. Ben de gitmeliydim. Duramazdım daha fazla yapayalnız orada.

Okulun çiçekli, ağaçlı bahçesinden kapıya doğru

yürürken, kafamda Orhan'ın sınıfını canlandırmaya çalıştım. Orhan'ın oturduğu sırada kendi görüntüm belirdi. Parmak kaldırıyordum, söz alıp öğretmenin sorusunu yanıtlıyordum.

Okulun kapısından çıkınca, seyyar satıcılar hâlâ orada duruyorlardı. Muhallebiciye yaklaştım, bir muhallebi istedim. Adam, en az üç günlük sakallı suratını inanmaz bir ifadeyle bana çevirdi. Sonra eğilip, camekânından bir muhallebi çıkardı. Üzerine bolca pekmez koydu. Ayakta yedim, seyyar satıcıların garipseyen bakışları üzerimdeydi. Boş tabağı verip, yürüdüm. Muhallebiyi yerken sanki Orhan'dım. Sonra yine Orhan'dan uzaklaştım. Gül'ü düşündüm. Acaba almak istediği uçak biletiyle beni götürmek istediği yere giderken benim de içim coşkuyla kabaracak mıydı, gittiğimiz yerde Orhan'ın okul için duygularını bulabilecek miydim?

* * *

Kapıyı açan annem, Gül'ün telefon ettiğini söyledi. Araladığı kapıyı elinden bırakmıyor, öbür eliyle de kapı kasasından tutuyordu. Sanki beni içeriye almak istemez gibi kapıyı engelliyordu. Gül'ün derhal ona gitmemi istediğini, söyledi. Şaşkınlıkla, «Nereye ona?» diye sordum. «Evine tabii», dedi annem. Sesi çok telaşlıymış telefonda. «Kızın, nesi var acaba?» diye konuştu annem. Sesinde gerçekten Gül'ü dert edinmiş bir vurgulayış vardı. Merak edecek bir şey yok ya kızım, demiş. Gül, yok, yalnızca konuşmak istiyorum onunla, demiş. İstersen gel burada bekleyelim, diye bir öneride bulunmuş annem, ama Gül, kabul etmemiş. Lütfen, hemen buraya gelsin, demiş.

Annemin sözleri üzerine, zaten içeriye girmek istemedim. Kapıdan döndüm. Yolda usuma olmadık durumlar takılmaya başladı. Bilmediğim bir durum üzerine, hele gelecek üzerine olasılıklar yürütmeye hiç alışkın değildim. Bu yüzden, Gül'ün beni çağırması üzerine, kafama üşüşen olasılıklara kendim de şaşıyordum.

Acaba uçak bileti mi bulamadı? Ama bir uçak için bulamamış olsa bile, bir başkası için bulunurdu. İstediği gün için bulamamış olsa bile, bir başka gün için mutlaka bulabilirdi. Bilet bulamamış olamazdı. Yoksa, birden gitmekten mı vaz geçmişti? Bu olabilirdi. Ama hangi nedenden? Bu olasılık içime ince bir korku salıyordu. Niçin vazgeçsindi? Yoksa, benimle gitmekten vazgeçmişti de, bunu baña söylemek mi istiyordu? Ama Gül öyle düşünmeden karar veren bir insan değildi. Vazgeçecek olsaydı, beni en baştan götürmeyi düşünmezdi. Hem sonra bunu bana söyleyecek olsaydı, bize gelir, beni beklerdi. Bunu bana bizim evde de söyleyebilirdi. Acaba? Annemin, babamın işitmesini mi istemedi, yoksa onların yanında böylesine bir karar değişikliğini söylemekten mi çekinmişti? Çekinebilirdi, özellikle annem, Gül'ün benimle ilgili tasarılarını yalnız benimsemekle kalmıyordu, aynı zamanda bu tasarılara Gül'den de, benden de çok o seviniyordu. Onun bu sevincini aniden söndürmekten ürkmüş, çekinmiş olabilirdi. Olasılıklar, meraklar, tereddütler oltalarına takmışlar beni doğru Gül'e çekiyorlardı. Baş döndürücü biçimde büyüyordu bu hız gittikçe. Çekiş hızıyla birlikte içimde bir korku da büyüyordu. Gül ile Orhan, el yordamıyla kendime bir yol çizmeye çalıştığım, kişiliğimi aradığım bu yaşamda iki dayanağımdılar. Orhan'da kök salıyormuşum, ayağımı sağlam atıyormuşum gibi bir duyguya kapılıyordum. Gül ise, bütün dallarım, yapraklarım, çiçeklerimmiş, onsuz yaşam da hemen bitermiş sanıyordum. Gül ile Orhan iki yanımdan yaşam yürüyüşünde emeklerken düşmemi, sağa sola yalpalamalarımı kollayan, düşersem hemen kaldıran, bana yürümeyi öğreten insanlar. Onlarsız, hele Gül'süz birden hiçe dönüşeceğimden kuşkum yok. İçimde büyüyen korkunun kaynağı bu. Hızımla bu korkuyu aşmak isterken, korku hızla artıyordu.

Gül'lerin sokağına gelince, itfaiye arabalarının, çoluk çocuklu büyük bir kalabalığın sokağı doldurdu-

ğunu gördüm. Kalabalığın arasından sürtüne sürtüne, güçlükle gidebiliyordum. Aralarından güçlükle geçtiğim insanlar ya ters ters bakıyorlardı, ya da kaba sözlerle beni tersliyorlardı. Karşılık veremiyordum, bağışlamalarını dileyemiyordum. Küçük bir çocuğa, «Burada ne var?» diye sordum. «Yangın», dedi. O zaman, beynimi yakan bir kıvılcım çaktı kafamda. Kıvılcım büyüdü, yalım oldu Gül biçiminde. İtfaiyecilerin yanına vardığım zaman, kafamın içinde büyüyen yalımdan Gül, göz bebeklerimden, ağzımdan, kulaklarımdan fışkırıyordu. Bütün gövdem yalıma kesilmişti. İtfaiye yangını söndürmüş, son kara dumanların üzerine su sıkıyordu, ama Gül'ün evinden kömürleşmiş kalaslar dışında bir şey kalmamış, bir şey kurtarılamamıştı. Gül beni görünce, sarıldı, yüzünü göğsüme yapıştırdı. Kollarımla sardım sıkı sıkı bağrıma bastım. Uzun bir süre öyle kaldık, yüzünü bana gösterdiği zaman, gözyaşları bütün yüzüne bulanmıştı, burnunu çekiyordu.

İtfaiyeciler suyu kestiler. Yangın yerine girip, yalım, kıvılcım kalıp kalmadığını iyice denetlediler. Hortumlarını, öbür araç gereçlerini topladılar, arabalara yerleştirdiler. Canavar düdüklerini açarak, kalabalığı yavaşça yara yara sokaktan çıktılar. Gözden yittiklerinde arabaların gittikçe uzaklaşan canavar düdükleri kulağa doluyordu. İtfaiyenin ardından kalabalık da, yanıp bitmiş, kül olmuş evin haline acıyan, hayret eden ve baş sallayan bakışlarla son bir kez bakarak dağılıyordu.

Gül, elimden tutarak beni evin eşiğinden geçirdi. Daha önceleri bu eşikten girince, gözüme çarpan, alışkanlık, aşinalık yaratan hiçbir şey yoktu. Zaten şimdi adımımı attığım eşik, Gül'lerin evine giden eşik olamazdı. Bu kömürlük gibi yıkıntı yer ev değil, olsa olsa yarasa yuvası olabilirdi. Önüne bakarak, ayak uçlarına basa basa yangın yerinden geçirdi beni. Bahçe merdivenine geldiğimiz zaman, durdu, bir de oradan dönüp yangın yerine baktı. Sonra bahçeye doğru, «Bak,

ağaçlara gelmemiş yangın, ağaçlar yanmamış, ne güzel değil mi?» dedi. Yüzü, yağmur yağarken güneş açan gökkuşaklı havaya benziyordu. «Evet, ağaçlar kurtuldular, ne güzel», dedim.

Merdivenlerden indik, ağaçların arasından aşağıya yürüdük. Kıyıya geldik, denize, karşı yakanın çevrenine daldık. «Bekliyordum böyle bir şey», deyiverdi. «Bekliyordum, korkuyordum. Ama saçma duygular deyip unutmaya çalışıyordum. Sana açmak istemiyordum. İçime doğmuş. Ne kadar temizmiş yüreğim ki, içime doğmuş. Müteahhit Muzaffer'in ardı arkası gelmeyen tehditleri, içime böyle korkuları salmıştı. En sonunda, kalın kafanın ceremesini pahalıya ödeyeceksin, diye bir haber göndermişti. Bu arsaya yeni bina yapmak için, üstündeki gecekonduyu yıkmak gerekirse yıkarız, yakmak gerekirse, yakarız, dedirtmişti. Polise ifademi verirken, müteahhit Muzaffer kuşkulandığım kişidir, dedim. Bu evde günlerden beri ne ocak yandı, ne lamba, dedim. Bir ev durup dururken kendi kendine yanmaz. Kundaklandı kundakçı da müteahhit Muzaffer, dedim. Hepsini tutanağa geçirdiler, ama bir sonuç alınacağını sanmıyorum. Kanıt bulunamadı, denecektir. Kanıt olsa da, olmayacaktır. Müteahhit Muzaffer, olan kanıtları da oldurmamanın yolunu bulacaktır.»

Gül durdu. Denizin uzaklarına daldı. Çevren çizgisi, gökle denizin birleştiği yerde incecik ama belirgin çekilmişti bugün. Ben de gözlerimi bu çizgiye diktim. Arkadan, sokak tarafından gelen sesleri işitmiyordum. Yangın yerinin kokusu vuruyordu yalnız iki yandan burun perdeme.

«Ateş hem bir sondur, hem bir başlangıç», dedi Gül dalgın, başını çevirmeden, kendi kendine konuşur gibi. «Ateş, evreni ve yaşamı oluşturan öğelerden biridir. Her şeyi kül eder, yok eder, ama külden güller bitirir, senin dediğin gibi, dünyalar, yaşamlar bitirir. Ateş olmadan, yaşam olmaz. Ben bu yangında üzülecek bir şey görmüyorum, direnecek bir şey görüyo-

rum. Müteahhit Muzaffer gibilere, onların haksız çıkarlarına, sömürülerine, doğayı, kenti soysuzlaştırmalarına karşı direncimi büyütecek bu yangın. Onların istediği olmayacak, tam tersine onların bozmak istediği, onların yıkmak, yok etmek istediği olacak. Babamın ruhu üzülmeyecek.»

Duraladı Gül. «Buraya, eski evimizi yeniden kuracağım. İki beton gökdelen arasına iki katlı evimizi aynen yaptıracağım. Döndüğümüz zaman da burada oturacağız. Bu betonlaşmaya, çölleşmeye, her şeyi soysuz paraya dönüştürme hastalığına karşı bir kişi de kalsam direneceğim. Yanan evimiz bu küllerden yepyeni, bir bahar çiçeği gibi yeniden açacak.» Bakışlarını bana döndürdü. Bekledi. Bir şey söylememi bekledi. Evet, hayır, elbette, ama... gibilerden, tek sözcük bile olsa, bir şey söylememi bekledi. Ama bakışları dilimi bağladı. Beni sanki dondurdu. Ağzımı oynatamıyordum, kirpiklerim kıpırdamıyordu, gözlerim onun bakışlarına saplanmış, kurtulamıyordu. Ne kadar kaldık öyle? «Sen de benim gibi düşünüyorsun, değil mi?» dedi sonunda. Nutkunun tutulduğunu kavramış, çözmek istercesine. «Beni destekliyorsun değil mi? Bana yardım edeceksin, birlikte yapacağız evimizi yeniden, değil mi?»

Dilimin değil, ama gözlerimin bağı çözüldü. Tabii, der gibi, başımı indirdim, gözlerimi kaydırdım. Sarıldı Gül, gözlerine yine nem bulanmıştı. Sardım sımsıkı, alnından, nemli gözlerinden, burnundan, yanaklarından ve dudaklarından öptüm. «Sen ne diyorsan, onu yapacağım», dedim. Dilime ok saplanmış gibi oldu. Yapacağım mı, dedim? Geleceğe yönelik ilk sözüm mü çıktı ağzımdan? Hem de yapmak, yapacağım. Sen ne diyorsan, Gül ne diyorsa, yapacağım. Sanki sürekli sancı veren bir eksik yanım tamamlanmış, bir boşluğum dolmuştu, öylesine doygun ve dingin kalakaldım. Bu halime şaşırmış baktı önce Gül, sonra öpüverdi beni. «Biliyordum», dedi.

«Demedim mi sana, ateş bir başlangıçtır. Ateş olan

yer dümdüz, tertemiz olmuştur. Kişiyi eyleme çağırır, yol gösterir, yeni bir can katar. Hep kuşku içindeydim, bundan sonra ne yapacağız, diye. Gidip, dışarıdaki, o ülkedeki evleri bozacak, yaşamımızı çözecek, orada geçen yılları anılarıyla artıklarıyla denkleyip buraya geriye mi dönecektik, ortak yaşamımızı, yeni yaşamımızı, bizi birbirimize kavuşturan evimizi burada mı kurmalıydık, yoksa gidip hiç olmazsa daha bir süre orada çalışıp, orada mı yaşam sürdürmeliydik? Açık konuşayım, bu sorunun yanıtını bugüne değin bilmiyordum ve günden güne içimde bir sancılı ur gibi büyüyordu bu soru. Şimdi ur alındı, sancı kesildi. Burada kuracağız bundan sonraki yaşamımızı, şu yangınlıkta, yeniden, ışıl ışıl, umutlarla, mutluluk beklentileriyle. Ama bunu yapabilmemiz için, çalıştığımız ülkeye bir süre için dönüp çalışacağız. Orada kazanıp, burada yapacağız; ev tamamlanınca da gelip, burada yaşayacağız. Öyle değil mi, sevgilim? «Öyle», dedim. Gözlerimizden gülümsedik yalnızca birbirimize.

«Öyleyse ne duruyoruz burada?» dedi. «Hemen gidip bilet işini çözümleyelim. Bu yangın yüzünden bilete bakacak hal ve akıl kalmadı, zamansa hiç, dedi. Zaten firman seni de bekliyor artık. Sana verilen izni sanmam başka birisine versinler. Kaç ay oldu? Ama senin gibi uzman birisine az bile. Beklesinler.»

Elimden tuttu. Yanmış eve doğru çekti Yürüdük. O önde, ben ardında salona giden merdivenleri çıktık. Salondan içeriye girince, durdu.

«Bu kül ve kömür yığını, annemden, babamdan kalan anıların toplamı. Senin arkandan o yabancı ülkeye gitmemin derin anlamı, bu külde ortaya çıkıyor.»

Çevresinde gezdirdiği gözlerinde, çölde anasını yitirmiş bir cerenin iç sızlatan bakışları var. Arayan, aradığını bulamayan ve burada cereni aşarak, aradığını artık hiçbir zaman bulamayacağını bilen, yüreği burkulmuş, incitilmiş bir insanın bakışları.

«Artık onlardan kalan son resimleri, birkaç eşyayı, sana borçluyum», diyor Gül. «Sen orada olmasay-

dın, ben de seni görmek, senin yakınında olmak için, gidip orada yerleşmeseydim, şimdi o anılar da bu küller arasında olacaktı. Belleğime işlenmiş anıların dışında, ki onları yangın da silemez, yakıp kül edemez, elimi dokundurup onların anısal sıcaklığını duyabileceğim birkaç fotoğrafla, birkaç eşya şimdi oradaki evimde yapayalnızlar. Onları daha fazla yalnız bırakmayalım. Yanlarına gidip, yalnızlıklarını giderelim. Sıcaklık götürelim, sıcaklıklarına ortak olalım.»

Daldı. Hâlâ tutuyordu elimi. Sıkıp elimi, kendine doğru çekti. «Bu yangın iyi bir şey», dedi durup dururken. «Üzerinde düşündükçe gerekliliğine daha çok inanıyorum. Bu toplum da şimdi bak nasıl fokur fokur kaynıyor. Bence, bu toplum da şimdi yanıyor, kaynaşıyor. Bu kaynaşma belki değerlerin altüst olduğu bir kargaşa gibi gözüküyor bize, ama bence büyük, uzun süreli bir durulmaya gebe bu kaynaşma. Yeni değerlerin, yeni düşünlerin, yeni eylemlerin doğacağı, geleceğin yeni toplumunun mayalanacağı bir kaynaşma bu. Bana kalırsa, karamsar olmak için, bir neden yok. Yanıp bitse bile, küllerinden güller bitecek Bak, şimdi insanlar büyük bir yanılgıyı yaşıyorlar. Yaşıyorlar değil, yanılgılarının içinde, kızgın, kor yanılgılarının içinde yanıyorlar. Elde silah birbirlerini vuruyorlar. Birtakım görüşler için, ister sağlam, ister kof birtakım gelecek düşlemleri için, birbirlerini öldürüyorlar. Ölenler de, öldürenler de aslında yanıp bitiyorlar, kül oluyorlar. Kendilerini sürdükleri, belki de gözü kapalı sürdürdükleri bu yanılgı, ister istemez toplumun kendi içinden dönüşmesini getirecektir ardından. Çünkü, bu yanılgı da sonsuzluğa değin sürüp gitmeyecek. Belli bir süre sonra ardında bir kül yığını bırakacak. Ve o kül yığınından yeni toplumun gülleri bitecek.»

«Elbette», deyip duraladı Gül. «Elbette, böyle yakan, yandıran büyük yanılgıya düşmeden, güzel, uyumlu, iyiye, doğruya, yararlıya gelişen bir süreklilik içinde de yeni toplum oluşabilir. Çok daha sağlıklı, daha az acılı olur bu. Geçmişin korunması gereken de-

ğerleri korunarak, yeni değerler onlara dayandırılır. Ama, bu olmazsa, yangının küllerinden taze filizler fışkıracaktır. Tıpkı bu yangın yerinin küllerinden de yepyeni evimizin doğacağı gibi. Elbette», dedi yine Gül ve duraladı. «Elbette eski, temeli sağlam evimizi, korunması gereken sanat yapıları gibi, yıkmadan yakmadan pek güzel onarabilirdik. Bu çok daha güzel olurdu, içindeki anılar, değerli eşyalar, güzel eşyalar da yanıp kül olmazdı. Ama olan oldu. Müteahhit Muzaffer'e boyun eğip bütün varlığımızdan, bütün değerlerimizden vazgeçecek değiliz. Kendimiz tasarlayacağız burada kurulacak evi, kendimiz yapacağız. Müteahhit Muzaffer'in istediği gibi değil, bizim istediğimiz gibi. Elimizde kalan anıları da, içine yerleştireceğiz. Yeni alacağımız ve yapacağımız eşyalara da anıların tadını, sıcaklığını katacağız.»

Gül yürüdü, yangın yerinden sokağa çıktı. Elimi sımsıkı tutuyordu. Onu izledim.

* * *

Şu iki gün bana telaşı öğretti. Gül'le uçak şirketine gittik. Özel, ama ucuz uçuş yapan bir şirketmiş. Bizimle gelmediğiniz için, dönüş yerimiz yok, dediler. Gül, onlarla gelmemizin olanaksız olduğunu anlatmaya çalıştı. Şirketin müdürünü tanıdığını, söyledi. Teleksle merkeze sordular. Merkez, Gül'ün çalıştığı ülkedeymiş. Oradan da olumsuz yanıt gelince, öbür, resmi ve Gül'ün biraz daha pahalı dediği şirkete koştuk. Bilet alabilince, Gül çok sevindi. «Yarın yolculuk var», dedi, uçak şirketinden dışarıya çıkınca. «Şimdi hemen hazırlık yapmamız gerekiyor.»

Bu yolculuğu hiç beklememiştim. Pat, diye karşıma çıktı. Bir dizi hazırlık yapmam gerekti kısacık süre içinde. Biletleri almıştık. Kimliğimi, pasaportu düşünmek gerekiyordu. Hangi giysileri koyacaktım bavula? Hangi çorapları, don ve gömlekleri alacaktım? Hangi ayakkabıları? Hepsini teker teker bavula yerleştirdim. Diş macunu, diş fırçası, tıraş makinesi, hep-

sini bavula yerleştirdim. Gül, «Kendimiz için biraz alışveriş yapalım», dedi. «Biraz da armağan alalım oradaki tanıdıklar, arkadaşlar için», dedi. Havaalanına gitmezden birkaç saat önce çarşılara, mağazalara koştuk. Baklava aldık, yufka aldık, daha bir çok şey aldık. Yine eve koştuk. Aldıklarımızı, da bavullara, çantalara yerleştirdik.

Orhan'a haber vermiştik ne zaman gideceğimizi. Çarşıdan dönünce, onu evde bekler bulduk. Annemi bekler bulduk. Heyecan içinde. Babamı bekler bulduk. Namazda. «Yolculuğa hazırız, diyebildiğimizde havaalanına gitme zamanı gelmiş geçiyordu. Bir taksi çağırdık. Beşimiz de bindik. Bir tuhaf resimli rüzgâr gibi iki yanımdan esiyordu, kent. Arabanın içinde başımı döndürüyordu bu esiş. İçimde bir burukluk, bir burkuntu vardı. Bu kentten ayrılacağım için mi, şimdi yanımda oturan annemden, babamdan, Orhan'dan ayrılacağım için mi? Yoksa, başka, uzak, bilmediğimi sandığım, - Gül biliyorsun dese de - bir yere gideceğimiz için mi? Gül ile yapayalnız, Gül ile başbaşa başlayacak yeni bir yaşamın kafamda somutlaştıramadığım beklentileriyle mi?

Havaalanı, bir başka çarşı pazara benziyordu. Sebze, meyve, baharat, balık, ayakkabı, kumaş falan satılmıyordu ama, kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu bir kalabalıktan geçilmiyordu. Seslerden bir uğultu yanındaki insanın sözünü yutuyordu. Arada bir hoparlörden gelen en yapay vurgulu mekanik bir ses bu uğultuyu makine gücüyle bastırıyordu.

Bavullar, çantalar, torbalar, denkler arasından uzayıp giden bir kuyruğun sonuna iliştik biz de elimizdeki yüklerle. Sürekli, kulak tırmalayıcı uğultu ve içimde durmadan yürek höpürdeten heyecanla sersemlemek oluyordu. Bunda sağır uğultu yanında kulağıma çarpan sözlerin çeşitli dillerde olmasının da etkisi vardı. Ayıklanıp anlaşılır biçimde gelen sözler yanında, sanki sise bulanıp kulağıma gelenler ve hiç an-

lamadıklarım, anladığım duygusuna kapılmadıklarım da vardı.

Kuyruk çok yavaş ilerliyordu. Adım adım bavullarımızı, çantalarımızı kendimizle birlikte öne doğru sürüklüyorduk. Gül ile susuyorduk, arada bir göz göze gelince gülümsüyorduk. Benim gülümsememde belli belirsiz bir gerginlik seziyordum. Annem, Gül'e bir şeyler anlatıp duruyordu. Söylediklerine kulak vermek gelmiyordu içimden. Bu yüzden, ne konuştuklarını bilmiyordum. Orhan, arada bir, bana bir şey söylüyor, sonra uzunca susuyordu. Sanıyorum, arada konuştukları da uzun susuşlarda sıkıldığı için, böyle susup durmasının bana karşı ayıp olacağını düşündüğü için. Oysa, Orhan'ı iyi tanıyordum artık. Onun susulması gereken yerde sustuğunu, susmasının da aramızdaki yoğun iletişimin ayrı bir biçimi olduğunu biliyordum. «Ne dersin, abi, üniversiteyi burada mı okuyayım, yoksa ben de Avrupa'ya ya da Amerika'ya mı gideyim?» diye sordu uzun bir susmadan sonra. «O gün gelsin de», dedim düşünmeden. Artık bazı kalıplar kendiliğinden dökülüyordu dilimden. Hiç düşünmem, sözcük aramam, tümce kurmam gerekmiyordu konuşmadan önce. Hep bunu aramıştım ben, bu durumu özlemiştim, çevremdeki insanlarda buna mı özenmiştim?

Yoksa bu kendiliğindenlik, oluşmanın sonunu mu imliyordu. Bundan sonra hiç değişmiyecek miydim artık? Böyleyse, tek avuntum, henüz her sözümün kendiliğinden dökülen bir kalıp olmadığıdır. Arada bir böyle kalıplar kendi kendilerine söyleniyorlar, ama genelde konuşmak benim için hâlâ çaba gerektiren, bazen terleten bir uğraş.

Gişenin önüne gelmiştik. Babam ağzını açmamıştı buraya geldiğimizden beri. Açmamıştı ama, dudaklarındaki belli belirsiz kıpırtının da sonu gelmiyordu. İçinden okuyup duruyordu. Okuduğunu dudakları arasında somutça duyumsamak, sessiz çıkan sözlere dudaklarıyla boncuk taneleri gibi dokunmak, hem zevk, hem güven veriyordu besbelli ona.

Biletler, kimlikler denetlendi, bavullar tartılıp alındı. Arkama baktım, kuyruk uzayıp gidiyordu. Sanki aynı kuyruğun sonuna takılmamıştık bir süre önce, sanki en önde hep biz durmuştuk.

Başka kimlik denetimlerinden, üstbaş aramalarına girmeden, annemden, babamdan ve Orhan'dan ayrılma anı geldi. Sarıldık teker teker. Annem yanaklarımı, gözlerimi öptü. Gül'e «Önce Allah'a, sonra sana emanet, kızım», dedi. Babamla sarıldık. Annemden apayrı onun her tavrı. Orhan'ı da ben yanaklarından öptüm. «Sana yazacağım, okulun nasıl gittiğini anlatacağım», dedi. Gülümsedim. Ona karşı, nedense anneme babama değil de yalnız Orhan'a karşı burnumun direği sızladı. Burun perdeme iki yanından bir sızı girdi. Gözlerime doğru uzanmak istedi bu sızı. Ama yaş gelmeden, dönüp yürüdük. Gül ikide bir arkasına bakıp el sallıyordu, gülümsüyordu Boynum sanki çeliktendi. Başımı arkaya çevirmedim.

* * *

Uçaktayız. Kemerimi bir kez bağladım, bir daha açmadım. Kafamın içi, pencerenin dışı gibi: bomboş, gömgök. Birden takırtılar gelmeye başladı. İçimdeki boşluğa korku aktı. Sanki arabayla delik deşik, taşlı bir yoldan gidiyorduk. Uçak öyle sarsılıyordu takırtılarla.

«Korktun mu», dedi Gül. Sesi sevecenliğin sıcaklığında. Evet, dercesine gözkapaklarımı indirdim. «Burada olur hep», dedi. Onda korkudan en ufak bir iz yoktu. Gülüyor, hostesin getirdiği kahvesini yudumluyordu. «Buranın hava akımlarından. Birazdan geçer.» Bu sözle elini başıma doladı. Şakağıma yapıştırıp, kendine doğru çekti. Başım dirençsiz Gül'ün göğsüne yapıştı. Yumuşacıktı. Gövdesinin ısısıyla gözlerimi yumdum. Korku içimden uçup gitti. Kendi benim, benliğim uçup gitti. Gözlerim kapalı Gül'ün göğsünden içeriye ağdım. Gül'e karıştım, Gül oldum.

Dünya bir gül. Yaşam bir gül.

"BEN ARANIYOR" ÜZERİNE YAZILANLARDAN

"Ben aranıyor" adlı roman, beni, yapısından, kanaviçesinden, olay örgüsünden, ustalıklı kurgusundan çok dilinin şiirsel, olağanüstü güzelliğiyle çarptı.

....

"Ben Aranıyor" romanı, karanlıktan yakınan bir sanatçının aydınlığa susamışlığının bir belgeseli bence. Roman, aslında "sılası elinden" alınmışlığın gurbet özlemi yansıtıyor bir bakıma, "karanlığın en koyusunda bile" umudunu yitirmemek umuduyla. Çünkü sevmektir yazarın yurdu özlemi , adına "gül" dediği bir yurt özlemi. Sevgiyi güzelleyen bir simgedir yazarın gönlünde gül, o gül ki aşk gelecek bitiverir, goncasından dışa atılıp kendini yaprak yaprak sevdalı gönüllere sunar. Dünyayı, evreni gül hüznüyle yetkin şair Yüksel Pazarkaya'ya merhaba diyorum.

Vedat Günyol / Milliyet Sanat Dergisi

"Turizmin, çarpık kentleşmenin, yap-satçılığın egemen olduğu bir kıyı kenti. İmbatın çıkıp gelmesi ne kadar olağansa yap-satçıya direnmenin o kadar olağandışı olduğu bir "mekan"dır kıyı kenti. Siyasal çalkantılar, kenti kimliğinden etmiştir. Uzun süre yurtdışında oluşun getirdiği yabancılaşmaya hızlı değişimin getirdiği yabancılaşma da eklenir." (...)

Kimlik yitiminde, bireyler tüm değerlerle birlikte sevgiyi de yitirirler. Kültürün yitimi ise kentlerin çarpık yapılaşması sırasında oluşur. Bu değişim en aydınlık biçimiyle o kentten ya da ülkeden uzun süre uzak kalanın gözüne çarpar. (Tıpkı bir çocuğun büyüyüşünün yakınlarınca değil de uzak tanıdıklarınca izlendiği gibi.) Yabancılaştığını duyduğu ülkeye gelenin önünde ya bu değişime uymak ya da direnmek yolları uzanır.

Pazarkaya, şiir, öykü ve oyun yazarlığındaki deneyimini bu ilk romanın oluşmasında kullanarak başarılı bir "hikaye etme" örneği veriyor. Şiir, roman belli bir bölümünden sonra "Dünya bir gül" dizesiyle giriyor romana. Sevginin ve direncin, kimlik kargaşasına karşı durmanın gerçeküstücülüğü inanılır kılıyor.

Sennur Sezer / Cumhuriyet Kitap.

"Sürekli soru soran, hep soran, en önemsiz, küçük ayrıntıyı, ya da geniş bir konuyu sorarak "var kılan", "irdeleyen", "bir şey yokmuş gibi yapan" bir anlatım var...

Milimetrik kâğıt kullanarak mı yazdın bu romanı?"

Necati Tosuner /Varlık Dergisi

"Yüksel Pazarkaya dilin değişiminden başlayarak toplumun her alanındaki değişimlerine ulaşıyor. Dil gibi değişen her şey ona yabancı artık. Geçmişi olan simitçi Orhan'la kenti dolaşmaya çıkıyor. Dolaştıkça yabancılaşıyor, kavramaya çalışıyor değişimleri.Beceremiyor, uyum sağlayamıyor. Sudan nedenlerle hapislere düşüyor, işkenceler görüyor, çıkıyor, yine gezisine devam ediyor, yeniden topluma aykırı düşüyor, yine gülünç nedenlerle zindanları boyluyor. Başta anası babası olmak üzere toplum da anlayamıyor mühendis Orhan'ı.

......

"Ben Aranıyor" adlı roman Avrupa'da yaşayan yazarlar için olsun, düşünürler için olsun, toplum bilimciler için olsun bir dönüm noktasıdır. Bir de burada kalıcılığımızın, burada bir kimlik oluşturacağımızın önemli bir muştusudur."

Ömer Polat / Yenidil.

"Yunus'u, Yunus üzerine söylencelerden bir bölümünü bana düşündüren, Yüksel Pazarkaya'nın bir süre önce Cem Yayınevi'nde çıkan romanı "Ben Aranıyor" oldu. Neden? diye sordum kendi kendime, bu romanı okurken Yunus'u düşündüm! Bana öyle geliyor ki, romanında çağdaş bir Yunus'u anlatmış Pazarkaya.

.....

Dostlukları ilerledikçe, her iki Orhan'ı da tanıdıkça, büyük Orhan'ın çocukluğuyla küçük Orhan'ın yaşamı alabildiğine örtüşür. Kuşkuya düşer okur, acaba, der, küçük Orhan gerçekten var mı, yoksa küçük Orhan büyük Orhan'ın çocukluğu mu? Bu da Pazarkaya'nın romanı kurgusundaki başarısını kanıtlıyor......

"Ben Aranıyor" gibi romanları okudukça seviniyorum: İşte, diyorum, kendini coğrafyanın dar sınırları içine hapsetmemiş bir yapıt. "Ben Aranıyor", çok yönlü, dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın her okurun severek okuyabileceği bir roman. En önemli özelliği de, romanın aslı bittikten sonra başlaması. Okur özgürdür artık, yeni yaşamalara."

Habib Bektaş / Gösteri

"Yüksel Pazarkaya'nın "Ben Aranıyor" adlı romanı Anadolu insanının yabandaki çığlığı, onun 'ben'inin öne çıkışıdır. Kimlik arayışının onca tartışıldığı günümüzde Yüksel Pazarkaya sorunun kökenine inmeyi, nedenleri üzerinde tartışmayı roman aracılığıyla gündeme çıkarıyor.

....

Romanın şiirsel akışı Gül'ün olayların içine girişi ile daha bir güzelleşir. Orhan'ın bunalımları, çıkışsızlıkları Gül'e yeni bir umuda, yaşam sevincine dönüşür. Gül, bu kokuşan, sevgisizleşen ortamda güzelliklerin bir simgesidir adeta.

Daha önce şiirlerinden, öykülerinden, çevirilerinden ve tiyatro yazarlığından tanıdığımız Pazarkaya, tüm bu birikimleri üzerine sağlam bir kurgu ile oturtmuş romanını. (...)

"Ben Aranıyor" Türk Edebiyatında yakaladığı konu açısından önemli bir roman. Alışılmış söylemlerin dışında."

Aydın Yeşilyurt / Dergi

"Ben Aranıyor" daki günlük yaşam ve kent betimlemeleri Türkçenin dorukları. Günlük yaşamın ve kaleli kentin çok zengin ayrıntılarla bezenmiş ve çok güçlü gözlemlere dayanan betimlemeleri, Yüksel Pazarkaya'nın dilinin Türkçe'nin doruklarında dolaştığını gösteriyor. Romandaki insanların hepsi alabildiğine canlı ve yaşayan tipler. Psikolojik derinliği ve bir çelişkiler yumağı olan insan ben'i. Psikoloji, edebiyat, felsefe ve dilin böylesine harman olduğu ender kitaplardan birisi "Ben Aranıyor". Sanatın gücü, parçadan bütünü verebilmesidir. Parçadan bıkınca bütünü görebilmek. Orhan'ın ben'ine baktığımız zaman bütün bir toplumu ve öncesiz sonrasız yaşamı görebiliyoruz.

Hüseyin Mor / Köln

"Yüksel Pazarkaya'nın "Ben Aranıyor" unu eleştirel bir okumanın odağına yerleştirmeden önce bu romanın ikiliğini ve taşıdığı yazın kaygısını belirtmeden geçemeyeceğim. Pazarkaya roman kişisi olarak ele aldığı Orhan'da ilk kez Almanya'daki Türk aydınının "kimlik arayışına" ışık tutuluyor. (...) Birey kendini ararken ya da kendini yeniden kurmak isterken onunla çatışan ve onun gibi kendine özgü yolu arayan bir toplumda perde arkasında yerini alıyor. Bu noktada ikileşen bir 'kimlik arayışı' karşımıza çıkıyor; kendini arayan birey ve bu bireyin taşıdığı basıncı daha da artıran arayış toplumu.

(...) Küçük Orhan roman kahramanının belki otuz, otuz beş yıl öncesi, okumaya hevesli ve bu uğurda her şeyi yapabilecek olan bir çocuk. Pazarkaya burada 'nimesis'e gönderme yapıyor. Gerçeği ile yansımasını yanyana getirerek, romanın kurgusunda yer alan en güçlü çatışma öğesini ele geçirmiş oluyor."

Necmi Sönmez / Kirpi 1/1991

"Her ne kadar Türkçe yazılmış olmasıyla 'Ben Aranıyor' çağdaş Türk romanı içinde yer alıyorsa da, gerçekte göçebe bir metin bu. Gücünü göçebelikten alıyor. (...) Romanın Türkçe yazılmış olması, metnin 'göçebelik' diye adlandırdığım niteliğini ortadan kaldırmak şöyle dursun, dil içinde, dille dışavurulan yabancılaşmayı ya da parçalanmışlık bilincini büsbütün vurguluyor. (...)

Pazarkaya 'Ben Aranıyor'da, Conrad ya da Kafka gibi, ana dilinden başka bir dilde yazmanın ip cambazlığını yapmıyor. Bununla birlikte anlatı, bütünüyle sınır durumu bilinci üzerine kurulu. Romanın bakış açısı, "uykuyla uyanıklık, ölümle yaşam, varlıkla yokluk arasındaki ince çizgide" (S.7); böyle bir bilinç durumunu yansıtıyor. (...)

Alışılagelmiş düşünce kalıpları böylece geride bırakılıyor; kişi yeni tanımlara doğru açılıyordu. Roman kişisi Orhan'ın bu açıdan yeni bir düşünme bütünlüğüne vardığı söylenebilir mi? Bu yeni bakış açısı ya da Hugh of St. Victor'un dediği gibi, bütün dünyayı bir yabancı ülke gibi görmenin sağladığı özgür düşünme boyutu, Orhan'ın gözlemlerinde ancak parça parça beliriyor. Bu boyutun bütünlüğünü ise, romandaki tüm söylemlerin bileşiminde aramak gerek. Orhan'ın sürgünlük bilincini değil, Pazarkaya'nın, sürgünlük bilincinden yola çıkan yazarlığın bir ürünü bu bütünsellik. Bu bakımdan, "Ben Aranıyor"un yazarı ile roman kişisi Orhan arasındaki ilişki, Goethe ile "Genç Werther'in Acıları'nın ünlü kahramanı We. her arasındaki ilişkiye benzer."

Ülker Gökberk / Potland/Oregon

"Ben Aranıyor" adlı roman,
beni, yapısından, kanaviçesinden,
olay örgüsünden, ustalıklı
kurgusundan çok, dilinin şiirsel,
olağanüstü güzelliğiyle çarptı. (...)

VEDAT GÜNYOL

Milliyet Sanat Dergisi

Pazarkaya, şiir, öykü ve oyun
yazarlığındaki deneyimini bu ilk
romanının oluşmasında kullanarak
başarılı bir "hikaye etme" örneği
veriyor.

SENNUR SEZER

Cumhuriyet Kitap

Sürekli soran, hep soran,
en önemsiz, küçük ayrıntıyı
ya da geniş bir konuyu sorarak
"var kılan", "irdeleyen", "bir şey
yokmuş gibi yapan" bir anlatım
var...

NECATİ TOSUNER

Varlık Dergisi

"Ben Aranıyor" adlı roman,
Avrupa'da yaşayan yazarlar için
olsun, düşünürler için olsun, toplum
bilimciler için olsun, bir dönüm
noktasıdır.

ÖMER POLAT

Yenidil

"Ben Aranıyor" çok yönlü,
dünyanın neresinde yaşarsa
yaşasın, her okurun severek
okuyabileceği bir roman.

HABİB BEKTAŞ

Hürriyet Gösteri Dergisi

"Ben Aranıyor" Türk edebiyatında
yakaladığı konu açısından önemli
bir roman. Alışılmış söylemlerin
dışında.

AYDIN YEŞİLYURT

Dergi

"Ben Aranıyor" daki günlük
yaşam ve kent betimlemeleri,
Türkçenin dorukları.

HUSEYİN MOR

Köln

Pazarkaya, roman kişisi olarak
ele aldığı Orhan'da, ilk kez
Almanya'daki Türk aydınının "kimlik
arayışına" ışık tutuyor.

NECMİ SÖNMEZ

Kirpi 1

Pazarkaya, "Ben Aranıyor"da,
Conrad ya da Kafka gibi, ana
dilinden başka bir dilde yazmanın
ip cambazlığını yapmıyor.

ÜLKER GÖKBERK

Potland/Oregon

ISBN 975-8009-19-2